

# ..Yanan Ürəklər

Gizlin məsihçi  
cəmiyyətlərindən  
olan səkkiz qadın  
və onların iman  
haqqında qiymətli  
şəhadətləri





# ..Yanan Ürəklər

**Gizlin məsihçi  
cəmiyyətlərindən  
olan səkkiz qadın  
və onların iman  
haqqında qiymətli  
şəhadətləri**

© 2003. Originally published in English under the title  
*Hearts of Fire*

© 2008 for the Azeri edition.

Translated by permission. All rights reserved.

# Ön söz

Mənim üçün bunun kimi bir kitaba ön söz yazmaq böyük bir fəxrdir. Mən özümü bu dörd cəsur imanlı qadınla bir sırada tutaraq başlamazdım.

Allahın onlara verdiyi cəsarət haqqında heyrətamiz hekayələri oxuduqca mən onların yaşadıklarının çoxunu başa düşə bildim. Həyat yoldaşım Martin və mən Filippin cəngəlliyində Əbu Səyyaf terrorçuları tərəfindən əsirlikdə olduğumuz il (may 2001-iyun 2002) mən də ümitsizlik içində ölməyi arzulamışdım. Evsiz və aclıq içində idim ... amma özlüyümdə bildirdim ki, sərbəst buraxılacağı vaxt gəlib çatan kimi nisbətən asan həyatıma qayıdacağam. İndi mən Amerikada, gözəl bir evdə, bolluq içində və bizə dəstək olan qrup ilə yaşayıram. Bu qadınlar isə Məsihin yaxşı əsgərləri kimi çətinliyə dözməyə davam edirlər.

Buna görə də, mən isti vanna qəbul edərkən də, çıxış etməyə hazırlaşarkən də, bəzənəndə və saçlarımı qaydaya salanda da, övladlarımın buyruğunda duranda da dua edirəm. Mən həmçinin, kilsədən kənardə ruhlandırıcı plakatı keçib gedərkən də, mənim malik olduğum «infrastruktur» a malik olmayanlar üçün dua edirəm. İsayə iman etdiklərinə görə əzab-əziyyət çəkənlər, tək olduqlarını düşünüb, lakin öz imanlarına sadıq qalanlar üçün dua edirəm. Mən cəngəllikdə olarkən özüm üçün etdiyim duaları onlar üçün də edirəm: «Rəbb, qoy onlar Sənin onların yanında olduqlarını hiss etsinlər. Vəziyyət getdikcə pisləşsə də, qoy onlar sadıq qalsınlar. Onlara Sənin xeyirxahlığının parıltısını göstər ki, tək olmadıqlarını bilsinlər. Nəhayət Sənin orada olacağını bilirəm».

Bu kitabı oxuduqca hər birimiz Allahın bizdən istədiyi kimi istifadə etməsi üçün özümüzü yenidən Ona təslim etməyə hazır olacağıq. Hətta bu, azadlığımız və rahatlığımızdan məhrum olmaq bahasına olsa belə. Elə bir gün gələ bilər ki, biz Məsihə görə döyülə və hətta öldürülə bilərik. Gəlin, bu sadə qadınlardan cəsarət dərsi alağ.

Allah bizi bacardığımızdan artıq sınağa çəkməz. O, sınağa çəkərkən xilas yolunu da göstərəcək (ehtiyacımız olan hər şeylə təmin edərək) ki, biz tab gətirə bilək. Mən Allahın hər şeyi yaxşı etdiyinə inanıram. İnsan belə etmir. Bu gözəl dünyanı biz kirlətmişik. Bu həyatda yaxşı nə varsa, o da Allahdandır. Onun planı vardır və O, hər şeydən üstündür. O, hər şeyi yeniləşdirəcəyi zamanı səbirsizliklə gözləyir.

O vaxta qədər, qoy bu qadınlar kimi bizim də Onun üçün yaşamağımıza lütf versin. O, layiqdir.

*Qrasia Börnhəm  
Nyu Traybs Mişşın  
«Düşmənlərimin qarşısında» kitabının müəllifi*

# Minnətdarlıqlar

Biz ilk dəfə «Şəhidlərin Səsi» naminə bu layihəni öhdəməizə götürəndə bildirdik ki, bu işin həyata keçirilməsi böyük bir komanda tələb edəcək. Əvvəla, bizimlə şəhadətlərini bölüşmək istəyən məsihçi qadınlara ehtiyacımız vardı. Onlar olmadan bu kitab yaranmazdı və məhz onlara səmimi ehtiramımızı bildiririk.

Hər fəsildə (Sabina Urmbrand istisna olmaqla) müəyyən sahədə işçi heyəti və bəziləri üçün isə tərcüməçilər tələb olunurdu. Hekayələrin yarından çoxunda gizli məkanlar təyin edilməli və təhlükəsizlik protokollarına riayət edilməli idi. Bizim bu layihəni «Şəhidlərin Səsi» sahə işçi heyəti və əməkdaşları olmadan yerinə yetirə bilməyəcəyimizi demək artıq olardı. Mövcud risklərə görə bu işçilərin əksəriyyətinin adı çəkilə bilməz. Lakin səyahət etdiyimiz ölkələrin hər birində bizə yardım edən hər kəsə minnətdarlığımızı çatdırmaq istəyirik.

Biz həmçinin, yaradıcı prosesin idarə olunmasına yardım edən və Aida ilə Meyin hekayələrinin toplanmasında iştirak edən ŞS direktoru Tom Uayta xüsusi minnətdarlığımızı bildiririk. Bu gün təqib olunan Kilsələrin səsi olaraq Tomun liderliyi və görüntüsü bu cür resursların əldə edilməsində dəyərliliyini sübut etməkdə davam edir.

Yazı və redaktədə Todd Nettton (ŞS-nin işçi heyəti) və Syu Enn Cons bizdən yardımını əsirgəməmişdir. Hər ikiniz çox böyük köməklik göstərmisiniz. Buna görə təşəkkür edirik.

Təqib və imanımızın daha sərt reallıqlarından bəhs edən layihələri öz üzərinə götürmək həmişə asan olmur. Lakin Kreq Deniel və W Nəşriyyat Komandası bu inanılmaz inadçılıq və cəsarət haqqındakı hekayələri üzə çıxarmaq yolunda səylərini yenidən sübut etmişlər. «*Yanan Ürəklər*» kitabının işıq üzü görməsində yardımınıza görə minnətdarıq.

Eyni zamanda, günlər və həftələrlə xaricə səfərlərimiz ərzində atalarına ürəkdən «güzəştə getdiklərinə» görə övladlarımız Cordan və Elenaya xüsusilə minnətdarıq. Biz dua edirik ki, bu hekayələr sizin imanınızın təməlinə çevrilsin.

*Stiv və Cinni Klirli*



# Cəsərət və inam dolu ürəklər

Oğurlanmış. Döyülmüş. Həbs edilmiş. Bu ifadələr günümüzdə dünyanın bir çox ölkələrində məsihçi sözü ilə sinonimdir. Məsihçi qadınlar üçün bu sahələrdə başqa bir çətinlik də mövcuddur: aşağı təbəqə kimi baxılan sosial ləkə, liderliyə uyğun gəlməyən, kişinin nəzarəti və rəhbərliyi altında olan mülkiyyət.

«*Yanan Ürəklər*» kitabı belə şəraitlərə baxmayaraq, İsa Məsih və Onun Kilsəsi naminə inanılmaz cəsərət, inam və sevgi nümayiş etdirən səkkiz qadının hekayəsidir. Onlar ən sərt şəraitlərdə onları mübarizəyə çağıran ehtiyac və imkanlardan qaçmağı rədd edərək qeyri-adi qoçaqlıq və inadçılıq göstərən rəhbərlərə çevrilmişlər. Yalnız çəkdikləri əzab-əziyyətlərdə onlar kişilərlə eyni hüquqa malik idilər; bəzi hallarda, hətta daha çox əziyyət çəkmişdilər.

Biz birinci dəfə imanlarına görə təqib olunan məsihçi qadınların şəhadətlərindən ibarət bir kitab yazmaq barədə düşünəndə bir sıra çətinliklərlə qarşılaşmışdıq. Hər şeydən əvvəl biz istəyirdik ki, onların şəhadətləri mümkün qədər müasir olsun. Bu bizdən həmin qadınların hal-hazırda yaşadığı və bir çox hallarda hələ də təhlükə ilə üzləşdiyi ölkələrə səfər etməyimizi tələb edirdi. Biz həmçinin yalnız şəxsən əzab çəkən deyil, həm də xidmət zamanı liderlik keyfiyyətləri nümayiş etdirən qadınlar haqqında nümunələr təqdim etmək istəyirdik. Nəhayət, əzab və iztirab haqqında faciəli hekayələrdən sonra biz möhkəm ümid və bu qadınların Məsihin məhəbbət nurunun ən qaranlıq yerlərdə belə saçması yollarını necə tapmaları barədə ruhlandırıcı nümunələr təsvir etmək istəyirdik.

Qeyd etməliyik ki, «*Yanan Ürəklər*» kitabında adları çəkilmiş qadınlar dünyada eyni vəziyyətlə üzləşən saysız-hesabsız qadınların kiçik bir nümunəsidirlər. Biz məsihçilərin təqib olunduğu müxtəlif regionları təmsil edəcək və şəxsən görüşə biləcəyimiz qadınları seçdik. Adətən,

bizim müsahibə aldığımız qadınlar başqalarının daha faciəli hekayələr danışa biləcək namizədlər olduğunu düşündüklərini deyirdilər. Onlardan heç biri məsihçi qəhrəmanlığının nadir nümunəsi kimi diqqət mərkəzində olmaq istəmirdi.

Hekayələr özündə heyrətamiz müxtəlifliyi əks etdirir. Bəzi qadınlar illərlə əsirlikdə xidmət etdiyi bir zamanda, digərləri əsirlikdə olmamış, lakin başqa çətinliklərə tab gətirmişlər. Onların böyük yaş fərqləri vardı və məsihçilikdən tutmuş islam, hinduizm və ya ateizmə qədər fərqli mühitlərin nümayəndələri idilər. Hətta daha heyrətlisi oxşarıqlar idi: hər bir qadını bəşər ümidlərindən və bəşər zəifliklərindən çıxmağa vadar edən dərin stimül və güclü inam.

Biz dua edirik ki, siz «Yanan Ürəklər» kitabını həyat çətinliklərinin öhdəsindən gəlmək üçün dərin inam və dəyişməz istiqamətləndirici kimi oxumayasınız. Əgər siz yalnız bu inanılmaz şəhadətlərdən heyrətə gəlirsinizsə, deməli biz məqsədimizə nail olmadıq. Əgər siz öz həyatınızda bu şəhadətlərdən bir və ya bir neçəsinə bənzərlərini görə bilir və bu fəvqəltəbii cəsarət nümunələrindən güc ala bilərsinizsə, deməli həm biz, həm də sizinlə öz şəhadətlərini iltifatla bölüşən həmin qadınlar məqsədimizə nail olmuş oluruq. Biz birinci dəfə bu layihəni üzərimizə götürəndə hər bir fəslin sonluğunda qısa ruhani nəsihət xarakterli fikir daxil etməyi planlaşdırmışdıq. Lakin hekayələri topladıqdan sonra onlara heç ehtiyac olmadığını dərk etdik. Hər bir şəhadət özü qiymətli iman və mətanət daşını ifadə edir. Biz ümid edirik ki, siz «Yanan Ürəklər» kitabını yaşayaraq oxuduqca bu keyfiyyətlər sizin həyatınızda da qıyılıcı yaradacaqdır.

*«Şəhidlərin Səsi»*

# Adel

## Dəhşət içində... Ümid



**İndoneziya**  
10 yanvar 2000-ci  
il, səhər saat 5:00

Yırğalanan palma ağacları altında Adel təxminən əlli nəfər uşağı bir yerə topladı. O, «İrəli, məsihçi əsgərləri» ilahisini oxumağa başlayarkən səsi ucaldı. Uşaqlar da mahnını onunla oxumağa qoşulduqca, Adel onların gözlərindəki qorxunu görə bilirdi.

«Mən ölmək istəmirəm» — deyə, uşaqlardan biri ucadan dedi. Onun hələ on yaşına belə yox idi.

«Biz ölməyəcəyik. Gəl, birlikdə əl çalaq» — Adel digər uşaqların səsi arasında eşidə bilsin deyə, birbaşa onun qulağına bu sözləri demək üçün ona tərəf əyildi.

Qorxmış oğlan həvəssiz olaraq onlara qoşuldu. Onlar yenidən titrəyən əlləri ilə əl çalaraq başqa bir mahnı da oxudular. Adel bir mil aşağıda yerləşən yamaca doğru irəliləyərək, qışqırıq səslərindən və qorxudan fikrini yayındırmağa cəhd edirdi.

O bilirdi ki, uşaqları, xüsusilə də böyük uşaqları ağılamağa qoymamalıdır. Onlardan biri ağılamağa başlasaydı, hamı bərk təşvişə düşərdi. Adel onların cəsarətliliyinə heyran qalmışdı. Hətta digər uşaqların ətrafında kiçik qruplar şəklində dəstə-dəstə yığılmış valideynlər belə, ürəkli kiçiklərindən qüvvət alırdılar.

Oxumağa davam etdikcə, Adel toplanmış gənclərə diqqətlə baxdı və öz iki övladını gördü. Kristinanın artıq doqquz, Kristianonun yeddi yaşına vardı. Adel bir daha özünü inandırdı ki, cəsarətli ola bilər; o öz uşaqları — bütün uşaqlar naminə cəsarətli ola bilər. Onun inamı ilk növbədə Məsihə əsaslanırdı. O, övladlarına görə, xüsusilə də, Kristiano, onun kiçik «Anto»-su üçün narahat olurdu. O, yaşına görə çox balaca idi.

Adel sakitcə Allahın müdafiəsi üçün dua etdi və evindən qaçarkən Bibliyasını özü ilə götürdüynə görə şükür etdi. O, Bibliyanın köhnəlmis vəzirlərini çevirərək yaxşı bildiyi hissəni açıb ucadan oxumağa başladı: «Mən məni qüvvətləndirən Məsih vasitəsilə hər şeyə qadirəm». Sonra

Adel Bibliyanın saysız-hesabsız ilahilər çap olunduğu arxa hissəsini çevirdi və uşaqlarla birlikdə başqa bir ilahi oxudu.

Onlar oxuyarkən uşaqların bəziləri aclıq və susuzluqdan şikayət etməyə başladılar. Onlar günortadan bəri təpədə idilər və indi artıq batan günəş səmada aydın, sarı-qırmızı şəfəqini salırdı. Onların kiçik İndoneziya adası olan Dodi adasında günün batması o qədər əzəmətli olurdu ki... Lakin həmin gün düşən toran onların kəndi üzərinə çökməkdə olan qaranlığa məşum bir giriş idi.

Qəfildən Metsu uşaqların oxumağını kəsərək qışqırdı: «Qaç, Adel, qaç!» Adel təpənin kənarına doğru atıldı və solğun günəş işığı altında baxmağa çalışdı. O, sıldırım cıdırı qalxan kişilərin siluetini güclə seçə bildi. Yenidən Metsunun səsi gəldi. «Uşaqları apar, Adel! Tələs! Siz cəngəlliyə doğru qaçmalısınız.»

Adel isə donmuş halda, qaralan səmada tüstü qalxdıqca artıq yamaca doğru artan çırtıldayan alov səslərindən ilic olmuşdu. Onlar bütün kəndə od qoydular. O bilirdi ki, onun öz evi daxil olmaqla bütün evlər məhv olacaq.

O, seçim edə bilmirdi. O, qayalığa doğru yollanan Metsunun arxasınca getməliydi, yoxsa uşaqların yanına qaçmalıydı? Bunların hamısı bir göz qırpmında baş verirdi. İnsanın bir anlıq həyatı gözünün qabağından keçdiyi kimi, Adelin də keçmiş və gələcəyi də ağılında qarşı-qarşıya gəldi. İki gözəl övladı... sevimli həyat yoldaşı... həyatı yaxşı keçmişdi.

O, uşaqlara tərəf döndü, sonra axırıncı dəfə Metsuya baxdı. Həmin anda o, çağırılmamış, məğrur, on yeddi yaşlı bir gənci dikbaşlıqla anasının divanında oturan xatırladı...

## «İndi yalnız Allah sizi bir-birinizdən ayıra bilər»

### İyul, 1989

«Ana, o, meymuna oxşayır!» Mətbəx qapısından qonaq otağında gözləyən gənc oğlana baxaraq Adel narazılığını bildirdi.

Bu, onun anasını təəccübləndirmədi. Adel ailə qurmaq üçün hələ cavan ola bilərdi, lakin buna baxmayaraq, cavan oğlanın inadlı qətiyyətinə az da olsa hörmət göstərə və qiymətləndirə bilərdi.

O, hər gün təxminən eyni vaxtda onların evinə gəlirdi. Metsu hər gün özünə inamla divanda oturaraq eyni xahişləri bildirərkən Adel daha yumşaq və ya zəhlə tökən olub-olmadığını bilmirdi. Əslində, Adel ona dəfələrlə cavab vermişdi, lakin Metsu ya onun cavabını qəbul etmir, ya da özünü eşitməməzliyə vururdu.

«Mən ailə qurmaq istəmirəm. Mən hələ çox gəncəm. Hətta ailə qurmaq istəsəydim belə, *səninlə* ailə qurmazdım!» — Adel sözündən dönmürdü. Onun da on yeddi yaşı vardı və gözəlliyinin çiçəklənən vaxtı idi. Çox imkanları olduğuna baxmayaraq, o, münasibət qurmağa heç bir maraq göstərmirdi.

Metsu nə onun çılğın fikirlərini müzakirə edir, nə də inciyirdi. Metsu sadəcə orada oturub Adelə onunla ailə qurmalı olduğunu səbirlə başa salırdı. «Hətta əgər sən mənim meymun kimi göründüyümü düşünsən belə. Bu, Allahın planıdır».

Adel anasının gülümsəməsini tutaraq rişxəndlə güldü. Metsu heç də məyus olmadan bir daha sual verdi: «Mənimlə ailə qurarsanmı?»

Adel cavab verməyin mənası olmadığını bilərək, sadəcə Metsunun nə vaxt çıxıb gedəcəyini gözləyərək oturdu. Nəhayət, Metsu getmək üçün ayağa qalxdı. Lakin getməmişdən əvvəl o, üst köynəyini çıxarıb səliqə ilə qatlayaraq, Adelin dizi üstə qoydu. O, dedi: «Sən mənə cavab verməyəcəksən, ona görə də, budur, mən olmayanda mənim köynəyim gözləyər».

Adel onun gəncliyə məxsus səmimi jestinə gülümsəməkdən özünü saxlaya bilmədi. Bəlkə də Metsu o qədər də pis oğlan deyildi...

Üç aydan sonra Adel və Metsu artıq evlənmişdilər.

Bu, yerli adətlərə əsaslanan ənənəvi bir toy idi. Toy aydın bir oktyabr günü günortadan başlayaraq, gecəyə qədər davam etmişdi. Şadlığa şahid olmaq üçün gələn bütün kənd sakinlərinə iki cür yemək verilmişdi. Bu, bir anlıq Adelin yenidən hələ çox cavan olduğu və evliliyin dəhşətli bir səhv olduğu barədə tez-tez bir-birini əvəz edən həyəcan, narahatlıq dalğaları ilə mübarizəsi kimi görünürdü. O, bacı-qardaşları arasında ilk ailə quran övlad idi; o, bir həyat yoldaşı kimi öz vəzifələrini necə başa düşə bilərdi? Yalnız mərasimdən sonra pastorun sözləri təzə gəlinə rahatlıq gətirdi: «Adel, indi səni və Metsunu yalnız Allah ayıra bilər.»

Adel toydan bir ay sonra hamilə qaldı və doqquz ay bətnində daşmasına baxmayaraq, uzun və gərgin əziyyətdən sonra uşaq ölür doğuldu. Adel və Metsunun qol-qanadı sınımışdı.

Lakin beş aydan sonra Adel yenə hamilə qaldı. Bu dəfə uşaq üç ay erkən doğuldu və onun yaşamasına ümid yox idi. Baş çəkməyə gələn dostları Adelə təskinlik və təsəlli verirdilər ki, «uşaq öləndə möhkəm olsun».

«Mənim körpəm ölməyəcək!» — Adel inadla dedi. Onun ürəyində tamamilə əminlik vardı və o, ailəsinin və qonşularının fikirlərinin təsiri altına düşməyi rədd edirdi. O, daha bir körpəsini itirə bilməzdi.

Adel ehtiyatla yeni doğulmuş körpəsini yastığın üzərinə qoyaraq, Allaha dua edərək yavaşca balaca qızı ilə danışdı. «Kristina, sən nə üçün buradasan?» — deyərək, pıçıldadı: «Sən mənim bətnimdə doqquz ayını gözləmədin, amma indi buradasan. Bapbalaca olsan da, Metsu və mən səni çox sevirik. Mən bilirəm ki, Allah səni qoruyacaq».

Amma onun ailəsi və həmkəndlilərinin təəccübünə səbəb olsa da, Kristina sağlam uşaq oldu və iki yaş yarımında onun qardaşı Kristiano da dünyaya gəldi.

Adel və Metsu üçün bundan böyük xoşbəxtlik ola bilməzdi. Kristiano doğulandan sonra tezliklə onlar öz evlərinə köçdülər. Bu, əsasən bambukdan tikilmiş üç otaqlı ev idi və döşəməsi torpaq idi. Kiçik bir yer idi, amma onların idi. Güman ki, uşaqlar böyüdükcə onların daha yaxşı, böyük evə sahib olmaq imkanı ola bilərdi. Bu gələcək planlara daxil idi. Hələlik isə, onlar Metsunun valideynlərinin evindən çıxdıqlarına görə xoşbəxt idilər.

Adelin yaşadığı kənddə, demək olar ki, bütün ailələr məsihçi idilər və o, kilsənin gənclər proqramına şövqlə yardım edirdi. Orada Kristina və Kristiano yaşlarında əlildən çox uşaq vardı və Adel bir vaxtlar babasının ona oxuduğu Bibliya hekayələrini onlara oxumağı xoşlayırdı. Bu, onun babası kimi eyni işi görməsinə — müjdəni təbliğ etməyə bənzəyirdi. Hətta qonşu uşaqlarına oxunulursa da belə.

## Qarşından gələn cihad

Müsəlman qonşularının onları ilk rəsmi ziyarətinə qədər Adel və onunla bir kənddə yaşayanların həyatı, demək olar ki, qayğısız idi.

Adelin həmin vaxt anlamadığına baxmayaraq, vahimə əslində 1999-cu il sentyabrın 9-u, geriye baxdıqda Adelin heç vaxt unuda bilməyəcəyi bir gün, günortadan sonra saat 3-də başlamışdı. Ətrafda olan həyəcan səslərini eşidərək o, çölə çıxdı və dərhal bayrağı gördü. Onun üzərində böyük hərflərlə iki söz yazılmışdı: «Cinti Damai», yəni «*Sülhü Sevin*». Bayrağın ətrafında yığılan dəstə Dahma adlı müsəlman kəndindən gələn otuz kişi, qadın və uşaqdan ibarət idi.

«Dodi camaati» — deyərək, qara dərili, orta yaşlı kişi bəyan etdi — «biz sizin qonşularınızıq və biz bir-birimizlə sülh içində yaşayacağıma söz verməliyik. Heç bir səs ucaldan qurğu yox idi, amma onun gurultulu səsi izdihamın arasında asanlıqla yayıldı. O, toplantı evinin taxta tribunasına söykənərək dik durmuşdu. O dedi ki, müsəlman və məsihçi kəndləri arasında heç bir anlaşılmazlıq və ya savaşıq olmamalıdır. Onlar sülh içində yaşamalılardır».

Tribuna ətrafında toplaşan Adel və başqaları əvvəl heç bir qarşিদurma olmadığını görə, bunun qəribə fikir olduğunu düşündülər, lakin onlar günortanın yerdə qalan hissəsini də onlarla qalan adamlara dostcasına əl uzatdılar.

Sonra həmin axşam Metsu yerli mədənlərdən işdən qayıdandan sonra Adel baş verənləri nəql etdi. «Bəs şeyiələr necə olsun?» — deyər Metsu soruşdu.

1999-cu ilin doqquzuncu ayının doqquzuncu gününün Dodi adasında yaşayan məsihçilər üçün qara gün olacağı haqqında qəribə şeyiə gəzirdi. Lakin Adel və Metsu bunun kimi şeyiələrə əhəmiyyət vermədilər. İndi onlar müsəlmanların ziyarətini hörmətlə qarşıladılar və bunun təhlükəsiz olduğu ilə razılaşdılar. Əslində uşaqları birlikdə oynadıqlarına görə şən bir mühit var idi.

Milad bayramından dərhal sonra gənc tacir Yulpiusun adadan çıxmaq cəhdlərinin uğursuzluqla nəticələnib kəndə qayıtmasına qədər heç bir hadisəsiz və şübhəyə səbəb olmadan təxminən dörd ay keçdi və Dodi sakinləri düşündü ki, şeyiələr əsassızdır. Kənddən gedəndən sonra onu yenidən tezliklə kəndə qayıtmış görəndə sakinlər ondan nə üçün belə tez qayıtdığını soruşdular.

«Onlar mənə getməyə icazə verməzlər» — Yulpius dedi.

«Kim? Nə üçün?» — deyər bir nəfər soruşdu və digərləri də artan həyəcanla soruşdular.

Yulpius sözüünə davam etdi: «Bilmirəm niyə bir neçə müsəlman mənə saxladı. Birinci, onlar sadəcə mənə indi səyahət etməməyimi, bunun çox təhlükəli olduğunu dedilər. Mən etirazımı bildirərək onlara dedim ki, daha çox təchizatlar əldə etmək üçün mənə adadan getmək lazımdır, lakin onların vecinə deyildi. Onlar daha da gərginləşmişdilər və görünür mənə məsihçi olmağım onlara təsir etmişdi. Mən onlar arasında özlərini sülh dəstəsi adlandıraraq bizi ziyarət edənlərdən olan bəzilərini xatırladım. Mən başımı bəlaya salmaq istəmədim, ona görə də dönüb evə qayıtdım.»

Adel, Metsu və bir çox başqaları sentyabrın 9-u barədə yenidən düşünərək, Yulpiusun danışdığı əhvalat haqqında götür-qoy etməyə başladılar. Lakin yaxınlaşan təhlükəyə heç bir sübut olmadan, onlar heç bir şey edə bilməzdilər. Sonra, yanvarın 10-da onların ən çox qorxduqları şey qəzəbli qasırga kimi kəndə yayıldı.

Adel günorta çaği nasaz Kristiano ilə dincəldiyi zaman qonşuları arasında artaraq insanı yerindən oynadan səs onları oyatdı. Adel qapıdan çölə çıxdı və uzaqda gördüyü hündür tüstü sütunlarından dəhşətə gəldi. Yaxınlıqdakı məsihçi kəndi yanırdı. Sonra çaxnaşma səsləri daha da

artmağa başladı. Onlar evlərindən qaçmalı idilər. Üç min silahlı müsəlman onlara yaxınlaşırdı və yaxınlaşan cihadı dayandıрмаğa heç bir ümid yox idi.

Adel Kristina və Kristianonu çağıraraq içəri qaçdı. Amma cavab gəlmədi. Adel dəlicəsinə uşaqları axtardıqca, çölə çıxıb onları səsledikcə ürəyinin döyüntüsü artırdı. Axırda kimsə ona dedi ki, onlar artıq kəndin dalında olan dağa qalxırlar. Adel yenidən bəzi şeyləri tələsik götürmək üçün içəri girdi. O yenidən qapıya tərəf gedəndə stolun üstündə Bibliyasını gördü. Onu götürüb qaçdı...

### «Ana, biz öləcəyik?»

#### **10 yanvar, 2000-ci il, bazar ertəsi, saat 06:00**

Metsu və kəndin digər kişiləri təqribən dörd saat müsəlmanların qarşısını ala bildilər, amma onlar çox idi və xəncər, məşəl və odlu silahlarla yaxşı silahlanmışdılar.

İndi bütün kənd od tutub yanırdı və izdihamın «Allahu Əkbər! Allahu Əkbər!» sözləri hər yeri bürümüşdü. Metsu və digər kişiler cihad döyüşçülərinin onların kəndlərini dağıtması ilə kifayətlənəcəyinə ümid edərək dəlicəsinə sürüşkən torpaqla qaçıb canlarını qurtarmışdılar. Əksinə, onlar arasında qəddarcasına hiddət daha da yayılırdı və tezliklə silahlarından vəhşicəsinə atəş açaraq bir yerə yığılmış məsihçilərə tərəf, təpəyə doğru qalxmağa başladılar.

Hamı müxtəlif istiqamətlərə qaçmağa başlayanda Metsu və Adel sürətlə uşaqları və anaları bir yerə topladılar. Azğın silah atəşlərindən qorunmaq ümidi ilə özlərini dərin otların içərisinə ataraq və mümkün qədər sürətlə cəngəlliyə tərəf sürünməyə başladılar. Lakin, güclü yağış başlayıb torpağı palçıq girdabına çevirdikcə, əlləri və dizləri üzərində etdikləri bu gərgin səyahət daha da ağırlaşdı.

Six cəngəllik ilə demək olar ki, iki saat süründükdən sonra hindqozu plantasiyasının kənarında tərک edilmiş bir çardağa çatdılar. Üç divardan və damdan ibarət taxtadan qurulmuş bu çardağ məhsul yığıcı dövründə günortanın istisindən yorulub əldən düşəndə fasilə etmək üçün fermerlər tərəfindən istifadə olunurdu. Xoşbəxtlikdən, bu gecə taqətdən düşmüş ailə üçün bu yer sığınacaq olacaqdı. Onlar yollarına davam etmək üçün taqətdən lap düşmüşdülər.

Adel Kristina və Kristianonu bu atılmış tikilidə tapdıqları bambuk həsir üzərinə uzandıran kimi onlar yuxuya getdilər. Ailənin digər üzvləri kimi uşaqlar islanmışdılar və palçığa batmışdılar. Bu bərbad hala düşmüş



tikili sığınacaq olsa da, onun deşik-deşik olmuş damından yağış axıb uşaqların üzərinə tökülürdü.

Adel artıq özünü saxlaya bilmədi. O, hündürdən ağladıqca, göz yaşları kimi onun üzündən axırdı.

O, yenidən özünü ələ alandan sonra Metsu ilə qısa və kədərli dua vaxtı üçün bir-birinə qısıldılar, sonra bütün dəhşətli gecəni analar ilə birlikdə oturdular. Dan yeri söküləndə Kristina və qardaşı yavaş-yavaş yuxu sandıqları dəhşətli gecənin əslində həqiqətdə baş verdiyini anlayaraq oyandılar. Bir müddət onlar sakitcə, gözlərini böyüklərə dikərək oturdular. Onların ayıq gözləri təsəlli sözləri eşitmək üçün yalvarırdı, lakin ölümcül sakitlik qorxmış ailənin ovqatını təlx etmişdi və heç kimin deməyə sözü yox idi.

Nəhayət, Kristiano sızıldayaraq: «Ana, mən acam» — dedi.

Adel göz yaşlarını saxlamağa çalışanda gözləri doldu, lakin kiçik oğlunu dizləri üstünə oturdana qədər özünü saxlaya bilməyərək ağladı.

«Xahiş edirəm, Adel, belə ağlama» — deyərək, Metsu yalvardı. «Mən gedib yemək axtaracağam.» O, öz həyat yoldaşını sakitləşdirməyə çalışdı, amma bilirdi ki, artıq Adel son həddə çatıb. Adel əziz uşaqlarının əzab-əziyyətinə aciz-aciz baxanda onun ürəyi parçalanırdı.

Metsu yemək tapmaq üçün xaraba qoyulmuş kəndə getməyə hazırlaşdı. Adel ona getməməsi üçün yalvardı, amma bilirdi ki, nə etmək olardı. Onlar çardaqda ac-susuz qala bilməzdilər.

Metsu gedəndən sonra vaxt sanki gec gediirdi. Dərin qorxu hissi Adeli sıxmaqda davam edirdi. Narahatlıqla mübarizə apara bilməyərək, o yenə ailəsini cəngəlliyə tərəf geriyyə apardı. Nəhayət, onlar taxıl tarlasının kənarı boyu gizlənən digər həmkəndlilərinə çatdılar. Adel Kristina və Antonu, həmçinin anaları dar taxıl sıraları ilə apardı və onlar quru sünbülləri yığmağa başladılar. Heç olmazsa, yeməyə bir şey olardı.

Bir neçə saatdan sonra Metsu özü ilə on iki koka-kola bankası gətirərək ailəsinə qoşuldu. O, yalnız bunu tapa bilməmişdi. Lakin uşaqlar bankaları açmaq üçün onların ilgəyindən tutan kimi bütün tarlada guruldayan şimşək kimi əks-səda verərək, güllə səsləri açıldı. Heç kim haradan atəş açıldığını bilmirdi, ona görə də hara qaçacaqlarını bilməyərək özlərini yerə atdılar. Nəhayət, Kristina Adələ baxaraq: «Ana, biz öləcəyik?» — dedi.

Adelin ağlından keçən ilk söz *bəli* oldu, amma o bilirdi ki, öz övladları naminə cəsur olmalıdır. Adel onların hər ikisini bağrına basdı və hər şeyin düzələcəyini dedi. Fəqət Adel, bilirdi ki, dediyi təsəlli sözləri olduqları vəziyyətin dəhşətli reallığını dəyişmir. O, nə etməli olduğunu

bilirdi. Bu onun övladları ilə həyatında danışacağı ən çətin mövzu idi, lakin Adelin başqa yolu yox idi. Onlara deməli idi...

«Kristina, Anto, mənə baxın və diqqətlə dinləyin. Əgər bizi cihaddan olanlar tutsalar, sizdən müsəlman olmağı istəyib-istəmədiyinizi soruşacaqlar. Siz xeyr desəniz, sizi öldürə bilirlər.» Adel düz uşaqların gözlərinin içinə baxırdı. O bilirdi ki, bir düzgün cavab var, amma bu kiçik uşaqlardan bu qədər cəsəətli olmağı necə ummaq olardı?

Övladlarının hər ikisi: «Mən İsanın ardınca getmək istəyirəm» — dedi.

Adel çox düşünmədən özü ilə götürdüyü Bibiyani açdı və evlərindən qaçqın düşdükləri vaxtdan dayanmadan beynində fırlanan hissəyə çevirdi. Adel uşaq olanda babası bu hissəni o qədər oxumuşdu ki, bu Məzmur 23 onun ürəyinə həkk olunmuşdu. O, uşaqların onun ardınca təkrarlamasına göstəriş verərək sözləri bir-bir oxumağa başladı. «Rəbb mənim çobanımdır, möhtac olmaram... Qaranlıq dərədə gəzsəm belə, şərdən qorxmaram, çünki mənimləsən...» Uşaqların hər ikisi bu Məzmunu əzbərləyənə qədər o davam etdi. Onların hər ikisi çox cəsəətli görünürdülər, lakin Adel onların hər ikisinin vəziyyətin ciddiliyini həqiqətən başa düşüb-düşmədiyini bilmək istəyirdi.

Göz yaşlarını tuta bilmədiyini hiss edən Adel əli ilə tələsik gözlərini sildi və soruşdu: «Kristina, əgər sən məsihçi olduğunu desən, onların səni öldürəcəyindən qorxmursanmı?»

Kristina üzünü anasına yaxınlaşdırdı, onun gözlərinə baxdı və yavaşca cavab verdi: «Ana, xahiş edirəm, narahat olma. Mən ölməkdən qorxmuram.»

Atışma kəsiləndən sonra tarlada olanlar səpələndilər. Adel, Metsu və onların ailəsi tutqun cəngəlliyə doğru geriye getdilər və yorucu halda orada iki gün dolaşdılar. Onlar gecənin qaranlığında gəzir, gün batmamışdan əvvəl bir neçə saat yatırdılar. Bir dəfə Metsu həmkəndlilərindən digərlərini görüb onlardan öyrəndi ki, bəzi məsihçilər artıq öldürülmüblər. Öz əzizlərinə görə narahat olaraq, Metsu onları cəngəlliyin daha dərinliyinə tərəf apardı.

Hamı əldən düşmüşdü və nəhayət, Metsu və Adel gördülər ki, uşaqları daha uzağa apara bilməzlər. Onlarda çox az təzə hindqozu südü qaldığına baxmayaraq, aclıq daha da artırdı və hər dəfə uşaqlardan biri yemək istəyəndə Adel ağlayırdı. Onlar həmçinin Metsunun atası və qardaşları ilə də qarşılaşmışdılar. Onlar Metsunun dincəlmək üçün təhlükəsiz yer olduğuna inandığı bir yerə gəlib çıxdılar və uşaqların üstündə oturmaları üçün bir qədər quru palma yarpaqları topladılar. Yarpağın aşağısında axan çayın şırıltısını eşidərək, o və qardaşı yemək tapmaq ümidi ilə aşağı düşməyə risk etmək qərarına gəldilər.

Belə kiçik yaşında olan Anto son bir neçə gün ərzində nə üçün yeməkləri olmadığını anlamayaraq, birbaşa düyü və balıq yemək istədiyini deyirdi. «Atan indi gələcək və bəlkə, özü ilə balıq gətirəcək. Onda biz yeyə biləcəyik» — deyə, Adel onu ruhlandırmağa cəhd etdi. Amma o, Metsunun çətin ki, yemək tapa biləcəyini bilirdi və yavaşca hamını oxumağa canlandırıraq və ehtiyatla yelləyərək Antonu özünə yaxınlaşdırdı.

### İsanın qüdrətli qanı

On dəqiqə keçməmiş Adel Metsunun qışqırığını eşitdi. Birinci o, Metsunun cihad döyüşçülərinin yaxın ola biləcəyindən xəbərdar ola-ola, bu cür qışqırdığına görə dəli olduğunu düşündü. Sonra o, Metsunun artıq əhatə olunduğunu və onun Adelin və ailənin qalan üzvlərinin qaçması üçün qışqırdığını anladı. Adel yenə bir neçə gün əvvəl ürəyini titrədən sözləri eşitdi: «Qaç, Adel, qaç!» Metsu yenə qışqırmamışdan əvvəl Adel ani avtomat silahın şaqqıltısını eşitdi. O, dərhal Anto qucağında və əllərini onun boynuna salmış halda özünü qaldırdı, bürədi. O, dönəndə Kristinanı Metsunun qışqırığı gələn tərəfə qaçan gördü. Adel nəfəsini toplayıb ona qaçmamağını demək istəyəndə artıq gec idi. Onlar ağ xələt geymiş adamlarla əhatə olunmuşdular.

Anto Adelin onu atdığı yerdə uzanmışdı. O, qalxmaq istəyəndə adamlardan biri xəncərini yellədi və ülgücün iti tərəfi ilə arxadan tutdu. Adel dərindən cikkə çəkdi və oğlunu daha bir zərbədən qorumaq üçün özünü onun kiçik bədəninin üstünə atdı. Adel oğlunun şoka düşdüyünə görə qorxudan üzünün ağappaq olduğunu gördü, amma onun Antoya yardım etmək cəhdləri boşa çıxdı, çünki müsəlmanların biri uzun qara saçlarından yapışib onu qaldırdı.

Həmin adamlar qanlı xəncəri yenidən Adelin boynuna basaraq bir cüt bambuk ağacı tərəfə apardılar. Onlar Adelin paltarlarını cırmağa başlayanda onların niyyətini anladı. O, yenə də Bibliyasından yapışmışdı, lakin paltarları kimi o da asanlıqla yerə düşdü. Adel gözlərini bağlayıb sakitcə ailəsi üçün dua etdi və Allahdan onu zorlamadan qorumasına yalvardı.

Sonra Adel anasının, qayınanasının və sevimli Antosunun qışqırığını eşitdi və onları evlərindən didərgin salan harın qatillər tərəfindən döyüldüklərini bildi. Buna dözmək mümkün deyildi. Adel lap haldan düşərək ailəsinə hücum edənlərin dönüb ona tərəf gəldiklərini görəndə dizi üstə yerə yıxıldı. Onların xəncərlərindən qan damırdı. Antonun qanı...

«Ay Allah!» — deyə, Adel qışqırdı. O, necə yaşaya biləcəyini bilmirdi. Kişilərdən biri tərlı çalmasını çıxarıb, Adelin başına bağladı. Onun üstündə «Allahu Əkbər» yazılmışdı. Adel bütün son gücünü toplayaraq: «İsanın qanı qüdrətlidir!» — qışqırdı.

«O, məsihçidir! Donuz! Murdar donuz! Gəlin onu zorlayaq və həyatına son qoyaq» — deyə, rişxənd edildi. İndi Adeli onun başına nə gətirəcəklərini müzakirə edən çoxlu cinlənmiş müsəlman əhatə edirdi. Adelin onların dediklərinin hamısını başa düşdüyünü bilməyərək, yerli ləhcələrində danışırdılar.

Göz yaşlarını gizlətməyə çalışaraq, Adel sakitcə öz ürəyində dua etdi: «*Rəbb, onlara nə etdiklərini anlamağa yardım et. Bu, çox pisdir... qoy onlar anlasınlar. Onlar nə etdiklərini bilə bilməzlər. Bu, insanın qadır olduğu bir şey deyil*». O, dua etməyə davam edəndə qarşısındakı hərc-mərclik içərisindən sakit, xoş bir səs pıçıldadı: «Adel, bu sənsən?» O, başını qaldırıb kəndlərdən tutulmuş bir adamı gördü. Onun adı Hans idi.

Hans da soyundurulmuşdu və qan içində idi. Onun ürəyi daha da ümitsizliyə düşdü; o, Hansın sabaha sağ çıxmayacağından əmin idi. Adel ondan Metsu və ya Kristinanı görüb-görmədiyini soruşdu. O, başı ilə eyr dedi.

Kişilərdən biri Adelin paltarlarını onun əlinə yığdı. Ona geyinməyə icazə verilmirdi. O, cırıq-cırıq edilmiş Bibliyasına baxdı.

İki əsir döyülmüş bədənlərinin ən zəif hissələrinə xəncərlərlə dürtmələnərək dimdik sıldırım yolu qalxmağa vadar edilirdilər. Yol daraldıqca Adel nə qədər yüksəkdə olduğunu və asanlıqla özünü ata biləcəyini anlayaraq dağın qılıcından aşağı baxırdı. O bilirdi ki, özünü atarsa ola bilsin ki, öldürüləcək, lakin onun üçün fərqi yox idi. «Rəbb, mənə yardım et! Xahiş edirəm, mənə yardım et!» — deyə, dayanmadan yalvarırdı. Özünü atmaq şövqünə müqavimət göstərərək, o, nəhayət minlərlə cihad döyüşçülərinin yığışdığı dağın başına gəlib çıxdı. Onlar müxtəlif yaşlarda idilər, bəziləri az qala yeniyetmə idi, lakin hər biri eyni ağ xələt geyinmişdi və başlarında sıx bağlanmış çalma vardı.

Əsgərlərdən biri Adeli və Hansı nişan alaraq bir-birinin ardınca dayanmağa vadar etdi. O, enli kürəkli, orta yaşlı bir əsgər idi. O, öz tüfəngini yanına saldı və yavaşca qınından xəncərini çıxardı. Adel onun və Hansın ağ xələtlilərin ətrafında yeganə məsihçilər olduqlarını anlayaraq ətrafa baxdı. O, sonunun gəldiyinə inanaraq və hətta ümid edərək gözlərini yumdu.

Saniyələr keçməmiş o, üzündən və bədəmindən isti qanın axdığını hiss etdi. O, təkrar-təkrar «İsanın qanı qüdrətlidir!» — deyərək qışqırdı. Hans

da qışqırırdı. O, digərlərinin aralıda qışqıran və oxuyanların qəzəbli səsinə eşidə bilirdi. O, gözlərini açmağa cürət etmədi. O, elə düşündü ki, gözlərini kifayət qədər çox qapalı saxlasa, sonra onları göylərdə açə biləcəkdir. Lakin sanki saatlarla gözlədikdən sonra, o heç göz qapaqlarını açə belə bilmirdi. Onun qarşısında Hansın şikəst edilmiş bədəni dururdu.

### Üç sadə söz

Adel qana bələnmişdi, amma bunun özünün, yoxsa Hansın qanı olduğunu bilmirdi. Onun müsəlman kişilərin dəfələrlə vurduğu zərbələrdən kəskin ağrısı vardı, lakin bədəniyə heç bir açıq yara görünmürdü. İndi onun səsi getdikcə zəifləyirdi, lakin o, «İsanın qanı qüdrətlidir» — sözlərini təkrar edə bilirdi. Yenə də, o bilirdi ki, Allah onu qoruyur. O, əslində indiyə qədər dəfələrlə ölmüş ola bilirdi. O, soyundurulub döyülməyə başlayandan artıq beş saat keçmişdi. O artıq bilirdi ki, Anto, onun anası, Metsunun anası və Hans ölmüşlər və başqalarının da öldürüldüyünü güman edirdi. Amma o, hələ də sağ idi. Nə üçün sağ qaldığının bir səbəbi olmalı idi. Dəhşətli hücum arasında Adel möhtəşəm ümid ışıltısı hiss etdi.

Cihad döyüşçülərindən ibarət dəstə silahlarını topladılar və Adelə getmək vaxtının gəlib çatdığını dedilər. Onlar dedilər ki, Adel onların bələdçisi olacaq. Adeli düzölmüş sıranın qarşısına itələdilər və o, onları dağın əks tərəfində olan əyri yolla aşağı apardı. Adelin onların hara getdikləri barədə heç bir təsəvvürü belə yox idi. O, sadəcə huşsuz halda gedir və Hansın amansızcasına edamından yadında qalan səsləri və onun şikəst edilmiş bədəninin təsvirini fikrindən qovmağa çalışırdı. Onun bədəniyə hissələrə doğramaqla kifayətlənməyən həmin kişilər cəsədini yaxındakı hindqozu ağaclarının yarpaqları ilə örtüb həmin topanın üzərinə benzin tökərək yandırmışdılar.

Onlar dağın başına çatanda Adelə atıq bir bələdçi kimi ehtiyacları yox idi. Həmin kişilər dayanmadan onun uzun saçlarından dartaraq, lağ edərək və çılpaq bədəniyə xəncərin yan tərəfi ilə şappıldadaraq öz kəndləri, Dahmaya tərəf itələdilər. Hər vuruşda Adel dayanmadan — «İsanın qanı qüdrətlidir! İsanın qanı qüdrətlidir!» — deyə, qışqırırdı. Bəzən də onlardan biri arxadan qaçaraq xəncərin saplağını vəhşicəsinə onun başının arxasından vururdu. O, parçadan düzəldilmiş bir oyuncaq kimi yerə yixilir və başını ovucları ilə tuturdu. Elə bil onun kəlləsinə minlərlə iynə soxulurdu, lakin o, əllərini çəkərkən qan axmadığını görəndə heyrətə gəlirdi.

## Daxildəki nifrətlə mübarizə apararaq

Allahın möcüzəli şəkildə onun həyatını qoruduğunu yenidən anladıqca Adelin cəsəreti artırdı. Bəs nə üçün? O, bir çox başqalarının amansızcasına öldürüldüyündən sonra nə üçün sağ qaldığını anlaya bilmirdi. Hətta onu əsir alanların üzündə çaşqın ifadə var idi və Adel onlarda bu müdafiəsiz qadının onların çoxsaylı zərbələrindən sonra necə sağ qaldığı sualının yaranıb-yaranmadığını bilmək istəyirdi. Onlar Adelin dayanmadan İsanın qanını çağırdığına daha çox hiddətlənmişdilər.

Nəhayət, onlardan biri Adeli dayandırdı, bir ovuc tütün yarpağını yandırdı və onun ağzına dürtüdü. Yanan tütün yarpaqlarının ona tərəf gəldiyini görəndə, Adelin gözləri bərəldi. O, müqavimət göstərməyə çalışdı, lakin Adelin həmin adamın güclü qollarına üstün gəlməsi mümkün deyildi. Nəhayət, «kafirin» sakitləşdirildiyinə əmin olaraq, kişi məmnun halda digərlərinin üzünə gülümsədi. Lakin o, əllərini onun ağzından çəkəndən sonra Adel yavaş-yavaş yanan yarpaqları tüpürdü və əminliklə dedi: «İsanın qanı qüdrətlidir!» Adelin mənfur qarabasması davam etdikcə, bu üç sadə söz getdikcə daha da həqiqi olurdu.

Qürub və az qala dolğun ayın işığı Dahmaya tərəf gedərkən onların yolunu işıqlandırırdı. Adel evlərdən gələn işıqları və qaçıb oynayan uşaqların siluetlərini görə bilirdi. O, öz kəndini və bu uşaqlar kimi onların kəndində olan uşaqların da axtışlarını eləcə oynadığını kədərlə xatırladı.

Dəstə dayandı və Adelə paltarlarını geyinməsi əmr edildi. İki cavan kişi — onların yaşı iyirmidən yuxarı olmazdı — başqaları kəndə getməyə davam edərkən Adelə nəzarət etmək üçün tapança ilə saxlanmışdılar. Adel bu iki gəncdən qızının başına nə gəldiyini bilib-bilmədiklərini soruşdu.

«Hə, biz onu öldürdük» — deyərək onlardan biri lağa qoydu.

Adel onların yalan dediyini hiss etdi, lakin onların gözündəki nifrəti görə bilirdi. O, həmçinin öz daxilində baş qaldıran nifrəti hiss etdi və Allaha dua etdi ki, O, bu hissi uzaqlaşdırsın.

Bir qədər keçdikdən sonra, Adel yenidən istehza və işgəncəyə məruz qaldığı kəndə aparıldı. Döyüşçülər amansız idilər, lakin o, güclü idi. Əgər onun ölüm vaxtı gəlmişdisə — hətta cihad əsgərlərinin əllərində belə — o hazır idi. Adel bir daha anladı ki, o, yeganə əsirdir. O, neçə nəfərin öldürüldüyünü təsəvvür etməyə cürət belə etmirdi. Həmin an Adel nəyin — ölməyin, yoxsa bu kinli dəlilərin əsirliyində olmağın daha pis olduğunu bilmirdi. İztirabın əvəzində hər dəfə əsgərlərdən biri onun kövrək bədəninə hücum edəndə ucadan dayanmadan «İsanın qanı qüdrətlidir» deməyə davam edirdi.

Cihadın baş məntəqəsində Adel yenidən soyunduruldu. Üç qadın onu paslanmış ləyəndə soyuq su ilə çimdirdiyi arxadakı otağa apardı. «Xahiş edirəm, qoyun özüm yuyunum» — deyə, Adel yalvardı. Lakin onlar etiraz etdilər və Adel yenidən xahiş edəndə, qadınlar onu böyük taxta qaşıqlar ilə döydülər. Soyuq su ilə yuyunduqdan sonra ona köhnə bir mayka və dəlmə-deşikli bir şort verdilər. Qadın dedi ki, onun öz paltarları «murdar donuza» aiddir və yandırılacaq.

### «Məsihçilər Harada Gizlənilər?»

Digər otuz və ya qırx nəfər ətraflarında gəzişdiyi halda, on bir nəfər Adeli sorğu-suala tutmaq üçün təyin olunmuşdu. O, bir neçə rəhbərin sentyabrın 9-da «Dodi adasına sülh olsun» oxuyaraq bayraqlarla onların kəndinə gələn insanlar olduğunu xatırladı. Sorğu-sualı aparan kişi həmin gün kürsüdən arxayincasına danışan adam idi. Adel sülh sazişi bağlamaq üçün gələn həmin insanların onların kəndinə qayıdıb onun sevimli oğlu Anto daxil olmaqla ailəsini və dostlarını öldürən insanlar olduğunu anladığıda, nifrətinin artdığını hiss edirdi. İndi onlar Adeli otağın ortasında taxta stulda oturdanda, Adelin fikrində «Əslində, onlar üçün sülh nə deməkdir?» sualı doğdu.

«Digər məsihçilər harada gizlənilər?» — deyə hündür, arıq kişi aramla soruşdu.

«Mən sizə deyə bilmərəm. Hətta məni öldürsəniz belə, cavab verməyəcəyəm.» Adel çoxlarının təxminən harada gizləndiyini bilirdi — və həmçinin əgər onların yerlərini deyərsə, başlarına nə gələcəyini də bilirdi.

«Yaxşı. Biz onları incitməyəcəyik. Biz sadəcə onların harada olduqlarını bilmək istəyirik. Sən evə getmək istəmirsənmi?» — Adel onların suallarına cavab verməkdən imtina edərək sakitcə oturdu. Sorğu-sual daha otuz dəqiqə davam etdi və Adelin şillələnməyi ilə bitdi. Sonra onun qarşısına bir qab yemək qoyuldu, o isə yeməkdən imtina etdi. Heç çətinlik çəkmədən iki kişi onun ağzını açaraq, yeməyi məcburən onun ağzına doldurmağa başladı. Adel üç gün heç bir şey yemədiyinə baxmayaraq, onu ağzından tüpürdü.

Adelin yeməkdən və danışmaqdan imtina etməsi xəbəri sürətlə Dahmada yayıldı və baş qərargahın ətrafında çoxlu insan yığılıb: «Onu bizim əlimizə verin! Biz onu parça-parça edib basdıracağıq!» — deyərək qışqırırdı.

Adel qəzəbli səsləri eşidərək, eyni zamanda həm nifrət, həm də qorxu ilə döldü. Nəhayət, Saboom Sabar kimi tanınan ağsaqqal otağa daxil

oldu. O, başqaları kimi eyni qəzəblə dolu görünmürdü. Adelin yanında dizi üstə dayanaraq, ondan başqa məsihçilərin harada gizləndiyini deyə bilib-bilməyəcəyini soruşdu.

Qorxuya üstün gələrək: «Xeyr, mən deyə bilmərəm» — dedi və gözlərindən yaş axmağa başladı. Sabar ayağa qalxıb komandirə dedi: «Yaxşısı budur, bu uşaq mənimlə getsin. Əgər o, burada bir az qalsa, öldürüləcək.»

Adel Sabarın evində mühafizə olunduğu zaman bir qrup insan Adelin üstünə qışqırmağa və onu öldürəcəkləri ilə hədələməyə davam edirdilər. Onlar Adələ hücum etmək üçün münasib vaxtı gözləyəcəklərinə söz verdilər. Lakin Sabar ona dedi: «Sən burada sağ-salamat qalacaqsan. Mənim boş otağında yata bilərsən.»

Az əşya olan bir otağa girərək, Adel tez arxasınca qapını bağladı. Sonra çarpayının — küləş həsirin üzərində oturdu və əziz Antosu haqqında düşünərək göz yaşlarını saxlaya bilmədi.

### «Səncə, O səni bu vəziyyətdən xilas edə bilərmimi?»

Səhəri gün bir dəstə formalı əsgər kəndə girdi; onlar təcili surətdə Sabarın evinə Adeli görməyə gətirildilər. Onlar da başqaları kimi eyni sualı verdilər: «Digər məsihçilər harada gizlənilirlər?»

Adel yenə də cavab verməkdən imtina etdi. Ona öz otağına getməyə icazə verildi, lakin o, nazik divarlar qatından həmin insanların söhbətini eşidirdi. Əzmlı əsgərlərin yalnız bir məqsədi vardı — digər məsihçiləri tapmaq — və onlar qərara gəldilər ki, Adel onlarla «bələdçi» kimi getməlidir. Adel dəhşətə gəlmişdi. O, qəti qərara gəldi ki, bunu etməkdənsə, ölər.

Sonra həmin gündə kənd qadınlarından üçü Adələ yemək gətirdilər, lakin o yenə də yeməkdən imtina etdi. Qadınlar öz aralarında danışmağa başlayanda, Adel onları əvvəl haradansa tanıdığını anladı. Onlar digər kənddən idilər və məsihçi doğulmuşdular. Lakin onlar müsəlman kişilərlə ailə qurub imanlarını dəyişməyə vadar edilmişdilər. Qadınlardan biri, Umi, kinlə Adeli tənqid etməyə başladı. «Oğlun və anan sənə görə öldü» — deyə, onu danladı. «Sən İslama inanmağı rədd etdin, lakin indi bunun əvəzini alırsan. Sən İsayə inanmaq istəyirsən. Fəqət səncə, O səni bu vəziyyətdən xilas edə bilərmimi?»

«Səsini kəs, Umi! Belə danışma!» — deyə, digər qadınlardan biri əmr etdi. «Nə fikirləşirsən? Səncə, Məhəmməd bizi xilas edəcək?» Adel həmin qadının gözlərində şəfqət gördü və o, ayrılıbmışdan əvvəl Adələ qadına



yaxınlaşıb, onu qucaqladı. Qadın ağlamağa başladı və onun qulağına pıçıldayaraq: «Bəlkə də, bir gün mən yenə Məsihə qayıdacağam» — dedi.

Adel onun sadəcə öz fikrini söylədiyini və ya ondan bunun mümkün olub-olmadığını soruşduğunu anlaya bilmədi. Adel onun kədərli üzünə baxıb həlimliklə cavab verdi: «Əgər sən həqiqətən Rəbbə qayıtmaq istəsən, O sənin üçün yol hazırlayacaq.»

Axşam düşəndə əsgərlər qayıtdılar. Adadakı bütün məsihçilərin həbs olunacağı və Adelin isə onları tapmaq üçün ən uyğun insan olduğu müəyyən edilmişdi. Onlar yığılan kimi hamısı yandırılacaqdılar. Heç biri sağ qalmamalı idi. Adel onların bu şər planını dayandırmaq üçün heç bir şey edə bilməyəcəyini bilirdi, ona görə də o öz otağının qapısını bağlayıb oturdu və güclü olmaq üçün dua etdi. Əgər onlar Adeli bələdçi kimi aparsaydılar, o bilirdi ki, getməkdən imtina etsə, mütləq öləcək.

Bəzi insanlar Sabarın evi qarşısında şənliklə qışqırmağa başladılar və Adel bayır divarına tərəf süründü ki, yarıqlar arasından nəyə görə camaatın əl-ayağa düşdüyünü görə bilsin. Döyüşçülər başqa bir məsihçi ailəsini də tutmuşdular. Ata öldürülmüşdü və ana üç uşağı ilə Dahmaya gətirilirdi. Adel onların qadının adının Roza olduğunu dediklərini eşitdi. Adelin ürəyi düşdü və o, həsirin üzərində oturdu. O, həmin ailəni yaxşı tanıyırdı. Uşaqların biri Antonun yaşadı idi və demək olar ki, hər gün onların evində oynayırdılar.

Gecəyarısına yaxın Sabar otağa qayıtdı. Onun üzündə xiffət vardı və: «Adel, biz nə etməliyik? Hərbiçilər tələb edirlər ki, sən onlarla gedəsən.»

Adel onun *biz* dediyinə heyran qalmışdı. Sabar demək olar ki, onun əzab-əziyyətini bölüşürdü. Ətrafı bürüyən nifrət içində onun göstərdiyi bu mehribanlıq kiçik bir rahatlıq bəxş etdi. Lakin Adel bilirdi ki, heç bir seçimi yoxdur: «Onlara deyin ki, məni yerimdəcə güllələyə bilərlər. Mən onlarla getmirəm.»

«Nə üçün onlardan belə qorxursan?» — deyər Sabar soruşdu.

«Çünki mən onların planlarını bilirəm. Mən onların dediklərini eşitdim və kimisə öldürməkdə onlarla əlbir olmayacağam» — deyər, Adel cavab verdi.

Sabar otaqdan çıxdı. Növbəti bir yuxusuz gecə gəldi və Adel yenə də yeməkdən imtina etdi. Sübh tezdən yenə şayiələr yayıldı. Başqa bir ailə də öldürüldü... yenə qadın və uşaqlar tutulub... kiçik bir qız tapılıb. Adel Kristina haqqında nəse eşitmək istəyirdi, görəsən, əsirlərdən biri Kristina deyildimi. Adel fikirləşdi ki, əgər onlar Kristinanı öldürsəydilər, bəlkə də bu, daha yaxşı olardı. Bu, dəhşətli bir fikir idi, lakin o, bu alçaq əsgərlərin onun şirin, məsum qızına nə isə edəcəyindən qorxdu.

## Kristina

Səhər saat dördə, Adel Allaha: «Niyə mənim ölməyimə imkan vermirsən?» — deyə yalvardı. «Niyə?» sualını təkrar etdikcə, Adelin göz yaşları bir-birinin ardınca üzündən dayanmadan axırdı.

Adelin otağından kənarəda amansız hədə-qorxu səngimək bilmirdi. Bir nəfər az qala onun otağının çöl divarından xəncəri sancaraq, öldürmək istəyirdi. Əvvəl Adelə baş çəkmiş iki qadın da geri qayıdıb ona yemək yesin deyə yalvardılar. Amma Adel imtina etdi. O, öz otağında qalaraq, heç olmasa, səhərin sakitçiliyində bir qədər yatmağa çalışdı, lakin vaxtın çoxunu divara qısılaraq ağlamaqla keçirdi. O, Metsu, qayınatası və qayınanası üçün dua etməkdə davam edirdi, amma ən çox Kristina üçün dua edirdi.

Nəhayət, xəbər gəldi.

«Adel! Adel!» — deyərək, Sabar onun otağına tələsik girdi. «Çöldə bəzi adamlar var. Onlar deyirlər ki, sənin qızın Kristinanı tutublar.»

Bu, böyük risk idi... həm də çox böyük, amma Adel bunu bilməli idi. Kristina həqiqətən sağ qala bilərdimi? Yoxsa bu, Adeli tovlayaraq Sabarın evindən çıxarmaq üçün qəddar yalan idi? Bunu yalnız bir yolla bilmək olardı.

Onlar qayıqla Salubi kəndinə getdilər: altı cihad əsgəri, Adel, (Adelin təkidi ilə getməyə razı olmuş) Sabar və Maksi adlı gənc əsir. Antonun digər dostu olan Maksinin hələ yeddi yaşı vardı. Adel balaca qızdan yapışaraq onu möhkəmcə qucaqladı. O, Maksinin dolaşmaq düşmüş saçlarını üzündən yığaraq ağlayırdı. O, Adel üçün doğma sima, ailə dostu idi.

Salubiyə gedən qısa yol boyu Adel Maksinin yanında oturub onu möhkəmcə qucaqlayır və başını sığallayırdı. Maksi Adelə Antonu çox xatırladırdı. Lakin Adel sahildə silahlı əsgərləri gözləyən görəndə sülh anları sona yetdi. Onlar Adeli qayıqdan dartıb çıxardılar və onun xatirəsində hələ təzə olan onların amansız davranışı yenə qayıtdı.

Maksi Adelə edilən kinli hücumları görərək dəhşətə gəldi. O, bərkədən cikkə çəkdi və onun bədəni qeyri-ixtiyari büzüdü. Adel gənc dostunun qışqırığını eşidərək yenidən iqrar etdi: «İsanın qanı qüdrətlidir!» O, indi qorxdu ki, Salubiyə gəlişinin Kristina ilə heç bir əlaqəsi yoxdur. Döymə davam etdikcə ümid yoxa çıxırdı. Sabar döyməsinlər deyə yalvararaq, adamların üstünə qışqırmağa başladı. Onların sıxma-boğmasından Adeli qurtarmağa çalışaraq, onun sahildə başqa əsirlərin də saxlanıldığı bir geniş evə gəlməsinə yardım etdi. Sonra Adelə getməli olduğunu dedi: «Mən sənə bundan artıq heç nə

edə bilmərəm. Əgər mən bundan artıq müdaxilə etsəm, onlar məni də öldürəcəklər. Bağışla.»

Həmin evdə çöldəki dəhşətli oxuyan kişilərin səşindən titrəyən başqa qadınlar da vardı. Ona tərəf qaçan addım səslərini eşidəndə Adel üzünü ovcunda gizlədərək ağlayırdı. Adel başını qaldıraraq, onu gördü. Bu, Kristina idi!

Kristina özünü anasının qollarına atdı və: «Ana, ana!» — deyərək ağladı. Onlar bir-birini möhkəmcə qucaqladılar və Kristina güclə dedi: «Ana, bağışla... Bağışla. Onlar nənəni öldürdülər. Mən Antonun cəsədini gördüm, Antonu gördüm... Onlar Antonu da öldürdülər. Ana!»

«Mən bilirəm, Kristina... Bilirəm ki, onları öldürdülər.» Hələ xatirə həddindən artıq çox idi və Adel özünü saxlaya bilməyərək ağlamağa başladı. Kristina nə deyəcəyini bilmirdi, ona görə də o, dayanmadan anasını təkrar-təkrar öpürdü...

## Heç vaxt tapılmayacaq cavabı axtararaq

Əsir götürüldüyü altıncı gün Adel və digər altmış əsir bir yerə toplandı və onlara deyildi ki, səhəri gün onlar islamı qəbul etməlidirlər.

«Mən heç vaxt müsəlman olmayacağam» — deyə, Adel cavab verdi.

«Ya xəş. Sən qəbul etməyə məcbur deyilsən. Amma sən qəbul etməsən, sizlərdən hansısa biri qəbul etməsə, biz sizin hamınızı öldürəcəyik» — deyə, komandir bildirdi. «Onların qanının məsuliyyətini daşıyacaqsınız.»

Həmin axşam məsihçi əsirlər arasında toplantı oldu. Basqından sonra onlara ilk dəfə idi ki, bir qrup kimi görüşməyə icazə verilmişdi. Onlar bir-birini qucaqladılar və göz yaşını axıtdılar. Məsihçilər bildirdilər ki, nə edəcəklərinə qərar verməlidirlər: Onlar islamı qəbul edəcəkdilər, yoxsa məsihçi şəhidlərinin sırasına daxil olacaqdılar? «Biz onların sözlərini təkrar edib onların dualarını deyə bilərik. Allah bizim ürəklərimizi bilir; O bizi mühakimə etməz» — deyə, bir nəfər nəhayət təklif etdi.

«Bunu necə edə bilərik? Bu qədər müqavimət göstərmişik. Bunların hamısı mənasız imiş?»

«Bəs uşaqlarımız? Biz onların gözlərimiz qarşısında edam edilməsini istəyirikmi?»

«Allah hamımızın bu müsəlman kəndində ölməyimizi istəyirmi?»

Mübahisələr davam edərək uzanırdı, Adel isə düşükləri bu dəhşətli vəziyyət haqqında dərin düşüncələrə dalmışdı. Adələ qalsa, o, asanlıqla islamı qəbul etməkdən imtina edə bilərdi; o, imanının onu sona qədər aparacağını bilirdi. Bəs, öz davranışları ilə, Kristina daxil olmaqla, başqalarının taleyini müəyyən etmək ədalətli idi mi? Dilemma Adeli

təngə gətirdi və o, cavab tapmaq üçün Allahı çağırmağa başladı. Heç bir cavab gəlmədi.

Növbəti gün məsihçiləri daxili həyətdə topladılar. «Siz qərar verdiniz? Siz islamı qəbul edəcəksiniz, yoxsa öləcəksiniz?» — cihad döyüşçüsü soruşdu.

Heç kim birinci cavab verməyə cürət etmədi. Hətta uşaqlar belə qorxu və imanlarında sadıq qalmaq üçün daxili mübarizə apararaq donmuşdular və danışmaq istəmədilər. Komandir onların inadçı sakitliyindən getdikcə daha da təşvişə düşürdü və ana dilində tabeçiliyində olanlara bağıraraq əmrlər verdi. Əsgərlər əllərində onlarla qaşıqla gəldilər və əcaib bir ayin ilə pəlçığı qarışdıraraq məsihçiləri onu yeməyə məcbur etməyə başladılar. Adel pəlçığı tüpürəndə komandir ona şillə vurdu. «Ye! Bu saat ye!» — deyə, qışqırdı.

Adel yeməkdən imtina etdi.

Şlanq gətirildi və müsəlmanlar Qurandan ayələr oxuduqca, əsirlərin üzərinə su səpilərək «İslam vəftizi» olundular. Onlar bitirdikdən sonra, məsihçilərin İslama gəlməsi qələbəsini təsdiqləyib qeyd edərək, sərxoş adamlar kimi rəqs etməyə başladılar və göyə atəş açdılar. Bir yerdə sakit dayanan məsihçilər əsgərlərin mənasız bayram etmələrinə çaşqınlıq içində baxırdılar.

Lakin onlar yığılmış dəstəyə benzin bidonlarını gətirən əsgərləri görəndə ürəkləri düşdü. Yaxşı geyinmiş, fərqli görünüşlü zabıt digərlərinin qarşısında gedirdi. Adel onun Cava adasından olan rəhbər olduğunu xatırladı. Heç çəkinmədən o, sakitcə öz zabitlərinə məsihçiləri bir evə yığıb benzin ilə səpələmələrini əmr etdi.

Qorxudulmuş halda yaxınlıqdakı daxmaya doldurulan məsihçilər körpə uşaqların ətrafında toplanaraq qışqırmağa başladılar. Onlar Məsih üçün ölməkdən qorxmurdular. Onların hər biri əsirlük zamanı bunu dəfələrlə sübut etmişdilər. Lakin diri-diri yandırılmaq və uşaqlarının alovlar içində yanmasını görməyə tab gətirmək dözülməz idi. Onlar birlikdə diz üstə çökərək bu cür dəhşətli ölümdən onları xilas etməsi üçün Allahı çağırırdılar.

Onlar dua edərkən bayırda əsgərlər arasında mübahisə düşdü. Onlar məsihçiləri öldürüb-öldürməsinlər deyə mübahisə edirdilər. Onlardan biri iddia etdi ki, dustaqlar İslamı qəbul etmişlər və cihad üçün faydalı ola bilərlər. Tezliklə bununla razılaşdılar. Əgər əsirlər cihadda iştirak etməyə razı olsalar, bu, onların Allaha həsr olunmalarını təsdiq edəcək və bu, onlardan faydalanmaqla nəticələnəcək.

## Üsyanın əvəzi

Adel və başqaları çöldəki mübahisələri eşidərək heyrətə düşmüşdülər. Bu, onların gözlədikləri cavab deyildi. Lakin qərar verilməli idi. Əgər köhnə əsirlər növbəti cihadda əsgərlərlə getməyə razılaşsaydılar, hamı xilas olardı. Əks təqdirdə, benzin töküləcəkdə və məsihçilər yandırılacaqdı. Əsirlər qorxu içində bir-birindən təsəlli almaq ümidi ilə və kimin birinci danışacağını gözləyərək dizləri üstündə donub qalmışdılar. Komandir özünü otağa ataraq, onlara xoş xəbərini çatdırdı: «Əgər siz xəncər gəzdirəcək yaşdasınızsa, gəlin bizimlə cihada qoşulun. Bu, əyləncəli olacaq!»

Əsirlər üzərində çirkin istehza edildiyini eşidəndə Adelin qəzəbi şiddətləndi. Həmin an cəsərətini toplayıb, ayağa qalxdı. Komandir birinci könüllüsünün olduğunu düşünərək gülümsədi. Adel isə digərlərinə müraciət etdi: «Heç biriniz onlarla getməyin. Əgər bizi öldürmək istəyirlərsə, yaxşısı budur qoy bizi burada öldürsünlər. Ən azından biz hamımız bir yerdə olacağıq.»

Komandir onun itaətsizliyindən qəzəblənərək qolundan yapışdı və: «Nə dedin?» — deyə, soruşdu.

Adel təkrar etdi: «Biz cihada qoşulmayacağıq. İndi isə xahiş edirəm çıxın.» Komandir düz Adelin gözlərinə baxaraq, qolunu möhkəm sıxdı. Onun danışmağa ehtiyacı yox idi; gözləri hiddətini çox gözəl əks etdirirdi. Lakin Adel inanırdı ki, Allah onları qoruyacaq. O, həmçinin inanırdı ki, açıq üsyankarlığı baha başa gələcəkdir. Komandir dönüb gedəndə başqaları bir müddət Adelin inadçılığına məftun olsalar da, onların talelərinə möhür qoyub-qoymadığını düşündülər.

Möcüzəli idi ki, əsgərlər də getdilər və əsirlər daxmadan çıxarıldılar.

İki həftə keçdi və Adel daim hədə-qorxu altında idi. Müsəlmanlar onun digər dustaqlara təsir etdiyini bilirdi və onun kənarlaşdırılmasını düşündülər. Kristinanın israrı ilə yemək yediyinə görə onun fiziki gücü bərpa olunmağa başlamışdı.

Hərbi rəhbərlər əsirlərə nə edilməli olduğunu müzakirə etmək üçün demək olar ki, hər gün bu kiçik kəndə gəlib, gəlirdilər. Onlar məsihçilərin həqiqətən islamı qəbul edib-etmədiyinə şübhə edirdilər və iddia edirdilər ki, kəndlərini murdarlaşmadan qorumaq üçün əvvəl planlaşdırdıqları kimi onların hamısını bir daxmaya yığıb yandırmaqdırlar. Girovların imanını təsdiqləməkdə sonuncu cəhd kimi onlar bütün qadınların sünnet olunmasına qərar verdilər.

Qadınların bəziləri dəhşətə gəldilər və isterika içində ağlamağa başladılar. Onların müqaviməti kənd komandirinin şübhələrini təsdiqlədi

və onların edam edilməsinə təkid etdi. Digərləri hələ də düşünürdülər ki, məsihçilər saxlanılarsa, faydalı ola bilərlər, beləliklə müsəlmanlar öz aralarında razılaşdılar ki, hələlik onlar sağ qalsınlar. Lakin onlar, Kristina da daxil olmaqla, bütün yetkinlik yaşına çatmamış qızları götürərək onları sünnət etdilər. Bunun ağrısı çox şiddətli idi və Kristina dayanmadan ağlayırdı. Adelin qəzəbi alovlandı və o, yenidən daxilində qaynayan ona tanış kinini saxlamağa çalışdı. Onun öz ağır sınağı təsəvvürə gəlməz dərəcədə çətin idi, lakin qızının əzab çəkdiyini görmək ən dəhşətli idi. Adel Sabardan başqa bütün müsəlmanlara nifrət edirdi. O bilirdi ki, nifrət canın xərçəng xəstəliyidir, bağışlama isə bunun yeganə əlacıdır. Amma bağışlama çox çətin, mümkün olmayan bir şey kimi görünürdü. O, yalnız dua edə bilirdi.

Həç bir birbaşa edam qorxusu olmadan altı həftə keçdi, lakin Adelin başı dərin bir bələdə idi. O, müsəlman kişilərin ona necə baxdığını görə bilirdi və onlardan bir qismi artıq onu zorlamağa çalışmışdı. Günlər keçdikcə Adel onların ehtiraslarının artdığını görə bilir və özünü onlardan hələ nə qədər qoruya biləcəyini düşünürdü. Hətta kənd komandiri qeyri-münasib təkliflər irəli sürmüşdüsə belə, o, Metsunun sağ olub-olmadığını düşünərək onun rahatlığını arzulayırdı.

## Metsu

Gözlənilmədən bir səhər dövlət məmurlarından ibarət bir qrup qayıqla Salubiyə gəldi. Məmurlar müsəlman əsgərlərinin hiddətlə rədd etdikləri ittihamı, məsihçilərin kənddə girov saxlanılıb-saxlanılmadığı haqqında bəyanatları araşdırırdılar. Lakin qayığın sahibi olan Nahor məsihçi idi və Adel adlı qadının əsir saxlanıldığını eşitmişdi. Öz sərnəşinlərini düşürdükdən sonra Nahor dərhal onu axtarmağa başladı.

Kimsə ona göstərəndən sonra — «Sən Adelsənmi?» — deyə, Nahor dərhal sakitcə soruşdu.

«Siz kimsiniz?» — Adel şübhə ilə soruşdu. O, ağzını açmışdı ki, Nahor onu qucaqladı və ağlamağa başladı. «Mən sən və sənin buradakı vəziyyətin barədə hər şeyi eşitmişəm» — o dedi.

«Nə? Siz məni haradan tanıyırsınız?»

«Metsu danışıb.»

Adel eşitdiklərinə inana bilmirdi. Metsu sağ idi! Altı həftədən çox bir müddətdən sonra ilk dəfə idi ki, böyük sevinc hiss etdi və gülümsədi. «Metsu sağdır?» — deyə, səhv eşitmədiyinə əmin olmaq üçün Adel soruşdu.

«Əlbəttə, sağdır. Ona məktub yazmaq istərdin?» — deyə, Nahor soruşdu. Dərhal Adelin ağlından Metsuya məktub yazmaq keçdi. Metsu ilə əlaqə yaratmağı nə qədər arzu edirdi! Lakin Adel bilirdi ki, daha təcili məsələlər vardır. «Bəli, mən Metsuya yazmaq istərdim. Amma əvvəlcə başqa bir şey etməliyəm. Tez olun! Mənə qələm və kağız verin.»

Adel oturub təcili surətdə bütün əsirlərin adlarını yazmağa başladı. O, hələ yazırdı ki, komandirin ona yaxınlaşdığını gördü. «Nahor, tez olun, bunu özünüzlə götürün. Xahiş edirəm, diqqətli olun!» Adel tez Nahoru qucaqladı və Metsuya yazma bilmədiyinə təəssüf edərək aradan çıxdı. O, Metsuya hər şeyi... onu nə qədər sevdiyini və onun üçün darıxdığını... Kristinanın nə qədər cəsarətli olduğunu demək istədi. Lakin kifayət qədər vaxt yox idi və o, başqa əsirlər haqqında da yazmalı idi. Şübhəsiz ki, onların ailələri də narahat olurdular. O, indi ümid edirdi ki, heç kim onun Nahor ilə söhbət etdiyini görmədi.

Komandir Adelin qayığın sahibi ilə nəinki söhbət etdiyini, həm də ona bir kağız parçası ötürdüyünü öyrənəndə — «Sən nə yazırdın?» — deyə, qəddarcasına soruşdu. «Sən məktub göndərdin?»

«Xeyr, mən məktub yazmadım» — deyə, Adel cavab verdi.

Adelin boynuna bıçaq dirəyərək: «Nə yazdın?» — qəzəbli, yavaş-yavaş soruşdu.

Əvəzində Adel cavab verdi: «Mən sadəcə burada dustaq saxladığınızı adamların adlarını yazdım.»

«Nə etdin?!» — komandir əsəbiləşirdi. Adel əmin idi ki, komandir bıçağı onun boynuna sancacaq, amma birinci dəfə idi ki, qorxmurdu. O, etməli olduğuna inandığı işi yerinə yetirdi və Metsunun sağ olduğunu bilirdi. Bu gün yaxşı bir gün idi. Hətta daşürəkli komandir belə bu günü korlaya bilməzdi.

«Mən elə indicə dövlət məmurlarını inandırdım ki, heç kim burada öz istəyi olmadan saxlanmır. Mən razılışma imzaladım. Sən də ona «dustaqların» adını verdin! Donuz! Sən buna görə cavab verəcəksən!»

Komandir sözünün üstündə durdu. Adel həmin gün və sonrakı günlərdə də amansızcasına döyüldü.

İki həftədən az bir vaxt keçəndən sonra Salubi kəndi yenə istintaq altına düşdü. Adelin siyahısı, Metsu daxil olmaqla, dövlət məmurları və əsirlərin qohumları arasında yayılmışdı. İndi Adelə belə bir söz gəlib çatdı ki: «Metsu səni və Kristinanı aparmaq üçün dövlət məmurları ilə gəlir».

Adelin sevincinin həddi-hüdudu yox idi. Adel qızı ilə ağlasığmaz bir vahimədən sağ çıxmışdı və indi onlar evə gedəcəkdilər. O, çox seviniirdi

və hətta yenidən gülümsəməyə başlamışdı. Amma Kristina inana bilmirdi. «Biz doğrudan evə gedirik?» — o, şübhə ilə soruşdu. «Biz atamla çıxıb gedəcəyik? Bəs, onlar bizi getməyə qoymasa?»

Adel Kristinanın səsindeki narahatlığı sezə bilir və onun suallarının əsaslı olduğunu bilirdi. O, cəsur qızını qucaqladı və əsir tutanların onları buraxmamaq üçün daha hansı bir fəndə əl atacağı haqda düşündü. Növbəti gün o bildi.

### «Mən səninlə gedə bilmərəm»

Adel və Kristina bütün əsirlərin qarşısında dayanmağa vadar edilmişdilər. Komandir məsihçilərə müraciət edərək dedi: «Biz tezliklə Kristinanı və Adeli onun məsihçi əri ilə görüşməsi üçün Dahmaya aparacağıq.» Gözlənilmədiyi kimi, Metsunun gəlişi barədə xəbər artıq əsirlər arasında yayılmışdı. Onlar Adeli tanıyırdılar. Əgər ona getməyə icazə versəydilər, digər əsirlər də buraxılana qədər o, bir dəqiqə belə dincəlməyəcəkdi. Adel onların azadlığa apararı yolu olacaqdı.

Sonra komandir artıq hamıya tanış olan hədə-qorxu ilə sözlünə davam etdi: «Adel və Kristinadan sizinlə qalmaq, yoxsa Metsu ilə getmək istədikləri soruşulacaq. Əgər onlardan biri Metsu ilə getmək istəsə, biz hamınızı öldürəcəyik.» Komandir gedəndə beşdən çox yaşlı olmayan bir qızın qarşısında əyildi. Qılınıcını qınından çıxararaq, onu titrəyən qızın boğazına dirədi və acıqla əlavə etdi: «Hətta səni belə».

Məsihçilər dayanıb gözlərini Adela dikmişdilər. «O, bu cür seçimi necə edə bilərdi?» — deyə, onları maraqlandırdı. Həmçinin, əgər Adelin yerində olsaydılar, nə edəcəklərini götür-qoy etdilər. Adel bilirdi ki, əgər Metsu ilə getməyi seçsələr, heç kim onu və Kristinanı qınamaz. Amma o, heç bir münasibət bildirməmiş komandir dedi: «Gəlin gedək».

*Bəs indi?* Adelin heç ağlına gəlmirdi ki, Metsu onları düşünür. Hər şey o qədər tez baş verirdi ki. Komandirin həqiqətən onların hamısını öldürüb-öldürməyəcəyi, yoxsa bunların hamısının sadəcə hədə-qorxu olduğu barədə dua edib düşünmək üçün Adelin zamana ehtiyacı vardı. O, necə Metsuya «getmirəm» deyə bilərdi? Bəs, digər əsirlərin ölümünə səbəb olacaq seçimi necə edə bilərdi?

Bunu bilməmişdən əvvəl o, Metsunun hərbi zabitlərlə yanaşı oturduğu otağa aparıldı. Onlar içəri girəndə komandir Adelin qulağına pıçıldadı: «Unutma: əgər sizlərdən biri onunla getsəniz, mən dustaqların hər birini öldürəcəyəm. Yalnız onları deyil, and içirəm ki, Metsunu da öldürəcəyəm. Mən onu da öldürəcəyəm.» Onun buz kimi sözləri bütün dediklərinin



sadəcə bir hədə-qorxudan fərqli bir şey olduğunu göstərərək, Adelin boynunun arxasını soyutdu.

Adel Metsunun gözlərindəki ağrını görə bilirdi. O, necə də yenidən həyat yoldaşı və qızı ilə olmağının həsrətini çəkirdi! Son üç ay onun üçün bir ömür kimi görünmüşdü, lakin indi ümidi vardı. O, həmçinin qərarlı görünürdü və Adel bilirdi ki, artıq Metsu otağı onlarsız tərk etməyəcəyinə öz ürəyində qərar vermişdi. Adel yalnız gücü olsun deyə dua edə bilirdi.

Zabit özünü cənab Səid kimi təqdim etdi və tərəddüdsüz soruşdu: «Adel, siz Metsu ilə getmək, yoxsa Salubidə qalmaq istəyirsiniz?» Adel sözbəsöz bu sualın veriləcəyini bilirdi. Ona dəqiqliklə necə cavab verəcəyinə göstəriş verilmişdi. O, danışmağa çalışdı, lakin onun dodaqları səssizcə tərpəndi. Cənab Səid sualı bir balaca hündürdən təkrar etdi: «Adel, siz Metsu ilə getmək istəyirsiniz, yoxsa Salubidə qalmaq?»

Adel birbaşa cavabın niyə bu qədər uzun çəkdiyini düşünən Metsuya baxdı. «Metsu...» Qəhərlənərək: «Mən səninlə gedə bilmərəm» — deyəndə göz yaşlarını saxlaya bilmədi.

Metsu oturduğu stuldan atılaraq Adelin yanına qaçıb: «niyə» deyərək soruşmağa hazır idi, lakin Səid onu cavab verməyə qoymayaraq saxladı. Səid dərhal həmin sualı Kristinaya da verdi. Adel qızının necə cavab verəcəyini bilməyərək, ona baxanda hələ də ağlayırdı. Onun Kristina ilə bunu müzakirə etməyə vaxtı olmamışdı və əgər onlardan biri Metsu ilə getməyə qərar versəydi, Adel əmin idi ki, onlar bütün əsirləri və Metsunu öldürəcəklər. Axı onun doqquz yaşlı qızı bu cür qətiliklə atası ilə getməməyə necə razı ola bilərdi?

«Ata, mən səninlə gedə bilmərəm. Bağışla...» — deyərək, Kristina bütün qüvvəsilə atasından üzr istəməyə və vəziyyəti izah etməyə çalışaraq hönkürtü ilə ağladı.

Cənab Səid kobudcasına müdaxilə etdi: «Budur. Biz qurtardıq. Bizim bu məsələ haqda deyəcəyimiz bir söz yoxdur. Anladınız?»

Bir-birinə heç bir söz pıçıldamasınlar deyərək ciddi nəzarət altında və göstərişlər verilərək, Adel və Kristinaya Metsu ilə olmaq üçün beş dəqiqə verildilər. Onların əmrlərinə məhəl qoymayaraq Adel onları eşitməsinlər deyərək dua edərək yavaşca danışdı. «Metsu, mən belə cavab verməli idim. Əgər səninlə getsək, başqalarını öldürəcəkləri ilə bizi hədələdilər. Xahiş edirəm, mənə nifrət etmə. Nə qədər ki, sağam heç bir zaman ümidimi itirməyəcəyəm. Mən bilirəm ki, gün gələcək və biz yenidən birlikdə olacağıq.»

Metsu Adelin gözlərindəki ağrını görərək və hətta onun cəsarətinə məftun olaraq gözəl həyat yoldaşına baxdı. Burada deməyə bir söz qalmamışdı. O, sadəcə ailəsinə baxıb, cavab verdi: «Mən başa düşürəm».

## Ümiddən yapışaraq

Görüş başladığı kimi tez sona yetdi və Adel ilə Kristina otaqdan çıxarıldılar. Adel arxaya dönməyə başlayaraq, Metsuya son dəfə baxmaq istədi, lakin komandir Adelin böyrünə yumruq vuraraq tutdu: «Yenə ona baxırsan?» — deyərək, o pıçıldadı. «O, sadəcə İsanın övlədidir. O donuzdur!» Ümidləri alt-üst olaraq, Adel gələcəkdə nələrin baş verə biləcəyini düşünürdü. O, sadəcə ağlaya bilirdi.

Növbəti həftələrdə o, yenə də bir gün Metsu ilə birləşəcəyi ümidindən yapışmışdı. Bu, sonsuz əsirlək ağrısını yüngülləşdirməkdə ona yardım edirdi və hətta uzaq bir arzu olsa da belə, nədənsə yapışacağı bir şey idi.

Sonra, aprelin 10-da onun arzusu dəhşətə çevrildi...

«Adel,» — komandir sözünə başladı — «mən səninlə nə edəcəyime qərar verdim. Sən məni çox kədərləndirdin və problem yaratdın. Mən qərara gəlmişəm ki, kişilərdən birinə səninlə evlənməyə icazə verim. Ola bilsin ki, o sənə nəzarət edə biləcək.»

Adel buna inana bilmirdi. «Mən heç kimlə ailə qura bilmərəm! Mən artıq Metsuya ərə getmişəm!»

«Mən sənə demişdim axı. Metsu kişi deyil. O donuzdur və mən onun səninlə nigahını qəbul etmirəm. Əgər sənin üçün seçdiyim kişi ilə evlənməkdən imtina etsən, onların hamısına icazə verəcəyəm ki, səni zorlasınlar.» Komandir daha heç bir bəhanə qəbul etmədi və Adel onun sərt baxışlarından bildi ki, o, ciddi deyir. Heç bir qurtuluş ola bilməzdi.

Adel digər qadın əsirlərin yanına qayıtdı və ona yardım etmələrinə yalvardı. O bilirdi ki, demək olar ki, onlar heç bir şey edə bilməzlər, amma heç olmasa onunla birlikdə məcburi nigaha qarşı etiraz edəcəklərinə ümid edirdi. Amma onlar öz həyatlarına görə qorxaraq, sakit qalmışdılar. Nəhayət, onlardan biri ona dedi: «Əgər sən onlardan birinə ərə getməsən, onlar bizim hamımızı zorlayıb öldürə bilərlər.»

Adel ölümcül olmuşdu. O, bu qadınların tərəfini saxlamaqdan o qədər yorulmuşdu və indi özünü ona xəyanət olunmuş kimi hesab edirdi. O, hönkürtü ilə ağlamağa başladı: «Necə olur ki, siz məni bir əşya hesab edib, özünü xilas etmək üçün satırsınız?»

Digərləri bir-birindən yapışaraq və ağlayaraq yalnız üzr istəyə bilirdilər. Onlar bilirdilər ki, bu, onlardan hər hansı birinin məcburən ərə veriləcəyi son hal olmayacaq.

Kristina ilə birgə məcburən Adelin yeni əri olan Alminin yanına köçürüləndə Adel düşünürdü ki, bundan daha pis bir vəziyyət ola bilməz. Amma vəziyyət daha da pisləşdi. Bir neçə aydan sonra Adel hamilə qaldı.

## Yeni həyat

Oktyabrda Adelın emosional vəziyyəti daha da bərbadlaşdı. Adel sanki sonu olmayan çuxura doğru getdiyini hiss etdi. Bu bədheybətlər onun oğlunu və anasını öldürmüş və onu dəfələrlə mərhəmətsizcəsinə döymüşdülər. İndi o, Metsu ilə yenidən birlikdə olacağı ümidini də əlindən aldıqlarına inanırdı. Əsir alındığı həmin dəhşətli gün başlayan nifrət onun daxilində olan yeni həyatdan daha sürətlə inkişaf edirdi. O, ağlayaraq ümid axtarırdı, amma tapa bilmirdi. O, hətta bətnində olan günahsız körpəni belə sevə bilmirdi. Adel üçün bu, onun əlindən aldıqlarının hamısını xatırladan bir şey idi.

«Mən onlara daha əlindən bir şey almalarına izin verməyəcəyəm» — deyərək, o qərar verdi.

O, tək qalmasını gözlədi. Sonra o, mətbəx piştaxtasından bıçağı götürdü. Hadisələrin bu dərəcəyə gəlib çatdığına inanmaq çətin idi. Nə üçün yalnız onun belə bir ümitsizlik yaşadığını öz-özünə sual verdi. O bilirdi ki, Allah onu xilas edib, amma artıq yaşaya bilməyəcəyini hiss edirdi. Bıçağı yavaşca qarnına tutaraq gözlərini bağladı və Allahın onu bağışlamasını dilədi.

«Ana, dayan!» — Kristina otağa girəndə qışqırdı və bıçağı anasının əlindən aldı. Adel hönkürdü və yerə yığıldı. Kristina da anasının yanında ağlayırdı. «Ana, nə edirsən? Sən özünə bunu edə bilməzsən. Bu uşağın heç bir günahı yoxdur. O məsumdur.»

Adelin həyatı puç olmuşdu. O, saatlarla ağladı, Kristinanın sözləri ürəyində və canında cingildəyirdi. Adel onu girov alanlara nifrət etməsinə görə tövbə edib, onu bağışlaması üçün Allaha yalvardı. Cihad döyüşçülərinin ona etdiyi kimi, qəzəbin də məsum həyatı az qala məhv etdiyini anladı. Bu, ayıldan bir həqiqət idi və həmin an onu incidənləri bağışladığını hiss etməsə də, o bilirdi ki, Allahın lütfünün onun ürəyində işləməsinə izin verməlidir. Onun nifrəti artıq indi yaşamağa başladığı Allahın məhəbbətinin şəfəverici gücünün qarşısını almışdı.

Adel bətnini əzizləməyə və onun daxilində olan yeni həyatla danışmağa başladı. Körpənin qız olacağına inanaraq, onun adını Sara qoydu. «Sara, xahiş edirəm, məni bağışla. Xahiş edirəm, ananın günahlarını bağışla. Sən heç bir səhv etməmişən. Sən belə pis bir vəziyyətdə baş verən yaxşı bir şeydən. Mən səni sevirəm.»

O, dua edib Sara ilə danışarkən sanki qara buludların çəkildiyi görünürdü. Əvvəl Adel doğulmamış körpəni daha bir düşməni, onun öz oğlunun qatilinin övladı hesab edirdi. İndi isə anladı ki, bu onun körpəsi və Allahın yaratdığıdır. O, hər iki qızını qucaqlayanda həmin əlaqələr yarandı.

Növbəti gün Adel Metsu ilə bir əlaqə saxlamalı olduğunu anlayaraq, bir kağız parçası götürdü. O, bütün baş verənləri ona çatdırmalı və ondan üzr istəməli idi. Hətta Adeli artıq həyat yoldaşı hesab etməsə də, onu başa düşüb ona qarşı çıxmıyacaq. Adel onu sevirdi və birləşmələrini səbirsizliklə gözləyirdi. O, yazarkən göz yaşları mürəkkəbə qarışdı və məktubda qaralama yaratdı. Hətta O, Metsunun bunu oxuya bilib-bilməyəcəyini düşünürdü. O, altı səhifəlik məktub yazdı. Adel üçün bu, həyatında yazdığı ən ağırlı və vacib sevgi məktubu idi. O, məktubun Metsuya çatdırılması üçün bir imkan yaranmasına dua edərək, məktubu səliqə ilə bükdü və gizlətdi.

Dekabrın 24-də bütün əsirləri hindqozu plantasiyasında işləməyə məcbur etdilər. Bu, xüsusilə də indi, artıq altı aylıq hamilə olan Adel üçün çətin iş idi. Lakin məhbuslar həmçinin Milada bir gün qaldığını anladılar və hər biri son bayram xatirələrini yada saldı. Həmin axşam Adel yavaşca dodaq altında «Səssiz gecə» melodiyasını oxumağa başlayanda başqaları da ona qoşuldu. Tezliklə hamı mahnının sözlərini oxumağa başladı və sərt baxışlı gözətçilər onları şübhə ilə dinləyirdilər. Hər biri Məsih haqqında ənənəvi Milad mahnısını oxuyarkən təhlükəni hiss edirdi. Onlar döyülə bilərdilər, amma heç birinin vecinə deyildi. Oxumağın verdiyi sevinc cəzalandırılmağa dəyərdi.

Onlar axşama qədər oxuyub ailələri haqqında xatirələrə daldılar. Onların bədənləri əsir idi, lakin göylər üçün oxumağa davam etdikcə canları azad olurdu. Növbəti gün onlar məhbus olduqlarına qüssələnərək, lakin keçirdikləri xoşbəxt anlara baxaraq, kədər və sevinc göz yaşları tökdülər. Onlar sahələrdə keçirdikləri Milad bayramlarını unuda bilməzdilər.

Martın 18-də Sara dünyaya gəldi.

İndi artıq uşaq doğulanda Kristina anasına: «Sən xilas olmağa çalışmısan, yalnız sən və Sara. Sən buradan getməlisən. Əgər sən getməsən, biz hamımız burada öləcəyik» — deməyin vaxtı gəldiyini hiss etdi.

«Kristina, mən səni burada qoyub gedə bilmərəm. Mən heç vaxt səni atmayacağam» — deyə, Adel qızını inandırdı.

«Ana, mənə dinlə. Sən getməlisən» — deyə, inadçı on yaşlı qız yalvardı. «Almin heç vaxt bizim bir yerdə yaşamağımıza izn verməyəcək. Amma əgər sən və Sara getsəniz, o sizin mütləq qayıdacağınızı düşünəcək. Amma sən bunu edə bilməzsən. Sən atamın yanına getməlisən. O, mənə dalmıca qayıdacaq. Bu, bizim yeganə ümidimizdir.»

Adel qızının düz dediyini bilirdi, lakin onun necə bu cür fikrə gəldiyini bilmirdi. Hətta O, Metsunun onu gəlib aparacağını belə bilmirdi. İndi

Sara da vardı. Hələ də bir çox suallar ilə dolu Adelin sadəcə xilasını planlaşdırmağa heç bir cəsarəti yox idi.

Sonra aprelədə Adel cavab tapdı. Adel çatdırmaq üçün imkan yaranmasına ümid və dua edərək artıq altı ay idi ki, Metsuya məktub yazıb saxlamışdı. Bir günorta çağrı bəzi uşaqlar onların kəndinə baş çəkərkən, imkan yarandı. Adel uşaqlardan birini tanıyırdı və sakitcə onların oynadığı yerə yollandı. O, cəld məktubu tanıdığı uşağa verdi və məktubu Metsuya çatdırıb-çatdırmayacağını dəqiqləşdirdi. Uşaq məktubu götürdü və başı ilə razılığını bildirdi.

Adel məktubun Metsuya çatdırılması... Metsunun onu bağışlaması... onu hələ sevmiş olması üçün dua edərək evə qayıtdı. Hər gün Adel narahat halda baş çəkmək üçün uşağın gələcəyini gözləyərək kəndin o tayına diqqətlə baxırdı. Bir neçə gündən sonra onun gözləməsinə son qoyuldu.

«Sən Metsunu gördün? Sən ona məktubumu verdin?» — deyə, o, məktubu verdiyi uşaqdan cəld soruşdu.

«Bəli, mən məktubu Metsuya verdim. Mən məktubu verəndə, o da mənə bunu verdi».

Qız ona məktubu verəndə, Adel heyrətə gəldi. Metsu həтта məktub almamışdan əvvəl ona məktub yazmışdı. Onun Metsuya yazdığı məktubu saxladığı kimi rəngi getmiş və kənarları sürtülmüş zərflə baxanda deyə bilərdi ki, bu məktub da uzun müddət saxlanmışdı.

O, məktubu yerində oxumaq istədi, amma tez fikrini dəyişdi. Bəs Metsu ona nifrət etsə necə? Bəs əgər o, başqa bir qadınla evlənmişsə nə olar? Adel evə qayıdıb məktubu açmaq üçün zərflə cıranda emosiyaları təlatümlü idi. Gözləri sözləri görəndə ürəyi çırpındı.

«Adel, sənin on kişidən on övladın ola bilər, amma mənim həyat yoldaşım olaraq qalacaqsan. Pastorun sənə nə dediyini xatırlamırsan? Bizi yalnız Allah ayıra bilər. Mən səni sevirəm.»

*Metsu*

Adel sualına cavab tapdı. O, öz xilasını planlaşdırmağa bilərdi.

## Xilas olmaq və qurtulmaq

İki ay ancaq olardı ki, iyunun 18-də Almin Adələ qonşu kənddə yaşayan qohumlarını ziyarət etməyə icazə verdi. Adel Saranı möhkəm tutaraq, kiçik bərəyə minəndə Kristinadan yapışdı. Amma Almin Kristinanı arxaya çəkdi: «O, burada qalır.»

Adel Alminə yalvardı ki, Kristina da onlarla getsin, lakin o qoymadı. «Mən Kristinasız getmirəm» — deyə, o təkid etdi. Lakin Almin heç tərpənmədi də. O bilirdi ki, əgər Kristina da onunla getsə, «arvadı» qaçacaq.

Amma bu, Kristinanın planlaşdırdığı kimi oldu. O, anasını qucaqlayaraq qulağına pıçıldadı: «Xahiş edirəm, ana! Xahiş edirəm, söz ver ki, Sara və sən atamın yanına gedəcəksiniz. Xahiş edirəm, yalvarıram. Mənə heç nə olmaz.» Adel Kristinanı necə tək buraxa biləcəyini düşünərək daha bərk qucaqladı. Amma Kristinanın yalvarışı birbaşa onun ürəyinə toxundu. Qızının necə bu qədər cəsarətli olduğuna təəccüb edərək, Adel onu öpdü və sağollaşdı. O bilirdi ki, bəlkə də bir müddətə qızını son dəfə görür. Bəlkə də həmişəlik.

Adel yavaşca Kristinanın uzaqda gözdən itdiyini seyr edərək, qayığın getdiyi tərəfə əks istiqamətdə durdu. O, Saranı qucaqladı və özünə düzgün qərar qəbul edib-etmədiyi sualını verərək ağlamağa başladı. Onun uzaq qohumlarını ziyarət etmək kimi bir niyyəti yox idi. Almin onun qaçıb canını qurtardığını anlamamışdan əvvəl o, tez Metsunun yanına yollana bilirdi. Sonra onlar birtəhər Kristinanı geri ala bilərdilər.

Metsunun qaldığı yerə çatmaq Adel üçün bir həftə çəkdi. Səyahət uzun və çətin idi və Adel Alminin onun nə edəcəyini öyrənməsindən qorxaraq, həmin vaxta qədər Metsu ilə hər hansı bir əlaqə saxlamaqdan vaz keçdi. O, qonaq evinin arxa otağında çarpayının üzərində narahatlıq içərisində gözləyərək, sakitcə Saranı tutaraq oturmuşdu. «*Metsu doğrudanmı məni istəyəcək? Bəs, Sara necə olacaq?*» O, dayanmadan özünə bu sualları verirdi.

Adel indi azad olsa da, hələ də özünü əsir hiss edirdi. Bundan daha da pisi, o özünü satqın kimi hiss edirdi. O, başqa bir kişi ilə evlənmiş, qızını orada qoyub gəlmişdi. Metsu onu necə bağışlaya bilirdi? O, dəfələrlə verdiyi qərarları özlüyündə götür-qoy edərək yuxuya gedənə qədər ağladı.

Adel qəfildən Metsunun evə giriş səslərinə oyandı. O, titrəyərək, çarpayıda oturdu; sonra hələ yatmış olan Saranı tez qucağına alıb, ayağa durdu. Qəfildən dəhşətli bir səhv etdiyini düşünərək, cəld evdən qaçmaq istədi. O, hara gedəcəyi haqda belə düşünmürdü; sadəcə qaçardı. Metsu ilə üz-üzə gələ bilməzdi.

Lakin o, qapıya çatmamış Metsu içəri girdi. Heç bir an belə duruxmadan o, həyat yoldaşının yanına yaxınlaşdı və sevinclə onu qucaqladı. Sonra o, Adelin qucağında tutduğu körpə qıza baxdı və gülümsədi: «Hə, indi bu, bizim yeni qızımızdır» — dedi. Adel çoxdan gözlənilən qovuşmanı əzizləyərək ağladı — amma bu, sevinc göz yaşları

idi. Adel həmişəlik Metsudan tutmaq, onu qucaqlayan güclü əllərinin təhlükəsizliyindən zövq almaq istəyirdi. Amma o bilirdi ki, Metsu getməlidir. Adel bilirdi ki, Kristinanı qurtarmamış o, rahatlıq tapmayacaq.

Adel günlər keçdikcə Metsu və Kristina barədə heç bir söz eşitməyərək əsəbilik içində gözləyirdi. *Bəs əgər onlar Kristinanı öldürüblərsə necə? Bəs Metsu ölübsə? Bunların hamısı mənim günahımdır mı? O, Allahdan təskinlik istəyərək fikrində daim yaranan bu əziyyət verən suallara qarşı mübarizə aparmağa çalışırdı.*

Adel on səkkiz aylıq əsirlik dövründə ümitsiz şəkildə nəzərdən qaçırdığı ona tanış olan Müqəddəs Yazıda təskinlik tapdı. Adel cihad əsgərlərinin onun Bibliyasını cəngəllikdə necə hissələrə parçalayıb atdığını xatırladı. Adel yenidən Filipililərə 4:13-ə qayıtdı və adəti üzrə sözləri ucadan oxudu: «Məni möhkəmləndirən/Məsih/vasitəsilə hər şeyi etməyə qadiram.» O, bu ayələri son dəfə oxuduğu vaxtı xatırladı. Bu, hücum günü kəndlərinin arxasındakı təpə idi. O vaxtdan bəri bir ömür keçmişdi və Adel cəhənnəmə gedib-qaayıtmışdı. O bilirdi ki, dəhşət hələ bitməyib və öz qızına xəyanət edib-etmədiyini düşünərək Kristina barədə fikirləşməyə bilmirdi.

Adel Kristinanın Metsu ilə olduğunu və dərhal onlara qoşulmalı olduğunu öyrənəndə artıq Metsunun gedişindən iki həftə keçirdi. Onlar nəhayət birləşə bilərdilər, bir ailə ola bilərdilər. O, Metsunun Kristinanı qurtara bildiyinə görə Allaha minnətdarlığını bildirəndə sevinc göz yaşları axıtdı. Amma indi o düşünürdü... Almin onları geri qaytarmaq üçün nələrə əl ata bilər?

## Epiloq

Biz Adel ilə söhbət edəndə o, Metsu ilə müjdəçi olmağı öyrənərək, gizli Bibliya məktəbində oxuyurdular. Qaçıb canını qurtardığından bir neçə ay keçmişdisə də, Adel və onun ailəsi bir çox köüllü müsəlmanların yardımını ilə onları izləyən Almindən qaçırdılar. Bir neçə dəfə Adel az qala əsir götürülmüşdü.

Adel azad olması ilə iki əsas məsələnin öhdəsindən gəlməli idi. Birincisi, onun fikrincə heç vaxt edə bilməyəcəyi bir iş idi. Bir məsihçi olaraq o bilirdi ki, cihad əsgərlərini bağışlamalıdır. Çətin proses onun hamiləliyi, Kristinanın ona körpə Saranın heç bir təqsiri olmadığını, günahsız olduğunu xatırlatması ilə başladı. Adel bilirdi ki: «Mən bağışlayıram» deyər bilər, lakin onlar əsl bağışlanmanın yer tutduğu Adelin ürəyinə nüfuz etməli idilər. Onun xilas olduğundan sonrakı aylar ərzində Adel vaxtının çoxunu duada keçirirdi. Adel onu

incidənlərin xilasını və ailəsi üçün dua edirdi. O bilirdi ki, bu, onları ürəyində bağışlamaq üçün açar idi.

İkinci məsələ də eyni dərəcədə çətin idi. Adel özünü bağışlamalı idi. Alminlə məcburi evliliyinə görə çox vaxt özünü satqın hiss edirdi. Təəssüf ki, digər məsihçilər bunu özünü təqsirləndirmə hesab edirlər və bu fikir ona narahatlıq verərək, xüsusilə də azad olduğu dövrdə onu təngə gətirmişdi. Bəzən o inanırdı ki, Metsu və digər məsihçi dostları onu məcburi evliliyinə görə özlərindən uzaqlaşdıracaqlar. Bəzən də bu daxili çaxnaşma onun tab gətirdiyi fiziki təhqirdən daha çətin görünürdü.

Adel əsirlikdən gələndə, Metsuya kömək edən və həm yerli, həm də beynəlxalq səviyyədə ona yardım etmək üçün işləyən məsihçi missioner cütünü tərəfindən istiqamətləndirildi. Adel həyat yoldaşına yaxınlaşanda, Rəbb onun ruhunu canlandırdı və onun ağzından çıxan ilk sözlər: «Adel, sən satqın deyilsən.» — oldu.

Onun sözlərini eşidərək, Adel dizi üstə yerə çöküb ağladı. Həmin günlərdə özünü bağışlamağa başladı.

Adel və Metsu onunla əsir olanların azad olması üçün çalışmağa davam edirdilər. O, ruhən hiss edir ki, bu səhifələrdə qeyd edilən bəzi insanlar bu günə qədər hələ də əsirdirlər.

O, dua etməyimizi bizdən xahiş edir.



# Purnima

## Həbs edilmiş uşaq, azad olmuş can

Butan  
1 mart  
1993-cü il

Polis yenidən bir qrup imanlını toplayıb rayon inzibati idarəsinə aparanda xüsusilə soyuq və gec idi. Həyətdə sorğu-sual davam edilərkən, başqaları ilə açıq həyətdə dayanmağa məcbur ediləndə on üç yaşlı Purnima titrəyirdi. Zabitlər yenə onları həmişəki kimi eyni suallar yağışına tutmuşdular: «Siz nə üçün məsihçi olmaq istəyirsiniz?» «Sizi kim maliyyələşdirir?» «Bura buddist ölkəsidir və siz bu xarici dini qəbul etməklə bizə hörmətsizlik edirsiniz. Nə üçün insanları özünüzə qarşı qaldırmaq istəyirsiniz?»

Otuz beş imanlı bir-bir uzun, soyuq gecə boyu sorğu-suala tutuldular. Orada iyirmi nəfərə yaxın zabit vardı və əksəriyyəti nəhəng və qorxulu idilər. Purnimanın yanındakı məsihçi qardaşların birinə şillə vurulanda o büzüdü. Qrupda olan bəziləri ağladı; başqaları vəz etməyə çalışdı. Gənc Purnima qarşıda gələn suallara cavab vermək üçün cəsəreti olsun deyə dua edərək, onun başının üstündə duran adamlardan birinin qarşısında dayandı.

«Sizə Purnima kəndində Milad bayramını qeyd etməyə kim icazə vermişdir? Bura Butandır. Sizə Butanda Milad bayramı keçirməyə icazə verilmir! Bu, sizin son şansınızdır: Ya siz buddizmə dönəcəksiniz, ya da Butanı tərk edəcəksiniz.» İndi zabit birbaşa Purnima ilə danışdı və o, zabitin ultimatumunun təsirini hiss etdi. «Anlayırsınız? Sizə burada qalmağa və xarici bir dini təbliğ etməyə icazə verilmir. Necə olacaq?»

Purnima zabitin ciddi olduğuna bir dəqiqə belə şübhə etmədi. Məsihçiləri imanlarından üz döndərməyə vadar etmək və ya ictimaiyyət qarşısında onları satqın kimi ifşa edib ölkədən kənarlaşdırmaq şərəf məsələsi idi. Onu artıq evindən və kəndindən qovmuşdular. Haraya gedəcəyini bilmirdi, lakin nə edəcəyini bilirdi.

«Mən Məsihi inkar etməyəcəyəm! Mən ölkəmi tərk etmək istəmirəm və mən Məsihi tərk etməyəcəyəm. O, məni və ya səni xilas edə bilən

yeganə Kəsdir.» Purnima qırmızı sifətli zabitlə nəzakətsiz danışanda bədəninin əsdiyini hiss edirdi, lakin onun ürəyi möhkəm idi və həmin an taleyinin möhürləndiyini hiss etdi. Ona və başqalarına Butanı tərک etmək üçün rəsmən beş gün vaxt verildi. Onlara dedilər ki, Nepala getsinlər.

### *Beş gün.*

Bir həftə olmazdı ki, Purnima həmişə yaşadığı həyatı tərک etmişdi. Zabıtların hədə-qorxusu haqqında xəbər tez bir zamanda bütün əraziyə yayıldı və onun bacısı və kürəkəni öz həyatlarına görə qorxaraq artıq oranı tərک etmişdilər. Məsihçilər rəsmi olaraq satqın kimi damğalandıqlarına görə bəzi daha açıq danışan kənd sakinləri bunu onlara hücum etmək icazəsi kimi qəbul etdilər.

Purnima oranı tərک etməmişdən əvvəl bir şey etməli idi. O, anasını görməli idi. Bir ildən bir az artıq idi ki, valideynləri onu evdən qovmuşdular. O, bir də gördü ki, evinə yaxınlaşır. Onun şəhərdən qısa müddətdə kənarlaşdırılmasının yaxınlaşdığı haqqında xəbərin valideynlərinə çatdığına əmin olaraq, o, valideynlərinin öz kiçik qızlarını son dəfə görmək istəmələri üçün sakitcə dua etdi. Gecənin qaranlığı altında o, böyüdüüyü, erkən on iki yaşında tərک etməyə məcbur edildiyi evə doğru yollandı.

## Möcüzəli şəfa

Purnima şərqə Butanda, yaşıl təpələrdə yerləşən kiçik bir buddist kəndində böyümüşdü. Onun atası cadugər idi və çox vaxt icmalarına ziyan verməklə hədələyən pis ruhları qovmaq üçün ayinlər keçirir və heyvanlar qurban kəsirdi. Onların yeddi nəfərdən ibarət olan ailəsi yerli səviyyəyə görə nə kasıb idi, nə də varlı, lakin onların böyük evləri və yaxın münasibətləri vardı. Purnimanın böyük bacısı Maya ilə evlənən Sival da onlarla yaşayırdı. Əgər xəstə olan Maya möcüzəli şəkildə şəfa tapmasaydı, Purnima da kəndin digər uşaqları kimi böyüyəcəkdə.

Purnima üç il ərzində dəfələrlə atasının əldəqayıрма zərbdə çalaraq, qızına şəfa vermək üçün ruhları çağıraraq müvəqqəti qurbangahda toyuqları necə qurban verdiyini görürdü. Sonralar, Purnima Mayanın yaxşılaşmasını gözləyərək onun çarpayısının yanında oturardı, lakin Mayanın səhhətində heç bir dəyişiklik olmurdu. Onun xəstəliyi pis və yaxşı keçirdiyi günləri olmuşdu, lakin mədəsindəki arası kəsilməyən ağrı və şiddətli baş ağrıları tez-tez onu çarpayıda günlərlə yatmağa vadar edirdi. Bacısının əzab çəkdiyini görərək Purnima dəfələrlə anasından soruşurdu: «Bu ruhlar niyə belə axmaqdırlar? Nə üçün qurbanların bir xeyri olmur?» Lakin heç bir cavab ala bilmirdi.

İndi, ağırlı xəstəlik illərindən sonra Maya yaxşılaşdı. Daha ağrı yox idi... başı cingildəmirdi. Purnimanın ata-anası qızlarının yaxşılaşdığına sevinirdilər, lakin Mayanın İsanın onu xilas etdiyini bəyan etməsindən məmnun deyildilər.

«Sən bu cür şeyləri necə danışa bilərsən? Sən bizim ailəmiz və icmamıza bu cür hörmətsizliyi necə edə bilərsən?» — ataları ucadan dedi. «Biz buddistik və mən bu xarici allah haqqında daha heç bir söz eşitməyim. Anladınmı? Daha heç nə eşitməyim!» O, çox qəddar idi. Daha dəhşətli isə o idi ki, kənd sakinləri bilsələr, onun haqqında nə düşünəcəklərindən qorxurdu. Əslində, o öz həyatından ehtiyat edirdi.

Lakin Maya və Sival öz yeni imanlarından imtina edə bilməzdilər. Sivalın dostlarından biri Mayanın xəstəliyi haqqında öyrənəndə gizləndə məsihçi olduğunu etiraf etdi və Sivala Bibliya verdi. O, həmçinin Sivala dedi ki, İsa Mayanı xilas edə bilər. İsa elə də etdi. Ondan sonra onlar Bibliyanı birlikdə oxuduqca imanları sürətlə artdı.

«Əgər siz məsihçi olmağa təkid edirsinizsə, artıq burada qala bilməzsiz» — deyə, həmin gecə Purnimanın atası Sival və Mayaya bəyan etdi. «Kənd sakinləri heç vaxt buna imkan verməzlər. Onlar bizi də qovarlar və sizin yeni dininiz bütün ailəyə rüsvayçılıq və fəlakət gətirər.»

Bacısının və kürəkəninin evdən qovulduğunu görəndə Purnimanın ürəyi parçalandı. Hətta on yaşı olsa belə, o, atasının dediklərinin hamısının həqiqət olduğunu başa düşürdü. O, kənd sakinlərinin bu yeni dini heç vaxt qəbul etməyəcəyini bilirdi və onlara kömək edə bilməsə də, hətta ömrü boyu yaşadığı evini tərk etmək üçün az əşyasını yığanda belə Mayanın bərpa olmuş sağlamlığından və onun simasını canlandıran yeni baxışdan gizləndə dəhşətə gəlirdi. Ağrıların keçməsi bir yana qalsın, hələ üstəlik Maya altı aylıq hamilə idi.

Onlar getdikdən sonra, evə elə bil ölüm sükutu çökdü. Purnimanın anası depressiyaya düşdü və atası ailəsinin başına gələnlərdən dəhşətə gəlirdi. Purnima anası ilə Maya haqqında danışmaq istədi, amma heç kimə hətta onun adını belə çəkməyə icazə verilmirdi. Heç kimə onların sürgün edildiyi yerə, yaxınlıqdakı kənddən bir neçə mil aralıda yerləşən kiçik bambuk daxmasına gedib, bu ər-arvada baş çəkməyə icazə verilmirdi.

Purnima Mayanın oğul dünyaya gətirdiyini eşidəndə artıq bu itkiyə dözə bilmədi. O, bacısının sağlam bir uşaq dünyaya gətirdiyinə heyrətləndi, amma hələ də bacısının heyrətamiz şəfası barədə davamlı olaraq marağını söndürə bilmirdi. O, körpənin kimə oxşadığını təsəvvür edirdi.

Güclü suallar dayanmadan onun fikirlərini qarışdırırdı: *Hansı Allah əvəzində heç bir şey istəmədən sağalda bilər? Maya və Sival bu dində, onlara ailələrinə və cəmiyyətə qarşı çıxma biləcək — hətta öz evlərindən qovulmaq dərəcəsinə cəsəət verən nə tapıblar?*

Bu suallar birinci dəfə Purnimanın cəsəətlə evdən qaçıb bacısına baş çəkməsinə səbəb oldu. Tarlalardan keçərək ağacların dalında gizlənmə-gizlənmə neçə həftələrdən bəri bacısını ondan ayıran məsafəni tez bir zamanda dəf etdi. Maya acınacaqlı kiçik daxmasının qapısını açıb Purnimanı titrəyərək qapının ağzında görəndə onun heyətdən donmuş siması kiçik bacısını qolları arasına aldıqda göz yaşı selinə çevrildi.

Purnima müntəzəm olaraq Mayaya baş çəkmək üçün evdən qaçmağa başladı. O, heç vaxt çox otura bilmirdi, bəzən on beş dəqiqədən sonra gedirdi. Lakin hər dəfə Purnima gələndə Maya Bibliyadan bir hekayə oxuyar və o, hər bir fikrə dərinə nəzər yetirərək diqqətlə qulaq asardı. O, ən çox Musanın hekayəsinə məftun olmuşdu. Purnima Allahın Musa vasitəsilə göstərdiyi möcüzələrdən daha çox onun evdən getməyə vadar edilməsi və nəhayət, hətta danışıq qüsuru olmasına baxmayaraq belə, Allahın natiqi olması faktına məftun olmuşdu. Əgər o, məsihçi olsaydı, Musa kimi olmaq istərdi.

Növbəti il Maya daha bir uşağı, Esteri dünyaya gətirdi və Purnimanın gəlişləri daha da çoxaldı. Gənc Purnima üçün sürgün edilmiş bacısına və körpə bacısı uşaqlarına baş çəkmək üçün kənd cığırı ilə gizlicə sivişib aradan çıxmaq bir sərgüzəştə çevrilmişdi. Hətta onu tutsaydılar belə, onun bəhanəsi vardı, çox da böyük bir problem baş verməzdi. Axı o, hələ uşaq idi.

Lakin Purnimanın anası buna belə yanaşmırdı. «Purnima, hər ikimiz sənə nə etdiyini bilirik.» — bir gün anası dedi: «Mən artıq bir qızımı itirmişəm; o birisini də itirmək istəmirəm. Başa düşürsən?» Anası məsihçiliyin xarici din olduğunu və aşağı sinifdən olan insanlar üçün olduğunu izah etməyə başlayanda Purnima başı ilə razılaştığını işarə elədi. «Bu, bizim kəndimiz və ya ölkəmiz üçün deyil. Maya Sival və onun dostu tərəfindən aldadılmışdır» — deyə, anası sözünü bitirdi.

## Allaha izah edilə bilməz dərəcədə meyl etmək

Lakin Purnima bacısı ilə keçirdiyi vaxtı xoşlayırdı və gizli ziyarətlər davam edirdi. Milad bayramı günü Maya və Sival Purnimaya son on yeddi ay ərzində yaradılan kiçik toplantıda onlara qoşulmağa icazə verdilər. Bacısını dəfələrlə ziyarət etməsi Purnimanın ürəyində dərin iman toxumları əkməşdi və o, Məsihin doğulması — Onun bakirə Məryəmdən doğulması

və xilas gətirmək üçün gəlməsi barədə vəzə qulaq asanda ürəyində Allaha doğru izah edilməz dərəcədə meyl etdiyini hiss etdi.

O, Mayaya baş çəkmək üçün və vətiz olunmaq istədiyini demək üçün qaçdığı günə qədər Məsihi qəbul etmək qərarı haqqında heç kimə bir söz belə demədi. Maya bacısının qərarına görə çox xoşbəxt idi, lakin daxilən o, Purnimanın bu xəbəri valideynlərinə necə deyəcəyi haqda narahat olurdu. Təxminən üç həftədən sonra, aydın bir bazar günü səhəri Purnima vətiz olundu. O, sudan yəqinliklə çıxdı. «Maya, mən indi nə etməli olduğumu bilirəm. Mən atama və anama bu xəbəri deməliyəm. Mən artıq bunu gizlədə bilmərəm. Mən istəyirəm ki, hamı mənim artıq Məsih üçün yaşadığımı bilsin — və onların nə deyəcəyi və nə edəcəyi məni maraqlandırmır!»

«Amma Purnima, sən hələ çox gəncsən; sənin ancaq on iki yaşın var və sən onların nə edəcəyini bilirsən. Sən doğrudan buna hazırsan? Mənim yanımda Sival vardı, ona görə də evi tərk etmək mənim üçün daha asan idi. Güman ki, sən onlara xoş xəbəri demək üçün bir az gözləməlisən — və dua etməyə davam etməlisən.»

Purnima qərarlı idi. «Maya, mən bunu edə bilmərəm. İndi mən eşitdiyim hər şeyi, mənə Bibliyadan dediyin hər şeyi anlayıram. Mən əvvəl heç vaxt özümü belə hiss etməmişəm və bilirəm ki, sən dediyin kimi, bu həqiqətdir. Mən bunu necə gizlədib atama və anama deməyə bilərəm? Bundan başqa, mənim yanımda sən varsan...»

Maya bu söz qarşısında yumşalıb, bacısını qucaqladı. «Əlbəttə, mən həmişə sənin yanındayam. İstəyirsən səninlə gedim?»

«Xeyr» — deyə, Purnima cavab verdi. «Sənin kəndə yaxınlaşmağın çox təhlükəlidir. Narahat olma. Hər şey yaxşı olacaq.»

Kiçik bacısı evlərinə doğru qaçanda Maya fikirləri qarışıq halda baxırdı. O, bu gəncin məğrurluğuna inana bilmirdi və valideynlərinin buna necə münasibət göstərəcəyindən qorxmasına baxmayaraq, Purnimanın cəsəreti ilə çox fəxr edirdi. O fikirləşdi ki, *Allahın yəqin Purnima üçün xüsusi planı vardır.*

On iki yaşlı məsum bir qız, Purnima sadəcə evə gəldi və fikirləşmədən danışdı. «Ana, mən məsihçiyəm.» Anası onun sözlərini eşidəndə donub qaldı.

«Yəqin ki, sən zarafat edirsən» — o, təlaşlı halda dedi. «Sən məsihçi olmaq üçün hələ çox cavansan. Bundan başqa, mən sənə demişəm ki, bir qızımı da itirmək istəmirəm.»

Lakin Purnima əminlikli qərarını təsdiq etdi: «Ana, mən Maya kimi evdən getmək istəmirəm. Mən qalmaq istəyirəm. Amma mən məsihçi olmaq qərarına gəlmişəm və mənim qərarımı heç bir şey dəyişə bilməz.»

O, həmin axşam evi tərk etməyə məcbur edildi. O, az yükü ilə artıq tanıdığı yolla Mayanın evinə tərəf gedəndə, arxasınca anasının ağladığını eşidə bilirdi. Purnima anasının hər iki qızını sevdiyini bilirdi, lakin valideynləri kənd sakinlərinin onlara edəcəklərindən qorxurdular. Əvvəllər Purnima da qorxurdu. Lakin qaranlıq içərisində irəlilədikcə, o, artıq qorxmayacağına söz verdi.

Həmin vaxtdan bəri o, Maya və Sival ilə yaşadı və bacısının ailəsi ilə birlikdə olmaq onun üçün bir sevinc olsa da, oradakı şərait daha da çətinləşirdi və onların hamısı sağ qalmaq üçün mübarizə aparırdılar. Sonra 1992-ci il Milad bayramı günündə, Purnimanın məsihçiliyi qəbul etdiyindən düz bir il sonra həbslər başladı.

Kənd polisi həmin sahədə məsihçilərin sayının artmasından qorxub, imanlılara təzyiq göstərməyə başladılar. Məsihçilər həftələrlə sorğusuala məruz qalırdılar və hər dəfə dövlət məmurları onları məsihçilikdən imtina edib, buddist köklərinə qayıtmalarına vadar etməyə çalışırdılar. Kişilər şillələnib döyülürdülər; onlardan bəziləri bir həftə və ya daha çox həbsxana kameralarında saxlanılırdılar. Orada şiddətlə döyülürdülər. Həbs edilmiş qadınlar alçaldılırdılar və fahişəlikdə günahlandırılırdılar. Əvəzində isə, onun qrupunun bəzi üzvləri Məsihdən imtina etməyə razı oldular, lakin gənc Purnima daha inadçı oldu.

İndi Purnima, bacısı Maya, kürəkəni Sival və müntəzəm olaraq onlarla ibadət edən qonşu kəndlərdən olan dostlarına dövlət məmurları sadə, lakin ağır olan son göstərişi: «Butanı tərk edin» dedi.

## «Sən necə bu qədər cəsur ola bilirsən?»

Sahələrdən keçərkən Purnima valideynlərinin evinin — bir vaxt onun da olan evin pəncərəsindən işıqların yandığını görürdü. O, anasına nə deyəcəyini fikirləşirdi. Hətta anasının onu evə girməyə buraxıb-buraxmayacağını düşünürdü. Purnima evdən qovulandan sonra onlar nə danışmışdılar, nə də bir-birini görmüşdülər. İndi isə, Butanı tərk etməyə məcbur edildiyi bir vaxtda anasını görüb-görməyəcəyini düşünürdü.

O, sakitcə qarıya yaxınlaşanda, sadəcə içəri girmək qərarına gəldi: «Ana? Ana, mənəm».

«Purnima!» — deyərək, anası qızını bağrına basdı. «Xahiş edirəm, de ki, sən evdə qalmağa gəlmisən. Xahiş edirəm, de ki, artıq məsihçi deyilsən.» Purnima bir neçə dəqiqə susdu. O, anasının nə qədər kədərli olduğunu görürdü; artıq göz yaşlarını saxlaya bilmirdi. O, artıq anasına əzab vermək istəmirdi, lakin deməli idi. «Ana, mən Butandan getməliyəm. Polis məni burada yaşamağa qoymayacaq. Bağışla.»

Anası gənc qızına baxıb onun cəsəratinə həsəd apardı. Axı o, çox gənc, təqsirsiz idi. «Purnima, sənin hələ on dörd yaşın belə olmayıb. Sən necə bu qədər cəsəratli ola bilərsən? Sən vətənidən necə imtina edə bilərsən?»

Artıq Purnima da anası ilə bərabər ağlayırdı. «Ana, mən vətənimdən imtina etmirəm» — dedi. «Vətənim məndən imtina edir» — deyə, Purnima hönkürdü. Anasının onu necə sevdiyini və heç vaxt evdən getməyə məcbur etmək istəmədiyini bilirdi. Lakin hamı çox qorxurdu. Məsihçilərdən, Miladdan, Məsihdən qorxurdu. Purnima onların hamısının nədən qorxduğuna təəccüblənməkdən başqa heç nə edə bilmirdi.

«Budur. Götür.» — deyərək, Purnimanın atası ona kiçik pul dəstəsi verdi. — «Xahiş edirəm, ehtiyatlı ol.» O, qızının yaşlı gözlərinə baxdı, onu tez qucaqladı və otaqdan çıxdı.

Purnima anasının əziz simasının hər bir cizgisini, səsinin tonunu, gülərkən gözlərinin necə parladığını yadda saxlamağa çalışaraq, onunla daha bir neçə dəqiqə qaldı. Anası elə gözəl idi ki, və o, anasını nə vaxt və ya heç görüb-görməyəcəyini bilmirdi. Axırınıcı dəfə qucaqlaşdılar və Purnima tarlalar arasında axırınıcı dəfə gözdən itdi.

Səhəri gün o, toplantısından olan Butandan qovulan daha səkkiz məsihçiye qoşuldu. Dövlət onları Purtah adlanan kəndlərindən Hindistan sərhədinə aparən avtobusla təmin etdi. Buradan sonra onlar öz yollarını özləri seçməli idilər.

«Bizə kim rəhbərlik edəcək?» — deyə, onlar təşvişi yüngülləşdirməyə cəhd edərək öz aralarında zarafat etdilər. Onlardan heç biri heç vaxt öz icmalarından kənara çıxmağa belə cəsərat etməmişdilər və heç birinin getdikləri yer haqda heç bir məlumatı yox idi.

Sərhəddən bir az aralandıqdan sonra avtobus dayandı və doqquz qaçqın düşdü. Avtobus geriye dönüb gedəndə onlar boz tüstü divarına baxırdılar. Bu, onların Butan ilə son əlaqəsi idi və indi artıq o da yoxa çıxdı. Onlara sadəcə Hindistan təpəliklərindən Nepala «bu yolla» getmək tapşırılmışdı.

## **Yuxulardan əziyyət çəkərək**

Məsihçilər üç gün heç bir hadisə olmadan yollarına davam etdilər, lakin dağlıq ərazidən keçərkən təqətdən düşdülər. Yolun qırağında tez-tez təsadüf edilməyən böyük bir ağacın yanına yaxınlaşaraq, onların qeyri-rəsmi rəhbəri olan Yəhya həmin ağacın altında düşərgə salması və yenidən güc toplamağı təklif etdi. Onlar tələsmirdilər, lakin onların çətin

vəziyyətinin reallığı artıq görünməyə və Purnimanın qorxusu artmağa başlayırdı. O, başqalarının bunu bilməsini istəmirdi, lakin yuxuya gedənə qədər ağlayırdı və kəndlərini tərk etdikdən bəri anası haqda canlı yuxular ona əziyyət verirdi. Bu gecə də belə olacaqdı...

*8 mart, Purnimanın ad günü. Purnima aydın gecədə səmaya baxaraq, anasına qısılmışdı. Onlar xəyali formaları işarə edərək, birlikdə ulduzlara baxmağı xoşlayırdılar. Ən kiçik qız olaraq, Purnimanın anası ilə daha çox vaxt keçirməyə imkanı vardı və onunla təklidə qaldığı vaxtdan başqa, heç vaxt özünü təhlükəsiz hiss etmirdi.*

«Yaxşı, səbəbkar, indi böyüdüyünə görə, nə edəcəksən?» — deyərək, anası zarafat etdi.

«Böyümüşəm? Böyümüsən deməklə nəyi nəzərdə tutursan? Mənim ancaq on dörd yaşım var» — Purnima gülərək dedi. O, həmişə özünün uşaq ruhu və bir böyümüş şəxs olaraq qeyri-müəyyən məsuliyyətləri arasında tələdəki kimi hiss edirdi, lakin bu gecə o, sadəcə anasının qızı idi.

Dörd zabitin tarlalardan onlara tərəf gəldiyini görəndə qəfildən Purnimanın sevinci sona yetərək, azömlü oldu. O, həmin adamların onun dalınca gəldiyini anlayanda vahiməyə düşdü. Maraqlıdır ki, anası bunu görə bilmirdi.

Purnima qaçıb canını qurtarmamış dörd zabit onu mühasirəyə aldı. Onlardan biri onun qolundan elə bərk tutdu ki, uzun barmaqları qanın həmin yerə dövrənini dayandırdı. «Qoyun gedim, siz məni incidirsiniz!» — deyərək, o yalvardı. Amma onlar cavab vermirdilər. Purnima yavaş-yavaş anasından və evlərindən uzaqlaşdırılırdı. Hər ikisinin görüntüsü uzaqlaşdıqca yox olurdu.

«Ana! Ana!» Purnimanın səsi evə tərəf əks-səda verirdi. «Xahiş edirəm, mənə kömək elə! Xahiş edirəm, onları dayandır!» Lakin faydası yox idi. Anası heç bir şey baş verməmiş kimi stulda oturmuşdu...

Purnima sərt bir sarsıntı ilə oyandı, ağı yavaş-yavaş reallığa qayıtdıqca dərin nəfəs aldı. O, ağzının kənarında qurumuş göz yaşlarından yaranmış duzun dadını hiss edə bilirdi. O, nə vaxtsa bu qədər tənhalıq hissinə öyrəşib-öyrəşməyəcəyini düşünürdü.

Zülmət qaranlıq idi və üzərindəki böyük budaqlara zəif şölə saçan yalnız aypara görünürdü. Bədəni əsməyə başlayanda o, yüngül pencəyini çiyinlərinə daha da sıx bürüdü. Yastıq kimi istifadə etdiyi sviterini başının



altında düzəldərək, Purnimanın gözləri qaranlığa zilləndi. O, gecənin səssizliyinin nə qədər qorxulu olduğuna heyran qalmışdı.

*Doğrudan da, mənim ad günündürmü?* — deyə, o öz-özünə düşündü. Purnima ayın tarixini yada salmağa başladı, lakin faydası yox idi. Son bir neçə həftədə baş verənlər o qədər tez baş vermişdi ki, o, ayın tarixini itirmişdi. İndi bunun heç bir əhəmiyyəti yox idi.

O, günlər, həftələr və hətta illər boyu necə yaşadığını düşündü. Yalnız onu bilirdi ki, dəhşətli dərəcədə evlərinin həsrətini çəkirdi. Yenə yuxuya gedəndə, Purnima anasının şirin siması və isti toxunuşu haqqında düşündü.

## Döyülmüş, qanı axan ... və müflis olmuş

«Qalx ayağa! Qalx ayağa və pullarını ver və biz səni sağ qoyacağıq!»

Purnima yüksək səs və onun böyrünə vurulan ağır çəkmənin zərbəsi ilə vəhşicəsinə oyadılmışdı.

«Dedim dur ayağa!»

Tanımadığı bir kəs onu yenidən vuranda ağrı bütün bədənini sarsıtdı. Onlara neçə nəfərin hücum etdiyini deyə bilmirdi, amma orada bir neçə quldur vardı. Onun kiçik qrupu özünü müdafiə edə bilmirdi.

Onun səfər yoldaşlarının aqlamalarından anladı ki, onlar da oğruların sərt zərbələrinə məruz qalırlar. Purnima dayanmadan vurulub döyüldüyünə görə, özünü müdafiə etməyə çalışdı. Onun bədənini iflicedici qorxu bürüdü, lakin qəfildən Bibliyadan bir ayə ağılına gəldi — bunun Matta Müjdəsindən olduğunu düşündü — «Bədəni öldürənlərdən qorxmayın».

Tezliklə qismətinin bu olmaması üçün dua edərək *Bədəni öldürmək* sözünü öz-özünə təkrar etdi. O, atasının ona verdiyi pul bağlamasını xatırladıqda ağılı özünə gəldi. Dəstə müvəqqəti düşərgədə qudurğanlıq edib, onların az olan əşyalarını talan edəndə oğrular tapmamışdan əvvəl Purnima əşyalarının içərisində gizlədilən pulu tez götürməyə çalışdı. O, düz belindən bütün bədənini sarsıdan yeni bir zərbə almamışdan əvvəl axtardığını tapdı. O, özünü qorumaq üçün əllərini özünə sıxanda Allahı çağırırdı və ona dayanmadan zərbələr endirən qaba çəkmədən yayınmağa çalışdı.

Quldurlar taqətdən düşmüş qaçqınları kifayət qədər qorxudandan və əllərində olan hər şeylərini alandan sonra Purnima da daxil olmaqla məsihçilərdən dördünü sıraya düzdülər. Qaçqınlardan heç biri hücumçuların qarşısında duranda bir söz belə deməyə cəsarət etmədi. Onlar hər birinin üzündə yaylıq bağlanmış təxminən on iki nəfər idilər.

Purnima yanında dayananlara baxdı. Hər birinin qorxudan dili qurumuşdu. O bilirdi ki, quldurlar üçün onları yerindəcə güllələmək heç nə idi.

Quldurlardan biri tapançanı onların qarşısında ehtiyatsız şəkildə yelləyərək aydın xəbərdarlıq etdi: «Siz bunları polisə xəbər verməməlisiniz. Əgər xəbər versəniz, biz geri qayıdıb sizi öldürəcəyik.» Onun barmağı tətiiyin üstündə idi və öz sözlərini yeritmək üçün silahı hər birinin üzünə dirədi. Purnima gözlərini bağladı və atəş açılıb-açılmayacağını düşündü. O, gözlərini açanda oğrular getmişdilər.

Yaralı qurbanlar bacardıqları qədər bir yerə yığıldılar və vurulmuş zərəri gözdən keçirməyə başladılar. Allahın onların həyatını hifz etdiyinə görə şükür etsələr də, hamısı döyülmüşdü, qan içində idi və həmin an anladılar ki, heç nələri qalmayıb. Oğrular hər şeyi götürmüşdülər, hətta onların əlavə geyimlərini də. Onlar Nepala səyahətlərinin bu cür təhlükə ilə üzləşəcəyini ağıllarına belə gətirməmişdilər.

Növbəti səhər Yəhya arxasında taxtadan əldə düzəlmiş arabası olan köhnə bir böyük yük maşınını saxlaya bildi. Maşınını Nepala getdiyini öyrəndikdə, başqaları yaxınlaşdıqca sürücüyə yalvarmağa başladı. «Bizi də özünüzlə apara bilərsinizmi? Biz burada qala bilmərik. Bu, çox təhlükəlidir.»

«Sizin pulunuz var?» — yaşlı sürücü bir neçə əlavə dollar qazanmaq imkanını götür-qoy edərək maşından düşdü.

Yəhya keçən gecə necə soyulduqlarını və demək olar ki, hər şeylərini itirdiklərini başa saldı. «Xahiş edirəm, qrupdan bəziləri döyüldükdən sonra güclə gəzirlər» — deyə, davam etdi. Lakin onların yaralarını gördəndən sonra belə, yük maşınının sürücüsü onları aparmaqdan imtina etdi. O, hələ də qazanc əldə etmək istəyirdi.

Yəhya və başqaları maşınla getmək imkanlarını itirdiklərinə görə məyus olaraq geri qayıdanda, Purnima dedi: «Mənim bir az pulum var». Yaşadıqlarından sonra necə pul saxladığını düşünərək, başqaları ona heyrətlə baxdılar. Oğrular çox diqqətlə axtarış aparmışdılar.

«Gəlin belə zənn edək ki, mən onu yaxşı gizlətmişdim» — sürücüyə pulu uzadanda Purnima gülümsəyərək dedi. Doqquz qaçqından ən gənci onların qəhrəmanı oldu, onların hamısı Purnimanı qucaqlayıb maşına minirdi. Bu, Purnimanın ağıllı və səxavətli təbiətinin yerinə düşdüyü son hal deyildi.

Doğan günorta günəşi kiçik məsihçilər qrupunu canlandırdı və soyuq, rütubətli torpaqda yatmaqdan əmələ gəlmiş sonsuz üşütmədən qurtulmağa yardım etdi. Çoxları yenə yatmaq üçün imkan axtaranda, Purnima yenidən anası barədə düşündü və ilk dəfə düzgün qərar verib-vermədiyini düşünməyə başladı. Bəlkə də, Maya bir dəfə təklif etdiyi

kimi o, imanını gizli saxlaya bilərdi. Vəftiz olandan sonra Sivalın ona verdiyi Bibliyanı açdı və oğruların bundan heç cür istifadə etməyəcəklərini düşündüklərinə görə Allaha şükür etməyi xatırladı.

Purnima kitabı vərəqləyərək, tez ən çox xoşladığı hissəni tapdı. O, dəfələrlə bu hissələri oxumuşdu və asan tapa bilsin deyə, o yerləri işarələmişdi. Mayaya baş çəkdiyi ilk vaxtlardan bəri o, Bibliyadakı cəsarətli hekayələrə heyran qalmışdı. O, Məryəm və Yusifin Misirə qaçması, Davudun Padşah Şaulun əlindən canını qurtarması barədə düşündü və ən sevimli Bibliya surətini, Misirdən qaçan Musanı xatırladı. Bu hekayələr Purnimanı yeni günü qarşılamaq üçün cəsarətlə doldurdu. Bibliyasını möhkəm sıxaraq, Purnima bilirdi ki, yaxşı insanların arasındadır.

## Yenidən birləşmiş qaçqınlar

Axşam düşəndə, sürücü Hindistan kəndi olan Asonda maşını saxlayıb, sənişinlərə yanacaq doldurmalı və bəzi ehtiyatlar götürməli olduğunu söylədi. O dedi ki, bir neçə saat burada qaldıqdan sonra yola düşəcəklər. Ayaqlarını uzatmaq üçün imkandan istifadə edərək, Purnima və digərləri şəhərdə gəzməyə başladılar və yerli pastorla görüşdülər.

Pastor əslən butanlı idi və onların Məsihin ardınca getmək üçün hər şeylərini qoyub getmələri haqqında hekayələri və istəklərindən heyrətə gəlmişdi. O, xüsusilə də, gənc Purnimaya heyran qalmışdı. O, Yəhyanı kənara çəkib, Purnimanın neçə yaş olduğunu soruşdu.

«Əmin deyiləm, ya on üçdür, ya da on dörd» — deyə, Yəhya cavab verdi.

«O, ailə üzvlərindən biri ilə səyahət edir?» — deyə, pastor soruşdu.

«Xeyr. Onun bacısının ailəsi də Nepala gedir, lakin onlar bizdən əvvəl yola düşüblər. Biz onların harada olduqlarını bilmirik.»

Pastor kömək edə bilmirdi, lakin Purnimaya görə məyus olmuşdu. O, Yəhyadan Purnimanı onun ailəsi ilə yaşamağa dəvət edə bilərmə deyə soruşdu. Yəhya bunun yaxşı bir fikir olduğu ilə razılaşdı. O da Purnima üçün narahat olurdu. O, pastoru ruhlandırırdı ki, Purnimanı birbaşa özünə dəvət etsin.

Purnima pastor və onun ailəsi ilə yaşamağa razı oldu. Ailənin bir üzvü olmaq canlılıq gətirirdi. Lakin bu, onun ailəsi deyildi və o, yenidən Maya ilə birləşmək üçün dua edirdi. Bunun necə baş verəcəyini bilmirdi; sadəcə bunun üçün dua edirdi.

Üç ay keçmişdi ki, pastor Purnimanı Asondan kənarda keçiriləcək, iştirak etməyə hazırlaşdıqları məsihçi konfransına dəvət etdi. O, kürəkəni

Sivalın da orada iştirak edəcəyindən tamamilə xəbərsiz olaraq, bunu sevinclə qəbul etdi.

O, Sivalı yenidən görəndə çox həyəcanlandı və tez onunla Nepala getmək istədi. Bu qərar pastor və onun həyat yoldaşını kədərləndirdi. «Sən getmək istədiyinə əminsənmi, Purnima?» — deyə, pastor soruşdu. «Nepalda sənin üçün nə qədər çətin olacağını bilirsənmi? Sən qaçqın düşərgəsində yaşamağa məcbur ediləcəksən.»

Purnima onun haqlı olduğunu bilərək, fikrini nəzakətlə dinlədi. Pastor və onun həyat yoldaşı Purnima ilə qızları kimi davranmışdılar və onları tərk etmək elə də asan deyildi. Lakin o, artıq qərar vermişdi. «Bəli, mən əminəm. Mən öz ailəmlə olmaq istəyirəm. Mən sizin mehribanlığınızı qiymətləndirirəm, amma inanıram ki, bu, Allahın mənim üçün iradəsidir» — deyə, o cavab verdi.

Purnima və Sival tutqun bir axşam Nepalın şimal sərhəddindəki qaçqın düşərgəsinə çatdılar. O, yeni evini ətraflı görə bilmirdi. Həmin an ən vacib şey Mayanı yenidən görmək idi. Bacılar sevincdən qışqıraraq bir-birilərini qucaqladılar. Sonra Purnima nazik bambuk həsirin üzərində tez yuxuya getdi.

«Purnima, oyan!» — deyə, kiçik Ester əl çalaraq və gülərək ağzınacan insanla dolu daxmada Purnimanın başı ətrafında dolanırdı. Purnima gözlərini açanda gördüyü ilk şey üzəri nazik plastiklə örtülmüş laxlayan bambuk çərçivələrdən ibarət daxmalarının «tavanı» idi. Durub oturanda daxmanın qapısında yüzlərlə insanın çaxnaşmasına bənzər səslər eşitdi. Dərhal düşərgənin ağzınacan dolu mühiti və burada yaşayan minlərlə ailələrin tam yoxsulluğu Purnimaya aydın göründü. O, düşərgəni müşahidə etdikcə, daha çox ümitsizliyə qapılırdı.

Yenidən bacısı ilə birlikdə olmasına sevinən Maya Purnimanı ruhlandırmağa çalışdı. «Purnima, dinlə. Mən bilirəm ki, bu yer üfunət qoxuyur, lakin harada oluruqsa-olaq, Allah həmişə bizim üzərimizdədir. O, bizim vasitəmizlə burada iş görmək istəyir. Burada Məsih barədə heç vaxt eşitməyən bütün insanlar haqqında düşün. Sən insanların həmişə sənə necə meyl etdiklərini bilirsən. Sən onlara Allah haqqında danışanda onlar dinləyirlər — bəlkə onlar bu cür gənc və qəşəng vəz edən görməyiblər.» — deyə, Maya kiçik bacısına dedi.

Purnima qızardı və gülümsədi. «Məncə də. Bəs sənə, biz burada nə qədər qalacağıq? Bizim heç vaxt evə qayıtmayacağımız doğrudanmı Allahın planıdır?»

Maya cavab verə bilmədi, lakin o, Purnimanı özünə yaxınlaşdırdı və möhkəm qucaqladı. O, kiçik bacısı naminə güclü olmaq istəyirdi, amma əslində, o özü də həmin şeylər barədə tez-tez düşünürdü.

Həftələr keçdikcə, Purnima düşərgə həyatında nəyi etməli, nəyi etməməli olduğunu anladı. Düşərgəni tərk etməyə cəhd edərkən «kənar cığırılar»ı sınaqdan keçir və axtar tap və ətraf kəndlərə get. Müjdələməyə və kitabçalar paylamağa gətirdiyinizi dövlət məmurlarına söyləməyin. Düşərgədə olan digər məsihçilər ilə böyük toplantılar keçirməyin; kiçik qruplar və «ev kilsələri» şəklində toplantılar keçirin. Verilən dil dərslərindən faydalanın və bunun kimi şeylər. Qaçqın düşərgəsinin Purnimanın gözlədiyinə tamamilə əks olan öz mədəniyyəti və həyatı vardı.

## Müjdələmək istəyi

Purnima üçün düşərgə həyatının ən başlıca məqsədi minlərlə qaçqın arasında kilsənin coşğu ilə böyüməsi idi. O, Məsihin ailəsinin etibarlılığından və qurduğu yaxın dostluqlardan böyük həzz alırdı. O və dostları qonşu düşərgə və kəndlərdə yerləşən məsihçiləri ziyarət etmək üçün kiçik qruplar şəklində qaçırdılar; onlar təbliğ edərkən yeni dillərində danışmaq üçün bu imkanlardan istifadə edirdilər. Purnima bu macərələr ərzində musiqi ənamlarının və itmişlər üçün artan istəyini aşkar etdikcə böyük zövq alırdı. Müjdələmə istəyinə bürünərkən o, demək olar ki, düşərgə həyatının çətinliklərini unuda bilirdi.

Purnima və dostları növbəti il tutulana qədər düşərgədən kənar müjdələməyə davam edirdilər. Qrup bir bazar günü sərin avqust səhəri Honanın yaşadığı yerə iki saatlıq səyahət təşkil etdi. Hona qaçqın düşərgəsində ruhlanmış məsihçilər barədə eşitmişdi və onları öz evində ibadət edib yerli bazarda müjdələməyə dəvət etmişdi. Purnima və başqaları bunu böyük məmnuniyyətlə qəbul etmişdilər.

Onlar sakitcə iki-iki və ya üç-üç on bir nəfər olmaqla qaçqın düşərgəsindən qaçdılar və bir mil uzaqda yolun ayağında görüşdülər. Bibliyalar, bir neçə müjdə broşürləri və gitara götürən məsihçilər bəlkə də yeni kənddə müjdəni heç vaxt eşitməmiş insanlara təbliğ etmək ümidi ilə ruhlanmışdılar. Lakin onlar bilirdilər ki, axşam düşməmiş tez düşərgəyə qayıtmalıdılar.

Onlar günortaya Honanın evinə çatdılar və bir neçə saat bir yerdə ibadət etdikdən sonra bazara getdilər.

Elə təzəcə mahnı oxumağa başlamışdılar ki, Purnima və başqaları beş polis zabiti tərəfindən tutuldular. «Bizimlə gedək» — deyə, onlar əmr etdilər.

Qorxmuş qrupun zabitlərin ardınca getməkdən başqa bir əlacı yox idi və tezliklə sərt baxışlı kapitanın qarşısında oturmuşdular. «Siz

haradansınız? Düşərgədən kənara çıxmağa sizə kim icazə verib? Nepalda dininizi yaymağa sizə kim ixtiyar verib?» — deyə, o soruşdu.

### «Sizin burada heç bir hüququnuz yoxdur»

Kapitan onları ayrı-ayrılıqda, birinci kişiləri, sonra da qadınları sorğu-suala çəkərkən, onlar bütün günü rütubətli, qaranlıq həbsxanada gözlədilər. Purnima getdikcə yorulurdu və bunun bir anlaşılmazlıq olduğunu düşünərək, polis zabitinə etiraz etməyə qərar verdi: «Biz heç bir pis şey etməmişik. Siz bizi niyə burada saxlayırsınız? Xahiş edirəm, qoyun gedək. Qaranlıq düşənə qədər biz düşərgəyə qayıtmalıyıq.»

«Xeyr!» — kapitan qışqırdı. «Bu gecə bizimlə qalacaqsınız və sabah sizi rayon komandiri çağırır.» Purnima onları tutub saxlamağın kapitanın nə qədər xoşuna gəldiyindən dəhşətə gəldi. O və digər üç qadın balaca, çirkli kamerada saxlanmışdılar, onlar orada bir-birinə qısıldılar və bütün gecəni Allahdan onları qorumasını dilədilər. Onlar Nepalda müjdələməyin təhlükəli ola biləcəyini bildirdilər, lakin müjdəni eşitməyən o qədər insan onu qəbul etməyə can atırdı ki, mükafatlar təhlükəyə girməyə dəyərdi.

Növbəti səhər polis on bir məsihçini bir yerə topladı. «Əgər sizin pulunuz varsa, özünüzə yemək üçün nəsə ala bilərsiniz. İndi biz hamımız uzun yol gedəcəyik» — deyə, zabitlərdən biri söylədi.

Purnima dostlarına sual dolu nəzər yetirdi, lakin çox narahat olmamağa qərar verdi. Şübhəsiz ki, bunların hamısı bu gün rayon komandirinin idarəsində aydın olacaqdı.

On bir məsihçi və doqquz silahlı polis zabiti bütün günü cəngəllik boyu ayaq döydülər. «*Məncə biz çox təhlükəli görünürük*» — deyə, Purnima silahları nəzərdən keçirərək düşündü. Çala-çuxur torpağa qarşı çıxaraq, onun əzələləri keyimişdi. O və onunla olan başqalarının pulları olmadığına görə nə yeməkləri, nə də — çayın yanından keçdiklərini nəzərə almasaq — suları vardı.

Onlar nəhayət rayon polis şöbəsinə çatanda artıq hava qaralmışdı. Purnima əldən düşmüşdü, o üşüyürdü və ac idi. Lakin o, yenə də Allahın onlarla olduğundan ruhlanmış halda və tezliklə evlərinə qayıdacaqlarından arxayın idi. Sorğu-sual başlayanda isə onun ümidi puç oldu. Beş zabit tutqun dindirmə otağında yoğun taxta masa arxasında oturdu və qəzəblə məsihçilərə suallar yağdırdı: «Cəza bazarında təbliğ etməyə sizə kim icazə verdi? Sizi kim dəstəkləyir? Materialları haradan alırsınız? Siz mürdar qaçqınlarsınız! Sizin burada heç bir hüququnuz yoxdur.»

Qəzəbli hücumlara cavab verməyə çalışan hər bir kəs şillələnir və yaxud təpiklənirdi, fəqət cavab *verməsələr* də şillələnir və təpiklənirdilər.

Bir başqa zabit irəli çıxaraq: «Kifayətdir. Bu günlük bu qədər. Onlara yemək verin və biz sabah davam edərik» — deyənə qədər sorğu-sual və döymələr dörd saat davam etdi.

Burada olan kameraların vəziyyəti ilk həbsxanadan da betər idi. Qoxu Purnimanı vurduqca o özünü güclə ələ alırdı. Sement döşəmə soyuq idi və hətta ayaqyolu kimi istifadə etmək üçün vedrələri belə yox idi.

Səhər Purnima və digər qadınlar kameralarında qorxu içində gözləyirdilər. Zabitlər dustaqları bir-bir apararaq sorğu-sual etməyə başladılar. Rayon komandiri Purnimaya dedi ki, o və dostlarının buddist məbədini dağıdıb onların allahlarını təhqir etdiyinə dair sübutları vardır.

«Keyr, bu yalandır!» — deyə, Purnima inamsızlıq içində ağladı. Zabit ona güclü şillə vurdu.

«Balaca həyasız yalançı!» — deyə, qışqırdı. «Bizə həqiqəti söylə və sənin cəzan yüngül olacaq. Əgər sən yalan danışmağa davam etsən, uzun müddətlik federal həbsxanaya gedəcəksən.» Purnima vahiməyə düşməyə başladı, lakin özünü sakitləşdirdi. O, dəfələrlə şillələndi və təpikləndi və həmin adamın qəddarlığı Purnimanı bürüdükcə o, bir müddətdən sonra xəyala daldı. Hindistanda həmin ilk qaranlıq gecə qəfil hücumla məruz qalma istisna olmaqla, o, hər hansı bir insanın bu qədər qəddar olmasını ağına belə gətirə bilmirdi. Lakin növbəti iyirmi səkkiz gün ərzində o, sərt bir dərs almalı idi. Bu, on beş yaşlı bir qız üçün çətin dərs idi.

Məmurlar Purnima və onun dostlarını ruhdan salmaq missiyalarına davam etdikcə sorğu-sual günləri uzanırdı. Hər gün eyni mövzu idi. Onlar sadəcə kimin birinci çağırılacağını və döyüləcəyini bilmirdilər. *Sual, yanlış cavab, şapalaq. Başqa bir sual, başqa bir yanlış cavab, daha bir şapalaq.* Belə davam edirdi.

Purnima və digər qadınlar öz kameralarında bir-birini ümidli sözlər ilə ruhlandırmağa çalışaraq gecə boyu sakitcə oxuyur və dua edirdilər. «Artıq yaxındır. Bunların hamısı tezliklə sona yetəcək və biz evə qayıdacağıq» — deyə, qaranlıqda pıçıldaırdılar.

«Ev» — deyə, Purnima istehza ilə düşündü, *indi bu, nisbi bir ifadədir.*

## Allahın sülhü ilə alovlanaraq

Düşərgədə olarkən Purnima davamlı olaraq valideynləri və Butandakı evləri üçün nə qədər darıxdığı barədə düşünürdü. Lakin indi o, bacısı və ağzınacan dolu qaçqın düşərgəsində olan kiçik yoxsul daxma üçün heç ağına gəlməyəcək dərəcədə çox darıxırdı. O, bacısı uşaqlarının nə

etdiyini düşünürdü və Mayanın hər şeyin öhdəsindən necə gəldiyinə narahat olurdu. Onun Purnimanın harada olduğundan heç xəbəri varmı?

«*Maya, sənə bu qədər çətinliklər yaşatdığıma görə üzr istəyirəm. Sən indi yaqın ki, dəli olmusan*» — deyə, Purnima düşündü.

Əslində, kilsənin pastoru da daxil olmaqla, qaçqın düşərgəsində olan bəzi məsihçilər qrupun həbs olunduğu barədə bəzi şayiələr eşitmişdilər. Onlar hətta Purnima və digərlərinin saxlanıldığı dustaqxanaya belə yalnız zabitlər tərəfindən şiddətlə döyülmək üçün gedib geri qaytarılmışdılar. Həbs olunmuş on bir məsihçi nə baş verdiyindən xəbərdar idilər və dostlarına qarşı əsassız hücumlardan əziyyət çəkirdilər.

Həbsdə saxlanıldığı iyirmi beşinci gün mühafizəçilərdən biri əvvəlcə Purnimanın yanına gəldi. Qəsəbə komandiri öz qəddarlığını göstərmək üçün hamıya tanış olan istintaq otağında onu gözləyirdi. Yenidən suallar yağdırıldı: «Sizə kim təbliğ etməyi tapşırırdı? Sən çox gəncsən. Yəqin ki, bu sənə təqsirin deyil. Şübhəsiz ki, kimsə səni pulla bu dini qəbul etməyə məcbur eləyib. Səni kim dəstəkləyir? Əgər sən mənə onun kim olduğunu desən, səni daha döyməyəcəklər. Ola bilsin ki, sən hətta düşərgəyə geri qayıdasan.»

Növbəti bir neçə dəqiqə Purnimaya sanki bir sonsuzluq kimi gəldi. Yorulmuş və aclıqdan fiziki cəhətdən əldən düşmüş halda — məhbuslara gündə iki dəfə düyü verirdilər — və çimə bilmədiklərinə görə çirkin içində olmasına baxmayaraq, bu istintaqlar ərzində o, Allahın sülhünün onun daxilində alovlandığını hiss etdi. Ona əzab verənləri bağışlaması və bundan sonra olacaqlara görə ona güc verməsi üçün Rəbbə dua etdikcə özünü Məsihin hüzuruna təslim edirdi.

«Mənim sualıma cavab ver!» — deyə komandir bərkədən qışqırdı.

Purnimaya şillə vurulanda o, bütün cəsarətini topladı. O bilirdi ki, cavabı komandirin xoşuna gəlməyəcək. «Mən Məsihi pul, ya dəstək, ya da başqa bir şeyə görə qəbul etməmişəm! Mənim bacım üç il xəstə olub, Məsihi qəbul edəndən sonra möcüzəli şəkildə şəfa tapdığına görə qəbul etmişəm. Mən bir çox möcüzələr görmüşəm və mənim daxilimdə sülh və sevinc vardır. Başqa bir səbəbi yoxdur.»

Komandir dilxor halda ona yaxınlaşdı. Komandirin nəfəsini hiss etmək və onun gözlərində qəzəbi görmək Purnimanı qorxutdu, lakin o, arxaya çəkilməməyə çalışdı. «Sən yalan deyirsən!» — deyə, komandir onun üzünə qışqırdı. «Mən bilirəm ki, sən nə isə gizlədirsən. Sən həqiqəti demirsən. İndi sən uzun müddətlik həbsxanaya getməli olacaqsan. Sən buna hazırsan?» Purnima cavab verməmişdən əvvəl komandir onu



stuldan yerə salaraq bərkədən vurdu. «Onu kameraya aparın» — deyə, o əmr verdi.

Purnimanın kamera yoldaşları onun güclü şillələrdən artıq şişməyə başlayan zəif, gömgöy üzünü görəndə dəhşətə gəldilər. «Narahat olmayın. Göründüyü kimi ağrıtılır» — deyə, Purnima gözləri yaşararaq yalan danışıdı.

Onsuz da qadınlar da insafsız zabitlər tərəfindən həmin ağrı və alçaldılmadan keçdiklərinə görə bunu bilirdilər. Məmurların onların hekayələrinə inanmaq istəmədikləri barədə bir-birinin dərdinə şərik olaraq, bacardıqları qədər Purnimaya təsəlli verdilər. Polislər Purnima və onun dostlarının əcnəbilərdən heç bir maddi dəstək almadıqlarına inanmırdılar. Onlar əmin idilər ki, Bibliya və broşürlər Nepala kənardan gətirilir, çünki məsihçilik əcnəbi din idi. Onlar məsihçiliyin heç bir məcburiyyət və şəxsi qazanc vədi verilmədən yerlilər tərəfindən təbliğ edildiyini qəbul etməyə etiraz edirdilər.

Purnima və başqaları başlarına nə gələcəkləri barədə düşünərkən növbəti bir neçə gün sakit keçdi. Dua və sakit ilahi oxumaq onlara fikirlərini dağıtmağa və vaxtlarını keçirməyə yardım etdi, lakin Purnima onları tutanlarla qəfildən əlaqənin kəsilməsindən narahatlıq hissi keçirdi. «*Onlar nə edirlər? Niyə bizi buraxmırlar?*» — deyə, Purnima düşünürdü.

### «Mən necə də xeyir-dualıyam»

Nəhayət, sentyabrın 20-si, çərşənbə axşamı səhər qrup yenidən rayon komandirinin idarəsində toplandı. Purnima nə isə baş verəcəyini bilirdi, çünki o vaxta qədər qadın və kişi məhbuslar bir-birindən ayrılmışdılar. Heç bir söz deyilmədən qaçqınlar bir sıraya düzülüb qandallandı və kənd meydanı ilə qalay damlı məhkəmə binasına aparıldılar. Hətta qısa müddətlik belə günəşin altında olduğuna görə Purnimanın əhval-ruhiyyəsi elə qalxmışdı ki, onları nə gözlədiyi haqqında narahat olmaq yadından çıxmışdı.

Dəstə qabağa çıxarılıb məhkəmə tərəfindən təyin edilmiş vəkillərinin yanında oturulanda otaq ağzınacan dolu idi. Otağın qarşı tərəfində, dövlət vəkili on bir nəfərə qarşı rəsmi ittiham irəli sürürdü. Uydurulmuş ittihamlar — buddistlərin məbədinin dağıdılması və müqəddəs inəklərin öldürülməsi barədə yalanlar siyahısı oxunanda, əslində Purnimanın daxilində ümid baş qaldırdı. Bəlkə də bu, onların bəraət qazanacaqları gün olacaqdı və onlar evə gedəcəkdilər. Şübhəsiz ki, hakim onların təqsirsiz olduğunu görə biləcəkdə.

Onların vəkilləri kifayət qədər inandırıcı sübutlar verdi, lakin prokuror aydın şəkildə ssenarini izləməli idi və getdikcə axşam düşdüyünə görə məsihçiləri nümunə gətirmək onun əsas məqsədi kimi görünürdü. Hakim qərar qəbul edəndə hardasa axşam saat on idi və əldən düşmüş qrupa belə bir hökm oxundu. Purnimanın başqa məhbuslarla birlikdə adı çəkiləndə o ayağa qalxdı. Hakim amansızcasına onların üç illik federal həbsxanaya göndəriləcəyini elan edəndə Purnimanın bədəni əsdi.

*Üç il.* Bu sözlər Purnimanın qulağında cingildədi.

Purnima hara göndərilərsə-göndərilsin, Allaha sadıq qalacağını və etdi: istər evdən uzaq... Butandan kənara... qaçqınlar düşərgəsinə. Amma *həbsxana...* Bu, on beş yaşlı bir qız üçün çox idi. O, gözlərini yumdu və yenidən yadında saxladığı Bibliya hekayələrində rahatlıq axtardı. O, İsanı dağın başında oturan, Öz şagirdlərinə göstərişlər verən şəkildə təsəvvür etdi və tanış sözləri yadına düşdükcə cəsarətinin bərpa olduğunu hiss etdi: *Təqib olunanlar nə bəxtiyardırlar... çünki Səməvi Səltənət onlarındır... Təqib olunanlar bəxtiyardırlar... Bəxtiyardırlar...* o, həqiqəti anlayanda dayandı. *Mən bəxtiyaram...*

Həbsxana sözünü düşündükdə bəxtiyarlıq barədə düşünmək çətin idi. Purnimanın ağı həqiqəti qəbul etməmiş, ruhu və canı qəbul etdi. Lakin gələcəkdə məhbuslar dəfələrlə bu sözləri razılıqla təkrar edəndə həmin vəd onların gücünün həqiqi mənbəyi olacaqdı.

İndi onlar iki-iki qandallanıb məhkəmədən cəngəllik boyunca başqa bir ağır səyahətə başlamaq üçün aparıldılar. Həbsxana bir neçə mil aralıda dağın başında idi. Purnima məhkəmədə deyilənləri yadına salanda getdikcə baş verənlərdə Allahın rolunun olduğuna əmin oldu. Onlar yanlışlıqla ittiham edildilər və Məsihə görə həbsxanaya gedirdilər. Bunu bilmək Purnimaya təsəlli verirdi və o, Məsih üçün əzab çəkməyə çağırılmağı özünə fəxr bilirdi. Yorgun halda cəngəlliklə gedən qalan on dostuna baxanda o, yenə də yaxşı insanlar arasında olduğunu bilirdi.

### «Cəhənnəmə xoş gəlmisiniz»

Onlar səhər saat üçdə həbsxana darvazasına çatdılar. Ay işığında Purnima hasarlanmış yeri və onlar üçün açılarda məşum cırıltı səsi gələn böyük giriş darvazalarını görə bildi. Həmin yerdə tutqun, vahiməli mühit hökm sürürdü və sanki həmin yer vaxtilə möhtəşəm bir qala olmuş, indi isə səliqəsiz bir vəziyyətə düşmüşdü. Onlar açıq həyətdən daxili binaya doğru getdikcə, böyük darvazalar onların arxasında

bağlanana qədər Purnima çiyinləri üstündən son dəfə xəlvətə baxdı. Güclü cırıltı bütün həbsxana — onun yeni evi boyu əks-səda verdi.

Purnima və digər qadınlara nazik həsir verildi və onları kameralarına yolladılar. Demək olar ki, zülmət qaranlıq idi, lakin tədricən onların gözləri yerdə yatanların siluətlərini sezə bildi. Yerdən müdhiş bir səs gəldi: «Xoş gəlmisiniz. Cəhənnəmə xoş gəlmisiniz».

Purnima narahat halda kamera yoldaşlarının kim olduğu və hansı cinayətlər törətdiyi barədə düşündü. Onlar harada qətl törətmişdilər? Onların xoşuna gələcəkmi? Çöl divarının yanında boş yer tapıb ayaqlarını qarına yığaraq oturanda cavabsız suallar onu ruhdan salmaqla hədələdi. O əldən düşmüşdü, lakin yuxuya getməkdən qorxurdu.

Bir neçə saatdan sonra günəş işığının ötəri şüası Purnima və onun digər dostlarına ətraflarını müşahidə etməyə şərait yaradaraq divarların başındakı barmaqlıqlardan işıq saldı. Otaq geniş deyildi, lakin adamların sayı da çox deyildi. Onların kamerasında daha beş məhbus da vardı və qadınların hər biri malik olduqları cüzi əşyalarını yerdə öz ətraflarında düzərək özünə yer seçmişdi. Hamam, əgər onu belə adlandırmaq olarsa, çöl divarına birləşik bir az qaldırılmış sement dayaqdan ibarət idi. Orada paslanmış çanaq var idi, nə sabun, nə isti su, nə də qapısı vardı. Sementdə olan yarıq qazma çuxura açılırdı. Purnima onun qoxusundan nəticə çıxararaq o yerin heç vaxt təmizlənmədiyini düşündü. Çuxurdan gələn üfunət kameranı bürümüşdü.

Həbsxananın beton divarları illər boyu çirkədən yaranmış rəng qatı ilə ləkələnmişdi. Döşəmə soyuq, rütubətli və çirkli idi. Təxminən insanların gözləri səviyyəsində olan kiçik daxili pəncərə məhbuslara həyati və əks tərəfdə kişilərin daha böyük kameralarını görməyə imkan verirdi. Məhkəmə həyətindən yuxarıda barmaqlıqlı gözətçi yeri vardı ki, oradan da həbsxana mühafizəçiləri nəzarət edə bilərdilər. Buna baxmayaraq, Purnima orada heç bir mühafizəçi görmədi.

Tulasa özünü kameranın lideri elan etmişdi. «Siz niyə buradasınız? Sən hələ həbsə salınmaq üçün çox gəncsən, elə deyilmi?» — deyər, birbaşa Purnimaya baxaraq sərt şəkildə dedi.

«Mən çox gənc olub-olmadığımı bilmirəm, lakin biz məsihçi olduğumuza görə buradayıq» — deyər, Purnima cavab verdi.

«Məsihçi?» — deyər, az qala qışqırdı. «Onlar nə üçün sizi məsihçi olduğunuza görə buraya saldılar? Ağılsızlıq qanuna zidd deyil.» Digərləri də ona qoşularaq güldülər. O özünü təqdim etdi, lakin onun sözlərində mülayimlik yox idi. «Onlar deyir ki, mən qayınanamı öldürmüşəm,» — deyər, o bağırdı. «Deməli, mən burada qısa müddət qalacağam və siz özünüzü yığışdırsanız sevinərəm!»

Purnima Tulasanın sərt sözlərindən qorxu hissi keçirsə də, gözlərini ona zilləyib baxmaqdan başqa heç bir şey edə bilmirdi. Purnima soyuq hasarlar arxasında mülayim, qayğıkeş ürək gözləyirdi və həmin andan o dua etdi ki, Allah ona bunu tapmağa imkan versin.

Tulasa arxasınca küfr axını buraxaraq, kamerada öz küncünə qayıtdı. Purnima Tulasanın burada xeyli isti örtük və digər şəxsi ehtiyatlarla malik olmasından, onun buraya az əvvəl düşdüyünü və azadlıqda olan dostları və ailə üzvlərindən bəzi şeylər aldığını hiss etdi. Digər tərəfdən, yeni gələnlər yalnız əyinlərindəki paltarlarla gəlmişdilər. Həmin birinci səhər onlar bir yerə toplaşdılar, hər gün dua edəcəklərinə və hər beşinci gün oruc tutacaqlarına söz verərək dua etdilər. Yeni dustaqlara sadə yemək qab-qacağı verildi və hər gün onlar iki dəfə yemək payı aldılar, adətən bunlar düyü və kartof idi. Bəzən lazım olan ləvazimatları almaq üçün onlara bir qədər pul verirdilər.

Məsihiylər tezliklə anladılar ki, həbsxana həyatına uyğunlaşmaq, haradasa qaçqın düşərgəsinə uyğunlaşmağa bənzəyir: qaydaları öyrən, problemdən uzaq olmağa çalış və özünü qoru. Şübhəsiz ki, ən sərt fərq onların tam azadlıqdan məhrum olması və qaçılmaz çətinliklər yarananda mühafizəçilərin heç bir addım atmamasında idi.

Lakin Purnima düşündü ki, onlar burada hər gün dindirilmə və döyülməklə qarşılaşmayacaqlar və digər dustaqların səngiməyən sataşmaları və daimi murdar sözlərlə qəzəbli hücumlarına baxmayaraq, onlar sakit ibadət vaxtlarına sevinə bilirlər. Purnimanın ən böyük qorxusu həbsxana mühafizəçilərinin o həbsxanaya gələndən qısa müddət sonra başlayan seksual eyhamları idi.

Birinci ay uzun keçdi və Purnima bir az yata bildi. O, digər məhbusların nə üçün çöl divarları boyunca özlərinə «ev» qurmadıqlarını tez anladı: ora soyuq olurdu. Qışın başlanması ilə onun sağlamlığı pisləşirdi və onun nə isti paltarı, nə də isti örtüyü vardı. Getdikcə onun nikbin baxışı daxili ümitsizliklə əvəz olunurdu. Nə baş verdiyini anlayaraq, Purnima öz zəifliyinə və imanının soyumasına görə narahat olmağa başladı. O, yenidən böyük səhv edib-etmədiyini düşündü. Onun evləri, anası barədə yuxuları qayıdaraq, gecələrini daha dözülməz etdi. O, təslim olmağa hazır idi.

Bir günorta çağı Purnima kişilərin şöbəsindən arxasınca — «Tut onu! Tut onu! Öldür onu!» — deyən qışqırıq səsləri gəldiyini eşitdi. Kişilərin kamerasında dava-dalaşın olması qeyri-adi deyildi, lakin bu dəfə o: «Onu öldür! Ölü məsihçi dua edə və ya oxuya bilməz!» — deyə, ucadan deyildiyini eşidəndə onun onurğa sümüyündən üşütmə keçdi.

Purnima qorxularının gerçək olduğunu bildi. Tulası ona demişdi ki, onların qrupu gələndən az müddət sonra kişilərin kamerasında kimsə öldürülüb. Digər dustaqların əlində ölümə qarşılaşan şəxsin onun məsihi qardaşı olduğunu bilərək Purnima var qüvvəsi ilə mühafizəçini çağırdı, lakin heç kim gəlmədi. O, hönkürərək həsirinin üzərinə yıxıldı və dua etdi. Həmin an o, iki yüzdən artıq sayda digər kişilərlə bir kameraya salınan qardaşları üçün məhbusluğun nə qədər daha çətin olduğunu anladı. O kişilərin çoxu cinayətkar idilər. O özünə nə qədər acıdığını gördü — həyətin o biri tərəfində dostlarından biri döyülürdü, bəlkə də öldürülmüşdü.

«Ya Rəbb, onu öldürmələrinə imkan vermə, qoyma o ölsün.» — deyə, dua etdi.

Sonra o ağladı, lakin bu dəfə özünə görə deyil, onların hamısı üçün ağladı.

Aşok adlı bir qardaş kişilərin şöbəsində hücumun qurbanı olmuşdu; o, güclə qurtulmuşdu. Purnima onun yaxşılaşdığına və onu fikrini özünə cəmləməyini dəyişdiyinə görə şükür edərək öz kamerasında olan digər qadınlara şəhadət etmək yolunu axtarırdı. O bilirdi ki, üç ili başa vurmaq üçün o, necə olursa-olsun, fəal qalmalıdır. Son həftələr o, yalnız bədəninin deyil, ruhunun və canının da həbs olunmasına icazə vermişdi və vəziyyət dəyişməli idi. «Rəbb, mənə nə edə biləcəyimi göstər. Hansı şərait olursa-olsun, mən Sənə xidmət etməkdə azadam» — deyə, dua etdi.

Bunlar ona açılarda Milad bayramı yaxın idi...

## Milad bayramı hədiyyəsi

«Əmi» kimi tanınan bir kişi federal həbsxananın daimi əməkdaşı olmuşdu. O, çoxdan burada idi və həbsxanada elə sərbəst dolaşır ki, yeni gələnlər onun işçi heyətindən olduğunu düşünürdü, lakin bu belə deyildi. O, hər həftə dustaqlardan onlar üçün dükandan nə isə almasını istədiklərini soruşaraq, kameraları dolaşır.

«Sabahın xeyir, Purnima» — deyə, bir gün onu səslədi. «Mən bu gün sənin üçün nə ala bilərəm, yoxsa sən azad olana qədər pullarını saxlamaq istəyirsən? Niyə saxlayasan ki? Sən onları xərcləməsən nə faydası olacaq?»

O, sözləri deyən kimi, Purnimanın ağına bir fikir gəldi: «*Budur! Mən belə edəcəyəm. Çox sağ olun, əmi!*»

O, tələsik bütün pullarını əminin uzanan əlinə tökdü və kameranın barmaqlıqları arasından onun qulağına göstərişlərini pıçıldadı. Qadınlar kamerasından əminin asta addımlarla getdiyinə baxaraq, onun

Purnimanın dəqiq tapşırıqlarını ala bilməsi üçün dua etdi. Əmi onun xahişini eşidəndə onun dəli olduğunu düşündü, lakin şirin dillə cavab verdi: «Mən bu cür günahsız bir simaya necə etiraz edə bilərəm?»

Əmi az sonra qayıdanda o, bağlamanı Purnimanın səbirsiz əllərinə ötürdü. «Hamısı buradadır. Lakin mən hələ də sənin dəli olduğunu düşünürəm. Sən bilirsən, həbsxana səni dəli edəcək» — deyə, əmi onu inandırdı.

Purnima minnətdarlıqla gülümsədi və barmaqlıqlardan uzanaraq onun əlini sıxdı. Sonra başqalarının gözləri qabağında o, hazırlıqlar görməyə başladı. Nəhayət, onlar maraqlarını saxlaya bilmədən ona yaxınlaşıb, nə etdiyini soruşdular, lakin Purnima onlara fikir verməyərək işinə davam etdi. Bu, onun günorta vaxtının çoxunu apardı, lakin o, bunu düzgün etməyə qərarlı idi. Nəhayət o, işini qurtarandan sonra başqalarına tərəf döndü və elan etdi: «Mən buraya düşəndən bəri, Allah ürəyimə qoydu ki, həbsxana məsrəfimi saxlayım. Bu gün səhərə kimi mən bunu nə üçün etdiyimi bilmirdim və sonra nə etməli olduğumu öyrəndim. Mən əmidən xahiş etdim ki, o pula tapa biləcəyi ən yaxşı toyuq və tərəvəzləri alsın. İndi isə, mən onların hamısını sizin üçün hazırlamışam.»

Səssizlik içində çaşıb qalaraq digərləri təəccüb içində baxdılar. Tulasa «hiylə» gözləyərək və onun heç vaxt bir mülayim söz belə demədiyi Purnimanın nə üçün belə bir şey etdiyini düşünərək onu şübhə içərisində süzdü. «Sən nə danışırsan? Nə hiylə işlədirsən?» — deyə, o, istehza ilə soruşdu.

«Mən sadəcə onları sizinlə — hamınızla bölüşmək istəyirəm, Tulasa. Heç bir hiylə işlətmirəm. Bu, mənim sizə hədiyyəmdir. Gəlin yeyək!»

Həmin gecə qadınlar kamerasında olan dustaqlar yaddan çıxarmayacaqları ən yaxşı yeməyi yedilər. Hətta mühafizəçilər belə ətrafda dolanırlar, onlara göz qoyurdular. Həbsxanada tezliklə belə bir söz yayıldı: Purnima ziyafət verdi!

Növbəti gecə Tulasa öz küncündən durub Purnimanın yanında oturdu. «Sən niyə bunu bizim üçün etdin?» — deyə, o, birinci dəfə Purnimanın yanında səmimi və nəzakətlə soruşdu. «Biz sən və başqaları buraya gələndən bəri sizi əl salmaqdan başqa heç bir şey etməmişik. Sən isə bütün pulunu xərclədin. Sən özün üçün xərcləyə bilərdin, nə üçün bizə xərclədin?» Tulasa sadəcə bu cür mehribanlıq başa düşə bilmirdi. O, Purnimanın ya çox səfeh, ya da çox hikmətli olduğunu düşünərək, bunlardan hansı olduğunu anlamaq istəyirdi.

«Tulasa, sən Milad bayramı haqqında eşitmisən?» — gülümsəyərək, Purnima sözə başladı.

Bu yolla məhkum olunmuş qatil və yeniyetmə təbliğçi arasında inanılmaz dostluq yarandı. Purnima təxminən üç il bundan əvvəl Milad xidmətində Məsihi necə qəbul etdiyi barədə hekayəni ona danışdı. Purnima növbəti bir neçə ay ərzində mülayim, lakin şövqlü tərzdə Tulasa ilə tez-tez Məsih haqqında danışır və təəccüblü də olsa, onlar yaxın dosta çevrildilər. Tulasa Purnimaya anasını xatırladı və o, yaşlı qadınla yoldaşlıqdan rahatlıq hiss edirdi. Gələcəkdə nə olacağını bilmədiyinə baxmayaraq, Purnima bunu cəsarətlə qarşılayacağına qərar vermişdi. O, zəifliklərini anlayıb, amma həmin zəifliklərin onu həbs etməsinə imkan vermədi. O, Musanın etdiyi kimi, qalxıb hər şeyi Allaha verəcəkdə.

## Epiloq

Purnima digər məsihçilərlə birlikdə, on dörd ay altı gündən sonra buraxıldı. Onların həbs olunduğu barədə xəbər düşərgəyə çatdı və getdikcə bütün dünyaya yayıldı. Məsihçi rəhbərlərinin beynəlxalq şurası onların azad edilməsi üçün Nepal hökumətinə müraciət etməyə başladı. «Biz bilirik ki, siz federal həbsxanada on bir məsihçi saxlayırsınız və onlardan biri sadəcə uşaqdır!» — deyə, onlar Nepal şahına etiraz etdilər.

Purnima və digərlərinə sonradan xəbər verildi ki, vaxtından əvvəl azadlığa buraxılmaları onların təsəvvür edə bilmədikləri qədər də böyük bir xeyir-duadır. Həbsxana məmurları onları yeddi il saxlamaq istəyirdilər (kimisə məsihçiliyə iman etməyə əmin edənlər üçün həbs qərarı).

Onların azadlığa çıxarılmasından dərhal sonra keçmiş kamera yoldaşları ilə görüş istəməsi məmurları təəccübləndirdi. Üç ay həbsxanada qalandan sonra məsihçilər ailə üzvlərindən yardım almağa başladılar. İndi onlar kamera yoldaşlarına malik olduqları hər şeyi, eyni zamanda Purnimanın xüsusi hallar üçün topladığı pulları da verdilər. Onlar başqalarına İsa Məsihə iman etdiklərinə görə təqib olunduqlarını xatırlatdılar. Bəzi digər dustaqlar da Məsihi qəbul etdilər və «imanlarını qoruyub saxlamağa» ruhlandırıldılar. On bir məsihçi onları və bütün digər dustaqları dualarında unutmayacaqlarına söz verdilər.

Qəribədir ki, Aşokun döyülməsində iştirak edən kişilərdən biri qabağa çıxıb: «Bizim həbsxanaya nur gəldi. İndi isə o gedir.» — dedi.

Getməmişdən əvvəl Purnima artıq məsihçi olan Tulasanı sonuncu dəfə qucaqladı. (Tulasanın məhkumiyəti təkzib ediləndən az sonra azad edildi. O, indi kilsədə fəal rəhbərlərdən biridir).

Maya Purnimaya ilk dəfə Bibliyadan hekayə oxuyandan bəri o, Musaya məftun olmuşdu. Hətta o, öz vətəninədən sürgün olunsa da, nitqi qüsurlu olsa da belə, Allah ondan qüdrətli yolla istifadə etdi. Eynilə, öz

yaşına görə tam uyğun bir kəs olmadığını düşünən Purnima da indi Nepal ətrafında məşhurlaşmışdır. O, tez-tez hələ də Maya, Sival və onların uşaqları ilə yaşadığı qaçqın düşərgəsi ətrafında yerləşən kilsədə öz şəhadətini etmək üçün dəvət olunur.

Onun duası budur ki, bir gün anasını görmək və müjdələmək üçün Butana, vətəninə qayıda bilsin.



# Aida

## Səssizlər üçün səs

**Rusiya**  
**1968-ci il iyul**

O, hüquqşünas istəmirdi. Aida Mixaylovna Skripnikovanın natiqə, xüsusilə də, Sovet hökuməti tərəfindən təyin edilmiş natiqə ehtiyacı yox idi. O, hakim qarşısında öz vəziyyətini göstərmək üçün öz adından danışmaq istəyirdi. O, taxta ilə panellənmiş Sovet məhkəməsinin müdafiə kürsüsündə oturaraq, Leninin — hal-hazırda onu əsir saxlayan sistemin «atası»nın ciddi portreti qarşısında durdu.

Prokuror ideyaya qarşı idi. O, müdafiəçinin öz adından danışmasına qarşı idi; bu, ona həddindən artıq çox səlahiyyət vermək mənasını verirdi. O, öz nitqinə müdafiəçinin ruhi xəstəxanada bir müddət qaldığını vurğulamaqla başladı. Müttəhim özünü necə müdafiə edə bilərdi?

Nəhayət hakim Aidanın tərəfini saxladı və Aidanın müdafiəçisi onu öz vəziyyətinin məsuliyyətini və cəzasını özünün üzərinə qoyaraq məhkəməni tərk etdi. Aida məhkəmədə birinci dəfə deyildi və məsihçi imanına görə birinci dəfə ittiham olunmurdu. Hakim onu günahkar elan etsəydi və məcburi əmək düşərgəsinə göndərsəydi də, oraya ilk gedişi olmayacaqdı. O, bunların hamısını əvvəllər də yaşamışdı. Bu dəfə fərq orasında idi ki, o, passiv, hökumət tərəfindən təyin edilmiş müdafiəçi istəmirdi. O, aydın şəkildə vətəninə olan imanlıların adından öz vəziyyətini ifadə edərək, ilk dəfə idi ki, özünü müdafiə edə biləcəkdə.

Orada çox ittihamlar irəli sürüldü və hakim hamısını insanın qanını donduran uca, işəadici səslə oxuyurdu. Aida qanuni yaşayış icazəsi olmadan Leninqradda yaşadığına görə təqsirkar bilinirdi (onun icazəsi ləğv edilmişdi). O, həmçinin qeydiyyatsız kilsə qrupunun bir üzvü olmaqda və qeyri-qanuni çap edilmiş məsihçi materiallarını paylamaqda təqsirləndirilirdi.

## Həqiqətə qarşı böhtan

Ona qarşı irəli sürülən ittihamların ən zərurisi bir söz: *böhtan* sözü idi. Özünü müdafiə edən Aida məsihçilərin Sovet İttifaqında necə həbs olunması, əzab verildiyi və həbsə salındığı barədə «yanlış» məlumat yayılması və yayılmasında ittiham olunurdu. Hökumətin fikrincə ən böyük günah Sovet İttifaqına böhtan atan məlumatın əcnəbi ölkələrə çatdırılmasına imkan verməsi idi.

Təqib bir sözlə ifadə edildiyi kimi, Aidanın müdafiəsi də bir sözdən ibarət idi. Onun sözləri *həqiqətə* əsaslanırdı. Əgər onun başqa millətlərə çatdırdığı məlumat həqiqət idisə, o sübut edirdi ki, bu sözlər böhtan ola bilməz. Amma o, bu məlumatın şübhəsiz həqiqət olduğunu məhkəməyə göstərməyi planlaşdırırdı.

İttihamlar siyahısı oxunanda Aida ilk dəfə polisin ona necə ciddi nəzarət etdiyini öyrəndi. Onlar Aidadan məlumat almaq üçün ölkəyə gələn gözəl isveçli xanım Cursmar haqqında bilirdilər. Onların Aida və həmin xanımın nə vaxt və harada görüşdükləri barədə məlumatı vardı. Onlar xanım Cursmarın Aida ilə görüş qeydləri yazılmış kitabçasını müsadirə etmişdilər. Hətta hakim səsini istehzalı nifrətlə titrədərək, Aidanın xanım Cursmara ötürdüyü hər bir mövzu və nəşri sadaladı.

«Cursmar ölkədən kənardan aldığı ədəbiyyatı götürməyə cəhd etdi» — deyə, hakim intonasiya ilə dedi, «lakin gömrük baxışı zamanı aşağıda sadalanmış ədəbiyyat aşkar edilmiş və dərhal müsadirə olunmuşdur.» O, simasında qələbə gülüşünü ifadə edən baxışlarını ittiham aktından ayıraraq prokurora qəzəblə baxdı.

Onlar digər məsihçi dost, Davud və Aidanın ona göndərdiyi «*Xilas Carçası*» jurnalının nüsxəsi barədə də bilirdilər. Onlar Aidanın sonra qeydiyyatsız gizli kilsələrə ötürmək üçün jurnalları vermək məqsədilə bacısı ilə görüşmək üçün başqa bir yerə getdiyini də bilirdilər. Görünür, polis onun görüşdüyü bütün insanlar və onlara verdiyi hər bir kağız parçası barədə xəbərdar idi.

Aida onların daha hansı məlumatın qarşısını aldıklarını və bunun nəticəsində onun göndərdiyi xəbərlərin ölkədən kənara çatmasının qarşısı alındığı üçün daha hansı məsihçilərin həbs olduğunu bilmək istəyirdi.

Təkrar-təkrar oxuduqca, hakimin dilindən ifadələr açılıb tökülürdü. İttiham aktına əsasən, Aida «Sovet dövlətinə və ictimai asayişə böhtan ataraq, qəsdən yanlış məlumat» yaymışdı.

## Tam əminlik

Aida narahat taxta stulda sakit və tək oturmuşdu. O, özünü əsəbi və ya məyus hiss edəcəyini düşünmüşdü. Amma əksinə, o, tam əminlik, otaqda Məsihin hüsurunu hiss edirdi. İsa davamçılarına padşahlar və ya hakimlərlə qarşılaşarkən nə deyəcəklərinin qayğısına qalmamağı tapşırmışdı və o narahat olmurdu.

Polis onu sorğu-sual edəndə hakim ittiham aktını oxumağa davam edərək Aidanın məsihçi materiallarını başqalarına göndərdiyini və verdiyini təsdiq etsə də, öz günahını qəbul etmədiyini dedi. Polis Aidanı olanlarla əlaqələndirərək, mənzildə onun göndərdiyi bir çox sənədlərin surətlərinin tapıldığını dedi. O, polisə materialda heç bir böhtan olmadığını, sadəcə «ölkəmizdə kilsələrin dəqiq vəziyyətinin əks etdirildiyini» — dedi.

Nəhayət hakim istintaq aktını oxuyub qurtardı. Aidaya sərt baxışlarla baxaraq ondan soruşdu: «Müttəhim, sənə qarşı deyilən ittihamları anlayırsanmı?»

Aida əminliklə onun qara gözlərinə baxaraq: «Bəli» dedi.

«Sən özünü təqsirkar hesab edirsənmi?»

O, sakit və möhkəm səslə: «Xeyr» — deyə, cavab verdi.

Hakim yenidən qeydlərinə baxdı, sonra dərhal məhkəmənin başlayacağını elan etdi. Hakim ilk şahidin Aidanın özü olacağını bəyan etdi.

## Ailə kədərə bürünmüşdü

İyirmi bir yaşında Məsihin davamçısı olmağa başlayarkən, İsanın Aidanı aparacağı yolun məhkəməyə gətirib çıxaracağı ağına belə gəlməmişdi. O, məsihçi ailəsində anadan olmuşdu və erkən yaşlarından İsanın kim olduğunu bilirdi. Lakin 1942-ci ildə hərbi xidmətdən imtina etdiyinə görə onun atası həbs olunanda ailə kədərə qarq oldu. Ona hərbi vəzifədən azad edən vəsiqənin verilməsi vəd olunmuşdu, lakin heç vaxt verilmədi. Əvəzində, iki yaşlı Aidaya özü haqda heç bir xatirə belə qoymadan edam edilmişdi.

Onun anası kiçik bir Sibir icmasında ailəni tək saxlamalı olmuşdu və o, ağır iş və dua vasitəsilə belə də etdi. O, müntəzəm olaraq uşaqlara Müqəddəs Yazını oxuyurdu. Eyni zamanda, həbs və təqib təhlükəsinə baxmayaraq o, uşaqları bir-birinin evində gizlincə yığışan məsihçilərin toplantılarına aparırdı. Bəzən onun əmisi çöldə qalıb polis və ya

əsgərlərin gəlib-gəlmədiyinə nəzarət edirdi. Aida bir bazar günü evlərində toplantıya polisın basqın etdiyini xatırlayırdı. Onlar gedəndə əmisini və digər iki məsihçi qardaşı qandallayaraq apardılar və onlara qarşı cinayət işi açdılar.

Təəssüf ki, Aidanın on bir yaşı olanda, anası vəfat etdi. Aidanın anası haqqında ən aydın xatirələrindən biri övladlarının necə böyüməsi və Məsihə imanlarında yaşaması barədə narahat olması idi. Lakin anasının səylərinə baxmayaraq, Aida imanını tərək etdi. Bu, sadəcə yolundan çıxmaq, marağını itirmək kimi qəsdən edilmiş bir qayıdış deyildi. Aida böyük bacısı tərəfindən böyüdülmüşdü və həmişə bir yerdən digərinə köçdüklərinə görə, ailə kilsə toplantılarına getməməyə başladı. Məktəbdə onlara öyrədilirdi ki, Allah yoxdur və hətta getdikcə evlərində də Onun haqqında bəhs olunmurdu.

## İmanın yenidən doğulması

Aidanın on doqquz yaşı olanda Leninqrada (hazırkı Sankt-Peterburqa) köçdü. Ondən beş yaş böyük olan qardaşı Viktor hərbi-dənizçilik xidmətini başa vurub orada məskunlaşdı və Aida ona yaxın olmaq üçün onun yanına köçdü. Bir gün onlar söhbətlərində din mövzusuna toxundular.

Aida dedi: «Mən Allahın mövcud olub-olmadığını bilmirəm».

O, qardaşının gərgin cavabına təəccübləndi: «Sənə nə olub? Mən heç vaxt buna şübhə etməmişəm! Mən Allahın var olduğunu bilirəm» — dedi.

Aida qardaşı kimi əmin olmaq istərdi. Lakin onun sübuta ehtiyacı vardı.

Qardaşı ilə həmin söhbətdən qısa müddət sonra Aida antik kitablar mağazasının yanından ötərkən kiminsə həmin mağazada bəzən Bibliya satıldığı barədə dedişi sözü xatırladı. O, elə-belə mağazaya girdi və bir Bibliya istədi. Satıcı Bibliyanın nadir hallarda olduğunu və indi mağazada olmadığını dedi. Aida dönüb gedəndə digər bir alıcı onun ardınca çıxdı və Əhdi-Cədidi ona on beş rubla satmağı təklif etdi. Aida olan-qalan pulunu kişiyə verib, əvəzində köhnə Kitabı aldı. Qardaşı, xüsusilə də, ən çox ehtiyacı olan bir vaxt Aidanın aldığı şeyə görə çox həyəcanlandı. Ona xərcəng diaqnozu qoymuşdular və həkimi onun sağalmayacağını demişdi. Viktor Aidadan xahiş etdi ki, o, dua evinə gedib dostlarına onun vəziyyəti haqda xəbər versin.

Aida onun xahişini yerinə yetirdi və dostları müntəzəm olaraq ona baş çəkməyə və ruhlandırmağa gəlirdilər. Xəstəlik qardaşının bədənini ölümə aparırdısa da, Aida onun ruhunun nə qədər canlandığını görürdü. Bədəni

zəiflədikcə, Məsihə imanının artdığını gören Aida heyrətə gəlirdi. O, qardaşı kimi imana və əminliyə malik olmaq istəyirdi. O, ölümə narahatlıq və ya qorxu ilə deyil, əbədi evi haqqında dərin əminliklə yanaşırdı.

Xəstəlik aşkar olunandan dörd ay sonra Viktor öldü. Viktor yer üzərindəki həyatını tərک edərəkən onun çarpayısının yanında dayananda Aida Viktorun ona «Əlvida» deyil, «Görüşərik» demək istədiyini hiss etdi.

Aida Viktorun həyatında olan — hətta ölümündə belə — eyni rahatlıq və əminliyin onun bir çox suallarına cavab vermiş olmasını istəyirdi. O, Viktorun getdiyi dua evindən olan bəzi dostları ilə suallarının qalanını müzakirə edirdi. Nəhayət, o aydın qərar verdi: o, imanda Məsihin ardınca gedəcəkdə.

Bu, gənc qadın üçün baha başa gələ biləcək, lakin heç vaxt peşman olmayacağı bir qərar idi.

## Ədəbiyyat və Kəlam mübadiləsi

«Məhkəməyə sizə qarşı yürüdümlən ittihamlara dair şərh vermək istərmisiniz?» — deyər, hakim soruşdu.

«Bəli, istəyirəm» — deyər, Aida ilk sual verənin hakim öz olacağını bilərək cavab verdi. Bu məhkəmədə o həm prokuror, həm hakim, həm də hakimlər rolunu oynayacaqdı. «Mən ittiham aktında qeyd edildiyi kimi ədəbiyyatın paylanması və onları qəbul edən şəxslər haqqındakı faktları qəbul edirəm».

«O, faktları qəbul edir. Bu iş mən ümid etdiyimdən də tez bitəcək. Görək o, öz vəkilini buraxmayıdı» — deyər, prokuror yəqin ki, özündə belə düşündü.

Hakimin tələbi ilə Aida materialları verdiyi, ittihamda adları çəkilən şəxsləri yenidən sadaladı. O, ittiham aktında bir materialın iki-üç vərəqli bir məlumat olduğu halda jurnal adlandırılmasından imtina etdi, lakin o, həmin kağızları kiməsə ötürdüyünü və hətta əcnəbilərə verdiyini boynuna aldı.

Aida sözünü bitirəndə: «İttihamda olan hər şey düzdürmü?» — deyər, hakim soruşdu.

O: «Bəli. Mənim ədəbiyyat payladığım haqqında bütün faktlar doğrudur. Lakin bu ədəbiyyata «Sovet İttifaqına və ictimai asayişə qəsdən yanlış böhtanlar»; yəni buraya 190/1 maddəsi altındakı cinayət daxil deyil və ədəbiyyatın özünün paylanması cinayət deyildir. Ona görə də, mən özümü təqsirkar hesab etmirəm» — deyər, cavab verdi.

Onun müdafiəsinə girişmək əvəzinə, hakim Aidadan Sovet məhkəmələrində baş vermiş iki məsihçi məhkəməsinin surətləri də daxil

olmaqla materiallar verdiyi isveçli xanım Cursmar barədə danışdı. Aida «şəxsi məsələ» adlandıraraq, xanım Cursmarla harada tanış olduğunu deməkdən imtina etdi.

Aidanın öz işini təqdim etməsini dinləyərkən prokuror gənc məsihçinin onun düşündüyündən də daha çox mübarizə aparıb-aparmayacağını düşünərək həvəsləndi.

Aida həvəssiz halda təfərrüatları təqdim etdi. O və xanım Cursmarın İsveçdə ortaq dostları vardı və bu görüşünü həmin dost təşkil etmişdi. Xanım Cursmar ona yeni əlli Əhdi-Cədid gətirmişdi və polis onları müsadirə edənə qədər o, bunları ev toplantılarının üzvlərinə ötürməyi planlaşdırırdı. Əvəzində Aida xanım Cursmara öz müdiri Slavik Missiona aparmaq üçün bəzi məktublar və məhkəmə yazıları daxil olmaqla ədəbiyyat verdi. Oradan o, çap olunub bütün dünyaya yayılmalı idi.

«Siz nə üçün Cursmara *«Xilas Carçısı»* və *«Qardaşlıq Vərəqəsinin»* surətini, eləcə də Moskva və Ryazanda olmuş məhkəmə yazıları və Xorev və Maxovitskinin məktublarını verdiniz?» — deyə, hakim sərt soruşdu.

«Verdim ki, o, oxuyub bizim kilsənin həyatı barədə öyrənə bilsin. *«Xilas Carçısı»* mənim ən sevimli jurnalımdır və *«Qardaşlıq Vərəqəsi»* bizim Kilsənin həyatından danışır. Məhkəmələr bizim Kilsə həyatımızın elə bir böyük hissəsi olub ki, Rusiya kilsələri haqqında xəbərdar olmaq üçün məhkəmələr barədə bilmək lazımdır» — deyə, Aida birbaşa bildirdi.

Əslində, tamamilə Məsihin ardınca getməyi seçənlər üçün məhkəmələr Sovet İttifaqında həyatın qəbul olunmuş bir hissəsi idi. Həbs olunmalar, döyülmələr və məhbusluq Məsihin ardınca getməyin əvəzi idi və gizli kilsə jurnalları bu faktı qəbul edib yayırdılar.

Hakim Aidanın birinci dəfə gördüyü qadına bu cür sirləri və vacib informasiyanı danışmaq dərəcəsinə etibar etdiyinə inana bilmirdi.

«İmanlılarla dost olmaq asandır. Mən yad bir ölkəyə gedib, əvvəl heç vaxt görmədiyim imanlılarla görüşə bilərəm və bir neçə dəqiqədən sonra biz çox yaxın dostlar ola bilərik. İmanlılar bir böyük ailədir və biz bir-birimiz haqda maraqlanırıq» — deyə, Aida izah etməyə çalışdı.

Prokuror hakimin sualları ilə birlikdə öz suallarını yağdırmağa başladı. O, Aidadan ünvan kitabçasındaki bütün əcnəbi ünvanlar barədə soruşdu. O, Aidanın bu ünvanların hamısına məktub yazıb-yazmadığını bilmək istəyirdi.

«Bəzilərinə» — Aida cavab verdi. Sonra daha kəskin tərzdə: «Mən Sovet vətəndaşlarına xaricdə olan dostlarla yazışmanın qadağan olunduğunu deyən bir qanun tanımıram» — dedi.

Prokuror Aidanın sözünə sərt yanaşanda məhkəməyə tamaşa etməyə gələn bəzi imanlılar gülüşlərini gizlədilər. Sonra o, Aidanın ünvan kitabçasında olan adları bir-bir oxumağa başladı.

## Müjdə üçün xüsusi cəsarət

Aida Sovet İttifaqında olan kilsə cəbhələrində müxbir kimi işləməyə başlamamışdı. O, Məsihi qəbul edəndə iyirmi bir yaşlı, yeni Dostuna görə çox sevinən və Onun haqqında öyrəndiyi hər şeyi başqalarına çatdırmaq istəyən gənc, gözəl bir qadın idi.

Sovet İttifaqında Vəftiz kilsəsində oyanış başlayanda o qərar verdi. «Bir müddət iman zəifləyirdi və birdən oyanış gəldi. Mənim gördüyüm tamamilə möcüzəli idi. Mən ölünün — ruhən ölünün — yenidən dirildiyini və zəifin böyük igidlilər edə bildiyini gördüm. Mən təvazökarlığın və səbrin, kilsənin mübarizəsinin böyüklüyünü anlamağa başladım. Bu oyanış mənim də ruhumu canlandırdı və həmin vaxtdan sonra mən bundan kənar qala bilmədim.» O sonra dedi.

Viktorun dua evindən olan yeni dostları onu şəhadət etməyə cəsarətləndirdilər. O, onların oxucuları «Tövbə edib Xoş Xəbəre inanmağa» tələsdirən Bibliya mətnləri və xəbərləri ilə açıqcalar çap etdiklərini gördü. Onlar açıqcaları poçt qutularına yerləşdirildilər. Bunlar Leninqradda oyanmaya, hətta yerli qəzetlərin üz səhifələrində verilməsinə səbəb olmuşdu.

Məsihciliyinin ilk günlərindən Aida başqaları ilə imanı haqda bölüşməkdə xüsusi cəsarət və səyə malik idi. Məsihçi olandan bir ay sonra Aida 1962-ci ilin ilk günü təbrik üçün xüsusi bir yol fikirləşib tapmışdı. O, Klaude Lorreynin liman üzərində gündoğan rəsmi göstərərək açıqca üçün material satın aldı. O, günlərlə hər birinin üzərində əllə kəlam yazaraq vaxt itirmədən işlədi:

## **YENİ İLİNİZ MÜBARƏK 1962!**

### **Yeni il təbriki**

Bizim illərimiz keçir  
Bir-birinin ardınca biz bilmədən keçir  
Qəm və kədər çıxıb gedir;  
Onlar həyatdan gəlir.  
Bu dünya, yer üzü müvəqqətidir,  
Oradakı hər şeyin sonu yetir.  
Həyat vacibdir. Xoşbəxt olmayın-bəxtiniz gətirsin!

Yaradanınıza nə cavab verəcəksiniz?  
 Dostum, qəmdən başqa sizi nə gözləyir?  
 Hələ gün batmadan bu suala cavab ver.  
 Bəlkə də sabah, Allah qarşısında  
 Sən hər şeyə görə cavab verəcəksən.  
 Bu haqda dərindən düşün  
 Çünki deyilsən bu dünyada əbədi sən.  
 Bəlkə də sabah bu dünya ilə  
 Bütün bağlarını sən kəsəcəksən  
**TAPACAQSAN, ONA GÖRƏ**  
**ALLAHI AX TAR SƏN!**

Açıqcalar əvvəl dostlarının çap etdiyi açıqcalarda olduğu kimi, sadə bir çağırışla bitirdi: «Tövbə edin və Xoş Xəbərə inanın.»

Aida bütün açıqcaları doldurandan sonra saxtalı havaya görə isti geyindi və çölə çıxdı. Din Tarixi və Ateizm Muzeyinin qarşısındakı geniş meydana, tünd saçlı gənc qadın açıqcaları paylamağa başladı. O, ötüb keçənlərin yeni ilini təbrik edərək, tez bir topa açıqcanı paylayıb qurtardı.

Bir güclü əl onun qolundan tutanda demək olar ki, açıqcaların hamısı paylanmışdı. «Bu nədir?» — deyə, qəzəbli görünən bir kişi açıqcanı onun üzünə cırparaq soruşdu.

«Yeni il açıqcası» — Aida uzaqlaşmağa çalışaraq, cavab verdi. Aida qəzəbli kişinin yanında çox kiçik görünürdü və onun qolunu bərk sıxdıqca qəzəbləndi. Həmin adam ətrafa baxdı və tində dayanan polis zabiti ni çağırmağa başladı.

«Bizə burada bu lazım deyil» — dişlərini qıcayaraq ona dedi. Polis zabiti gəlib Aidanın o biri qolundan tutub maşına aparana qədər həmin kişi onun qolunu buraxmadı.

## Gələcəkdə olanı dadmaq

Bu, Aidanın yerli polis bölməsinə ilk gedişi idi. O, bir neçə saat saxlanıldı və polis onun adına iş açıb, onun «açıqca vasitəsilə müjdələmə»si haqqında məlumatı qeyd etməyincə buraxılmadı. Aida onların suallarına cavab verib, daxilində olan sülhdən heyrətə gələrək sakitcə oturmuşdu. O bilirdi ki, Allah onunla idi; o, məmurlardan qorxmamalı idi. Aida polisə: «Məsihin onu sevdiyini deyən olubmu» — deyə, fikirləşdi.

Polis bu hadisə barədə həm onun müdirinə, həm də yataqxana yoldaşlarına dedi. Onun qanun sistemi ilə ilk qarşıdurması aprel ayında, «Yoldaşlıq Məhkəməsi» adlandırılan yerin ona qarşı şahidlik ifadəsini



eşidəndə oldu. Aida onun taleyi ilə oynaya biləcək üç «yoldaşın» qarşısında skamyada oturmuşdu. «Prokurorlar», kilsədən olan yerli şəxslər ona qarşı ifadə verməyə çağırıldılar. Bir yaşlı kişi: «Mən onunla eyni yerdə nəfəs almaq istəmirəm. Onunla eyni torpaqda gəzmək istəmirəm» — deyəndə, onun qəzəbi artdıqca titrəyirdi.

Digər şahidlər təsdiq etdilər ki, vəftizçilər tibbi yardım almağa icazə vermədiyinə görə Viktor öldü (Aida düşündü ki, bu, çox qəribədir, çünki Viktor xəstəxanada ölmüşdü). Onun ittihamçılarının fikirləri Aidanı digər bir tərəfdən də təəccübləndirdi. Ona qarşı yürüdülmən ittihamlar məsihçi açıqcalarını payladığına görə deyildimi? Bunun onun qardaşı ilə nə əlaqəsi vardı? Aida danışıb, özünü müdafiə etməyə çalışdı və hətta Viktorun dul arvadı da danışmağa çalışdı, lakin məhkəmə otağında olan izdiham qəzəblə onları susdurdu. Məhkəmənin sonuna qədər təsadüfi şahidlər tələb edirdilər ki, Aidanın işi daha güclü cəza qəbul edilə bilən ali məhkəməyə göndərilməlidir. «Xalq Məhkəməsinə! Xalq Məhkəməsinə!» — deyərək, bağırırdılar.

Aida bir neçə sadə açıqcanın camaat arasında necə bu cür qəzəb doğurduğuna məəttəl qalmışdı.

Yoldaşlıq Məhkəməsinin üç məmuru Aidanın Leninqradda yaşamaq icazəsini ləğv etdi və onu işdən çıxardılar. Şahidlərinin ifadəsindən sonra təsadüfi şahidlər dəstəsi qərarın kifayət qədər şiddətli olmadığını düşündü. Onlar ayaqlarını yerə vuraraq və onların qarşısında dayanan cılız qızın üstünə qışqıraraq, daha sərt cəza tələb edib durdular. Təhlükəsizliyi üçün Aida mühafizəçilər tərəfindən binanın arxadan qapısında mühafizə olunmalı idi.

Polisə gənc məsihçiyə nəzarət etmək və ona qarşı sübut yığmaq üçün — cinayət işi deyil, onun məsihçi kimi fəaliyyəti barədə sübutlar yığmaq üçün vaxt verilərək məhkəmənin qərarı uzun müddət icra edilmədi. Aida Leninqradda yaşayıb bacardığı yerdə iş axtarmağa davam edirdi. Onun həyatı daha da çətinləşdi, lakin həmin erkən çətinliklər hələ sadəcə başlanğıc idi.

## «Sən bizim qanunlarımızla hesablaşmaqdan imtina edirsən»

İndi onun məhkəməsində, hakim və prokurorun Aidanı hər bir xarici əlaqə, kiminləsə bölüşdüyü hər bir məlumat barədə tənqə gətirməsi ilə sorğu-sual davam edirdi.

Sonra onlar Aidanın paylaşdığı məsihçi nəşrini araşdırdılar. Hakim bir topa sübutlar arasından jurnalların birini götürdü və əvvəlcədən

işarələdiyi paraqrafları axtararaq yavaşca vərəqlədi. O, ən ifşaedici olduğunu düşündüyü bölməni taparaq sözbəsöz ucadan oxumağa başladı. Hər cümlənin sonunda o, Aidanı bunu izah etməyə və təsdiqləməyə çağıraraq ona tərs-tərs baxırdı.

Hakim bəzi təriqətlərin heç də təqiblə qarşılınmadığını vurğulayaraq, müxtəlif məsihçi təriqətləri barədə soruşdu.

«Mən başqa təriqətlərdən olan imanlıların təqibləri barədə heç nə bilmirəm. Biz yalnız Müjdəçi Məsihçi və Vəftiz kilsəsinin imanlılarının təqibləri barədə yazırıq» — deyə, o, yorğun-yorğun cavab verdi.

Prokuror təsdiq etdi ki, ölkədən kənarında bu ədəbiyyatı oxuyan istənilən şəxs Sovet İttifaqında yaşayan məsihçilərin təqibə məruz qaldığını düşünər. Jurnalı oxuyaraq və Aidanı ən pis hesab etdiyi cümlələrlə təngə gətirərək prokuror hakimin dayandığı yerdən başladı. O, bir jurnalda Sovet İttifaqında məsihçi uşaqların məktəb sistemində təqibə məruz qaldığının təsdiq olunduğunu vurğuladı. O dedi ki, məktəblər sadəcə uşaqlarını səfeh mövhumat ilə zəhərləyən çalışqan valideynlərin yetirdiyi zərəri aradan qaldırmağa çalışırlar.

«Qanun yetkinlik yaşına çatmayanlara inanclar təbliğ etməyi qadağan edir» — hakimin yaxından izlədiyinə əmin olmaq üçün baxaraq, o dedi.

«Lakin qanun ateizmin yeridilməsini də qadağan edir» — Aida cavab verdi.

«Ateizm din deyil. Uşaq böyüyür və ondan sonra inanca münasibətində qərar verməlidir. Ateizm zorla yeridilmir.»

«Onda uşağa nə deyilir?» — Aida prokurordan hakimə tərəf dönərək dedi. «Qanun tərəfindən Allahın mövcud olduğunu demək qadağan olunub, lakin Allahın olmadığını demək qadağan olunmayıb?»

Heç kim danışmadı və hakim cavab verə bilməyəcəyini bilərək, mövzunu dəyişdi. O, tələb etdi ki, «müqəssir mövzudan yayınmasın».

Prokuror digər jurnaldan başqa qeydlər oxuyaraq davam etdi. «Siz bilirsinizmi ki, dini icma qeydiyyatdan keçməlidir?» — prokuror müttəhim soruşdu.

«Bəli.» Aida eyni zamanda bilirdi ki, qeydiyyatdan keçərək, kilsə özünü Kommunist hökumətinin — Kilsənin xidmət etdiyi Allahın varlığını inkar edən hökumətin nəzarəti altına qoyur.

«Sizin kilsəniz qeydiyyatdan keçməmişdir; buna görə də sizə toplantılar keçirmək qadağan olunub, lakin bu maneələr ölkəmizdə imanlıların təqib olunmasına görə deyil» — deyə, o, uşaq bağçasında olan uşağa mühazirə oxuyan səbirsiz müəllim kimi dedi.

«Bizim kilsəmiz qeydiyyatdan keçmək üçün ərizə vermişdir» — Aida sakitcə cavab verdi. «Biz ərizə vermişik, lakin bizə rədd cavabı veriblər.»

«Qanuna riayət etmək istəmədiyinizə görə rədd cavabı verilib.»

«Biz hansı qanunlara riayət etmirik?» — Aida soruşdu.

«Siz bazar günü dərsləri keçirmək istəyirsiniz və siz yetkinlik yaşına çatmamış uşaqlar üçün dini məşğələlər təşkil etmək istəyirsiniz.»

«Mən kilsəmizin bazar günü dərs keçmək üçün icazə istədiyini xatırlamıram. Qanunla, valideynlər istərsə, uşaqlarını gətirə bilərlər» — deyə, Aida razılaşmadı.

«Xeyr, gətirə bilməzlər!» — deyə, prokuror özündən çıxdı. «Yetkinlik yaşına çatmamış uşaqları dini icmalara qoşmaq qanunla qadağan olunub. Lakin siz bizim qanunlarımızla hesablaşmaq *istəmirsiniz.*»

«Konstitusiyaya əsasən, bizim dini azadlığımız vardır. Biz imanımızı açıq deyə bilərik. Bu o deməkdir ki, Allah haqqında hamıya deyə bilərik — yəni imanını başqalarına azad şəkildə bildirə bilərik. Elə deyilmi?» — Aida dedi.

Burada Aida vəziyyətinin məzmununu təqdim edirdi. Sovet konstitusiyası insanların inanmaqda, eyni zamanda inanclarını seçib yaşamaqda azad olduqlarını deyir. Lakin Sovet rəhbərləri məsihçi inanclarından qorxurlar; onlar bütün inamın və təbəçiliyin Kommunist Partiyasına yönəlməsini istəyirdilər. Onlar düşünürlər ki, dini inancları silərək insanların partiyaya daha ürəkdən inanmasına gətirib çıxaracaqlar.

Lakin hakimin Aidanın sualına cavabı yox idi. Ona görə də, əgər ədəbiyyatdakı bütün material həqiqi idisə, Aidanın onu nə üçün gizləncə payladığını soruşaraq yenidən mövzudan yayındı.

«Çünki təqib edənlər təqib etdikləri faktın məlum olmasını istəmirlər» — Aida getdikcə daha çox təlimli hüquqşünas kimi və getdikcə daha az sadə bir fabrik işçisi kimi cavab verdi. «Mən bilirəm ki, mənim xanım Cursmara verdiyim ədəbiyyatda heç bir qəsdən düşünülmüş yalan yox idi. İmanlıların vəziyyətinin təsvir edildiyi «*Xilas Carçısı*» və «*Qardaşlıq Vərəqəsi*»ndə hər şey olduğu kimi təsvir edilib. Mən sizinlə razılaşıram ki, bu xoşagəlməzdir, lakin bu, həqiqi həyatdır və bu haqda danışılmalıdır. Mən ədəbiyyatı xanım Cursmara ötürəndə həmin materialların məni həbsə aparıb çıxaracağını bildirdim. Mən bunu anlayırdım. Lakin bu, ədəbiyyatın dediyi həqiqəti dəyişmir.»

Prokuror qeydlərini nəzərdən keçirdi və oturdu. Nəhayət, Aidanın birbaşa sual-cavabı bitdi. Lakin məhkəmə davam edirdi. Sonra şahidlər gəldilər. Birincisi, onun qonşuları Anatoli və Alla Lavrenteva idilər. Həm prokuror, həm də hakim onları suallarla təngə gətirdilər: «O sizinlə imanı barədə danışdı?» «O sizə hər hansı bir ədəbiyyat veribmi?» «Onun televizor və ya radiosu olubmu?» «O öz vəsaitlərinə görə necə yaşayırdı?» «O necə geyinirdi?» «O nə bişirirdi?»

Nə Anatoli, nə də Alla Aidanın cinayətkar olduğunu deməzdi.

«Aida hamı ilə yaxşı münasibətlərdə idi. Onun barəsində yalnız yaxşı sözlər demək olar» — Anatoli dedi.

İfadə vermək və Aidanın paltarları, davranışı və işi barədə sorğu-suallar yağdırılmaq üçün başqa bir qonşu çağırıldı.

Nəhayət, imanlı yoldaşı Marya Akimovna Skurlova şahid kürsüsünə çağırıldı. O, Aidanı beş il idi ki, tanıyırdı. Onlar ikisi bir yerdə ibadət və dua edirdilər və Aida bir ildən sonra həbsxanadan qayıdanda Marya ona qalmağa yer verdi.

İndi Marya müttəhimə kömək etdiyini qəbul etmişdi.

«Siz deyirsiniz ki, Aida imanlı olduğuna görə işdən azad edilmişdi. Bəs sizi niyə işdən çıxarmamışdılar? Şübhəsiz ki, siz işləyirsiniz» — hakim sual verdi.

«Hələ mənim növbəm çatmayıb» — Marya sadəcə cavab verdi.

Marya Aida ilə birlikdə yaşadığı mənzilə əcnəbilərin gəldiyini təsdiq etdi, lakin Aidanın onlara nə verdiyini bilmirdi.

Aida öz dostunu sorğu-sual etməyə qalxanda, Maryadan təqib olunan məsihçi imanlıları barədə soruşdu. Marya polislər tərəfindən sorğu-sual olunan və ya evlərində axtarışlar edilən və digər tutulan məsihçilərin adlarını sadaladı.

«Mən bilirəm ki, məsihçilər cərimə olunublar» — deyərək, Marya ifadə verdi. «Sukovitsin cərimə olunmuşdu...»

«O nə üçün cərimə olunmuşdu?» — prokuror Aidanın sorğu-sualına müdaxilə etdi.

«Çünki dua edirdi.»

«O, harada dua edirdi?»

«O, Lukasın mənzilində dualar aparırdı. Orada görüş idi.»

«Doğrudur!» — prokuror az qala qələbəsini ifadə edərək ucadan dedi. «Görüş icazəsiz yerdə keçirilirdi. Sizin dua eviniz vardır; gedin, orada dua edin!»

Sonra, Marya məsihçi görüşündə iştirak etdiyinə görə cərimə olunduğunu deyəndə prokuror yenidən müdaxilə etdi. «Görüş harada keçirilirdi?»

«Meşəlikdə.»

«İctimai yerdə toplantı keçirmək qadağan olunub. Siz ona görə cərimə olunmusunuz.» O, üzündə təkəbbürlü gülüslə hakimə başı ilə razılığını işarə etdi.

«Meşəlikdə heç kim yox idi; biz tək idik. Biz toplantı keçirib oradan getdik, lakin sonra biz artıq evə gedəndə bəzilərimiz platformadan aparıldılar.» Marya məsihçilərin polis tərəfindən narahat edildiyi və

onlara maneələr yaradıldığı digər nümunələr də sadaladı, sonra buraxıldı.

Digər şahid Aidanın imanlı dostu Yekaterina Andreyevna Boiko idi. O, Aidanın dostu olduğunu dedi və onun «yaxşı və mehriban» insan olduğunu şəhadət etdi.

Yekaterina polisin onun mənzilinə gəlib Aida barədə soruşduğunu dedi. Zabitlər əmin idilər ki, Aida casusdur və əgər Aida binada görünərsə, Yekaterinanı və digər qonşuları bu haqda polisə xəbər verməyə məcbur etdilər.

Yekaterina təqibə qarşı şahid düşmənçiliyi aparırdı. Bəzən onun cavabları bir sözdən ibarət olurdu. Bəzən də, sual veriləndən sonra sakit qalırdı.

«Siz isveçli turistin Skripnikovanın evinə gəlişi barədə nə bilirsiniz?» — prokuror soruşdu.

«Mən bu barədə heç nə bilmirəm. Mən bu haqda növbəti gün bildim. Mən orada olanda polis Aidaya görə zəng elədi. O dedi ki, ədəbiyyat əcnəbi bir şəxsin əlindən alınıb və bu ədəbiyyatı ona Aida verir.»

Prokuror onun təhsili barədə soruşdu və onun onillik təhsil aldığını öyrəndi. «Siz niyə təhsilinizi davam etdirməmişiniz?»

«Mən tibb məktəbinə getmək istəyirdim» — Yekaterina cavab verdi — «lakin mənim xasiyyətnaməmdə yazmışdılar ki, mən imanlıyam və təfiriqəçi Vəftizçilərin üzvüyəm. Ona görə də mən tibb məktəbinə girmədim. Əvvəl-axır mən oradan çıxarılaçaqdım.»

«Siz heç çalışmadınız da?» — hüquqşünasın səsində istehza var idi.

«Mən başqalarının nümunəsindən bilirəm ki, onlar mənə oxumağa icazə verməyəcəkdilər.»

Şahidi sorğu-sual etmək üçün Aidanın növbəsi gələndə, o, rəfiqəsinə baxdı. O, ümumi suallarla başlayıb Sovet dövlətinin məsihçi imanlılarına qarşı necə davrandıqlarına keçid aldı. Aida polis tərəfindən cərimə edilən xüsusi imanlılar barədə soruşdu və Yekaterina bəzi hallar barədə ətraflı məlumat verərək onların adlarını sadaladı.

«Siz niyə meşələrdə dua toplantıları keçirirsiniz? — deyə, hakim müdaxilə etdi. «Sizin Poklonnaya təpəsində dua eviniz var. Niyə oraya getmirsiniz? Sizin kilsə qeydiyyatdan keçməyib. Siz icazə verilməyən yerdə dua toplantıları keçirir və dövlət qanununu pozursunuz. Ona görə də cərimə olunursunuz.»

«Biz qeydiyyat üçün müraciət etmişik. Bizim meşədə keçirdiyimiz toplantı Lavrikidə heç kimi narahat etmədi.»

Prokuror ondan dövlət qanunlarına riayət etməli olan sadıq vətəndaş olduğunu inanıb-inanmadığını soruşdu.

«Mən qanunlara riayət edirəm» — Yekaterina iddia etdi.

«Siz meşələrdə və Lukanın evində görüşürsünüz və sizin kilsəniz qeydiyyatdan keçməyib. Beləliklə, siz qanunlara riayət etmirsiniz» — deyə, prokuror etiraz etdi.

«Lukanın evindəki dua toplantıları qanuna zidd deyildir» — deyə, o, cəsarətlə inamin qanunların əksinə «rüsveyçi» olduğunu adlandıran Lenindən sitat gətirdi.

Kommunizmin banilərindən heç biri ilə mübahisə etmək istəmədən prokuror qəfildən şahidi azad etdi.

### Səbrin daşması

Aida məsihçi imanını Sovet qanunları sərhədində yaşamağa çalışırdı. Məsihçi olandan sonra bir ay ərzində o, müntəzəm olaraq Sovet dövləti tərəfindən qeydiyyatdan keçmiş və təsdiqlənmiş dua evinə gedirdi. O, digər imanlılarla birlikdə ibadət etməkdən xoşbəxt və məmnun idi və qeydiyyatdan keçmiş kilsə daxilindəki siyasətdən xəbərsiz idi.

O, ibadət və xidmət etməyə davam etdikcə, məhdudiyətlər onu qıcıqlandıрмаğa başladı. O, toplantıdan olan gənclərlə Bibliya araşdırmalarına qoşulmuşdu, lakin kilsə rəhbərlərinə bu haqda heç nə deməməyi üçün xəbərdarlıq edilmişdi. Kommunist qanunu on səkkiz yaşından aşağı olan gənclərlə «dini mövhumatlar»ın bölüşməsinə qadağan etmişdi və qeydiyyatdan keçmiş kilsələrin rəhbərləri sanki itmişlərdən daha çox Kommunist qanunu ilə maraqlanırdılar.

Aida anası ilə nə vaxtsa getmiş olduğu ev kilsəsini xatırladı. O, həmin yerdə Allahın hüzurunu hiss etdiyini, uşaqlar və gənclərin xoş qarşılınıb təlimləndirilədiyini xatırladı. Gəncləri müjdəni eşitməkdən məhrum etmək Aidaya düzgün görünürdü və bu, Müqəddəs Yazının təliminə uyğun deyildi.

Aida imanlarına görə həbsxanaya düşmüş məsihçilər uğrunda işləməyə başlayanda son nöqtə qoyuldu. Tezliklə onun görüntüsü onlar haqqında məlumatı yaymaq və onlar üçün dua və dəstək zənciri yaratmaq idi. Qeydiyyatdan keçmiş kilsələrdə həbsxanada olanların siyahısı vardı, lakin bu siyahılar digər məsihçilərin bilməli olduğu məlumat kimi deyil, dövlət sirri kimi saxlanılırdı.

Aidaya görə bu, məhz başqalarının bilməli olduğu məlumat idi. Bu məsihçilər — Sovet İttifaqında və bütün dünyada — həbsdə qalmış bacı-qardaşların əzab-əziyyətləri barədə heç bir şey bilmədən onlar üçün necə dua və dəstək təklif edə bilərdilər.

Aida qeydiyyatdan keçmiş kilsələrin rəhbərləri ilə onu birbaşa münafiqəyə salan sözünü, səyini çatdırmağa çalışırdı.

Aida — «Məsələ burasındadır ki, bir sözlə dövlət məmurları xidmətçilər vasitəsilə kilsədə daxildən işləməyə çalışırdılar. Onlar kilsənin ruhani həyatını sıxışdıran qadağalar təqdim etməyə çalışırdılar. 1960-cı illərə qədər onlar bu sahədə kifayət qədər uğur əldə etmişdilər» — dedi.

Rəhbərlər Aidanın həbs olunmuş imanlılar barədə xəbər vermək səylərinə tamamilə əks mövqedə idilər. Beləliklə, o seçimlə qarşılaşdı: Qeydiyyatdan keçmiş kilsələrin tərkibində qalmaq və özünü qorumaq və ya gizli kilsələrə qoşulub həbsxanada olan bacı-qardaşlarını qorumaq üçün çalışmaq. Qeydiyyatdan keçmiş kilsənin təsiri həqiqi idi. Axı bu, onun qardaşının ölməmişdən əvvəl üzvü olduğu qrup idi və orada çoxlu dostları vardı.

Lakin Aida asan, qeyri-fəal yolu inkar etdi. O, həbsxanada olan məsihçi yoldaşlarının qayğısına qalmaq əvəzinə dövlət tərəfindən bəyənilmək istəyən rəhbərlərin ardınca getməkdən imtina etdi. O, qərarının baha başa gələ biləcəyini bilərək, öz mənliliyini və səyini gizli kilsələrə həsr etdi.

1962-ci il iyunun 4-də Sovet hökumətini təmsil edən «Smena» qəzetində məqalə çıxdı. «Dirilər arasında Ölü olmayın» başlıqlı məqalə ümumiyyətlə imanlıları və xüsusilə də gizli kilsələri gözdən salmaq üçün nəzərdə tutulmuşdu. Dövlət siyasəti Allahın mövcud olmadığını deyirdi və məqalə xəyali Məsihin ardınca getməyi seçənlərə sataşır və lağa qoyurdu.

Aida məqaləni görəndə, öz imanını və bu imanının ardınca gedənləri müdafiə etmək üçün cavab yazmağa başladı. O, bu cavabı «Smena» qəzetinə göndərdi, lakin şübhəsiz ki, onu nəşr etməkdən imtina etdilər. Məsələ elə oradaca bitə bilirdi, lakin Aida «Smena» qəzetinin məqaləsini və cavabını imanlılara göstərdi. Onlar bundan təsirlənərək, onun surətini istədilər. Sonra Ukraynadan bəzi imanlılar gəldilər; onlar bunun surətini istədilər və onları evə apardılar. Tezliklə yüzlərlə surət çıxarıldı və bütün Sovet İttifaqı boyu imanlılar arasında yayıldı. Gizli kilsə üzvləri öz imanlarına edilən həmlə barədə və sonra da imanlı yoldaşlarından birinin açıq aydın yaxşı əsaslandırılmış cavabını oxumağa istiqamətləndirildilər. Aida, şəxsi nəşr yayımında yeni fəaliyyət olan zamizdatın ön cəbhəsində idi. Hökumət məmurları ölkədə çap olunan mimeoqraf, fotokopiya və çap maşınına nəzarət edə bilməzdi.

Yazılarına görə Aida Skripnikovanın adı heç tanımadığı minlərlə imanlı arasında məşhurlaşdı. Eyni zamanda başqa sahələrdə də tanınmışdı: məxfi polis sıralarında da.

## Məsələnin əsas məğzi

Aidanın məhkəməsində başqa şahidlərin də ifadə verməsi planlaşdırılmışdı, lakin onlar gəlmədilər. Hakim göstəriş verdi ki, məhkəmə davam etsin.

Aida məyus olaraq, məhkəmənin əsas məsələni bir kənarda qoyaraq onun evində, paltarlarında və hətta nəyi bişirib-bişirmədiyində axtarış etməyə daha çox vaxt sərf etdiyinə narazılığını bildirdi.

«Mən məhkəmədən xahiş edirəm ki, məsələnin əsas məğzinə fikir versinlər» — dedi. «Məsələ, mən kilsəmizin nə üçün qeydiyyatdan keçmədiyini izah etmək istədim. Əvvəla, zəhmət olmasa, qeydiyyat haqda müraciətimizin rədd olunmasına səbəb olan hansı qanunları pozduğumuzu deyin?»

«Müttəhim, məhkəmə sizə sual verir, siz məhkəməyə deyil» — hakim hirslə cavab verdi.

Hakimin pərt olduğunu görərək prokuror səsləndi: «Mən hətta müttəhimin nə istədiyini belə anlamıram».

Aida özünü əl alaraq dərindən nəfəs aldı. «Mən məhkəmədən daha çox ittiham aktının əsas suallarına diqqət yetirməsini istəyirəm və xahiş edirəm ki, məhkəmənin haqqı olaraq məsələnin əsas cəhətlərini qaranlıq saxlamasın. Bu mənim ilk müraciətimdir. Mənim ikinci müraciətim isə budur ki, məhkəmə mənim yaşayış icazəmin müsadirə olunduğu dəqiq vaxtı desin.»

Hakim bu məlumatın nə üçün vacib olduğunu soruşdu.

Aida izah etdi ki, məhkəmənin Aidanın yaşayış icazəsinin qurtardığı vaxtdan çox əvvəldən ona qarşı sübutlar yığdığını göstərir. «Əgər mən yaşayış icazəmin sona yetdiyinə və məsihçi olaraq gördüyüm işlərə görə yoxlanılırdımsa, onda nə üçün yaşayış icazəm hələ bitməmiş mən istintaq olunuram?»

«Mən sizə nə üçün mənə qarşı istintaq işi başladığını deyə bilərəm» — deyə, davam etdi. «Mən iki dəfə dua evimizdə əcnəbilərə yaxınlaşıb onlardan Bibliya istəmişəm. Bu iki xahiş dövlət işçilərinə gedib çatıb.»

«Bu yaşayış icazəsi sualının məsələ ilə heç bir əlaqəsi yoxdur» — hakim dedi. «Siz qəsdən Sovet hökuməti və ictimai asayişə böhtan atan yanlış məlumat yaymaqda ittiham edirsiniz»

«Amma iş və yaşayış icazəsi məsələsi məhkəmə prosesində çox böyük diqqət cəlb etmişdir» — Aida cavab verdi.

«Məhkəməni sizin bunda təqsirli bilindiyyiniz üçün deyil, lakin sizin şəxsiyyətinizi qiymətləndirməli olduğu üçün bu suallar maraqlandırır.



Məhkəmənin hətta xasiyyətiniz barədə suallar verməsi də sizə qərribə görünə bilər. Məhkəmə sizin nə cür insan olduğunuzu bilməlidir. Hökmün çıxarılmasında məhkəmə müttəhimin xarakterini də nəzərə alır.»

Aida dedi ki, əgər məhkəmə həqiqətən onu tanımaq istəyirsə, onların hekayənin əsl faktlarını bilməsi daha vacibdir. O, məhkəməyə son dəfə axırıncı şahidi çağırmağı xahiş etdi. Bu Aidanın ədəbiyyat ötürdüyü isveçli xanım Cursmar idi. «Bu xanımın kitabçası mənə qarşı sübut kimi istifadə olunmuşdur, lakin onu daha dəqiq anlamaq üçün biz xanımı çağırmağı ki, öz qeydlərini izah etsin.»

Hakim prokurordan onun fikirlərini öyrənərək, sanki Aidanın xahişini düşündüyünü göstərdi və sonra göstəriş verdi: «Müşavirədən sonra məhkəmə qərar verdi ki, müttəhimin xahişi təxirə salınır.»

Daha bir neçə son suallar verildi, sonra məhkəmə bir günlük təxirə salındı. Yalnız son sübutlar qalmışdı. Prokuror üçün bu, əgər qanunlara tabe olarlarsa, əslində məsihçilərin inanmaq hüquqlarının olduğunu deyərək Sovet sistemini müdafiə etmək üçün yaxşı imkan idi.

Bu, Aidanın öz mənafeyi, kilsədəki bacı-qardaşları naminə danışıması üçün son şansı, son imkanı ola bilərdi. O, yenidən həbs edilə biləcəyini bilərək, bu mövzunun ağırlığından üzərində yük hiss edirdi, lakin o, Səməvi Atasının verdiyi təsəllidən ruhlanırdı.

## «Yenidən tərbiyələndirmək» cəhdi

Yenidən həbsə salınmaq Aida üçün boş bir qorxu deyildi. O, əvvəl orada olmuşdu. 1963-cü ildə Yoldaşlıq Məhkəməsi onun Leninqradda yaşamaq icazəsini ləğv edəndən sonra o, bir müddət Ukraynada yaşayan bacısının yanında qaldı və orada imanlıların inadçılıq və cəsarətindən təsirləndi. O, Leninqrada yeni bir qərarla qayıtdı. Polis ona nəzarət edirdi, lakin Aida şəhərə daxil oldu və ələ keçməməyi bacara bildi. Yaşayış icazəsi olmadan o, istənilən vaxt həbs oluna bilərdi, lakin yenə də məsihçi olaraq xidmətinə davam edirdi.

Aida və dostları tutulmamaq üçün şəhərdən kənardakı meşədə görüşməyə davam edirdilər və 1965-ci ildə birinci dəfə onu rəsmi olaraq tutdular. Aidanın iyirmi beş yaşı vardı.

«Polis gəldi və bizi izləməyə başladı. Onlar bizi itələdilər və saçlarımızdan tutdular. Onlar bəzi insanları özləri ilə apardılar; bəzilərini cərimə etdilər və bəzilərini iki həftəlik həbs etdilər» — deyərək, bir şahid danışırdı.

Aida o tutulanlardan biri idi və polis onun üçün məhkəmə keçirdi.

Kağız üzərində ittihamın din ilə heç bir əlaqəsi yox idi. Aida şəhərdən kənardə tutulduğuna baxmayaraq, Leninqradda yaşamaq üçün lazımı yaşayış icazəsi olmadığı üçün həbs edilmişdi.

Həmin məhkəmədə, Rayon məhkəməsinin kiçik zalında Aidaya hətta danışmağa belə icazə verilməmişdi. Məhkəmə açıq bir zahiri görünüş, heç bir ədaləti nümayiş etdirməyən bir iş idi. Aida barədə qərar verildi: bir illik həbs cəzası.

O, verilmiş hökmdən sınınamışdı. O, müntəzəm olaraq həbsxanada olmuş və Məsih çağırarsa getməyə hazır olan məsihçilərlə dostluq edirdi. İndi onun növbəsi idi.

Sovet rəhbərləri üçün həbsxananın məqsədi dustağı yenidən tərbiyələndirmək idi. «Bu zavallı insanlar aldadılmışdır və indi onlara Sovet sisteminin həqiqəti və qüvvəsi göstərilməli və inandırılmalıdır: yaşasın vətən.»

Dağıdıcı tərbiyələndirmə bölməsindən əlavə, Aida bərk, sement döşəmədə saysız-hesabsız soyuq gecələr keçirməyə məcbur edildi. Orada kifayət qədər yemək yox idi və olan yeməklər də heç heyvanlara belə yaramırdı. Həbsxanada qaldığı müddətdə Aida psixoloji müalicədən də keçdi. Otuz günlük «müayinədən» sonra həkimlər onun normal olduğunu dedilər və onu öz kamerasına qayıtdılar. Qəddar kommunist həbsxanası sistemində keçirdiyi aylar gənc səmimi fanatikə ağır və yara illəri buraxdı.

Aida Sovet «tərbiyəsinə» almağa aparılmamışdı. Onun imanını zəifləmək əvəzinə, başına gələnlər Məsihə imanını daha da gücləndirdi. Kəlamı başqalarına təbliğ etməsinin qarşısını almaq əvəzində o, həbsxanayı İsa haqqındakı həqiqəti yaymaq üçün daha böyük səylə tərk etdi. İndi Aida bu işin onun üçün nə bahasına başa gələcəyini tam anlayırdı, lakin heç vaxt qərarında tərəddüd etməmişdi.

## «Hökumət mane olmur»

Aidanın ikinci məhkəməsində son dəlillərin vaxtı çatdı. Prokurorun yekun fikri birinci idi və o, öz çıxışına Rusiya kilsəsinin tarixi barədə danışmaqla başladı.

«Ölkəmizdə Oktyabr Sosialist inqilabından sonra kilsə hökumətdən ayrılmışdı və hər dindən olan imanlılar istədikləri mənəbə inanmaq hüququ əldə etmişdilər» — o, fəxrlə dedi. Lakin prokuror Müjdəçi məsihçiləri, vəftizçiləri və Kilsələr Şurasını imanlıları dövlət qanunlarına itaət etməməyə çağırdıqlarında günahlandırmaqda davam etdi.

«Kilsələr Şurasını dəstəkləyən icmalar qeydiyyatdan keçməmişlər. Onlar şəxsi evlərdə və ictimai yerlərdə qeyri-qanuni toplantılar keçirirlər.

Bəzi imanlılar ibadət qanunvericiliyini pozmaqda təqsirli bilinirlər. Kilsələr Şurası bunu imanın təqib olunması kimi təqdim edir. Yeddi ildir ki, Kilsələr Şurası dövlət məmurları ilə güclü mübarizə aparırlar» — prokuror danışıdı.

Kilsə tarixi və imanlılar arasındakı ümumi vəziyyətdən prokuror nəhayət Aidanın işinə keçdi. «Skripnikovanın bütün ölkə boyu əlaqələri vardır, lakin onun əsas işi xaricdə əlaqələr təşkil etməkdir. Deməliyəm ki, o, öz işini yaxşı yerinə yetirdi.» — o, riyakarcasına əlavə etdi.

Sonra onun səsinin tonu daha da yumşaldı: «Təəssüf ki, Aida gözlərini açandan vəftizçi ailəsində yaşamışdı. Şübhəsiz, heyf ki, biz bu şəxsə yolunu azmasına imkan verdik. Lakin biz Aida ilə çox danışıdıq və onun hərəkətlərinin anti-ictimai xüsusiyyətlərini üzə çıxardıq.»

O, ilk növbədə Aidanın evində tapılan bəzi ədəbiyyatlardan sitat gətirərək son qeydlərini edəndə səsinə qaldırmağa başladı: «Məqalələrdən birində Kryuçkov adlı bir insandan, onun Moskvadakı məhkəməsindən sitat gətirilir: «Həbsxanalarda və düşərgələrdə olan qardaşlar Sovet qanunlarını pozduqlarına görə əzab çəkmirlər; onlar Rəbbə sadıq qaldıqlarına görə əzab çəkirlər.»

Prokuror başını təntənəli surətdə tərpətdi. «Bunların hamısı Sovet hökumətinə və ictimai asayişə qəsdən atılan böhtanlardır. Sovet İttifaqında müxtəlif təriqətlər vardır, kilsələr açıqdır və heç kim imanına görə təqib olunmur. Dini qurumların fəaliyyətləri ibadət qanunvericiliyini pozmadığı halda, hökumət onların işlərinə qarışmır. Müttəhim Skripnikovanın müntəzəm olaraq, Sovet hökuməti və ictimai asayişə böhtan yaxan yanlış fikirləri yayması təqsiri tamamilə təsdiq olunmuşdur. Bu əməllər qanuna uyğun olaraq 190/1 nömrəli Cinayət Məcəlləsi ilə təsdiq olunmuşdur. Buna görə də, mən xahiş edirəm ki, məhkəmə müttəhim Aida Skripnikovaya iki il altı aylıq həbs cəzası kəssin.

Bunu deyəndən sonra o, üzündə təkəbbürlü razılıq ifadəsi ilə yerində aylaşdı.

### «Məsihcilər üçün yalnız bir yol vardır»

Hakim dönərək özünümüdafiə nitqi söyləmək üçün Aidanın növbəsi olduğunu işarə etdi.

«Mənə qarşı olan ittihamların mahiyyəti barədə danışmağı nəzərdə tutmuşdum» — deyə, Aida sakit və aydın səsle danışmağa başladı. «Lakin burada başqa suallara da toxunuldu, ona görə də, onlara cavab verməliyəm, baxmayaraq ki, onların məsələ ilə heç bir əlaqəsi yox idi.»

O, 1958-ci ildə «Pravda» qəzetinə yazdığı məktubdan başlayaraq, tikinti laboratoriyasındakı işinə qədər danışıb, prokurorun qaldırdığı bəzi kiçik məsələləri təkzib etməklə başladı. Sonra o, daha müstəqil məsələlərdən bəhs etməyə başladı.

«Mən imanıma görə işdən azad olunduğumu deyəndə mənə deyildi ki: «Bu, qəsdən deyilmiş yalandır». Lakin baxın nə baş verir: mən azad edildikdən sonra, nəşriyyatda iş tapdım. İşləməyə başlayandan bir həftə sonra, dua toplantısında idim və polis gəlib başqaları ilə birlikdə mənim adımlı qeyd etdi. Mən bilirdim ki, onlar işlədiyim yerə xəbər verə bilirlər» — Aida dedi.

«Nəşriyyatda işləyənlər mənim imanlı olduğumu öyrənəndə təşvişə düşdülər və əvvəldən mənə əgər baxışlarımı dəyişməsəm işdən çıxaracaqlarını deməyə başladılar. Onlar bu faktı məndən gizlətmirdilər. Onlar mənə birbaşa dedilər: «Nəşriyyat siyasi orqandır. Burada hər kəs işləyə bilməz.» Həmin xüsusi nəşriyyat dəmiryolunun nəzdində idi və heç bir gizli məlumat çap etmirdilər, yalnız dəmir yolu formaları, minmək icazələri və qatarların vaxtı və s. Mən onların etibarını qazanmamaq üçün nə etmiş olduğumu bilmirdim» — Aida dedi.

«Üç həftə boyu hər şey belə davam etdi. Sonra mən müdirin idarəsinə çağırıldım və mənə deyildi ki, işdən çıxarılıram. Şübhəsiz ki, onlar imanıma görə məni işdən çıxardıqlarını demədilər, çünki imanlarına görə insanları işdən çıxarılmasına dair heç bir qanun yoxdur. Beləliklə, onlar məni heyətin ixtisar olunması bəhanəsi ilə işdən azad etdilər. Mən emalatxanaya gedib ixtisara görə işdən çıxarıldığımı deyəndə, işçilərin gözləri kəlləsinə çıxdı. Maşınlardan biri boş qalırdı, çünki onu işlətməyə işçi yox idi.

Müdür mənə dedi ki: «Biz səni işə götürə bilmərik, çünki sənin icazən yalnız şəhərdən kənarda etibarlıdır» — sanki, onlar əvvəl mənim şəhərdə yaşamağa icazəmin olmadığını bildirdilər və sanki, bundan əvvəl mənim sənədlərimə baxmışdılar.»

Aida məhkəməyə dedi ki, polis sual verməyə başlayan kimi o bilirdi ki, çox keçmədən yenidən həbs olunacaq. «Yalnız azadlığa buraxıldıktan altı ay keçmişdi ki, mən həbsxanaya getməmişdən əvvəl daha bir faydalı iş görmək istədim. Mənim işim vardı və onu bitirməli idim.»

O, dərindən nəfəs aldı. Öz vəziyyətini müdafiə etməsi yorucu idi; bu, uzun müddət tab gətirilməsi çətin olan əqli, emosional və ruhani iş idi. O, hakimdən on dəqiqəlik fasilə istədi və hakim razılıq verdi.

Məhkəmə yenidən başlayanda Aida öz şərhlərini xüsusilə ona qarşı olan vəziyyətə yönəltdi: «Hər hansı bir asayışı pozmaq cinayət deyildir və əgər prokuror «Xilas Carçısı» və «Qardaşlıq Vərəqəsi» jurnallarında qəsdən deyilmiş yalan fikirlər tapmışsa, məni mühakimə etməyə heç bir

əsas yoxdur. Beləliklə, mən bu ədəbiyyatların məzmunu barədə danışmalıyam.»

O, ötürdüyü ədəbiyyatda müzakirə olunan məsihçilərin və məsihçi rəhbərlərinin qadağan olunmuş görüşləri barədə danışdı. «1929-cu ilin qanunu deyir ki, imanlıların konqres təşkil etmək hüququ vardır. Lakin icazə verməyin əvəzinə, dövlət məmurları konqresə çağırılmış insanları təqib etməyə başladılar» — deyə, Aida qeyd etdi.

«Sonra da prokurorun hüquqi ədəbiyyatdan seçdiyi on yeddi «iğtişaçı» ifadəni qeyd etdi. Müstəntiqə əsasən, bu ifadələr Sovet hökumətinə və ictimai qanuna böhtan olan qəsdən deyilmiş yalan fikirlərdən ibarətdir.»

Sonra Aida dönüb birbaşa hakimə müraciət etdi. «Öz ifadəsi zamanı xanım Boiko Lenindən sitat gətirməyə başladı; mən onun başladığı sitatı tamamlayacağam: «Yalnız Rusiya və Türkiyədə dini adamlara qarşı biabırçı qanunlar qüvvədədir. Bu qanunlar nə imanın açıq təbliğini qadağan edir, nə də onun yayılmasının qarşısını alır. Bu qanunlar ən ədalətsiz, biabırçı və qəddar qanunlardır.» İndi mən məhkəmənin diqqətini *təbliğ* sözünə cəlb etmək istəyirəm. Leninin özü imanın təbliğinə qarşı qadağanı ədalətsiz və biabırçı adlandırmışdır.»

O, bir daha dərinədən nəfəs aldı və davam etdi: «İndi mən necə həbs edildiyimi danışacağam. Aprelin 11-də mən dua toplantısına getdim. Mən izləndiyimi hiss etdim, lakin buna fikir vermədim. Səhəri gün polis mənzilimə gəlib məni həbs etdi. Digər imanlıların evində də axtarışlar aparıldı. Mənim məsələmlə əlaqədar daha on bir axtarış edildi: üçü Leninqradda, dördü Permdə, üçü Kirovoqradda və biri də mənim bacımın Maqnitoqorskda evində. Yaxşı, mənim və bacımın evində nə üçün axtarışların keçirilməsini anlamaq olar. Bəs digər imanlıların evlərində nə üçün axtarışlar edilmişdi? Sadəcə mənim kitabçamda ünvanları olduğuna görə edilmişdi. Həmin yerlərin heç birində mənimlə əlaqədar heç bir şey tapılmamışdı.»

Sonra Aida: «Nə üçün təqib olunuruq. Biz imanımıza görə təqib olduğumuzu deyirik, lakin bizə deyilir ki: «Bu, qəsdən uydurulmuş yalandır; siz Sovet qanununu pozduğunuza görə mühakimə olunursunuz.» Mən qeydiyyatdan keçmək üçün ərizə vermiş, qeydiyyatı olmayan bir kilsənin üzvüyəm — bizim bütün kilsələrimiz bu cür ərizələr göndərmişdir. Onlara bizim nizamnamələr daxildir — və biz bunu edəndə, bizə «Siz bunu və ya onu etməməlisiniz; bu, qanuna ziddir» deyilməyib. Əksinə, «qanunu pozmayacağınıza dair vədə qol çəkin» deyilir. Bu, qeydiyyatdan keçmək üçün düzgün üsul deyildir.»

Aida hakimın hövsələdən çıxdığını gördü, ona görə də sübutunu qısaltmağa tələsdı. «İmanlılar Allah barədə danışmalarını və valideynlərə

uşaqlarını imana gətirməyi qadağan edən qanunlar imzalaya bilməzlər. Onlar dövlətə nə qədər hörmət etsələr belə, heç bir məsihçi valideyn uşaqlarını ateizmə gətirən qanunu qəbul etməz. Onlar istədiyiniz əziyyəyə qatlaşarlar — müttəhimlər kürsüsündə oturlar, amma bu cür qanun altında yaşamağa razı olmazlar.

Məsih bizə müjdəni bütün xalqlara paylamağı tapşırıb» — deyə, Aida davam etdi. «İmanlılar da Allah və xilas barədə danışmağı qadağan edən qanunlarla razılaşmazlar. Heç bir imanlı bunu etməz. Hətta missioner və ya təbliğçi olmasa belə, vəz etmək bacarığına malik olmasa belə, fərqi yoxdur. O, bu qanunla razılaşmayacaq, çünki hətta təbliğ etməyi bacarmayan insan belə xilas barədə kiməsə danışmaq imkanına malik olacaqdır. Ona görə də imanlılar bu cür bir qanuna itaət edəcəklərinə söz verməyəcəklər. Dövlət işçilərinə hörmət etdiklərinə baxmayaraq, onlar bu qanunu pozacaqlar.

«Mən bir daha təkrar edəcəyəm: imanlılar müjdəni inkar edən qanuna itaət edə bilməzlər. Ona görə də, biz bu cür qanunları pozduğumuza görə ittiham olunuruq, bizim imanımıza görə mühakimə olunduğumuzu deməyə haqqımız var.

Mən bilirəm ki, «*Xilas Carçısı*» və «*Qardaşlıq Vərəqəsi*» jurnallarına heç bir qəsdən uydurulmuş yalan daxil deyildir. Lakin eyni zamanda, mən onların xaricə göndərilməsinin hansı mənə kəsb etdiyini də bilirəm. Mən bilirdim ki, bu hərəkət məni müttəhimlər kürsüsünə gətirə bilər. Mən heç vaxt başqasından «*Xilas Carçısı*» jurnalını xaricə göndərməsini xahiş edə bilməzdim. Mən bunun təhlükəli olduğunu bilirəm; ona görə özüm etdim.»

Aida müdafiəsinin finiş xəttinə çatmaq, onun barəsində ittiham qərarını verənlərə coşğulu son fikirlər buraxmaq üçün bütün qüvvəsini cəmləyərək fasilə etdi. «Nə vaxtsa insanlar imanın təbliğinin qadağan edilməsinin ədalətsiz olduğunu anladılar; indi isə anlamırlar. İndi onlar: «Özün inan və dua et, amma başqaları ilə Allah barəsində danışmağa cürət etmə» — deyirlər. Kiminsə ideoloji rəqabətini məcburiyyətlə yatırtmaq ideoloji qələbə deyildir. Bu, həmişə barbarizm adlandırılıb.»

Hakim bu cinayətkarın artıq məhkəmə zalında vəz etdiyinə dilxor olaraq, onun sözünü kəsd: «Siz kilsə barədə danışmamalısınız; yalnız özünüz barədə danışın» — Aidaya baxıb öz sözlərini vurğulayaraq dedi.

Aida çox cürətli idi. «Məsihçilər üçün yalnız bir istiqamət vardır» — o dedi. «Məsihçilər mübarizə aparmaqdan başqa bir şey edə bilməzlər. Elə ki siz həqiqəti tanıdınız, bu, ona əməl etmək, onu saxlamaq və əgər lazım gələrsə, onun üçün qurban vermək deməkdir. Mən başqa cür ola bilmərəm. Mən başqa cür davrana bilmərəm. Mən azadlığı sevirəm və

ailəm və dostlarımla birlikdə azad olmağı çox istəyirəm. Lakin mən öz şüuruma qarşı hərəkət etmək istəmirəm. Əgər mən Atam Allahı çağıra bilmirəmsə, azadlığın mənim üçün nə faydası vardır? Mənim canımın və düşüncələrimin azad olduğunu bilməyim məni ruhlandırır və gücləndirir. Mənim sizə demək istədiklərim elə bu idi.»

Aida öz vəziyyəti izah edilmiş və ürəyi təmiz halda oturdu.

## Epiloq

Onun ruhundan heç təsirlənməmiş və sübutlarından heç inandırılmamış halda hakim prokurorun tələb etdiyi vaxtdan altı ay daha çox olaraq Aidaya üç illik Sovet həbsxanasında həbs cəzası verilməsinə hökm çıxardı. Aida otağı iki hündür mühafizəçi arasında tərək etdi.

Lakin həbsxanaya salınması onun qarşısını ala bilməzdi. Aidanın məhkəmə işi əlyazmaları on iki döşək ağı parçasına və oxşar parçalara səylə yazılaraq qaçaqmalçılıqla Sovet hökumətindən kənara çıxarılmışdı. Bütün dünyada imanlılar «Leninqraddan Aida» sözlərini oxudu və bu sadıq bacı üçün dua etdi.

Aida 1971-ci il aprelin 12-də həbsxana düşərgəsini tərək etdi. Onu azad edərkən məmurlar onun cəzadan «heç bir dərs götürmədiyini» dedilər. Əslində o, çox şey öyrənmişdi, lakin bu, Sovet hakimlərinin istədikləri şeylər deyildi. O, Allaha sadıqlıqda doktorluq dərəcəsi qazanaraq Ona xidmətdən gələn dərin sevinc və razılığın nə olduğunu daha da anladı. O, həvəri Pavelin «Onun iztirablarının şəriki» adlandırdığı kilsənin əsl üzvünə çevrildi.

Bu gün Aida Skripnikova Sankt-Peterburqda yaşayır. Onun imanı bunu dağıtmaq istəyən rejimə davam gətirib. Bu gün, onun kimi məsihçilərin toplaşib ibadət və təbliğ etmələri qanuni fəaliyyətdir. Onun kilsəsi bu yaxınlarda xüsusi bir tədbiri: kilsə xidmətinin qırxıncı ildönümü və Allahın onun üzvlərinə sadıqlığını qeyd etmək üçün yığışmışdılar. Öz imanlarına görə şəhid olmuşları anmaq üçün xüsusi tədbir oldu.

# Sabina

## Məsihin sevgisinin şahidi



Ruslar faşistləri Rumıniyadan qovdular və indi onlar bütün Rumıniya hökumətini və kilsələrini öz idarəçilikləri altına almağa addım atırdılar. Onların son cəhdi bütün dinlərin ruhanilərini bir görüşdə toplamaq oldu: ruslar bunu «Ayinlər Konqresi» adlandırdılar». Onların əsas məqsədi ruhanilər arasında dəstək qazanmaq idi. Lakin Sabina üçün bu taktika nəzarəti əldə etmək və Rumıniya dini rəhbərlərini müqəvva kimi istifadə etməyə cəhd etməkdən başqa bir şey deyildi.

Sabinanın boyu, təxminən bir fut olaraq, balaca idi və həyat yoldaşı Riçardın boyunun yarısı qədər idi, lakin onun Məsih üçün böyük ürək yanğısı vardı. Toplantıda Riçardın yanında oturub bir pastorun onların vətəninə müdaxilə edən kommunistlərə sədaqətli olacağını vəd etdiyini eşidərək Sabina həyat yoldaşının qolunu çəkdi: «Riçard, sən bu rəzaləti Məsihin üzündən silməyəcəksənmi?» — deyə, o yalvardı: «Sən nəse deməlisən. Onlar İsanın adına tüpürürlər!»

Riçard Parlament binasında toplanmış nümayəndələrə baxdı. Bu, bir şou idi. «Tam din azadlığı!» — deyə, kommunistlər şüarlarını bəyan etdilər. Onlar Allah və kommunizm — və ya əksinə, Allah və konqresin fəxri prezidenti İosif Stalin arasında dinc yaşayışı müdafiə etdilər. «Dünya necə də asanlıqla aldadıla bilir» — Riçard mülayimcəsinə dedi.

Riçard və Sabina dəhlizi və böyük zalı tutmuş olan dörd yüz yepiskop, pastor, kahin, ravvin və molla arasında sıxışdırılmışdılar. Burada həm müsəlman, həm yəhudi, həm protestant, həm də ortodoksal, bütün imanların nümayəndələri vardı.

Burada hətta konqres başlamazdan əvvəl patriarxatda dini mərasim də keçirilmişdi. Kommunist rəhbərləri əllərini çarpazlayaraq ikonaları və patriarxın əlini öpdülər. Sonra nitq başlandı. Moskvanın müqəvvası olan Petru Qroza izah etdi ki, Rumıniya hökuməti dini imanları, istənilən imanları tamamilə dəstəkləyir və əvvəllər də edildiyi kimi,



onlar ruhanilərə məvaciblərini ödəməyə davam edəcəklər. Əslində, onların məvaciblərini də qaldıracaqlar! Bu xəbər qaynar alqışlarla qarşılandı.

Qrozanın nitqindən sonra, kahin və pastorlar cavab verdilər. Onlar bir-bir onun dinə necə qiymət verdiyinə sevindiklərini dedilər. Kilsə dövlətlə hesablaşsa, dövlət də kilsə ilə hesablaşacaqdı. Beləcə sadə idi. Yepiskop qeyd etdi ki, bütün siyasi rənglərin axını bütün tarix boyunca kilsəni birləşdirmişdir. İndi isə, qırmızı daxil olur və o, bundan məmnun idi. Hamı məmnun idi. Onların məmnunluğu birbaşa zaldan radio vasitəsilə bütün dünyaya yayımlanırdı.

«YAXŞI,» — deyə Riçard dedi — «Mən gedib danışı bilərəm. Lakin mən danışsam, sənın artıq həyat yoldaşın olmayacaq.»

Sabina onun doğru dediyini və digər dini rəhbərlərin öz aیلələri, işləri, məvacibləri üçün qorxduqlarına görə belə danışdıqlarını bilirdi. Lakin o, bunu da bilirdi ki, kimsə mühiti yaltaqlıq və yalanlarla doldurmaq əvəzinə kommunistləri ifşa etməlidir. O, düz Riçardın gözlərinə baxaraq, sadəcə dedi: «Mənim həyat yoldaşı əvəzinə qorxağa ehtiyacım yoxdur.»

Riçard sakitcə başı ilə işarə etdi. O, bir kart doldurdu və danışmaq istədiyini göstərərək, onu qarşıya göndərdi. Kommunistlər məmnun idilər. Pastor Riçard Urmbənd, bütün ölkədə yaxşı tanınan Lüteran xidmətçisi, Dünya Kilsələrinin Konsulluğunun rəsmi nümayəndəsi, məclisə müraciət etmək istəyirdi. İndi onlar həqiqətən tərəqqi edirdilər.

## Cəsərət və həqiqət zamanı

Riçard platformaya tərəf yollananda, gərgin bir sakitlik çökdü. Sabina həyat yoldaşı üçün ürəkdən dua edərkən camaatın nə düşündüyünü bilmək istəyirdi.

«Sizə qoşulub sərbəst danışmağa imkan verdiyinizə görə minnətdaram» — deyə, Riçard başladı. «Allahın övladları görüşəndə mələklər də Allahın hikmətini eşitmək üçün yığışırlar. Ona görə də, gəlib-gedən dünyəvi rəhbərləri deyil, bizim uğrumuzda çarxımda ölən Yaradan Allah və Xilaskar Məsihi izzətləndirmək hər bir imanlının borcudur.»

Zaldakı atmosfer dəyişməyə başladı və Sabinanın ürəyi sevinclə doldu. Nəhayət, istiqamət kommunistlərin təbliğindən Məsihə doğru dəyişdi.

«Sizin danışma hüququnuz sona yetdi» — dini işlər naziri Burdukkə ayağa qalxaraq, qəfildən ucadan dedi. Ona əhəmiyyət vermədən Riçard rəhbər əməkdaşlarını insana deyil, Allaha iman və itaət etməyə ruhlandırdı. Auditoriya alqışlamağa başladı. Onlar Riçardın haqlı olduğunu bildirdilər, lakin o, deyilməli olanı deməyə cəsərəti olan yeganə kəs idi.

«Mikrofonu söndürün!» — deyə, Bunikka tabeliyində olanlara qışqırdı. «Bu adamı oradan uzaqlaşdırın. Bu saat!»

Riçardın səsinin tonu aşağı düşəndə camaat ritmik olaraq oxumağa başladı: «*Pastorull! Pastorull!*»

Toplantı tam bir xaosa, Riçardı heç kim tutmamışdan əvvəl aradan çıxması üçün xeyir—duaya çevrildi. Sabina səssiz oturub baş verənləri izləyirdi. O, öz həyat yoldaşı ilə fəxr edirdi. Onun Məsihi müdafiə etmək cəsarəti ilə fəxr edirdi. Lakin o, həyat yoldaşının ruslara qarşı çıxmağının nəyə başa gələcəyini düşünməyə başladıqca onun fəxri narahatlıq hissi ilə qarışırdı.

Sabina və Riçard həmişə rusları sevmişdilər. Onlar tez-tez rumıniyalı missionerləri Rusiyaya müjdəçilik etmək üçün göndərmək mövzusunun müzakirə etmişdilər. «İndi Allah rusiyalıları bizim yanımıza gətirmişdir» — deyə, Sabina və Riçard bəyan etmişdilər.

Ruslar ilk dəfə 1944-cü ildə Rumıniyaya gələndə Riçard və otuz bir yaşlı Sabina onları güllə və müjdə broşürləri ilə qarşılamağa getmişdilər. Rumıniyalı yəhudilər olaraq, onların hər ikisi faşistlərin əlindən çox əziyyət çəkmişdilər. Sabinanın bütün ailəsi həbs düşərgələrində öldürülmüşdü və Riçard artıq üç dəfə həbs olunmuşdu. Sabina və Riçard məsihçiliyi qəbul edəndə, onlar günahları nə olur-olsun itmişlər arasında işləməyə özlərini həsr etmişdilər. 1994-cü ildə bu inam onları əsirlikdən qaçmış faşistlərin, eləcə də yeni gəlmiş kommunistlərin yanına gətirib çıxarmışdı.

Faşist işğalı zamanı Riçard və Sabina öz evlərində bir çox qaçan yəhudiləri gizlətməmişdilər. Sonra faşistlər qaçmalı olduqları zaman onları da gizlətməmişdilər. Faşist əsgərlərindən biri Sabinadan, bir yəhudi olaraq nə üçün öz düşməni, faşisti gizlətdiyini soruşmuşdu. Sabina ona sadəcə heç bir düşmənləri olmadığını və Allahın bütün günahkarları sevdiyini demişdi. O, Sabinaya minnətdarlığını bildirib, əgər faşistlər yenidən öz hakimiyyətlərini bərpa edərdilərsə, onu azad edəcəyinə söz vermişdi.

## Vaxtın uzadılması

1944-cü ilin yay ayları ərzində Sabina və Riçard müvəqqəti dini azadlıq pəncərəsinə sevindilər. Keçmiş Rumıniya diktatoru, Yon Antonesku Moskvaya aparılmış, sonra geriye qaytarılıb güllələnmişdi. Yəhudilərə və protestantlara qarşı zülm edən ənənəvi kilsə prelatları hökmranlıqlarını tamamilə itirmişdilər.

Rumınların əksəriyyəti nəhayət demokratiya qazandıqlarını düşünürdülər, lakin Sabina başqa cür fikirləşirdi.

Təriqətlərin Konqresindən sonra Riçarda qarşı heç bir rəsmi hərəkət edilməmişdi, lakin tezliklə kommunist nətiqləri onun rəhbərlik etdiyi kilsəyə gəlib ibadət xidmətinə mane olurdular. Həftələr keçdikcə, sərt görünüşlü gənclər kilsənin arxa hissəsinə yığılıb fit çalır, istehza edir və ibadətə mane olurdular.

Kilsənin baş pastoru Pastor Solheym: «Gərək biz sevinək. Sanki dinləyən kimi özünü aparan auditoriyadansa, diqqət göstərən səs-küylü auditoriya yaxşıdır» — dedi.

Sonra onlara ilk xəbərdarlıq edildi. Sabina Riçard ilə birlikdə kilsə xidmətində işləyirdi ki, bir gün sadə bir köhnə şeylər alverçisi içəri girib onun həyat yoldaşına müraciət etdi.

«İnspektor Riosanu» — deyər, o özünü təqdim etdi. «Siz Urbrandsınız? Onda siz həyatımda ən çox nifrət etdiyim insansınız» — Riçard və Sabina inamsızlıq içərisində ona baxırdılar. O, sözünə davam edərək: «Lakin heç bir ağır hisslər olmadığını göstərmək üçün mən sizə bir məsləhət vermək üçün gəlmişəm. Gizli polis qərargahında sizin haqqınızda böyük bir iş açılıb. Mən onu görmüşəm. Bu yaxınlarda kimsə sizin haqqınızda xəbər verib. Siz bir çox ruslarla danışmışınız, eləmi?» — dedi.

Riosanu əllərini bir-birinə sürtdü: «Lakin mənə, biz razılığa gələ bilərik.»

O dedi ki, rüşvət verildiyi halda o, məlumatı məhv edə bilər.

Sabina söhbətə qoşuldu və onlar bir məbləğə danışdılar. Pulu cibinə qoyaraq, Riosanu dedi: «Siz bazarlıq etdiniz. Xəbərçinin adı ---».

«Xeyr!» — deyər, Sabina söhbəti kəsdi. «Biz bilmək istəmirik.»

İnspektor kiçik qadına qərribə baxdı. Lakin Sabina başını tərpətdi. O, bilirdi ki, onlara qarşı xəbərçilik edənin adını bilmək istəmərlər. Əgər onlar həmin adamın kim olduğunu bilsələr, həmin adama qəzəblənə bilərlər — və onda həmin günah onlara keçərdi.

Riçard və Sabina bilirdilər ki, ödənilmiş pul onların təhlükəsizliyini təmin edə bilməz. Bu, Allahın əlində idi. Lakin bəlkə də, onlar özlərinə daha artıq vaxt — və gizli kilsə yaratmaq üçün şans qazanmışdılar.

1947-ci ilin sonlarına yaxın məsihçilər daha tez-tez həbs edildilər və Sabinanın bir çox dostları həbsxanaya düşmüşdülər. Bir soyuq qış günü Sabina bronxitdən əziyyət çəkərək evdə oturmuşdu ki, birdən qapının döyüldüyünü eşitdi. O, qapını açdı və çox az tanıdığı rus həkim Vera Yakovlevnanı görəndə təəccübləndi. Həkim Sabinanı müalicə

etməyə deyil, təhlükəli bir xəbəri çatdırmağa gəlmişdi. O, Sabinaya öz hekayəsini danışanda üzü faciənin maskası kimi idi.

Vera Ukraynanın bir şəhərindən gəlmişdi. Orada bir çox sayızsız-hesabsız məsihçilər və özü də daxil olmaqla bir çox adi insanlar Sibirə sürgün edilmişdilər ki, oradan çox az adam qayıtmışdı.

«Biz kişi və qadınlar birlikdə ağacları təmizləyirdik. Hamımızın bərabər hüquqları vardı: biz ya aclıqdan ölə, ya da ölümcül dona bilərdik» — deyə, Vera danışdı.

Həkim yoğun ağ çarıqları və qorxulu xatirələrlə dolu əli ilə Sabinanın qolundan tutmaq üçün qabağa əyildi. «Hər gün insanlar qar altında işləməkdən əldən düşüb ölürlər» — deyə, Vera danışdı.

Bir gün Vera başqa bir məhbusa Məsih barədə danışarkən tutulmuşdu. Cəza olaraq o, saatlarla buz üstündə ayaqyalın dayanmağa məcbur edilmişdi. Çəkdiyi cəza onun iş normasını yerinə yetirməməsinə səbəb olduğuna görə mühafizəçilər onu döymüşdü.

Düşərgədə digər məhbusların əksəriyyəti insanlıqdan kənar şərait və ya dəfələrlə təkrar olunan işgəncələr nəticəsində ölmüşdü, lakin Vera sağ qala bilmişdi. İndi isə o, Sabinanın yanına sadəcə hekayəsini danışmaq üçün deyil, hətta əmək düşərgəsində belə Allahın göstərdiyi sadıqlıqdan danışmağa gəlmişdi. Veranın kədər və ehtiyac içində olduğu zaman, Allah Öz qüdrətini göstərmişdi.

Sabinanın başı ağrıyırdı. Möcüzəni ətraflı düşünmək əvəzinə o, özünün də bunun kimi əzablara məruz qala bilmək mümkünlüyündən başqa heç bir şey düşünə bilmirdi. *Bu nə demək idi? Nə üçün o, gəlib mənə bunları danışdı?* — deyə, düşünürdü.

Vera getmək üçün ayağa qalxanda Sabina ondan gecə qalmağı xahiş etdi. Sabina ondan heç olmasa Riçard gələndək gözləməsini istədi ki, Riçard da onun şəhadətini eşidib bacı-qardaşlarının başına nə gəldiyini bilsin. Lakin Vera artıq qapıda idi. O, dayanıb qısaca dedi: «Mənim həyat yoldaşım gizli polis tərəfindən saxlanılmışdır. O, artıq on iki ildir ki, həbsxanadadır. Nə vaxtsa görüşəcəyikmi, bilmirəm.» Sonra o getdi.

«On iki ill!» — deyə, Sabina titrəyərək sözləri təkrar etdi. Kim bu qədər tab gətirə bilər?

Kommunistlər tərəfindən məsihçilərin təqib edilməsi artdıqca bundan xilas olmaq yolu düşünülməli idi. «Hələ gec deyil, Sabina. Biz hələ gedə bilərik. Bir çox başqaları öz yollarını hazırlayıblar» — deyə, Riçard dedi.

Sabina cavab vermədi. O, Riçardın onun kimi getmək istəmədiyini bilirdi. Lakin təhlükələr real idi. Onlar səkkiz yaşlı gözəl Mihai — yeganə oğulları barədə düşünməli idilər.

Riçard sözüünə davam etdi: «Mən əvvəl faşistlər tərəfindən tutulanda, yalnız bir neçə həftədən sonra buraxıldım. Kommunistlərdə isə bu, illərlə çəkəcək. Onlar səni də apara bilərlər, Sabina. Bəs onda Mihai necə olacaq?»

Riçard Sabinanın zəif yerinə toxundu. Sabina bilirdi ki, əgər o və Riçard eyni vaxtda həbs olunarsa, Mihainin gedəsi yeri olmaz. O, yemək dilənərək küçələrdə qalar. Bir ana üçün buna tab gətirmək həddindən artıq çətin idi. Sabina yenə də cavab vermirdi.

Nəhayət, Riçard bir başqa dostunun ona dediyini xatırlatdı: «Öz həyatını xilas et. Arxanca baxma» — deyə, o, mələklərin Lota dediyi sözdən sitat gətirdi.

Sonra Sabina cavab verdi. «Hansı həyat üçün xilas olum?» — deyə, soruşdu. Sonra öz yataq otaqlarına getdi və İsanın sözlərini oxumaq üçün Bibliyasını götürdü: Öz həyatını xilas edən itirəcək: və mənim uğrumda canını itirən hər kəs onu qazanacaq!» Köhnəlmiş Bibliyasını bağlayaraq, Riçarddan soruşdu: «Əgər indi buranı tərk etsən, bu mətni yenidən təbliğ edə biləcəksənmi?»

Bir müddətlik çıxıb getmək məsələsi həll edilmişdi. Bir neçə aydan sonra bu sual yenə həll olunacaqdı...

## Yoxa çıxmaq

1948-ci il fevralın 29-da bazar günü səhər Riçard qapıdan çıxarkən başını çevirərək Sabinaya: «Orada görüşərik» — deyərək, evi tərk edib kilsəyə getdi.

Lakin Sabina otuz dəqiqədən sonra kilsəyə gələndə kiçik otaqda pastor Solheyimi məyus oturmuş gördü.

O: «Riçard gəlməyib. Onun aqlında o qədər şey vardı ki. O, kilsə qarşısında bəzi mühüm görüşlərin olacağını xatırlatmalı idi» — dedi.

«Axı o, yarım saat bundan əvvəl burada görüşəcəyimizi demişdi» — deyə, Sabinanın səsində qorxu artaraq dedi.

«Bəlkə də o, köməyə ehtiyacı olan dostlarından birini görmüşdür. İndi gələr» — deyə, Solheyim söylədi.

Sabina dostlarına zəng edib Riçardın onlardan heç biri ilə olmadığını öyrəndiyi bir vaxt pastor Solheyim xidmətə başladı. Onun qorxusu artırdı.

Həmin gün Riçard kilsədə cavan bir cütlüyün nikah mərasimini keçirməli idi.

«Yaxşı, indi narahat olma. Heç vaxt Riçardın nə edəcəyini bilmirik. Bir dəfə yay düşərgəsində onun səhər qəzet almağa getdiyini və sonra

nahar zamanı zəng edib səhər yeməyinə gəlməyəcəyini dediyini xatırlayırsanmı?» — deyə, pastor Solheyim Sabinanı ruhlandırdı.

Sabina həmin fikrə güldü. Riçard bəzi mühüm işlərini xatırlayıb Buxarestə qayıtmışdı. «Düzdür. O, yəqin ki, yenə də belə bir şey etmişdir» — deyə, o özünü inandıрмаğa çalışdı.

Urmlandarın kiçik mənzillərində bazar günü naharları, adətən, insanla dolu, xoşbəxt bir hadisə olurdu. Heç vaxt çoxlu yemək olmurdu, lakin məsihçilər hamısı söhbət edib oxumaq üçün burada yığışdılar. Oraya gələnlər üçün bu, həftənin çox mənalı bir vaxtı idi.

İndi onların hamısı otaqda oturub sakitcə Riçardı gözləyirdilər. Lakin o gəlmirdi. Pastor Solheyim həmin günorta nikahını keçirməli idi. Sabina onun başına bir iş gəldiyini düşünərək bütün xəstəxanalara zəng edib təcili yardım məntəqələrinə baş çəkdi. O, Riçardı tapa bilmirdi. Nəhayət o qərara gəldi ki, Daxili İşlər Nazirliyinə getməlidir. Şübhəsiz ki, Riçard həbs olunmuşdu.

Sonra bir ofisdən digərinə sürünərək, açıla bilən hər bir qapını döyərək axtarış saatları həftələrə, həftələr illərə çevrildi...

Sabina son on iki ildə öz həyat yoldaşından ayrı salınmış Vera barədə düşündü. O, Veranın başqa məhbus ilə Məsih barədə bölüşəndən sonra hansı işgəncələrə tab gətirdiyini, Riçardın təqsirkar sayıla bildiyi hərəkət barədə düşündü. O, müdaxilə edən rus əsgərlərinə... həmin vaxt onun həyat yoldaşını əsirlikdə saxlayan əsgərlərə şəhadət edə bildiklərinə görə Riçardla birlikdə Allaha şükür etdiklərini xatırladı.

Bir çox başqaları kimi Riçardın da Moskvaya aparıldığı barədə şeyiə yayıldı. Lakin Sabina onun getdiyinə inanmaqdan imtina edirdi. Hər gecə Sabina yemək hazırlayır və pəncərənin qarşısında oturub *onun qayıdacağını, Riçardın heç bir səhv iş tutmadığını, Onun tezliklə azad ediləcəyini, kommunistlərin sadəcə bir-iki həftə saxladıqdan sonra Riçardı azad buraxan faşistlərdən daha pis olmayacağını* düşünürdü. Mihai atasına görə ağlayanda onu sakitləşdirirdi. O, kiçik oğluna Allahın Riçardın — onların hamısının qayğısına qaldığını deyirdi. Onlar birlikdə Riçardın sağ-salamat olması və tezliklə qayıtması üçün dua edirdilər.

Lakin o qayıtmırdı. Riçardla onun arasında olan son söhbət Sabinanın yuxularını qarışdırırdı: «*Mən əvvəllər həbs olunanda bir neçə həftədən sonra azadlığa buraxıldım. Kommunistlərlə isə bu, illər çəkə bilər...*»

Sabinanın ürəyi çaxnaşma içində idi. O və Riçard bir çox çətinliklərə sinə gərmiş məhəbbəti bölüşürdülər, lakin bu dəfə o, Mihai ilə bunun öhdəsindən necə gələcəyini bilmirdi. Bir neçə həftədən sonra, pastor Solheyim Sabinanı İsveç səfirliyinə apardı. Onlar əvvəllər yardım üçün

müraciət etmişdilər. Səfir Reutesuard xarici nazir Ana Pauker ilə söhbət edəcəyini dedi.

Xanım Paukerin cavabı ssenariyə uyğun idi: «Bizdə olan məlumata görə, cənab Urmbbrand yoxsulluğun aradan qaldırılması üzrə iş üçün ona etibar edilən pulla dolu çamadanla ölkədən qaçmışdır. Onun Danimarkada olduğunu deyirlər.»

Səfir sonra Riçardın vəziyyətini Baş nazir Qrozaya çatdırdı. Lakin o da eyni sözləri təkrar etdi və şən bir vəd verdi: «Deməli, Urmbbrand bizim həbsxanalarımızdan birində olmalıdır? Əgər siz bunu sübut edə bilsəniz, mən onu azad edəcəyəm!»

Kommunistlər özlərindən son dərəcə əmin idilər. Yəqin ki, bu, insanlar arasında: «Rumınıyada gizli polisin əlinə düşən insan dərhal yoxa çıxır» — dediyinə görə idi.

## Riçarda aparan yol

Bir neçə ay səmərəsiz cəhdlərdən sonra Sabina kilsədə ikən bir axşam o, qarıda gözləyən bir yad adamla görüşməyə çağırıldı. Həmin kişi üzünü qırxmamışdı və konyak qoxusu verirdi. O, Sabina ilə təkliddə danışmağa təkid etmişdi.

«Mən sizin həyat yoldaşınızı görmüşəm» — deyə, o, sadəcə söylədi. Sabinanın ürəyi döyündü. O, ilk dəfə idi ki, həyat yoldaşına aid bir şey eşidirdi. «Mən mühafizəçiyəm — hansı həbsxanada işlədiyimi soruşmayın — sadəcə mənim ona yemək aparan bir mühafizəçi olduğumu bilin. O, dedi ki, onun haqqında verdiyim məlumata görə mənə pul ödəyəcəksiniz.»

«Nə qədər?» — deyə, Sabina onun həqiqətən hər hansı bir məlumata malik olub-olmadığına əmin olmayaraq soruşdu. O qədər yalanlar deyilmişdi ki...

«Mən özümü təhlükə altına qoyuram, bilirsiniz.»

Pastor Solheyim də Sabina kimi şübhə içində idi. O, mühafizəçiyə: «Mənə Urmbbrandın əli ilə yazılan bir neçə söz gətir» — dedi. O, mühafizəçiyə aqlığın aradan qaldırılması mağazasından bir şokolad verdi. «Bunu Urmbbranda apar və onun üzərində imzasını gətir».

Mühafizəçi getdi və Solheyim Sabinaya tərəf döndü. «Biz indi yalnız bunu edə bilərik» — o dedi. «Biz onun düz deyib-demədiyini bilmirik və o, kifayət qədər pul istəyir.»

Sabina pastor Solheyimin onun ümidlərinin yenidən dağılması üçün ümid bəsləməsini istəmədiyini bildirdi.

Lakin iki gündən sonra həmin kişi qayıtdı. O, papağını çıxardı, barmaqlarını astarın içinə saldı və şokolad kağızının bükməsinə çıxarıb

Sabinaya verdi. Sabina onu yavaşca açaraq oxudu: «Mənim sevimli həyat yoldaşım. Həlimliyinə görə sənə minnətdaram. Mən yaxşıyam. Riçard.»

Sabinanın ürəyi döyündü. O sağ idi! Bu, onun xətti idi! Cəsur və aydın, lakin narahat. Həmin sıralar arasında coşqun ümidi görməmək mümkün deyildi.

«Onunla hər şey qaydasındadır» — mühafizəçi dedi. «Bəziləri bunu xəlvətcə götürə bilmir. Onlar öz kompaniyasını xoşlamır.» Ondan yenidən konyak qoxusu gəldi. «O sizə öz sevgisini göndərir.»

Əgər xəbər gətirməyə davam edərsə, Sabina ona pul verməyə davam edəcəyini söylədi. Nəhayət o dedi: «Oldu. Amma bilirsinizmi, mən özümü böyük təhlükə altına qoyuram. Bəziləri bunun üstündə on iki ilə qədər həbs cəzası almışlar.»

O, parçalanmış məhəbbət naminə öz azadlığını təhlükə altına qoymağa razılaşdı: o, pulu və bu pula aldığı içkini xoşlayırdı. Lakin o, həm də Riçarda məftun idi və bəzən ona əlavə çörək ötürürdü.

Həmin kişi xəbər gətirməyə davam etdiyi üçün, Sabina onun verdiyi qurbana görə minnətdar idi. Sərxoş mühafizəçi onu Riçarda aparın yol idi. Hələlik isə yalnız bunu edə bilirdi.

## Məhbusun ailəsinin cəzalandırılması

Kommunist qanunları sərt idi. Siyasi məhbusun həyat yoldaşı azuqə kartı ala bilməzdi. Kartlar yalnız «işçilərə» verilirdi. Siyasi məhbusun həyat yoldaşı həmçinin işləyə də bilməzdi. Nə üçün? Çünki onun azuqə kartı yox idi və yox imiş kimi idi.

Sabina nüfuzlu şəxslərə müraciət etdi: «Mən necə yaşamalıyam? Mən oğlum necə yedizdirə bilərəm?»

«Bu, bizim deyil, sizin probleminizdir.»

Sabina Mihaiyə görə narahat olurdu. Riçard həbs olunandan bəri yeməyin çatışmazlığından oğlunun getdikcə arıqladığını görürdü. Sabina bilirdi ki, Mihai Sabina və Riçardın götürdüyü, şərq Rumıniyada faşist vuruşmasından sonra yetim qalmış altı «bacı-qardaşı» üçün darıxırdı.

Amma sonra onlar rusların sonradan Bessarabiya və Bukovinanı birləşdirdiyi iki şərq əyalətdə qaçqınları yerləşdirməyi qərara aldığı eşidəndə, Sabina və Riçard uşaqların gec və ya tez onların əlindən alınub şərqə göndəriləcəyini bilirdilər. Yüzlərlə digər kimsəsiz uşaqlar da eyni acınacaqlı vəziyyətdə idilər. Sabina əgər onları yeni İsrail dövlətinin yarandığı Fələstinə göndərə bilsələr hər şeyin yaxşı olacağını düşünürdü. Bədbəxt bir gündə onlar uşaqları türk «*Bülbül*» gəmisində kiçik qaçqınlar ordusuna qoşdular. Onları yola salmaq çətin idi, lakin onları Fələstinə



göndərmək rusların hakimiyyəti altında başlarına nə gələcəyini gözləməkdən yaxşı idi.

Həftələr keçdi, lakin gəminin getdiyi yerə çatması barədə heç bir xəbər yox idi. Sabinanın narahatlığı artırdı. Qara dənizdən başlayaraq Aralıq dənizinin şərqinə qədər beynəlxalq axtarış başladı. Lakin gəmi yoxa çıxmışdı və getdikcə ümid sönürdü. Elə düşünülürdü ki, «Bülbül» müharibə dövründən qalan minaya dəymiş və gəmidə olan hər kəs ilə birlikdə batmışdır.

Onların yaşadıkları acı dözülməz idi. Sabina və Riçard onları öz övladları kimi sevirdilər və Mihai onları bacı-qardaşı hesab edirdi. Sabina uşaqların itməsi həqiqətini nəhayət qəbul edəndə evdən kənarında heç kimi görmək və eşitmək istəmirdi. Bütün imanını sınaq altında idi. *Allah bunun baş verməsinə necə imkan verə bilər? Allah mənim övladlarımı necə götürə bilər?* — o, dayanmadan öz-özünə təkrar edirdi.

Əlbəttə ki, Sabina gəminin təsadüfən batması ilə nəticələnən insan müharibəsi və ya nifrətinə görə Allahı təqsirli hesab edə bilmədiyini qəlbində başa düşürdü. Lakin o, uşaqları sevirdi və bu acının öhdəsindən necə gələcəyini bilmirdi.

Özü kədərli ola-ola Sabina hər dəfə həyatına daxil olub, onu işıqlandıran uşaqlar haqqında düşünəndə acı-acı ağlayan Mihaini də sakitləşdirməli idi. O, Mihaini qucağında saxlayır və Riçardın tez-tez danışdığını eşitdiyi hekayəni dəfələrlə danışır:

Deyirlər ki, məşhur bir rabbi evdə olmayanda onun qeyri-adi gözəl və hüquq savadı olan iki oğlu ölür. Onun aqlını itirmiş həyat yoldaşı onları yataq otağına aparır və onların üzərinə ağ örtük örtür. Həmin gecə rabbi evə qayıdır.

«Mənim oğullarım haradadır? Mən dəfələrlə həyəətə baxdım, amma onları görmədim» — deyə, o soruşdu.

Qadın yoldaşını toxtatmaq üçün bir stəkan su gətirdi, lakin o, yenə də soruşmağa davam edirdi «Mənim oğullarım haradadır?»

«Onlar uzaqda deyillər» — deyə, qadın yeməyi onun qarşısına qoydu.

Yeməkdən sonra ərinə dedi: «İcazə versən sənə sual vermək istəyirəm».

«Buyur, soruş.»

«Bir müddət əvvəl bir dostum mənə iki almaz etibar etmişdi və mən onlara özümünkü kimi qulluq etmişdim. İndi onları geri istəyir; onları qaytarmalıyam mı?»

«Nə? Sən kiməsə onunku onları geri qaytarmağa tərəddüd edirsən?» — deyə, rabbi dilləndi.

«Xeyr. Lakin mən səndən soruşmamış onları geri verməyin yaxşı olmadığını düşündüm.»

Sonra rabbini otağa apardı və oğlanların cəsədlərinin üzərindən örtüyü götürdü. «Mənim oğullarım. Mənim oğullarım. Gözlərimin nuru olan oğullarım!» — deyərək, ata ucadan ağladı.

Ana geriyyə dönüb acı-acı ağladı.

Bir neçə vaxt keçəndən sonra o, həyat yoldaşının əlindən tutub: «Bizə etibar edilmiş şeyləri qaytarmaqda könülsüz olmamalı olduğumuzu öyrədən sən deyildinmi? Rəbb verir və Rəbb alır; Rəbbin adı xeyir-dualı olsun!»

Hekayə Mihaiyə az təsəlli verirdi, lakin o, anasının nə dediyini anlayırdı və onun cəsarətindən güc alırdı. Onun indi on yaşı vardı və iti almaçiq sümüklü və parlaq, sualla dolu gözlərə malik olaraq öz yaşına nisbətən hündür idi. Məktəbdə o, «ictimai sürgün»ün oğlu olmaqdan ağır dərs alırdı. Mihai atasını həddindən artıq çox sevirdi və Riçardın onların yanından aparılıb sadəcə pastor olduğuna görə həbsdə saxlandığını Mihaiyə başa salmaq Sabina üçün asan deyildi.

İndi isə hər gün daha çox insan yoxa çıxırdı.

Bir dəfə bir sıra tanınmış məhbuslar buraxıldılar. Onlar təcili yardım maşınlarında evə gəlib qaçır və çarıqlarını göstərdilər və çəkdikləri əzab-əziyyəti danışdılar. Onlarla necə davranıldığı barədə xəbər kifayət qədər yayıldıqdan sonra onlar yenidən həbs olundular.

Sabina sevimli həyat yoldaşının üzləşdiyi dəhşətlər barədə düşünməyə nifrət edirdi. O, Riçardın təslim olub dostlarına xəyanət etməməsi üçün dua edirdi. O, bunu etməkdənsə öləcəyinə söz vermişdi, lakin kim nə qədər tab gətirə biləcəyini deyə bilərdi? Müqəddəs Peter Məsihi inkar etməyəcəyinə söz vermişdi, lakin üç dəfə inkar etdi.

## Qapının döyülməsi

Əgər Riçard ölərsə onların növbəti həyatda görüşəcəyini bildiyinə görə Sabina təsəlli tapırdı. Onlar bir-birini Səməvi Səltənətin on iki darvazalarından birinin, Benyamin Darvazasının ağzında gözləyəcəklərinə söz vermişdilər. İsa Şagirdləri ilə də buna bənzər görüş hazırlamışdı, Öz ölümündən sonra onlarla Qalileyada görüşməli idi.

Lakin bu, Sabinanın narahat olduğu növbəti həyat deyildi. Bu, səhər saat beşdə onun qapısının döyülməsi idi...

Sabina ondan əvvəlki axşam kilsədə könüllü işləyərək və evlərə baş çəkərək evə gec gəlmişdi. Mihai dostlarıyla kənddə qalmışdı və Sabinanın dostlarından biri onunla kiçik mənzildə qalırdı. Səhərin sakitliyində guruldaraq, kobud səs hər iki qadını oyatmışdı: «Sabina Urmland! Qapını açın! Biz sizin burada olduğunuzu bilirik!»

Sabina çöldə olan kişinin istənilən an qapını sındırıb içəri girəcəyindən qorxaraq qapıya tərəf yollandı.

«Sabina Urmbrand?» — deyə, Sabina qapını açanda nazik boyunlu kişi qışqırdı. «Biz sənin burada silahları gizlətdiyini bilirik. Onların harada olduğunu bizə göstər — elə indicə göstər!»

O, ağzını açmamış onlar boruları çıxarır, şkafları açır və siyirmələri yerə boşaldırdılar. Kitab şkafları yerə dağıdılmışdı və Sabinanın dostu onu qaldırmağa tələsdi.

«Qoyun qalsın. Paltarlarınızı geyinin» — deyə, kişilərdən biri bağırırdı.

İki qadın mənzili alt-üst edərək hər şeyi ayaqları altında tapdalayan altı kişi qarşısında paltarlarını geyinməli idi. Bəzən onlar sanki birbirilərini mənasız axtarışları davam etdirməyə həvəsləndirmək üçün qışqırırdılar.

«Deməli, siz bizə silahları harada gizlətdiyinizi deməyəcəksiniz? Biz bu yeri darmadağın edəcəyik!»

Sabina sakitcə dilləndi: «Bu evdə olan yeganə silah buradadır.» O, aşağı əyilib yavaşca əsgərlərin ayaqları altından Bibliyanı qaldırdı.

Nazik boyunlu zabit bağırırdı: «Siz ifadə vermək üçün bizimlə gedəcəksiniz!»

Sabina Bibliyasını stolun üstünə qoydu və dedi: «Xahiş edirəm, icazə verin bir neçə dəqiqə dua edək. Sonra mən sizinlə gedəcəyəm.»

Çölə çıxanda Sabina dostunun ona verdiyi bağlamayı — bir cüt corab və alt paltarını götürdü. Bunlar onun getdiyi yerdə işinə çox yarayacaqdı.

## Azadlığa çıxma günü

Mühafizəkarlardan biri Sabina görməsin deyə, gözlərini bağladı və o, mənzilindən təcili surətdə aparıldı. Maşınla qısa yol gedildikdən sonra o, avtomobil dayanacağına aparıldı və kişilər yeni əsirlərini digər qadınlarla dolu olan uzun və boş bir otağa salanda gözləri açıldı. Vaxtaşırı adlar çəkilirdi. Məhbuslar isə sakitlik içində gözləyirdilər. Rumıniyanın «ictimai pislikləri» başlarına nə gələcəyini öyrənmək üçün gözləyirdilər.

Bu, avqustun 23-ü, Müstəqillik günü idi və ya kommunistlər onu belə andırırdılar.

Qaranlıq düşməmişdən əvvəl və səhəri gün onlara qara çörək və duru şorba verildi. Nəhayət, Sabinanın adı çəkildi. Bu dəfə Sabina, sonradan öyrəndiyi kimi, məxfi polis şöbəsinin baş qərargahında idi. O, bir neçə başqa qadınlarla kiçik bir kameraya salınmışdı.

## Qarışıqlığın sonunda suallar

Bir neçə gün keçdi və Sabina ümumi kameradan çıxarılaraq xüsusi kameraya aparıldı. O, kiçik otağı nəzərdən keçirərkən, həmin an nəyin çatışmadığını anladı. Burada vedrə yox idi. O, həbs olunduğu bu qısa müddətdə artıq vedrənin çox zəruri olduğunu öyrənmişdi. İndi isə hətta bu da yox idi.

Sabina mühafizəçilərin dar dəhliz boyu ağır çəkmələri ilə tez-tez addımladığını eşidə bilirdi və hər dəfə onun yanına gəlib-gəlmədiklərini düşünürdü. Nəhayət onun növbəsi gəlib çatdı. Kameranın qapısı cingildəyərək açıldı və mühafizəçi qışqırdı: «Arxaya dön!»

Onun gözləri bağlandı.

«Tərpən! Sağa dön. İndi sola dön. Yenə sola dön. Getdin!»

Mühafizəçi onu labirintə bənzər bir yerə itələdikcə qəfildən Sabinanın üzünə qorxu çökdü. O, kəskin dönüşlərin onu qəfildən atəş açanların qarşısına gətirib çıxarıb-çıxarmayacağını və onun heç bir xəbərdarlıq olmadan qaranlıqda öldürüləcəyini düşünürdü. Labirint qəfildən bitəndə və gözləri açılanda o, öz emosiyalarını idarə etməyə çalışdı.

O, təxminən özü yaşda olan hündür, sarışın bir mühafizəçinin qarşısında durduğunu gördü. «Siz hökumətə qarşı hərəkətdən xəbərdarsınız, eləmi xanım Urmbrand?» Sabina zabitin bir dəfə Parisdə gördüyü bir kişiye son dərəcədə oxşadığını görəndə dəhşətə gəldi. «İndi siz bu barədə ətraflı bir bəyanat yazacaqsınız» — deyə, həmin kişi qələm və kağıza işarə edərək əmr verdi.

«Axı, nə yazmalıyam? Mən sizin məni buraya nə üçün gətirdiyinizi bilmirəm» — Sabina dedi.

Əmrlər yenə davam etdi. «Hökumətə qarşı cinayətin barədə yaz!»

Sabina ona təklif edilən qələmi götürdü və heç bir cinayətdən xəbərdar olmadığını bəyan edən bir neçə söz yazdı. Zabit onun yazdıqlarını oxudu və qəzəbli halda onu kameraya göndərdi. Qapı yenidən çırpıllaraq bağlananda, mühafizəçi ona dedi: «İndi leytenantın sənə dediklərini yazmağa hazır olana qədər burada oturacaqsan. Sən bunu etməsən, cəzalandırılacaqsan!»

Bu, necə bir cəza olacaq? Sabina düşünürdü. Qorxutma və lağa qoyma? Alçaldılmaq? İşgəncə? Məsihiçi məhbusların kommunist həbsxanalarında nə ilə üzləşdikləri barədə deyilənlərdən bu qədər bilirdi, onların nəyə qadir olduğunu yaxşı bilirdi. Bəzi keçmiş məhbuslar sorğusualın daha «uğurlu» olması məqsədilə məhbusları yumşaltmaq üçün hətta əqli işgəncələrdən istifadə olunduğundan danışmışdı. Kommunistlər qışqırıq səsləri yazılmış kasetlər dinlədər və bu səslərin onların işgəncə

verilən övladlarının səsləri olduğunu deyərdilər. Hansı normal valideyn buna dözə bilərdi?

Leytenantla növbəti görüşdə Riçardın həbs olunması barədə məsələlərə toxunuldu. «Xanım Urmbənd, sizin həyat yoldaşınız əksinqilabçı fəaliyyətinə görə təqsirkar bilinir. O, güllələnmə bilirdi. Onun əməkdaşları danışıb ona qarşı sürülən ittihamı təsdiq etmişlər» — leytenant dedi.

Sabinanın ürəyi sürətlə döyündü. Əlbəttə ki, həmin kişi yalan danışır və onun necə reaksiya göstərəcəyini gözləyirdi. Leytenant sözünə davam edərək: «Bəlkə də onlar canlarını qurtarmaq istəyirdilər. Güman ki, məhz elə onlar əksinqilabçılardır. Siz bizə missiyada birlikdə işlədiyiniz insanların bütün dediklərini danışmayınca, biz mühakimə edə bilmərik. Bütün dediklərini. Danışın, əsl əksinqilabçıları ifşa edin və sizin həyat yoldaşınız sabah azadlığa buraxılacaq» — deyərəkən laqeyd görünmək üçün əlindən gələni etdi.

Sabina iztirab içində fikirləri ilə sınağa çəkilibdi, lakin o, kommunistlərə inanmırdı. «Mən heç nə bilmirəm» — deyərək, leytenantın dik baxışlarına qarşı duraraq söylədi.

Həmin gecə o, mühafizəçilərin zərbələrindən aldığı zədələrə baxmağa çalışaraq, kiçik, dar uşaq çarpayısında uzanıb ayaqlarının onun ayaqlarına çatdığını hiss edirdi. «*Yazıq Riçard*», — o düşündü — «*O, çox hüdüdürlər və ayaqları çarpayıdan kənara çıxacaq!*»

Onlar indi Riçarda nə edirlər? Bir anlığa o, Riçardla yenidən təhlükəsizlikdə olmaq üçün hər şeyi deməyə hazır idi; növbəti an o, bu sınağa təslim olmamaq qərarına gəldi. İki bir-birinə əks arzular onun ürəyində mübarizə aparırdı: O, Riçardın yaşamasını və təslim olmamasını istəyirdi.

Bir parça əhəngli suvaq kamera divarından yerə düşdü. Sabina onu götürdü və öz tünd rəngli örtüyünün üzərində böyük bir çarmıx çəkdi. Sonra o, şükür etdi.

Sanki onun duasını eşidən bir Nəfərdən pıçıltı ilə deyilən cavab kimi onun ağılında bir fikir yarandı: *yeddi*. Sabina yeddi nömrəli kamerada olduğunu anladı. Müqəddəs nömrə. Yaradılışda günlərin sayı.

Sabina uşaq çarpayısının üzərində uzanıb ağlayarkən bu, bir təsəlli hədiyyəsi kimi görünürdü. Onun bədəni qaranlıqda idi, amma ruhu həbsxana qandallarına üstün gələn təsəvvür edilən nurda yenidən qalxmışdı. O, örtüyünün üstündə çəkdiyi çarmıxın üzərində əllərini gəzdirdi və: «Biz Məsihlə çarmıxa çəkilməmişik» — sözlərini deyərək yuxuya getdi.

«Oyan!» — deyərək Mielu, qırmızı sifətli baş mühafizəçi səhər tezdən qapının ağzında dayanmışdı. Sabina qalxdı və öyrəndiyi kimi üzünü

divara çevirdi. Onun gözləri kobudcasına bağlandı və o, yenidən qara labirintə tərəf aparıldı.

Bu dəfə Mielu, Sabinadan çox daha yaşlı olan kişi bir saat onu ciddi sorğu-suala tutdu. «Siz kiminlə yatırdınız? Siz onlarla nə edirdiniz? Mən kiminlə və nə qədər tez-tez — hər şeyi bilmək istəyirəm.»

Emosional və fiziki cəhətdən əldən düşərək, çaşqınlıq içərisində olan Sabina edilmiş sorğu-sualdan keyləşmişdi. «Mən sizə istədiyinizi deməyəcəyəm. Əgər Allah istəyirsə, hər hansı bir insanın ən zınakar tarixi belə onun müqəddəs olmağının qarşısını almayacaq» — deyə, o söylədi. «Məcdəlli Məryəm bir vaxt fahişə idi. Lakin biz çoxdan unudulmuş olanda ona hörmət ediləcəkdir.»

Mielu ədəbsiz şəkildə deyib Sabinanı kamerasına göndərdi.

### «Mən artıq alınmışam!»

Növbəti bölmə ərzində Sabina müxtəlif insanların şəklinə baxmağa məcbur edildi. O, onlardan birini, gizlicə onların öz evlərində vəftiz etdikləri rusu xatırladı. «Siz onlardan hər hansı birini xatırlayırsınız mı?» — deyə, keçəl müstəntiq soruşdu. Sabina bir ad belə çəkərsə nə baş verəcəyini bilirdi. Sonra müstəntiq təklifi bir qədər yumşaltı. «Bizə istədiyimizi deyin və biz həyat yoldaşınızla sizi azad edəcəyik.» Sınaq həqiqi idi, lakin qardaşına görə həyatını belə vermək istəyi də güclü idi. «Mən onlardan heç birini tanımıram.»

Keçəl kişi onun yalan dediyinə şübhələndi və nəhayət əvəzində nə istədiyini soruşdu. «Hər bir qadının bir qiyməti var. Səninki nədir? Azadlıq? Həyat yoldaşın üçün yaxşı bir pastor vəzifəsi? Pul? Qiymətini de.»

Sabina onun davamlı olaraq səlahiyyət sahibliyindən və boş vədlərindən bezmişdi. O yalnız daha çox adam həbs etmək istəyirdi və Sabina ona heç bir kömək etməyəcəkdi. «Mən artıq alınmışam!» — deyə o, ucadan səsləndi. «İsa mənim üçün əzab çəkərək öldü. Siz bundan yüksək qiymət təklif edə bilərsiniz mi?»

Müstəntiqin sifəti qızardı və Sabina onun gəlib onu vuracağını düşündü. Əksinə, o yenidən Sabinanı kamerasına göndərdi.

Sabina nəhayət ümumi kameraya qaytarıldı. Aylar keçdi və qışın soyuğu düşməyə başladı. O, mütəmadi olaraq Mihaiyə görə narahat olurdu. Onun qayğısına kim qalır? O, küçələrdə yaşayır? Ona soyuq deyil? Xəstə deyilmi? Bəlkə kommunistlər onu da həbsə alıblar. Onun ürəyi hər an yüzlərlə şübhə və narahatlıqlar içərisində döyünürdü.

Noyabrda həbsxana direktoru Sabinanın saxlanıldığı kameraya gəldi. «Biz adlar siyahısı oxuyacağıq. Adları çəkilənlər on dəqiqə içərisində getməyə hazır olmalıdırlar» — deyə, direktor ucadan səsləndi.

Başqa bir məlumat vermədilər. Sabinanın adı daxil olmaqla mühafizəçi də direktorla birlikdə siyahını oxuyanda məhbuslar bir-birinə qarışdılar.

«Nə düşünürsünüz?» — deyə, Sabina onun yanında getmək üçün əşyalarını yığan qadına pıçıldadı.

«Məncə, bizi buraxacaqlar — və ya güllələyəcəklər» — deyə, o, amansızcasına dilləndi.

### «Cilavada olanda, Allah sizə kömək etsin»

Lakin onlar nə buraxıldılar, nə də güllələndilər — ən azı hələlik. Sabina və başqaları Rumıniyada ən qorxunc həbsxana olan Cilavaya aparıldılar. Sabina başqalarının pis ad çıxarmış bu həbsxana haqqında danışdıqlarını xatırladı. Burada dəhşət yeri adlanan bir xüsusi kamera olmalı idi. «Siz Cilavada dörd nömrəli kamerada olsanız, Allah sizə kömək olsun» — şayiə yayılmışdı.

Özünü serjant Aspra kimi təqdim edən mühafizəçi məhbusları tağ şəkilli dəhliz boyu qaranlıqda yerin altına apardı. Nəhayət, onlar aşağıya qədər toz basmış barmaqlıqlı böyük bir polad qapının qarşısında dayandılar. «Dördüncü kameraya xoş gəlməmişsiniz!» — deyə, Aspra fəxrli söylədi.

Onlar çatanda səhər idi, lakin kamera demək olar ki, tamamilə qaranlıq idi. Yalnız tavanda bir zəif lampa yanırdı. Tağlı otaqda iki cərgə taxta çarpayı vardı. Kameranın sonunda lap hündürdə üzəri rənglənmiş bağı pəncərə vardı.

Yeni gələnlərə yüzlərlə gözlər dikilmişdi. Havasızlıqdan az qala boğulan Sabinaya birbaşa vedrənin yanındakı çarpayı göstərildi.

Təlaşlı gecədən sonra Sabina səhər saat beşdə oyatma zəngi ilə oyadıldı. Əlli qadın dərhal kiçik vedrədən istifadə etmək üçün sıraya düzüldülər. Sonra Sabina iki yüz qadının dörd kamerada, üç min kişinin isə həbsxananın qalan hissəsində yerləşdirildiyini öyrəndi.

Cilava həbsxanası ümumilikdə altı yüz məhbus saxlamaq üçün tikilmişdi.

Saat on birdə şorba çəlləyi gətirildiyinə görə qadınlar yenidən sıraya düzüldülər. Şorba bir dilim çörək ilə bərabər gətiriləndə kamera yoldaşlarının nə qədər sakit olduqlarına təəccübləndi. Lakin çəllək götürülən kimi sakit otaqda vəhşi səs-küy baş qaldırdı. Qadınlar yemək

üstündə savaşarkən bir-birinə lənətlər yağdırırdılar. Bir neçə dəqiqədən sonra mühafizəçilər qayıdıb onları dəyənəklərlə döyməyə, bütün döşəmə şorba gölməçələri ilə örtülənə qədər kasaları sağa-sola dağıtmağa başladılar. Aspra qəzəbli şəkildə sabah şorba olmayacağına söz verdi.

Bir daha qadınlar səhərki gün yemək olmayacağını düşünəndə kamerada sakitlik çökdü. Nəhayət, boğuş söhbətlər başladı. Məhbuslardan biri Sabinadan nə üçün tutulduğunu soruşdu. «Sən təhlükəli görünürsən» — deyə o, hamının baxışlarının Sabinaya yönəlməsinə və yeni məhbusu nəzərdən keçirməsinə səbəb oldu.

Sabina gülümsədi. «Mən pastorun həyat yoldaşıyam» — dedi.

Onun cavabını eşidəndə bir neçə məhbus lənət edərək üzünü çevirdi. Lakin digərlərində isə maraqlı olandı. «Onda sən bəzi Bibliya hekayələrini bilməlisən» — deyərək, Elena adlı məhbus Sabinanın yanında yerdə oturdu.

«Bəli, bilirəm. Siz eşitmək istərdinizmi?» — deyə, cavab verərək Sabina yenidən gülümsədi.

Növbəti bir neçə saat ərzində Sabina bir-birinin ardınca hekayələr danışaraq auditoriyanı ələ almışdı. Onun kilsəsində Sabina kimi heç kimin hekayə danışa bilmədiyini ilə hamı razılaşırdı. Canlı hekayələrə məftun olaraq qulaq asanda qadınlar bir müddətlik növbəti otuz altı saat ərzində şorba almayacaqlarını unudular.

Sabina kamera yoldaşlarının Bibliya hekayələrinə maraqlı göstərməsindən ruhlanmışdı, lakin o, tezliklə Cilava həbsxanası barədə şayiələrin həqiqi olduğunu görməyə başladı. Qadın mühafizəçilər kororanə onlara verilən əmrlərə itaət edirdilər. Onlara məhbusu döymək əmr edilirdisə, onu amansızcasına dəyənəklə döyürdülər. Yavaş-yavaş, qəddarcasına. Onlar heç bir vicdan əzabı, təəssüf göstərmirdilər. Məhbuslar da, az qala xalçalara çevrilə bilərdilər.

## Kiçicik bir ümid ver... Sonra onu al

«Gəlin, götürün! Yerkökü şorbasıdır, xanımlar!»

Mühafizəçilərin istehzal dövlətləri və buğlanan qazanın qoxusu yeməyin gətirildiyi barədə xəbər verirdi. Lakin yaşlı qadınların çoxu heç tərpənmədi. Onlar hətta yemək üçün sıraya durmağa belə gücləri çatmayacaq qədər zəif idilər. Sabinanın bilmədiyinə baxmayaraq, ölümgətirən qənaətcil pəhriz əmək düşərgələri üçün hazırlığın bir hissəsi idi. Qadınların zəifləməsinə səbəb olaraq, o öz işini görürdü.

«Əlbəttə ki, bu, qul düşərgəsidir. Lakin kanalın yanında günə bir paund yarım çörək və makaron da verirlər!» — deyə, gənc müəllimə Sabinaya söylədi.



Həbsxanada Danude kanalında olan yeni əmək düşərgəsi barədə şayiələr yayıldı. Hər bir yeni gələnin böyük layihə barədə əlavə edəcəyi nə isə vardı. Bu, məcburi iş gördürülən məhbusların işçi qüvvəsindən irəli gəlsə belə, milyardlara başa gəlirdi. Kanal Danube çayını Qara dəniz ilə birləşdirərək cənubi Rumıniyanın boş düzənlikləri boyu qırx mil uzunluğunda idi.

«Kanalın yanında evdən istədiyiniz şeyi götürə bilərsiniz!» — deyə, həbsxana məmurlarından biri məhbuslara demişdi.

«Hətta şokolad belə?»

Sabina heyrətə gəlmişdi. Azadlıqdan ümidini kəsərək, indi şokolad onun ən üstün arzusu olmuşdu.

Eyni zamanda kanalın yanında tibbi xidmət ilə bərabər isti geyimlərin əldə edilməsi mümkün olduğu barədə şayiələr də yayıldı. Lakin bu, Sabinanın diqqətini cəlb edən son vəd idi. Geyim və şokoladdan daha yaxşısı o idi ki, kanal məhbuslarına ailə üzvlərinin günlük ziyarətlərinə icazə verildiyi deyilmişdi!

Sabina Mihaini yenidən görmək ümidi bəsləyirdi və başqa şeylər barədə düşünmürdü.

«Lakin kanala gedib işləmək hər adama qismət olmayacaq» — deyə, həbsxana rəisi Viktoriya xəbərdarlıq etdi. «O gün siyasi məmurun mənə dediyinə görə, «Sosialist cəmiyyətində iş quldurlar üçün mükafat deyil, imtiyazdır.»

Bu, həbsxana əməkçisinin səciyyəvi hissəsi idi: azacıq bir ümid verib, sonra onu almaq. Sonra başqa bir məsələ ilə yenidən ümid verilirdi. 1951-ci il, yanvarın 6-sı Mihainin on ikinci yaş günündə Sabina onların gündəlikdə duran yeni məsələsini aşkar etdi.

Bir səhər kapitan Zaxariya İon elan etdi: «Mənim sizə təklifim var. Kanala gedib işləmək əvəzinə, siz burada ona bənzər rahat mühitdə xüsusi həbs şəraitində saxlanıla bilərsiniz. Siz kanalda malik olacağınız bütün imkanları alacaqsınız, lakin işləməyəcəksiniz. Bu, həqiqətən də çox səxavətli təklifdir.»

Sabina bilirdi ki, həbsxanada əvəzsiz heç bir imtiyaz yoxdur; o, sakitcə rəisin təklifin məğzində gəlib çıxmasını gözlədi. «Siz sadəcə mənə başqa məhbuslar barədə — şübhəsiz ki, tamamilə məxfi surətdə — vaxtaşırı xəbərlər gətirəcəksiniz. Bu, doğrudan da tamamilə asandır və heç kim bizim kiçik razılışmamız barədə bilməməlidir.»

Sabina heç bir anlıq belə tərəddüd etmədən cavab verdi: «Çox sağ olun, amma siz Bibliyada iki satqın — biri Padşah Davuda, biri də İsayə xəyanət edən barədə yazılanları oxuya bilərsiniz. Hər ikisi özünü asdı. Mən belə ölmək istəmirəm, ona görə də mən xəbərçi olmayacağam.»

Bir anlıq İonun gözəl davranışı təhlükəyə çevrildi. «Onda sən heç vaxt azadlığa çıxmıyacaqsan!» — deyə, o bağırdı.

Sabina hətta kanala getmək şansını belə itirib-itirmədiyini düşündü. O, adının gedənlər sırasında olduğunu və seçilənlərin istənilən vaxt gedə biləcəyini bilirdi. O, məcburi iş fikrindən dəhşətə gəldi, lakin Mihaini yenidən görmək üçün o — satqınlıqdan başqa əlindən gələni etməyə hazır idi.

Bir neçə gündən sonra Sabina Danube qul əmək düşərgəsinə keçirildi. O və başqaları tezliklə aldadıldıqlarını anladılar.

## Kanal

Birinci səhər Sabina düşərgədə siçovul peyininin kəskin qoxusuna oyandı. O qonşularına: «Siz onlar üçün gecə bir qədər çörək qoymalısınız. Bu, onların sizi dişləməsinin qarşısını alır» — deyildiyini eşitdi.

Sabina hər gün digər məhbuslarla — həm kişi, həm də qadın məhbusları ilə işləməyə gəldirdi. Onlar torpaq bənd tikirdilər və Sabinanın işi barkasa iki yüz yard məsafə boyu böyük daşlar daşıyıb ora ataraq qayıdıb yenidən götürmək idi. O, daim ağır şey daşımaqdan belinin sınacağına düşünürdü. Hətta o, güclə düz dura bilirdi.

Hər bir işçi dəstəsinin briqada başçısı vardı, onun köməkçiləri məhbusların nə qədər iş gördüyünü yoxlayırdılar. Normal iş tələbatı bir günə səkkiz kubik gətirmək idi. İşçilər öz normalarını yerinə yetirsəydilər, növbəti gün norma qalxırdı. Onlar normalarını verə bilmədikdə, cəzalandırılırdılar.

Sabina düşərgədə yaşayacaqları şəraiti heç vaxt ağına belə gətirə bilməzdi. O, onlara veriləcək əlavə üstünlüklər barədə soruşanda, ona gülmüşdü.

Getdikcə kanalda işləmək üçün daha çox qadın gətirilməyə başladı. Sabina kimi, onların hər biri ailələri ilə, xüsusilə də uşaqları ilə olmağı arzu edirdilər. Yeni kanal layihəsinin əhəmiyyətini anlayaraq, qadınların əksəriyyəti ümidlərini itirməyə başladılar. Lakin Sabina hər hansı bir kanal layihəsi və ya həbsxana sistemindən daha böyük bir ümiddən tutmuşdu. Tezliklə digər məhbuslar da bunu hiss etdilər. Onlar da Sabinada olan ümidə malik olmaq istəyirdilər.

«Xahiş edirəm, Sabina, bizə Bibliyadan bəzi hekayələr danış» — deyər, onlar uzun iş günündən sonra yalvarardılar.

Sabina bunun təhlükəsini bilirdi; əgər Bibliya hekayələri danışarkən tutulardılarsa, nə baş verəcəyini Sabina bilirdi. Lakin o, məhbus yoldaşları ilə müjdəni bölüşmək üçün hər bir şansdan istifadə edirdi.

Getdikcə daha çox məhbuslar onun yanına gəlib günahlarını etiraf edir və bağışlanmalarının mümkün olub-olmadığını soruşurdular. Sabina bunun mümkün olduğuna onları əmin edir və onlara Riçardın dediklərini deyirdi: «Cəhənnəm qaranlıqda oturub etdiyiniz pis əməlləri xatırlamaqdır.» Əlbəttə ki, bu qadınlar həmin cəhənnəmi bu yerdə yaşayırdılar.

Sabina xəbərçi olmaq təklifini rədd edəndə digərləri bunu qəbul etdilər. Bəzən məhbuslar kimin xəbərçi olduğunu bildirdilər, lakin onlar çox da əmin ola bilmirdilər. Bu, davamlı bir dilemma idi. Bir məhbus Sabinanı aldadıb imanı barədə bölüşməsinə, dəhşətli şeylərlə nəticələnən qadağan olunmuş hərəkət etməsinə səbəb olmaq üçün Məsih barədə daha çox şey bilmək istədiyini deyə bilərdi. Bəlkə də, məhbus həqiqətən bilmək istəyirdi. Sabina hansı istəyin həqiqi, hansının sadəcə yalan olduğunu bilə bilməzdi. Lakin çox vaxt o, danışmağı seçirdi.

Xəbərçinin onun haqda xəbər çatdırdığı bir neçə vəziyyətdən sonra Sabina «karserdə», -yalnız bir nəfərin dayanması üçün kifayət edən dar şkafta saxlanılmışdı. O, iş normasını verəndən dərhal sonra bütün gecəni orada saxlanılır və səhər tezdən tapşırığını yerinə yetirmək üçün buraxılırdı. Kanalda olarkən karsər Sabinanın daimi yerinə çevrilmişdi.

## Ümid parıltısı

O, daim yeni məhbuslardan Riçard barədə eşidib-eşitmədiklərini soruşurdu. Vakarestidə bir vəz edəni gördüyünü deyən bir nəfərə qədər heç kim heç nə bilmirdi. Əslində, o, vəz edəni görmədiyini demişdi. O, sadəcə onun danışığını eşitmişdi. Onun kamerası tualetə yaxın idi və həmin məhbuslar sırada gözləyərkən, «vəz edən məhbus» onları Məsihin ardınca gedib Onun sevgisini qəbul etməyə ruhlandırardı. Həbsxanada hamı onun kim olduğunu soruşurdu, lakin heç kim bunu bilmirdi. İndi məhbus bunun Riçard olduğuna əmin olduğunu Sabinaya deyirdi.

Sabinanın siması sevinc içində işıqlandı. Onun Riçardı sağ idi! Məhbus vəz edən Riçard olmalı idi. Lakin sonra ziyarətçi hekayəsini bitirəndə onun ümidi söndü. «Bir gün biz vəz edənin çox xəstə olduğunu eşitdik. Ondan sonra onu daha az eşidirdik və nəhayət heç eşitmədik. Onun öldüyü barədə şayiələr yayılmışdı. Bağışlayın.»

Sabinanın gözlərindən yaş axdı, lakin o, danışmaqdan imtina etdi. O, öz çətinliklərini Allaha verirdi. O, əgər sağdırsa, Öz sadıq qulunun, Riçardın həyatına illər əlavə etməsi barədə Allaha dua edirdi. O, həmçinin Mihainin də həbs edilib kanala göndərildiyindən qorxaraq onun üçün dua edirdi. O, bir gün Mihai yaşda oğlanın kanalda işlədiyini görəndə ürəyi

dayanmışdı. Hətta həmin oğlanı görməyə icazə verilsə belə, o, Mihai deyildi — o yenə də, həmin oğlan və harada olursa-olsun onun anası üçün dua edirdi.

Nəhayət bir ümid parıltısı gəldi. Həmin bazar günü ziyarətçilər günü olacaqdı! Sabina eşitdiklərinə inana bilmirdi. Mihaini yenidən görmək — nə qədər sevinclidir! Həmin gün gəlib çatanda bir məhbus Sabinaya paltarını borc verdi; onunku daş daşımaqdan cırıq-cırıq olmuşdu. O, oğlunu yenidən qolları arasına alacağı dəqiqələri sayaraq səbirsizliklə gözləyirdi. Lakin məhbuslar ziyarət üçün yığışanda, onlara otaqda ziyarət edənlərdən kənarında durmaq və yalnız on beş dəqiqə söhbət edə biləcəkləri deyildi.

Sabina onu gördü və onun ana ürəyi onu qucaqladı və yaş dolu gözləri otağın digər tərəfinə onu qucaqlamaq üçün məhəbbətini göndərdi. O, çox arıq və ciddi idi! Oğul və ananın hissləri zamanı sildi. Onların hər ikisi güclə danışırdı və əlbəttə ki, gizlin heç bir söz söyləmək mümkün deyildi. Onların vaxtı bitəndə, Sabina onları ayıran məsafədən: «Mihai! Mihai! Bütün qəlbinlə İsayə inan!» — dedi.

Bu, onun verə bildiyi ən yaxşı məsləhət idi.

Rəisin kobud dürtmələri Sabinanın sözlərinin qarşısını aldı. Sonra o, mühafizəçilər tərəfindən aparıldı. Öz kazarma daxmasına qayıdanda digər məhbus yoldaşları Mihainin nə dediyini, necə göründüyünü soruşaraq, onun ətrafında toplandılar. Lakin o, yalnız başını tərpedə bilirdi. O, dörd saat danışa bilmədi; o, sevimli oğlu barədə düşünərkən qəlbini dolduran hisslərə qapılmışdı.

Təəssüf ki, bir çox məhbuslar həmin günü gəlməyən insanları gözləyərək keçirdilər. Onlar saman çöpündən olan döşəklərində uzanaraq ucadan ağlayanda Sabinanın əlindən yalnız onlar üçün dua etmək gələ bilirdi.

Qış gəldi və Sabina ilə digər məhbuslar daha da pis vəziyyətə düşdülər. O, barkasa daşları daşıyaraq, donmuş Danubedə işləməyə davam edirdi. Buna baxmayaraq, daşların barkasa atılması soyuq suya düşərək suyun sıçramasına və işçilərin üst-başının tamamilə islanmasına səbəb olduğuna görə, qışda şərait daha da kəskinləşmişdi. Sabina iş gününün başladığı andan islanmış olurdu. Sonra şaxtalı külək paltarlarını dondurub ağac kimi edərək, onu zirehli gödəkcə qədər bərk buz qatına bürüyürdü. Onun işdən çatlamaş və qabar-qabar olmuş barmaqları soyuqdan donurdu və yalnız üzünə daş düşdükdə və onları əzdiəkdə ağrını hiss edirdi.

O, axşam daxmaya qayıdaraq çarpayıda uzananda yaş paltarlarını da özü ilə götürərdi. Onları qurutmağa yer yox idi və əgər asılsaydılar da donub daşlaşardılar. O, adətən, yaş paltarlarını yastıq kimi başının altına

qoyardı və səhər yaş-yaş geyinərdi. Əgər bəxti gətirsəydi, işə gedərkən paltarları yolda bir az quruyardı, sonra yenidən islanardı. Sabina artıq çöpə dönmüşdü və soyuq külək sanki onun içindən gəlib keçirdi.

### «İşə yararlı!»

Sabinanın növbəti tapşırığı daşları əl arabasına yığmaq idi. Digər qadınlar daşları Danubedəki barkasa diyirlətməli idilər. Sabinanın oynaqları sıyrılmışdı, onun dırnaqları sınımışdı və qanayırdı. Ən əzablısı isə o idi ki, tam yorğunluq onu bədənini dağdan ağır hissindən qoruyurdu.

Nəhayət, bir səhər Sabina daxmanın navalçasından damcılayan suyun səsinə oyandı. Bahar gəldi. Lakin bununla yeni bir dərd gəldi: tamamilə donmuş, dəmir kimi torpaq palçıqə çevrildi. İşçiləri müşayiət edən kişi mühafizəçilər qadınların gördüyü yeganə kişilər idi və qadınların bəziləri aparılarda kişilər barədə şit zarafatlar edirdilər.

Enni, deyingən kiçik fahişə və onun rəfiqəsi Zinaida, adətən, ədəbsiz sözlər ataraq bu zarafatlara rəhbərlik edirdilər.

«Bu Peterin qorilla kimi əlləri var. Onların kürəklərindəki tüklərə baxın! Əminəm ki, kimsə görsə, o təpədən dırnağa qədər tüklə örtülmüşdür.»

«Burada görmüş olan qadınlar var!» — deyə, Enni ağız dolu qızıl dişlərini göstərərək səsləndi. Qadınların bəziləri güldü.

«Ax! Bizdə onları cəzb edə biləcək nə görürlər ki, mən təsəvvür etmirəm. Siz bizlərdən daha xoşa gəlməyən və qeyri-seksual varlıqlar təsvir edə bilərsinizmi?» — deyə, Zinaida guya ki, dəhşətə gəldiyini göstərərək zarıladı.

Enninin Zinaidanın sözünə küfrlü etirazı dostlarının gülüşünə səbəb oldu. Daha murdar sözlər deyildi. Sabina onlara əhəmiyyət verməməyə çalışaraq irəli baxırdı.

«Bizim kiçik müqəddəsimizə ədəbsiz söhbətlərimiz xoş deyil. O, bizim dəhşətli olduğumuzu düşünür!» — Enni dedi.

Sabina səsinə çıxarmırdı. Bu isə digərlərini özündən daha da çıxarırdı. Pozğun danışığı xam, lakin son dərəcə acıqla idarə olunan Enni bu dəfə Sabinanın nəzərdə tutduğundan daha çox qəddarlığına səbəb oldu.

İş gününün sonunda qadınlar Danube boyu gedən palçıqlı yolu getmək üçün əldən düşmüş və nasaz halda həmişəki kimi sıraya düzülülər. Mühafizəçilərdən biri Peter hamar burunlu gənc, səfeh görünüşlü yoldaşını dürtmələdi, sonra Sabina keçəndə ona badalaq vurmaq üçün ayağını uzatdı. Sabina tamamilə sürüşkən palçıqın içinə yığıldı.

Digər mühafizəçilər bərkədən güldülər.

Peter Sabinaya tərif əyildi və onun ayağından dartdı. O, təpədən dırnağa qədər pəlçiq içində idi.

«Xanım, sizə indi çimmək lazımdır» — deyə, o donquldandı.

«Onu Danubeyə tullayın!» — deyən qadın səsi gəldi.

Sabina kişinin onu tutmasına qarşı mübarizə etdi, lakin digər mühafizəçi tələsərək yoldaşına yardım etdi. Peter onun biləklərindən tutanda, digər mühafizəçi onun topuqlarından yapışdı. Onlar Sabinanı bir dəfə yellədilər və sonra havaya atdılar. O, çayın qayalı dayazlığına düşdü, onun nəfəsi dayandı. Sabina donub qalmışdı, lakin buz kimi su üzərinə töküldüyünə və onun kiçik bədənini qayalar üzərində süründürdüyünə görə ağı başında idi. Sahildən qışqırıqlar gəlirdi, lakin Sabina onları anlamırdı. O, hər dəfə durmağa çalışanda, su axını onu aşağı çəkirdi. Faydası yox idi. Sabina özünü xilas edə bilmirdi.

Qəfildən iki güclü əl onun qollarından tutdu və onu sahilə çəkdi. Kimsə onu oturtdu və kürəyindən vurdu. O, kürəyindən kəskin şəkildə sancan ağrıdan çətinliklə nəfəs alaraq, özünü ac və xəstə hiss edirdi. Baş gicəllənməsi onu üstələdi və qulağında güclü bir uğultu yarandı. Bu, cənnətdən gələn həyat suyu idimi? Lakin sonra o, gözlərini açdı və pəlçığı, mühafizəçiləri və çayın sahilində düzülən arıq, çirklənmiş qadınları görüb hələ Səməvi Səltənətdə olmadığını anladı.

«O, yaxşıdır. Qalx ayağa!» — deyə, qadın Sabinaya sərt səsle ucadan dedi. Sonra daha yumşaq: «Tərpən, yoxsa donacaqsan.»

Kobud əllər pastorun həyat yoldaşını ayağa qaldırdı. Sabina titrəyirdi, lakin o, soyuqdan deyil, daha çox şokdan əziyyət çəkirdi. O, həmin anda böyründə güclənən kəskin ağrıya görə sinəsindən tutdu.

Onlar nəhayət daxmaya çatanda, Sabina yaralarına göz gəzdirdi. Onun böyrü bərk göyərmiş, əl və ayaqlarının dərisi dərindən cızılmışdı. Qollarını qaldırmağa çalışanda elə kəskin ağrı hiss etdi ki, az qala nəfəsi kəsildi. O, güclə öz çarpayısına çatdı və bütün gecəni hər dəqiqədən bir yerində çevrilərək, daha rahat vəziyyət tapmağa çalışaraq yatmağa çalışdı. Lakin tapa bilmirdi.

Növbəti səhər o, düşərgə həkimini, pisniyyət Kretzeauunu adlı bir qadını gördü. Böyük sarı-bənövşəyi göyerti Sabinanın bir böyründə Afrikanın xəritəsi şəklində yayılaraq forma aldı və indi artıq o, qollarını belindən yuxarı qaldıra bilmirdi.

«İşə yararlıdır!» — deyə, Kretzeauu bəyan etdi.

Sabina etiraz etməyə başladı, lakin fikrini dəyişdi. Mübahisə etmək yalnız daha çox cəzaya, güman ki, karsərə salınmağa səbəb olardı. O, iş yerinə aparılmağı gözləyən qadınlar tərəfə yönəldi, lakin sıra irəliləyəndə kənardə durdu.

«Sənə nə olub?» — deyə, nəzarətçi onun beli bükülmüş dayandığına tərs-tərs baxaraq bağırdı.

Sabina: «Mən bu gün işləyə bilmərəm. Mən çox ağrıyiram. Məncə qabırğalarım sınıb.»

Nəzarətçi ona möhlət verə bilərdi, amma qəzəbli Peter sürətlə hər hansı bir niyyətə son qoydu. O, Sabinanın biləklərindən tutdu və onun iztirablı ağrıdan qışqırmağına səbəb olaraq sıradan qəfildən dartdı. «Bu dünən normasını yerinə yetirən deyilmi? Nə olub ona? İrəli!» O, Sabinanı hərlətdi və onun belindən təpik vurdu. O, qadınların sırasına tərəf çatacaq qədər bərkdən itələndi.

Həkimlər sonra onun iki qabırğasının sındığını təsdiq etsələr də, Sabina həmin və hər gün işə getdi.

## Diana və Floreya

Nəhayət, sıxıcı bir tərzdə yay gəldi və Sabinanın ümidi getdikcə artmağa başladı. Düşərgəyə iki yeni qız gəldi və Sabinanın daxmasında qalmağa təyin edildilər. Bəzi küçə qadınları onları tanıyırdılar, lakin onlarla danışırdılar. Onlar utanaraq, otağın uzaq küncündə çarpayı tutdular.

Sonra Sabina onların, Diana və Floreyanın bacı olduqlarını öyrəndi. Tünd xarakterli və çılğın olsalar da, hər iki qızın yaxşı xasiyyəti və sakit səsi vardı. Lakin tanıyanlar onların fahişə olduğunu demişdilər və onlar da başqaları kimi kanalda «inzibati» cəzalarını çəkmək üçün buraya atılmışdılar.

Ümitsizlik və sirr ruhu bacıları bürüdü. Bir çoxları qurdalayıb burunlarını soxsalar da, heç kim onların keçmiş barədə öyrənə bilmirdi. Əgər bir gün mühafizəçilərin Sabinanın adını çəkdiyini Diana eşitməsəydi, bacılar qul kimi işlər, yatar və sirlərini saxlayardılar.

Diana dərhal Sabinanın yanına tələsdi. «Sən Riçard Urmbrandi tanıyırsan?» — deyə, soruşdu.

«Mən onun həyat yoldaşyam» — deyə, Sabina cavab verdi.

«Ah! Siz mənim haqqımda nə düşünürsünüz?» — o dedi.

«Nəyi nəzərdə tutursan?» — deyə, Sabina soruşdu.

«Mənim atam adi təbliğçi idi» — deyə, Diana səsi titrəyərək söylədi. «O, Riçardın kitablarından bizə oxuyardı; o, bu kitabları «ruhani qida» adlandırırdı. Atam xəstə həyat yoldaşını və altı övladını arxada buraxaraq, imanına görə həbsxanaya göndərilmişdi. Floreya və mən böyük övladlarıq. Atam həbsxanaya salınanda hər ikimiz fabrikdə işlərimizi itirdik. Bizim ailəmiz açlıq çəkirdi.»

Diana ürəkəğrıdan hekayəsini danışmağa davam etdikcə, Sabina təsəlli verən əlini qızın qoluna qoydu. «Bir gün cavan oğlan mənimlə

görüşmək istədi. Biz kinoya, sonra da yemək yeməyə getdik. O dedi ki, mənə işləmək üçün icazə ala bilər. Sonra da...» Diana başını aşağı saldı və gözlərindən sel kimi axan göz yaşlarını sildi. «Biz şərab içdik, çox içdik, sonra isə o... o məni aldatdı.»

O danışdı ki, az vaxtdan sonra bu, yenə baş verdi, lakin bu dəfə iş üçün icazə barədə heç bir şey danışılmadı. Lakin həmin kişi ona pul verdi. Diana ailəni saxlamaq üçün anasının pulu nə qədər ehtiyacı olduğunu bilərək pulu qəbul etdi. Bir həftə keçəndən sonra, həmin kişi onu dostu ilə tanış etdi — və sonra onları birlikdə qoyub getdi. Həmin kişi onunla yaxınlıq etmək istəyəndə, o hiddətləndi. Amma onda o da çox ehtiyacı olan pulu təklif edib dostunun təklifinə uyğun olaraq hərəkət etdiyini söylədi. Diana həvəssizcəsinə təslim oldu.

Diananın hekayəsi nə qədər dəhşətli idisə, Sabina qızın nə isə gizlədiyini hiss edə bilirdi. Birdən Diana dayandı və Sabinanın üzünə baxdı. «Mən elə bildim ki, siz mənə nifrət edəcəksiniz. Məgər mənim məişhi ailəsindən gələrək fahişə olmağım sizi məyus etmirmi?»

Sabina nəzakətlə dedi: «Sən fahişə deyilsən, sən məhbussan. Heç kim həmişə fahişə və ya müqəddəs, hətta aşpaz və ya dülgər qala bilməz. Sənin etdiyin şeylər yalnız sənin varlığını təşkil edən əlamətlərdir. Onlar istənilən zaman dəyişə bilər. Mən inanıram ki, sən mənə bu hekayəni danışmaqla artıq dəyişmişsən.»

Diana Sabinanın sözlərinə inanmaq istəyirdi, lakin o, doğrudan da rahat deyildi. O, boş daxmada öz dar uşaq çarpayısında oturmuşdu. Onun əlləri dizləri arasında sıxılmışdı, üzü dərd və günahdan gərgin idi.

«Əgər təkcə mən olsaydım, bu, elə də pis olmazdı. Amma mən bacımı da məcburi özümə qoşdum. Mənim dostum bunu təklif etmişdi. O dedi ki, ailənin bütün öhdəliklərini təkcə üzərimə götürməyim ədalətsizlikdir. Ona görə də, axırda mən onu Floreya ilə tanış etdim və onu özü ilə aparmağa icazə verdim» — deyə, Diana göz yaşları içində boğuldu.

Tezliklə Floreya da fahişəlik həyatına qoşuldu. Bacıların ən böyük çətinliyi onları həddindən artıq sevən on beş yaşlı qardaşlarından bunu gizli saxlamaq idi. Atası kimi o da həssas temperamentli güclü dindar idi, lakin dünyadan xəbəri yox idi. «O, qarışqanı belə incitməzdi. Biz bildik ki, əgər o öyrənsə, kədər və qəzəbdən öləcək. Biz bunu ondan gizli saxlamağa çalışdıq» — deyə, Diana başını tərpədən dedi.

Amma bacıların yeni həyat tərzini — evə gec gəlmələri və qəfildən ailənin pulu olmasının nəzərə çarpması — qonşularını şübhələndirdi. Tezliklə onlardan biri nəsə öyrənib oğlana demişdi.

«O, şokdan dəli olmuşdu. O, ruhi xəstəxanaya düşdü» — Diana kədərlə dedi.



Sonra onların ataları azadlığa buraxıldı. O, qızlarının batdığı uçurumu biləndə: «Allahdan yalnız onu istəyirəm ki, mənə yenidən həbsxanaya göndərsin, ailəmlə baş verənlərdən xəbərdar olmayım» — demişdi.

İndi artıq Diana dayanmadan göz yaşları axırdı.

«O, yoluna davam etdi. O, uşaqlara Bibliya dərsləri deməyə başladı və tezliklə, onun barəsində polisə xəbər verildi. Xəbərçi sonradan qəsdən gedib atam barədə xəbər verdiyini və bunu bizim «işlərimizə» qarışmasını deyə, onu yolumuzdan yığışdırmaq üçün etdiyini mənə dedi. Bu, mənə ilk dəfə aldadan adam idi.»

Faciəli hekayəni eşidərək çaşqınlıq üçün düşən və kədərlənən Sabina yaxınlaşıb Diananı qucaqladı. «Sən etdiklərinə görə utanırsan və düz edirsən. Hətta Allahın belə çarmıxa çəkildiyi əzab-əziyyət dünyasında sən məsihçi kimi daşdığın Onun adının çirkənməsinə imkan verə bilməzsən.» Lakin bu ağırı və günah hissi nurlu salehliyə çıxaracaq. Unutma, Qolqotadakı əsgərlər Məsihin böyrünü dərindən deşmədilər ki, mənim və sənə kimi günahkarlar asanlıqla Onun ürəyinə girək və bağışlanma tapaq» — dedi.

Diana onun sözləri barədə düşündü və cavab verdi: «Utanmaq və əzab-əziyyət — bəli, onlar mənə tanışdır. Amma mən bir şeyi də etiraf etməliyəm. Mən gördüyüm işə çox vaxt nifrət etməmişəm. İndi isə həmişə ağıma pis fikirlər gəlir. Mən onları uzaqlaşdırma bilmirəm.»

Sabina əzab çəkən Diana üçün hər gün dua edirdi və nəhayət, yazıq qız öz günahından azad ola bildi. Sabina daim Diana və bacısının evə çörək gətirmək üçün necə günah etdiyi barədə düşünürdü. O, daha böyük günahın, vaxt ayıraraq bu insanları qorumaq üçün yemək göndərməyən azad ölkələrdə yaşayan məsihçilərə aid olduğuna qərar verdi.

## «Mən sənə gözlərimdə özümü görürəm»

Bir neçə həftədən sonra Sabina düşərgə komendantının müavininin, qırmızı sifətli, enli çiyinli və gözəl dişləri olan bir qadının yanına aparıldı. Onun böyük uniforması sanki zireh kimi onun hərəkətlərini çətinləşdirirdi.

«Sən məhbuslara Allah haqqında danışmışsan. Buna son qoymalısan!» — deyə, xəbərdarlıq etdi.

«Bağışlayın, amma bunun qarşısını heç bir şey ala bilməz» — deyə, Sabina cavab verdi.

Özündən çıxmış komendant müavini yumruğunu qaldırdı ki, Sabinanı vursun. Sonra dayandı və diqqətlə baxdı.

«Nəyə gülürsən?» — o, sifəti qəzəbdən qaralaraq soruşdu.

Sabina cavab verdi: «Mən sizin gözlərinizdə gördüklərimə gülürəm.»

«Nə görürsən?»

«Özümü. İnsanlar bir-birinə yaxınlaşanda onlar özlərini bir-birinin gözlərində görürlər. Sizin gözlərinizdə mən özümü görürəm. Mən də tez coşan olmuşam. Mən də — sevməyin nə olduğunu öyrənənə qədər qəzəblənib başqalarına kəskin sözlər və xudbin fikirlərlə zərbə endirirdim. İnsan sevə biləndə, özünü həqiqət uğrunda qurban verə bilir. Mən dərsi alandan bəri əllərim yumruq tutmur» — deyə, Sabina cavab verdi.

Zabit sanki Sabinanın cəsarətindən heyrətə gəlmişdi. O, sakitcə davam etdi: «Əgər siz mənim gözlərimə baxsanız, özünüzü Allahın edə biləcəyi kimi görə bilərsiniz!»

Sanki komendant müavini daşa döndü. Onun qəzəbli davranışı dəyişmədi, lakin o, sakitcə: Rədd ol» — dedi.

Sabina məhbuslar arasında Məsih haqqında şəhadət etməyə davam etdi.

## Azadlıq

Sonra gözlənilmədən o, azadlığa buraxıldı. Sabina azadlığa buraxılmasını əmr edən sənədi oxumağa çalışdı: başlıq «Azad olunma şəhadətnaməsi» idi, lakin o, maşına mindirilib düşərgədən aparılanda gün batmışdı və oxumaq üçün qaranlıq idi. Çox keçmədən o, Buxarestin kənarlarında düşürüldü.

O, öz sürüşkən, qoxulu düyünçəsini saatlarla daşıyaraq qəsəbələrdən keçdi. O, təxminən üç ildən sonra ilk dəfə idi ki, insanların işdən sonra evlərinə getməsini, ailələri ilə bazarlıq etməsini və onun həbsxanaya düşməmişdən əvvəl yaşadığı kimi gündəlik işlərlə məşğul olduğunu görürdü.

Sabina səbirsizliklə evə çatmağa tələsirdi — onda hələ evinin mövcud olub-olmadığını düşünürdü.

O, nə qədər dəyişikliklərlə qarşılaşacağını düşünürdü. O, qohumlarının və dostlarının başına nə gəldiyini bilmirdi. Mihainin on dörd yaş olmalıydı. Bu illərdə onun başına nələr gəlib? O, az qala onu görməkdən qorxurdu, amma bunu həsrətlə gözləyirdi.

Sabina ilk dəfə saxlanıldığı polis məntəqəsi barədə kədərlə düşünərək Qələbə küçəsini keçdi. Heç nə dəyişməmişdi. Marks, Engels, Lenin və Stalin kimi kommunistlər adlandırılan dörd dahinin nəhəng portretləri hələ də küçədən keçən əhaliyə gözlərini bərəldirdi.

Nəhayət o, tanıdığı binaya çatdı və pilləkənləri qalxdı. O, bunun da dəyişməyəcəyinə ümid edərək qapını döydü. Dostu qapını açanda sanki o yüngülləşdi.

«Sabina!» — deyə, əlləri ilə ağzını tutaraq və Sabinaya baxmaq üçün arxaya çəkilərək dostu qışqırdı. «Bu mümkündür?»

İki qadın qucaqlaşdılar və ağlamağa başladılar. Sonra Mihai otağa girdi. Mihai qapıdan girərkən Sabina ürəyinin sanki dayanacağını hiss etdi. O, solğun, hətta həbsxanaya gəlmiş vaxtdan bəri daha hündür və ariq idi. İndi Sabina Mihainin gənc oğlan olduğunu gördü.

Onlar qucaqlaşanda onun yanaqlarından göz yaşları axdı. Mihai irəli əyilib, barmaqlarının ucu ilə ehtiyatla onun göz yaşlarını sildi.

«Ana, çox ağlama» — dedi.

Sabina oğlunu yenidən qolları arasına aldığına görə çox xoşbəxt idi. O, düşündü ki, əgər indi ağlamağını dayandıra bilsə, artıq heç vaxt ağlamaq lazım gəlməyəcək.

## Yalnız bir söz lazımdır

İlk günlərdə Sabina ölümdən qayıtmış bir qadın kimi idi. O, azad olduğuna görə çox xoşbəxt idi. Amma tezliklə realıq özünü bürüzə verdi: o, artıq məhbus olmadığına baxmayaraq, yalnız pastorun həyat yoldaşı olduğuna görə deyil, özü də keçmiş məhbus olduğuna görə ictimai səfil olaraq qalırdı. Azuqə talonu olmadan o, hətta çörək belə ala bilmirdi. Talon almaq isə tamamilə qeyri-mümkün idi. Bir səhər o, saatlarla hökumət idarəsinin qarşısında sırada dayanmışdı. O, balaca pəncərəyə çatanda, qız sərt şəkildə dedi: «İş kartınız haradadır? Bu olmadan siz azuqə talonu ala bilməzsiniz.»

«Amma mən keçmiş məhbusam. Mən heç cür iş tapa bilmərəm» — deyə, Sabina izah etdi.

«Mən kömək edə bilmərəm. İş kartı və nömrə olmadan azuqə talonu yoxdur» — deyə, qız artıq sırada Sabinanın arxasında duran şəxsə baxaraq dedi: «Növbəti!»

Sabina və Mihai yenidən başqalarının şəfqəti sayəsində yaşamağa məcbur idilər.

Urmlandarın evi və bütün əşyaları müsadirə edilmişdi. Xoşbəxtlikdən onların evi olan binada dostları yaşayırdı və onlar Sabina və Mihaini iki kiçik çardaqda yaşamağa dəvət etdilər. Mebel laxlayırdı, köhnə çarpayıların dəmir toru sınımışdı və burada nə su gəlirdi, nə də hamam vardı. Lakin Sabina yenidən oğlu ilə birlikdə olduğuna sevinirdi və bu yeri evə çevirməkdə niyyətli idi.

Sabina azadlığa buraxıldıktan bir neçə ay sonra bir səhər onun çardağının qapısına Daxili İşlər Nazirliyindən bir məmur gəldi. Bu,

gurultulu səslə və qara saçları ortadan ayrılmış kök bir kişi idi. Onun kağızlarla ağzınacan dolu olduğundan az qala partlayacaq portfeli vardı.

Həmin kişi bəyan etdi ki, Sabina pis anadır və o, oğlunun qayğısına layiqincə qalmır. Sabina sakitcə oturub gözlərini ona dikmişdi. O, nə baş verəcəyini bilirdi.

Nəhayət kişi dedi ki, onun ərinə, bəlkə də heç vaxt görə bilməyəcəyi əksinqilabçıya bağlı qalması nə qədər düzgündür? Cavan ağıllı qadının hökumət düşməninədən boşanması yalnız sağlam bir düşüncədir. Əgər belə etməsə o, gec-tez bunu etdiyini görəcəkdə. O, hökumətə qarşı bu cür kor-koranə, axmaq itaətsizliyə nə qədər tab gətirəcəyini düşünürdü?

Həmin adam Sabinanın son taleyinin ürəkparçalayan təsvirini çəkdikcə bir-birinin ardınca onu qorxudur və dilə tuturdu. Sevgi? O, bu sözlə istehza ilə güldü. Bu, bir cəfəngiyyat idi. Sevgi yoxdur. Sabinaya yalnız yeni həyat yoldaşı, oğlu üçün yeni ata lazım olduğunu dedi. Əksinqilabçılara qarşı heç bir məhəbbət olmamalı idi.

Daxilən əsəbiləşərək, Sabina: *«Sən bunları mənim evimdə deməyə necə cəsarət edirsən? Mən həyat yoldaşım ilə yalnız xoşbəxt vaxtları keçirmək üçün ailə qurmamışam. Biz əbədlilik birləşmişik və nə olur-olsun, mən ondan ayrılmayacağam»* — düşündü.

Həmin adam daha yarım saat mübahisə edib inandırmağa çalışdı, Sabina isə heç bir söz demədi. O, köhnə bir məsəli xatırladı: Hətta Allah belə susan insanı təkzib edə bilməz.

Nəhayət, həmin adam yumru başını yelləyərək geri çəkilib, evi tərk etdi. Qapını arxasınca bağlayaraq o: *«Gec-tez bizim yanımıza gələcəksiniz»* — dedi: *«Hamı belə edir.»*

Həmin adamın xoşagəlməz rəftarına baxmayaraq, yenə də ümid işığı vardı. Sabina qüssə içərisində düşündü: *«Əgər kommunistlər onun boşanmasını istəyirlərsə, deməli Riçard sağdır!»*

Sabina onun səs-küylə pilləkənlərlə aşağı düşdüyünü eşitdi. *«Yəqin ki, növbəti qurbanının yanına getdi, orada bəxti gətirər»* — deyərək, Sabina fikirləşdi.

Dövlət məmurları əllərindən gələni etdilər ki, məhbusların həyat yoldaşları onlardan boşansınlar — birincisi, çünki məhbuslar baş verənlərə baxmayaraq, daim onların yanında olmağa söz verən insanların onları tərk etdiklərini eşidəndə, hətta yaşamaq üçün mübarizə aparmaqdan belə imtina edirdilər. İkincisi isə, boşanma qadınlara kommunist həyat tərzinə keçməyə kömək edirdi. Boşanma baş verən kimi, qadınlar günah hissi keçirmədən öz həyat yoldaşlarını unutmağa can atırdılar və bunun ən asan yolu partiya sıralarına qarışmaq idi. Sabina, vaxtilə sevdikləri uşaqlarının ataları olan siyasi məhbuslara sataşaraq dövlət şüarlarını tutuquşu kimi təkrarlayan

qadınların nişanlarını bilirdi. Üçüncüsü, atasız uşaqlar erkən yaşlarında ehkamlarla doldurularaq hökumətin himayəsi altında idilər.

Bunların hamısının baş verməsi üçün yalnız bir söz lazım idi. Qadın boşanma məmuruna razılığını bildirəndə, o, hər şeyin qeydinə qalırdı. Bir neçə gündən sonra kişiye kamera yoldaşlarının qarşısında: «Həyat yoldaşın səndən boşanır» sözü deyilirdi. Sonra həmin kişi: «*İndi mən kimə lazımam? Azad ola bilim deyə təslim olub istədikləri cəfəngiyyata qol çəkməsəm mən axmaq olaram*». Lakin o, hətta imzalasə belə, bir neçə il buraxılmaya da bilər. Bu vaxt onun həyat yoldaşı yenidən ailə həyatı qurur və yeni ərindən uşaqları olur. Beləliklə də, evlər və ailələr — eləcə də həyatlar — dağılırdı.

Sabina həyat yoldaşları məhbus olan qadınları məmurlar onları ziyarət edərək hazır olmağa və ərlərini müdafiə etməyə, onları olduqları kimi sevməyə ruhlandırirdi. O, qadınları onların ailə həyatlarının xoşbəxt anları barədə düşünməyə və sınaqlarda qalib gəlmək üçün bu xatirələrdən istifadə etməyə ruhlandırirdi.

Lakin çox vaxt onun səyləri boşə çıxırdı. Məhbusların həyat yoldaşları üzərində şiddətli təzyiq vardı.

## Digər bir sınaq

Sonra elə bir vaxt gəldi ki, — Sabinanın artıq qırx üç yaşı vardı — o, daha bir sınağa düşdü. Onun adı Paul idi və Sabina bilirdi ki, ona aşiq olub. Sabina Riçard barədə aylarla heç bir xəbər eşitmədiyini bir vaxt o, Sabinanın həyatına girdi və Sabina illərin necə tez keçdiyini hiss etməyə başladı. Sabina yenə də Riçardın sağ olub-olmadığını soruşurdu. Bir çoxları onun qapısına gəlib Riçard Urnbrandla birlikdə həbsdə olduqlarını və onun öldüyünü demişdilər. Bu doğru idi, yoxsa kommunistlərin daha bir yalanı idi?

Sabina Paul barədə düşünəndə çox vaxt başqalarına söylədiyini hikmət sözlərinə qulaq asmağın onun üçün çətin olduğunu gördü. Paul mehriban və mülayim, onun kimi bir yəhudi məsihçi idi. O, bir otaqlı evdə yaşlı valideynləri ilə birlikdə yaşayırdı və bəzən o, Mihaini kinoya aparır və ya dərslərində yardım edirdi. Sabina çox vaxt: «*Bu, hər hansı bir qadının sevgi və etibar edərək birlikdə yaşaya biləcəyi bir kəsidir*» — deyər, düşünürdü.

Bəzən onlar söhbət edəndə Paul onun əlindən tutardı və Sabina əlini onun ovcundan çıxarmaq istəmədiyini gördü. Onların münasibətləri kilsənin və ya qanunun zinakarlıq adlandırdığı bir səviyyəyə gəlib çatmamışdı. Lakin yenə də, Sabina bunun yanlış olduğunu bilirdi.

Bir gün Sabinanın pastoru ciddi sifətlə onun yanına gəldi. «Sabina, səni nə qədər sevdiyimi və qiymətləndirdiyimi bilirsən. Nə olursa-olsun, bu dəyişməyəcək. Mən səni və Riçardı uzun illərdir ki, tanıyıram. Ümid edirəm günah etsəniz də, etməsəniz də, imandan dönsəniz də, dönməsəniz də, yenə də həmişə olduğu kimi sizin qayğınıza qalacağımı bilirsən. Çünki mən sənin nə etdiyini deyil, necə adam olduğunu bilirəm» — dedi. O, çox gözəl emosiya və səmimiliklə danışdı; bir qədər fasilə edəndən sonra: «Sualıma görə üzr istəyirəm. Paulla sənin aranda nə var?» — deyər pastor birbaşa Sabinanın gözlərinə baxaraq soruşdu.

Sabina bir müddət dinmədi.

O davam etdi: «Mənim də bu cür sınaqlarla qarşılaşmadığımı düşünmə. Amma xahiş edirəm, Sabina, sualıma cavab ver.»

«O, mənə vurulub» — Sabina başını aşağı salaraq dedi.

«Bəs sən ona vurulmusan?»

«Mən bilmirəm» — deyər o, səmimi şəkildə cavab verdi. «Bəlkə də».

Pastor davam etdi: «Mən Riçardın: «Od olmadan tüstü olmaz. Əgər sən vaxt götürüb düşünmək üçün zaman ayırsan, sən ərinə və ya arvadına, uşaqlarına verə biləcəyin zərəri görə bilərsən» — dediyini xatırlayıram. Sabina, indi mən sənin çətin bir qərar verməyini istəyirəm. Bu qərar isə odur ki, bir də bu kişi ilə görüşmə.»

Pastor düz deyirdi. «Bu, ən çətin bir qərar idi.» Sabina çox güclü emosiyalarını idarə etmək və Paula qarşı hisslərindən imtina etmək istəyirdi, lakin o, həmçinin ana və qadın idi. O, Paulun yaxşı həyat yoldaşı, daimi tənhalıq hissini aradan qaldıran düşüncəli tərəf-müqabili olduğuna bilirdi. O, həmçinin Mihai üçün yaxşı ata ola bilərdi. Sınaq az qala Sabinanın gücündən artıq idi, xüsusilə də, onun öz kilsə dostları ona: «Sənin ərin ölüb. Sən artıq kifayət qədər çətin həyat yaşamısan. Qoy, bu kişi sənin qayğına qalsın. O, yaxşı məsihçidir və səni sevər» — deyəndə.

Yalnız pastor kifayət qədər cəsarətli idi ki, ona deyilməsi lazım olanı deməyi tapşırsın. Sabina onun düz dediyini bilirdi. O bilirdi ki, şeytan onun şahidliyini məhv etmək istəyir. Ona görə də, çox çətinliklə o, Paula yenidən bir-birilərini görməməli olduqlarını və yenidən özünü Riçardın yolunu gözləməyə həsr etdiyini dedi.

## Açıqca on sətir

Bir neçə həftədən sonra Sabina kilsədə yeri süpürərkən, dostu Marietta əlində açıqca yelləyərkən tələsik halda içəri girdi. Onun göz yaşları yanaqları boyu axırdı. «Sabina, mənə, mənə bu...».

O, artıq danışa bilmədi, sadəcə Sabinanın yanında nəm lövhələrin üzərində tənəffüs oturdurdu.

Sabina kiçik kartı döndərdi. Burada «Vasile Georgesku» deyə imzalanmışdı. Lakin Riçardın iri, qeyri-adi və gözəl, səhsiz xətti idi. Sabinanın gözləri qaraldı və o, kartı bağına basdı.

O, siyasi məhbusların — onlara icazə veriləndə — yalnız on senzurdan keçirilmiş sətir yazma bildiyini bilirdi. Riçard neçə illərdən sonra həyat yoldaşı və oğlunun yaşayıb-yaşamadığını bilmədən nə deyə bilərdi? Sabina nəfəsini saxladı və göz yaşları içində sözləri oxudu. «Vaxt və məsafə kiçik sevgini boğdu, amma böyük sevgini daha da gücləndirdi» — deyə yazmışdı. Sonra o, Sabinadan müəyyən gün Tırqul-Okna, məhbus həbsxanasında onu görməyə gəlməsini xahiş etdi.

Riçardın açıqcası Sabinanın aldığı ən yaxşı xəbər idi. Onun ürəyini sındırırsa da, Sabina gedə bilmədiyini bilirdi. O, hər həftə Buxarest polis məntəqəsinə hesabat verməli idi və onlar davamlı olaraq Sabinanın şəhəri tərk edə bilmə qadağasını ləğv etməkdilər. Ona görə də o, təyin olunmuş vaxt əziz həyat yoldaşını görməyə gedə bilmirdi. Lakin Mihainin onu görməyə gedə bilməsinə görə sevinirdi.

Tırqul-Okna şimali Rumıniyada, Karpat dağlarının o biri tərəfində idi. Buxarestdən çıxan qatar həmin kiçik şəhərə çatmaq üçün dağın ətrafında bir neçə yüz mil yol getməli idi. Sabina «Alis xala» adlandırdıqları dostlarının Mihai ilə ora getməsinə təşkil etdi. Amma yalnız Mihaiyə onu görməyə icazə verilmişdi.

Sabina həyəcanla onları gözləyirdi. Mihai və Alis xala iki gün idi ki getmişdilər və həmin vaxt ərzində Sabinanın ağılında milyonlarla fikir və narahatlıqlar fırlandı: Mihai doğrudan da atasını görə biləcəkmidi? Riçardın onun göndərdiyi isti paltar və yeməkləri qəbul etməyə imkanı olacaqmidi? O, məhbus sanatoriyasında olduğuna görə yaqın ki, çox xəstə idi. O, qalxa biləcəkmidi? O, Mihai ilə danışa biləcəkmidi? Mihai neçə illərdən sonra atasını görəndə necə reaksiya verəcək? Mihai Riçardı şübhəsiz ki, zəif görəndə pis olacaqmidi?

Onlar dekabrda axşam evə gec çatdılar. Sabina onların pilləkənləri qalxdığını eşitdi və hətta o, qapıya yaxınlaşmamış, Alis onu çağırdı: «Biz onu gördük! Onu gördük! O, sağdır. O, sağ-salamatdır!»

Onlar çiyinlərində qar içəri girdilər.

«Mihai!» — deyə, Sabina oğlundan yapışaraq, onun paltosunun soyuq, şaxtalı yununa yanaqlarını sıxdı.

«Ana! Atam yaxşıdır və o dedi ki, tezliklə yanımıza qayıdacağını bildiyini sənə deyim. Əgər Allah bir möcüzə edib məni görməyi ona icazə veribsə, onda daha bir möcüzə edib bizi yenidən bir-birimizə qovuşdura bilər dedi.»

Sonra onlar ağladılar. «Biz saatlarla qarın altında gözləməli olduq. Onlar bizi əsas darvazadan içəri buraxdılar, sonra biz sanatoriya binasından aralıda olan hasarlanmış bir yerdə dayanmalı olduq. Məhbuslar onları ziyarət edənləri qarşılamaq üçün böyük qalaylı daxmaya getmək üçün açıq məsafəni keçməli idilər. Onları görmək dəhşətli idi. Qorxuducu idi! Onlar qaranlıq quldurları, ağappaq qara qarşı örtülmüş formalar kimi görünürdülər — sanki boz qarabasmalar idilər. Onların arasında Riçardın gəldiyini gördüm! Onu nəzərdən qaçıрмаq olmazdı, o, çox hündürdür. Mən əllərimi dəli kimi yelləyirdim, amma o, məni seçə bilmirdi. Biz hamımız bir yerə yığılmışdıq və hamı əlini yelləyirdi. Mən onu gördüm — amma yalnız Mihaiyə onunla danışmağa icazə verilmişdi.» — Alis dedi.

Mihai dedi ki, belə şəraitdə onlar bir-birinə çox şey deyə bilmədilər. Lakin atasının Mihaiyə son sözləri: «Mihai, bir ata kimi sənə verə biləcəyim yeganə hədiyyə bu sözlərdir: hər şeyi düzgün ölçüb-biçə bilmək üçün ən yüksək məsihçi dəyərlərini axtar.»

Sabina Riçardın kartını sevgi ilə Bibliyasının arasına qatlayıb qoydu. O, indidən sonra kartı götürüb yenidən oxuya bilərdi. Sonra o dedi ki, həbsxanada məhbuslara yazmağa icazə verilən məktublarda minuskullardan istifadə etməklə mənanı gizlətməkdə usta olmuşdur. Bunu elə yaxşı edə bilirdi ki, başqaları ona onlara icazə verilmiş hər bir on sətəri mənalı etməkdə yardım üçün müraciət edirdilər. Onlar həmçinin bir-birindən Riçardın təklif etdiklərini soruşduğuna görə Riçardın sözləri bütün yerə yayılmışdı. Nəticədə onlarla məhbuslar açıqcalarını Riçardın: «Vaxt və məsafə kiçik sevgini boğdu, amma böyük sevgini daha da gücləndirdi» — sözləri ilə başlamışdılar. Beləliklə, Riçardın sevgi və ümid ismarıqları hamı tərəfindən çox oxunulur və bəyənilirdi. Məhbus təbliğçisi öz işinə qayıtmışdı.

## Bir sevimli səhər

1956-cı il Kommunist ittifaqının üsyankar əhval-ruhiyyəsi ilə başladı. Sovetin «beş-illik planları» yoxa çıxdı. Hələ də yemək çatmırdı və zəhmət haqqı aşağı idi. Stalinin ölümü yaddaşlardan silinəndən sonra bütün ümidlər yenidən qalxdı.

Sonra fevralda, Kommunist partiyasının on ikinci konqresi ərzində Sovet hökumətinin katibi Nikita Xruşov Stalin və onun əməllərini ifşa edən gizli nitqlər söylədi. Ruslar heç vaxt onu nəşr etməmişdilər, amma tezliklə Şərqi Avropanın hər bir ölkəsində insanlar Moskvadan axan siyasətin mülayim mehinin istiliyini hiss etdilər.



«Anti-Stalinləşdirmə»nin əlamətləri sürətlə yayıldı. Böyük milis və gizli polis qüvvələrinin sayı azaldılmışdı. İqtisadiyyatı bərpa etmək üçün Qərb ölkələri ilə milyon dollarlıq müqavilələr bağlanırdı. Kollektivləşmə zəifləmişdi. Hər şeydən əvvəl isə, uzadılmış amnistiya altında hər gün yüzlərlə siyasi məhbus azad edilirdi.

Sabina Riçardın onların arasında olmasına ümid etmirdi. Sabina onun azad edilməsi barədə heç bir əlamət, xəbər almamışdı. Axı ona daha bir neçə il hökm kəsilmişdi. Sonra 1956-cı il iyulda bir sevimli səhər çağı o, dostlarına baş çəkməyə getmişdi, evə qayıdanda Riçard evdə idi. Başı qırılmış və canlı adamdan daha çox skeletə bənzəyən Riçard nəhayət evdə idi. O, Sabinanı qucaqlayanda, Sabina az qala huşunu itirmişdi. Bu, Sabinanın artıq heç vaxt görməyəcəyindən qorxduğu bir qucaqlamaq idi. Həmin axşam bütün Buxarestdən dostları onu salamlamağa gəldilər və birlikdə dayanmadan gülüş və göz yaşlarını bölüşdülər.

Riçard həbsxanada çox əziyyət çəkmişdi. O, müxtəlif işgəncə alətləri ilə döyülmüş və onun bədəninə xeyli dərman yeridilmişdi. Onun solmuş bədənində on səkkiz işgəncə çarığı qalmaqda idi və sonra həkimlər aşkar etmişdi ki, onun ciyərləri vərəmdən sağalmış çarıqlarla örtülmüşdür. Onlar Riçardın səkkiz il yarım (demək olar ki, onun üç ilini tək yeraltı kamerada) necə sağ qaldığına sadəcə inana bilmirdilər. İndi ona xəstəxana palatasında ən yaxşı çarpayı verilmişdi. Çox maraqlı idi ki, azad edilmiş məhbuslar hara getsələr, onlara mehribanlıq və səxavətlə davranırdılar. Onlar Rumıniyada ən imtiyazlı qrup, kommunistləri qazəbləndirən status idi.

Tezliklə, Riçard sağalandan sonra o və Sabina öz iyirmi illik ailə həyatlarını qeyd etdilər. Onların heç birinin bir-birinə hədiyyə almağa bir pennisi belə yox idi. Amma Riçard Sabinaya, həyatının sevgisinə hər axşam ayələr — sevgi şeirləri həsr etdiyi gözəl bir dəftərçə əldə edə bilmişdi.

Onların hər ikisi sınaq və işgəncələrdən keçmişdi. Allah onların gücü olmuşdu. Sevgi onların motivasiyası olmuşdu. Amma bir onillik faciə arxada qaldığı bir zaman, digəri də onları gözləyirdi.

### «Mələklərini onun ətrafına göndər!»

1959-cu il yanvarın 13-ü axşam Sabinanın kilsəsindən olan bir qadın göz yaşları içərisində Urmandların qapısına gəldi. Bir həftə əvvəl o, Riçardın təbliğlərindən bəzi surətlər götürmüşdü və yüzlərlə nüsxəsi bütün Rumıniyada dövr edirdi ki, bu da qanuna birbaşa zidd idi. İndi üzr istəyən qadın Riçardı xəbərdar etməyə gəlmişdi ki, polis onun evinə

basqın etmiş və olan surətlərin hamısını götürmüşdü. O, qorxurdu ki, çox çəkmədən Riçardın dalınca gələcəklər.

Onlar həmçinin, bir başqa dostları vasitəsilə öyrəndilər ki, Riçard özünü dost adlandıran gənc pastor tərəfindən də ifşa edilmişdir. Onlar bildirdilər ki, həmin adama hədə-qorxu gəlmişdilər və o, həbsxana qorxusu altında ifşa kağızını imzalamaya məcbur edilə bilərdi.

Səhəri gün saat birdə qəzəbli polis zabiti yenidən Urmbrandların qapısını döydü və onların kiçik çardaq evlərinə soxuldu.

«Siz Riçard Urmbrandsınız? Hamınız o biri otağa keçin. Orada qalın» — deyə, növbətçi kapitan ucadan səsləndi.

Yenidən onların kiçik mənzilləri şkafları açan, siyirmələri üzü üstə çevirən, kağızları yerə səpələyən kişilərlə dolu idi. Onlar Riçardın stolunda qeydlər, çap maşınında yazılmış təbliğlər və köhnəlmiş Bibliya tapdılar. Hamısı müsadirə edildi. Sonra onlar Sabinanın ildönümü hədiyyəsini, Riçardın onun üçün şeirlər yazdığı dəftərçəni tapdılar.

«Xahiş edirəm. Onu götürməyin. Bu, şəxsi şeydir. Hədiyyədir. Bu, sizə gərəkdir» — deyə, Sabina yalvardı. Amma onlar yenə də götürdülər.

Növbətçi kapitan Riçarda qandal taxdı və onu otaqdan çıxardı.

Sabina cəsarətlə: «Siz təqsirsiz insanlarla bu cür davranmaqdan utanmırsınız?» — dedi.

Riçard ona tərəf hərəkət etdi, amma onlar onun qollarından tutub geri çəkildilər. O, xəbərdarlıq etdi: «Siz mənə həyat yoldaşımı qucaqlamağa icazə verməyincə mən öz xoşuma otaqdan çıxmayacağam!»

«Qoy getsin» — deyə, kapitan söylədi. Polislərdən biri qandalları çıxardı.

Gizli polis onların ətrafında dayansa da, onlar birlikdə diz çöküb dua etdilər. Sonra onların səslərindən: «Kilsənin yeganə əsası İsa Məsih, onun Rəbbidir» sözləri süzülərək yavaşca ilahi oxudular.

Riçardın çiyinə böyük bir əl toxundu. «Biz getməliyik. Artıq az qala saat beşdir» — kapitan sakitcə dedi. O, həqiqətən də Riçard və Sabinanın bir-birinə qarşı məhəbbətindən pərt olmuşdu. Onun gözləri yaşarmışdı.

Qandallar yenidən Riçardın biləklərinə bağlandı və polis Riçardı apardı. Sabina aşağıyadək onları izlədi. Qapıya çatanda Riçard dönüb dedi: «Mənim sevgimi Mihaiyə çatdır». Sonra o, bir anlıq dayandı və: «məni ifşa edən pastora da». Sonra o getdi. Polis maşını gedəndə Sabina buzlu küçədə furqonun dalınca qaçdı və pələnc izlərdə sürüşərək qışqırdı və ağladı: «Riçard! Mənim sevimli Riçardım!»

Sonra furqon döngədə gözdən itdi və Sabina tənənfəs və ürəyi sınımış dayandı. Çardaq mənzillərinə qayıdanda qapı açıq idi. Sabina için-için ağlayaraq diz çöküb dua etdi. «Rəbb, mən həyat yoldaşımı Sənin əllərinə

verirəm. Mən heç nə edə bilmərəm, lakin Sən onu bağlı qapılardan keçirə bilərsən. Sən mələklərini onun ətrafında qoya bilərsən. Sən onu geri gətirə bilərsən!» — deyərək ağladı.

O, səhər açılanadək qaranlıqda oturaraq dua etdi. Həmin səhər Alis xala gəldi və onu hələ yerdə oturmş tapdı. Sabina qırmızı, yaş dolu gözləri ilə ona baxdı və: «Onlar yenidən mənim Riçardımı oğurladılar» — dedi.

## Epiloq

Riçard yenidən altı illik həbsxanaya getdi və həmin dövr ərzində Sabinanın yalnız bir dəfə onu görmək imkanı oldu. O, söylə gizli kilsələrdə işini davam etdirdi və özünə Allahın Riçardı heç vaxt qaytarmayacağını düşünməyə imkan verməyərək həyat yoldaşını sədaqətlə gözlədi.

1965-ci ilin dekabrında Norveç Missiyası Yəhudi-məsihiçləri birliyi Riçardı on min dollara geri ala bildi. Həmin dövrdə siyasi məhbus üçün ödənilən qiymət min beş yüz dollar idi. Riçard və Sabina öz vətənləri Rumıniyanı tərk etmək istəmirdilər, lakin gizli kilsələrdən olan imanlılar onları getməyə inandırdılar ki, onlar gedib imanlarına görə təqib olunanların səsi və ən çətin zamanlarda Allahın ağılasığmaz məhəbbətinin şahidləri olsunlar. Növbəti il Riçard, Sabina və Mihai Birləşmiş Ştatlara köçdülər. Kommunistlərin ölüm qorxusu altında Urmbbrand ailəsi dərhal imanları od altında olan bacı-qardaşlarının adından danışdılar.

1967-ci ilin oktyabrında yalnız yüz dollar və mətbəxlərində olan köhnə çap maşını ilə Urmbbrandlar «Şəhidlərin Səsi» qəzetinin ilk nüsxəsini buraxdılar. Həmin vaxtdan qəzet müntəzəm olaraq çap edilməyə davam etdi və təxminən on milyon nüsxəsi bütün dünyada onlarla dildə yayıldı.

Riçard və Sabina Birləşmiş Ştatlara köçdüyü vaxtdan onlar təqib və şəhidliyə baxmayaraq, ümid və sevgi xəbərini paylamaq üçün yorulmadan işlədilər. Onların həyatları çəkdikləri sınaqlardan zənginləşdi.

2000-ci ilin avqustunda Sabinanın ölümündən az əvvəl o, sevimli (həmçinin çox xəstə olan) Riçardından yanına gəlməsini istədi. Bir neçə dostunun yanında Sabina yenidən Riçarda onu nə qədər sevdiyini dedi və onu həyatında olan hər hansı qüsurlara görə bağışlamasını xahiş etdi. O vaxt Sabinanın çox şiddətli ağrıları vardı, lakin ona ağrı gətirməsinə baxmayaraq, eyni zamanda sevinc də gətirən bu müvəqqəti həyatla vidalaşanda ağı başında və ayıq olsun deyə bütün dərmanlardan imtina etdi.

Onun həyatı Məsihin sevgisi vasitəsilə tab gətirilən və onu tanıyanların hamısına göstərdiyi sevgi həyatı idi.

# Tara

## Qaçaq həyat



**Pakistan**  
**İyun 1985**

Poçtalyon tanıdığı böyük evə yaxınlaşdı və pəncərədən diqqətlə baxdı. Təkcə dəhliz Pakistanın kəndlərində olan bir çox evlərin sahəsi qədər geniş idi. «Məndə Tara üçün bağlama var» — deyə, nəhayət xidmətçi qapıya çıxanda poçtalyon səsləndi. «Mənə onun imzası lazımdır. İçəri girə bilərəm?» Onun qoltuğunda orta ölçülü qəhvəyi karton qutu vardı. Artıq qələmini hazırlamışdı.

«Xeyr, sən girə bilməzsən» — deyə, xidmətçi sərt cavab verdi. «Bağlamanı mənə ver və mən onu Taraya aparacağam. Onun atası qapıya gəlməsinə icazə verməz.»

«Yaxşı» — deyə, poçtalyon həvəsiz razılaşdı. «Amma mən Taranın və ya başqa bir səlahiyyəti çatan bir insanın imzasını götürməliyəm. Yoxsa, mən bağlamanı verə bilməyəcəm; anlayırsınızmı?»

«Bəli, bəli. İndi xahiş edirəm, bağlamanı mənə verin» — xidmətçi əsəbi şəkildə əllərini uzadaraq dedi.

Tara nəyə görə çaxnaşma olduğunu və ona bağlamanı kimin göndərdiyini düşünərək küncdən baxırdı. «Bu nədir?» — deyə o, xidmətçidən soruşdu. «Kimdəndir?» Xidmətçi çiyinlərini çəkdi və kağızı uzatdı ki, Tara imzalasın. Tara adını cızma-qaraladı və sonra bağlamaya keçdi. Bağlama onun gözlədiyindən də ağır idi. O, hər iki qolu ilə onu qucaqladı və otağına gedərək qapını bağladı. Taranın ailəsi kifayət qədər böyük olduğuna baxmayaraq, onun yaxşı mebelli bir otağı vardı. Onun geniş pəncərələrinin qarşısında şkaflar vardı və çarpayısının hər iki tərəfində hər ikisi zərif kristal lampalı cəzbedici gecə lampası vardı. Taranın atasının gənc qızına qarşı incə hissləri vardı və onun otağı atasının aldığı çoxlu hədiyyələrlə dolu idi.

İndi o, istənilən on iki yaşlı uşağın gözlənilmədən bağlama aldığı zaman olduğu kimi həyəcanlı idi. O, bağlamanı yerə qoydu, onun qarşısında dizi üstündə oturdu və kartonun qapaqlarını möhkəmlədən lenti cırdı. Onun sevinc dolu marağı dərhal həyəcana çevrildi. O, ayağa durdu və qapıya doğru gedib başını çıxarmaq üçün qapını kifayət qədər

araladı və diqqətlə yuxarı-aşağı baxıb dəhlizdə heç kimin olmadığına əmin oldu. Yenidən qapını bağladı, lakin bu dəfə yataq otağının ortasında olan açıq bağlamaya yaxınlaşmamışdan əvvəl qapını kilidlədi.

Daxilində bir səs bağlamanı olduğu kimi atasına aparmağı deyirdi. Bu, ən təhlükəlisi olardı, deyə o, öz-özünə dedi. O, sadəcə atasına nə üçün bağlamanın onun adına gəldiyini deyə bilərdi. Lakin doğrusu bu idi ki, Tara qutunun nə üçün gəldiyini bilirdi. Onun içində Taranın almaq üçün göndərdiyi bir şey idi. Bir neçə həftə əvvəl o, qəzətdə bir kiçik kupon dolduraraq göndərmişdi. İndi isə sifariş gəlmişdi və əgər bu şeyi onda tutsaydılar, başına nə gələcəyindən qorxurdu. Onun kiçik ağı tez-tez işləməyə başladı. O bunu, əlbəttə ki, gizləndə saxlayacağını, yoxsa atasına deməyini qərar verməli idi.

Onun marağı qorxusunu rədd etdi və o, kiçik kitablardan birini qutudan çıxardı. Kitabın yumşaq fil sümüyü rəngli üzlüyündə bir söz yazılmışdı: *Yaradılış*. Otağında oturaraq o, üzlüyü açdı və oxumağa başladı.

Bibliya təlim kursu gələn ilk gündən Tara təxminən hər həftə iki və ya daha çox kursu bitirərək fikrini materiala cəmlədi. O, bitirdiyi testləri təlim kursu ilə birlikdə gələn zərflərə qoyaraq möhürlədi və xidmətçidən onları göndərməsini xahiş etdi. Qısa müddətdən sonra Taranı qazandığı uğurla təbrik edərək yeni sertifikat göndərməli idilər.

Pakistanda tanınmış çox məşhur və ciddi müsəlman ailəsindən olan Taranın imanını dəyişmək kimi bir niyyəti yox idi. O, sadəcə Bibliyanı öyrənməklə maraqlanmışdı və xüsusilə də, bəzəkli sertifikatları almağı xoşlayırdı. Bu, asan və əyləncəli idi, eləcə də qutunu və onun içindəkiləri hər gün ehtiyatla çarpayısının altına yığmaq bir həyəcan verirdi. Məktubları göndərib almaqda ona yardım edən xidmətçilər bunu gizli saxlamağa and içdirilmişdilər. Hər kəs bilirdi ki, əgər atası görsə, çox hirslənəcək. Lakin, eyni zamanda hamı Taranın atasının sevimli qızı olduğunu da bilirdi. Düzdür, o dəli ola bilərdi, amma o, sadəcə onu danlayar və təlim kursunu əlindən alardı. O, sadəcə əylənirdi. *Öyrənməyinin nə ziyanı ola bilərdi ki?* — deyə, o öz-özünə sual verirdi.

İki il yarımından sonra Tara son testi göndərdi. O, Bibliyanın hər bir kitabını oxuyaraq bütün kursu bitirdi. O, bu cür bir tədris kursunu bitirdiyinə görə məmnunluq hiss edirdi və yenə də bunun pulsuz olduğuna və sirininin üstünün açılmadığına təəccüblənirdi. Bir neçə həftədən sonra digər bir qutunun gəldiyini görəndə o, daha da təəccübləndi. Bu təlim kursunun qutularından daha kiçik, lakin demək olar ki, onun çəkisində idi. Tara bu qutunun təlim kursu və sertifikatı göndərən insanlardan gəldiyini bilirdi, lakin bu kiçik qutuda nə olduğunu

bilmirdi. Onu təəccübləndirən o idi ki, bu, vərəqlərinin kənarları qızıla salınmış mavi Bibliya idi. Bu, Taranın həyatı boyu gördüyü ən gözəl kitab idi. Kitabın üzünü açaraq o, bütün Bibliya kursunu müvəffəqiyyətlə bitirdiyinə görə minnətdarlıqda bəzəkli hərflərlə adının yazıldığını gördü. Tara yeni hədiyyəsini digər kitablarla birlikdə çarpayısının altında gizlətməmişdən əvvəl, nazik səhifələri ehtiyatla vərəqlədi. Təlim kursu kifayət qədər təhlükəli idi. O bilirdi ki, əgər onda Bibliya tutsaydılar, həyatı cəhənnəm olacaqdı.

Əslində, o, heç yarısını belə bilmirdi.

## Məsihçi

On illik məktəbi fərqlənmə ilə bitirdikdən sonra, növbəti il Tara İranda müqayisəli din araşdırması etməyə dəvət olundu. Onun ailəsi tez-tez İrana köçürdü və Tara orada oxumağa can atırdı. O, həmçinin, gizli Bibliya dərslərinin onun məsihçiliyi öyrənməsində gözəl bir başlanğıc olacağına inanırdı.

Ailəsi təhsil səfərində onu müşayiət etdi və onlar İranda olanda Tara ilk dəfə bir məsihçi ilə görüşdü. Bir dəfə günorta o, dərstdə tapşırılmış təqdimat üçün yerli məscidin həyətidə şəklini çəkmək məqsədilə oteldən çıxanda bu, baş vermişdi. Gənc xarici qadın üçün ətrafda tək gəzişmək təhlükəli idi, lakin Tara həmin gün ona nəzarət edən böyük qardaşına söz verdi ki, oteldən uzaqlaşmayacaq və o, arxayınlıqla onun uzağa getməyəcəyinə razılaşdı.

Onlar şəkil çəkərək həyətdə gəzişərkən, qərribə bir şey gördü. Taradan bir neçə yaş kiçik bir qızın yanında yerdə bir kişi oturmuşdu. O, əllərini möhkəm bükmüşdü və sanki kimləsə danışaraq göyə baxırdı.

«Siz nə edirsiniz?» — deyərək, Tara bu insana çox cəzb olunduğunu hiss edərək soruşdu.

«Mən Allahla danışırım» — deyərək, o, sadəcə cavab verdi.

«Siz Allahla danışa bilməzsiniz. O, yerə düşüb sizinlə danışmayacaq və siz ölməmiş Onun yanına gedə bilməzsiniz. Ona görə necə deyərək bilirsiniz ki, Allahla *danışırırsınız?*» — öz fikrini məsum gülüslə vurğulayaraq mübahisə etdi.

Həmin kişi səbirlə Taraya baxdı və gülümsəyərək əlavə etdi: «Mən nəinki Allahla danışırım, hətta cavab da alıram».

Həmin an Tara kişinin dəli olduğuna əmin oldu. «Siz *cavab* alırsınız? Siz nə peyğəmbər, nə də mələksiniz. Siz Allahdan necə cavab ala bilərsiniz?»

«Bilmək istərdinizmi, Allahla necə danışmaq olar?»

«Əlbəttə, bilmək istərdim» — deyə, Tara cavab verdi. O, bir anlıq ona inanmadı, lakin kişinin yəqin ki, mənasız izahatını eşitmək istəyirdi.

«Onda sabah saat dördə görüşək. Budur, burada yeri yazacağam.» Kişi bir parça kağız çıxararaq öz kilsəsinin ünvanını və istiqamətini yazdı. «Buraya gəlin və siz nəinki Allahla danışa biləcəyinizi, hətta Onun sizi sevdiyini də biləcəksiniz.»

Tara otelə qayıdıb yaşadıklarını qardaşı ilə bölüşəndə, qardaşı qəzəbləndi. «Sən nə fikirləşirsən?! Sən o yerə gedə bilməzsən. Bu, məsihçi kilsəsidir! Bura İrandır və sən müsəlmanсан. Sən belə bir yerdə tutulsan, asıla bilərsən!»

«Mənə müxtəlif dinləri öyrənmək tapşırılıb. Əgər mən axtarış aparmasam, araşdırmalarımı necə başa vura bilərəm?» — deyə, Tara etiraz etdi.

Mübahisə Taranın qardaşının yerli polis məntəqəsinə kilsəyə getmək üçün rəsmi sorğu verməsi ilə bitdi. O, buradan icazə almaq üçün icra hakimiyyətinə göndərildi. Lakin məmurlar ondan on iki təhlükəsizlik zabiti və böyük qardaşının müşayiəti ilə kilsəyə getməyi tələb etdilər.

«Sən qorxmalı olmayacaqsan» — qardaşı dedi. «Bir şey baş verərsə, mən polis ilə birlikdə qapının ağzında duracağam». Taraya maraqlı idi ki, görəsən kilsədə nə baş verir ki, bu cür yüksək təhlükəsizlik tələb edilir.

Növbəti gün, saat dördə Tara kilsəyə gəldi. Təhlükəsizlik işçiləri və qardaşı çöldə gözləyərkən o, yavaşca, bədəni yüngülcə titrəyərək içəri girdi. Həyətdə gördüyü kişidən başqa Tara heç vaxt müsəlman olmayan bir kimsə görməmişdi. O, məsihçilərin necə göründüyünü, necə davrandığını bilmək istəyirdi. Onlar təhlükəli idilərmi?

O, kilsənin sonunda bir yer tapdı. O, girişə yaxın yerdə oturdu ki, lazım olarsa, tez çıxa bilsin. Taxta skamyaların əksəriyyəti artıq dolu idi və artıq mahnı oxunurdu. Kilsə üzvləri müxtəlif mahnılar oxuyurdular və Tara mahnıların sözlərində Bibliya tədris planında oxuduğu bəzi ayələri xatırladı. Oxuyandan sonra bir kişi səhnəyə çıxdı və dua barədə danışmağa başladı. O, dedi ki, dua ehtiyacı olan hər kəs qarşıya gələ bilər.

Bir neçə insan irəli getməyə başlayanda Tara bir gün əvvəl həyətdə gördüyü kişini xatırladı. Onun qucağında təqribən yeddi yaşı olan bir qız vardı; Tara onun kişinin bir başqa qızı olduğunu düşündü. Bu qız tamamilə şikəst görünürdü. Atasını aparanda onun qolu atasının belində yellənirdi. Onun gözləri boş idi və cansız görünürdü.

Həmin kişi qabağa çıxdı və Allahdan uşağına şəfa verməsini diləyərək, ucadan dua etməyə başladı. Kilsədə olan digər insanlar da duada ona qoşuldular və qızın şəfa tapması üçün yalvarmağa başladılar. Tara

yenidən insanın Allahla bu cür danışmağa çalışdığını görüb dəli olduğunu düşündü. Allah nə üçün gəlib bu uşağa yardım etməlidir ki? Tara üçün bunun heç bir mənası yox idi. Lakin Taranın şəkk etdiyinə baxmayaraq, o, sanki baş verənlərin təsiri altına düşmüşdü və öz tezisində yazı bilsin deyə, hər şeyi yadda saxlamaq istəyirdi.

Sonra Tara gördü ki, şikəst uşaq tərpnəməyə başladı. Onun ayaqları yavaş-yavaş möhkəmləndi və atası yavaşca onu yerə endirərək ona ayaq üstə durmağa yardım etdi. *Ay Allah!* Tara düşündü, *gözlərimə inana bilmirəm.*

İndi artıq onu çolaq edən iflicdən sağalmış kiçik qız kilsənin cərgələrarası keçidləri ilə gəlib düz Taranın gözlərinə baxanda kilsədə olanlar yenidən Allaha izzətləndirmə məhniyə oxuyurdular. O, Taranın oturduğu skamyaya çatanda sadəcə: «İmmanuel» dedi və sıraların arası ilə atasının yanına gəldi.

Tara baş verənlərdən və başında fırlanan bütün fikirlərdən dəhşətə gəlmişdi. Nə üçün bu balaca qız bütün kilsədə olanlardan yalnız Taranın yanına gəlmişdi ki? Onun ayaqları necə sağaldı? *İmmanuel* nə deməkdir? Taranın öyrəndiyi dinlər cavablardan daha çox suallar doğururdu. O, nə baş verdiyini anlamaq qərarına gəlmişdi.

O, kilsədə nələrə şahid olduğunu bir kəsə belə deməyə cəsarət etmədi. Lakin şübhəsiz ki, gördüklərini unuda bilmirdi. Sonra o, Pakistana qayıdanda, cavab tapa biləcəyini düşündüyü bir şeyə müraciət etdi. O, mavi Bibliyaya müraciət etdi. Bu dəfə Tara sadəcə testi keçmək üçün oxumurdu; o, səylə həqiqəti axtarırdı. O, hər gün Bibliya və Quran arasındakı fərqliliyi anlamağa və müsəlmanların nə üçün bu qədər məsihçiliyə qarşı çıxdığını başa düşməyə çalışaraq Müqəddəs Yazını tədqiq edirdi.

«*Yəqin ki, məsihçilərin Allahı həqiqi Allahdır*» — deyə, o, düşündü. *Yoxsa ki, dua edərkən onları necə eşidir?*

## Ələ verdi

Nəhayət, Tara çox uzağa getdiyini gördü. O, kiminləsə danışmalı idi. Onu maarifləndirmək əvəzinə din kursları — kilsədə şahidi olduğu və Bibliyada oxuduqları — onda daha çox sual yaratdı və o, nə baş verdiyini həqiqətən anlamaq istəyirdi.

«*Ata, mən bəzi dostlarımla gəzməyə gedirəm*» — deyə, Tara getməyə hazırlaşarkən atasına söylədi. Bu, onun on altı yaşına gəlib çıxdığı vaxta qədər atasını aldatdığı ilk dəfə idi və o, ailəsinin geniş, möhtəşəm evini tərk edərkən günah hissi bütün bədənini bürüdü. Lakin o, məsihçi



imanının nə olduğunu anlamalı idi. Kilsəyə qayıtmaq onun bunu öyrənə biləcəyini düşündüyü yeganə yer idi.

O, şəhərin o biri başına — kilsəyə yollandı və ibadət başladığına görə, gizlicə arxa kürsüdə oturdu. Sonra o, özünü ibadəti aparən adama təqdim etdi və ona bir neçə sual verməyə ümid etdiyini söylədi. Pastor razılaşdı. Tara düşündü ki, bura kilsədir və bu da məsihçilərdir, onlardan hər hansı biri ona yardım edər. Təəssüf ki, bu halda o, yanılmırdı.

Tara həftələrlə ona sual verməyə gəldikcə onun verdiyi suallara görə pastorun narahatlığı bir qədər artırdı. O, öz təhlükəsizliyinə görə narahat olurdu və dəfələrlə Taraya indidən sonra gəlməməsinin daha məsləhətli olduğunu demişdi. «Bəs mən bu cavabları tapmaq üçün daha hara gedə bilərəm?» — deyə, Tara cavab vermişdi.

Taranın davamlılığı bir müddət ona üstün gəldi, amma nəhayət, pastor təhlükənin böyük olduğunu hiss etdi. O, başına gələ biləcək çətinliklərdən özünü qurtaracağını düşünərək, Taranın atası ilə görüşüb, Taranın kilsəyə gəldiyini və Bibliyaya aid suallar verdiyini ona xəbər verdi. Bir neçə dəqiqə ərzində o, Allahın həqiqətən kim olduğunu öyrənmək istəyən yeniyetmə bir qızı ələ verdi.

Həmin gün Tara evə qayıdanda atası: «Sən nə etdiyini düşünürsən?» — deyərək, onun üstünə qışqırdı. «Sən mənə və bu ailəyə nə qədər utanclıq gətirdiyini anlayırsanmı? Sən bu insanla necə görüşə bilərdin? O, müsəlman deyil. O, məsihçidir. Sən nə qədər axmaqsanmış? Sən də indi onlardan birisən?»

Tara atasının qəzəbinə məəttəl qalmışdı; o, atasının belə halını heç vaxt görməmişdi. O, sadəcə suallar verdiyini və məsihçiliyə dönmək kimi bir niyyəti olmadığını başa salmağa çalışdı, lakin atası onu dinləmirdi. O, qəzəbli tərzdə Taranın onun gözləri önündən getməsinə əmr etdi və göz yaşları içində otağı tərək etdi. O, başına nə gətirdiyini və atasının hiddətini necə sakitləşdirəcəyini bilmirdi.

Onun yenə də cavabsız qalan sualları vardı. Otağına qayıdanda, bir az əvvəl qarşılaşdığı səhnəyə baxmayaraq, o, kiçik, mavi dəri qabıqlı kitaba doğru getdiyini gördü. Göz yaşlarını silərək o, Bibliyanı açdı və atasının şiddətli son sözləri onun beynində əks-səda verərkən, onu oxumağa çalışdı.

Nəhayət, qədim sözlər onun həyəcanını yatırdaraq və onu Allahın sevgisi ilə ruhlandıraraq ona toxundu. O, Müqəddəs Yazını oxuyarkən elə fikrə getdi ki, vaxtın necə getdiyini bilmədi və atasının otağa gəldiyini görmədi. Əvvəlcə o, kiçik qızının üstünə səhvən qışqırdığına görə peşman olmuş təəssüratı bağışladı. Amma Taranın nə oxuduğunu görəndə, onun peşmançılığı qəzəbə döndü.

«Sən məsihçisən! İndi mən bunun belə olduğunu bilirəm!» — deyə, qışqırdı.

«Ata, and içirəm ki, məsihçi deyiləm. Mən sadəcə maraqlanıram. Sən mənə inanmalısən!»

«Mənə yalan demə! Bibliyanı başqa nə üçün oxuya bilərsən ki?»

«Xahiş edirəm, ata! Bu, sadəcə oxuduğum kitabdır. Bilirsən, mən əvvəl çox araşdırmışam.» Tara var gücü ilə təqsirsiz olduğuna inandıрмаğa çalışırdı ki, atasının əli qalxıb onun üzünə dəydi.

«Sən bunu bizim ailəmizə necə edə bilərdin? Biz müsəlmanıq!» Atasının rəftarından şok keçirmişdi və ağrı çəkirdi, onu vurduğuna görə gözlərinə inana bilmədiyindən mat qalmışdı. İndi o, yenə Taraya yaxınlaşıb onu yenidən vurdu. «Biz müsəlman olaraq doğulmuşuq və müsəlman kimi də öləcəyik. Sən isə, artıq mənim qızım deyilsən!»

Tara hönkürtü ilə ağlayaraq, nə baş verdiyini anlamaq üçün onun otağına girən böyük qardaşından yapışdı. «Sənin bacın məsihçi olub! O, pastorun yanına gedib-gəlirdi və indi isə mən onun Bibliya oxuduğunu gördüm!»

İttihamı eşidərək Taranın qardaşı narahatçılıqdan qəzəbli hala düşdü və qızı vuraraq atasına qoşulub onu döyməyə başladı. Onun gözü mavi Bibliyaya sataşdı və qəzəbli halda kitabın qızıl kənarlı vərəqlərini cırmağa başladı. Taranın atası bir qayış tapdı, onu iki yerə qatladı və Tara yerdə bükülüb zar-zar ağlayanda vəhşicəsinə onun üzünə və belinə vurdu.

«Ata, sən ona bir ər tapmalısən. Məsələ daha da uzanmamış bunu tez et» — deyə, qəzəbdən və gücdən sifəti qızarmış halda qardaşı atasına dedi. İki kişi nəhayət otağı tərk edəndə atası başını tərpədirdi.

## «İmmanuel, İmmanuel»

Tara ağlayaraq otağın ortasında uzananda ilk duasını dilə gətirdi: «Allah, mən atamın və qardaşımın nə haqda danışdıqlarını bilmirəm. Mən məsihçi deyiləm; mən müsəlmanam. İndi isə mən hansı yolu gedəcəyimi bilmirəm. Xahiş edirəm, mənə gedəcəyim yolu göstər.»

Tara dua edəndən sonra qəribə sülh hiss etdi və yerdə uzanarkən dərin yuxuya getdi. Bir müddətdən sonra o, kiminsə onun başını qaldırdığını və yanağını oxşadığını hiss etdi. O, səs eşitdi; sanki kimsə arxadan ona tərəf gəlirdi. Həmin səs: «İmmanuel, İmmanuel» — deyə, səslənirdi. Tara tez qalxıb ətrafına baxdı və heç kimi görmədi. O, qəribə yuxunu xatırlayanda — bu yuxu idi, yoxsa yox — deyə, həmin an ikinci dəfə eşitdiyi qəribə sözü, «İmmanuel» sözünü təkrarlamağa başladı.

Tara çarpayısında uzanaraq, İranda baş verən hadisə barədə düşündü. «Bu nə deməkdir?» — o, səslə soruşdu. «Nə üçün mən həmişə bu sözü eşidirəm?»

O, ağrıdan titrəyərək yavaşca üzünə toxundu. Atası ömründə onu döyməmişdi və Tara onun qəzəbindən və onu döymək istəyindən dəhşətə gəlmişdi. O və atası həmişə o qədər yaxın idilər ki. İndi isə Tara onların heç vaxt yaxın olmayacaqlarını bilirdi. O, atasının qəzəbinin asanlıqla sakitləşməyəcəyini bilirdi.

Onun həqiqət axtarışı da sakitləşməyəcəkdi.

Bir neçə gündən sonra Taranın atası döyülməkdən üzü hələ də gömgöy olan qızının yanında oturdu. O, yenə də kədərlə müraciət etdi: «Tara, mən sənə etdiklərimə görə çox peşmanam. Ata üçün qızını döymək rüsvayçılıqdır. Sən anlamalısan ki, mən səni incitmək istəmirdim. Sənin mənə yaratdığı bu təəssürat çəkə biləcəyimdən artıq idi. Xahiş edirəm, məni bağışla.»

Tara özünə atasının yenidən malik olduğu mülayimliyə tam etibar etməyə icazə vermədən sakitcə oturdu. «Mən bilirəm ki, sənin ailə qurmaq vaxtın gəlib çatıb.»

Tara onu döyəndən sonra qardaşının nə dediyini xatırladı. Amma axı onun hələ on altı yaşı vardı və ailə qurmağa heç bir niyyəti yox idi. «Ata, mən hələ ailə qurmaq üçün çox gəncəm. Mən təhsilimi bitirmək istəyirəm» — o, sakitcə deməyə çalışdı.

Atası ayağa qalxdı və bir az bərkdən: «Məncə, ən yaxşısı sənin ailə qurmağındır. Bu, təklif deyil.»

Tara atasının səsində artan soyuqluqdan titrədi, lakin belə asanlıqla təslim olmaq niyyətində deyildi: «Xeyr, ata, mən istəmirəm. Mən hələ çox gəncəm və əvvəlcə təhsilimi bitirmək istəyirəm. Ata, mən sadəcə təşkil olunmuş bir nikaha girmək istəmirəm! O, kimdir? Adı nədir? Dini nədir?»

Tara sözlərini dedikdən sonra, nə dediyini anladı. Bu, bir müsəlman qızı üçün axmaq bir söz idi. Onların ailəsi üçün yalnız bir din vardı: islam. Onun atası yenidən qəzəblənərək qışqırdı: «Sən onun dini nədir deməklə nəyi nəzərdə tutursan? Bizim üçün yalnız bir din var! Biz müsəlmanıq!» O, Taranın əlindən yapışdı və düz onun gözlərinin içinə baxmaq üçün onu yanına darddı. «Sən məsihçisən! Elədir ki var! İndi mən buna əminəm!»

Tara özünü müdafiə etmək üçün bir söz demədən yenidən atasının şilləsinin, ağır əlinin ona dəydiyini hiss etdi. O, tamamilə əmin idi ki, qızı məsihçiliyi qəbul edib və cavabında borclu olduğunu düşündüyünü etdi.

Taranın bacılarından biri də təəccüb və qorxu içində otağa girərək onu vurdu.

Yaxınlıqdakı ailə üzvlərinin və xidmətçilərin yalvarışlarına məhəl qoymayaraq Taranın atası və qardaşı onu otağa sürüyüb qapını kilidlədilər. Bir küncə qısılib dəhşət içində əsərkən Taranın öz həyatına görə qorxmasına səbəb vardı.

Onun atası və qardaşı əllərinə nə düşsəydi, onunla döyüdülər: kristal lampaların birinin elektrik kabeli və Taranın şkafindan bir ağacla. Sonra onlar Taranın bütün əşyalarını götürüb çıxardılar və daşdılar — xalça, çarpayı, paltarlar, elektrik əşyalar, hər şeyi — və hamısını dəhlizdə yerə tökdülər. Bu dəhşətli səhnə sona yetəndə Tara indicə boşaldılmış otağının ortasında qan içində uzanmışdı. Qapını çırpamışdan əvvəl atasının ona sözləri belə oldu: «Ya ərə gedəcəksən, ya da öləcəksən. Özün seç. Əgər sən məsihçisənsə, onda bu şəhərdə sənə yer yoxdur. Amma əgər ərə getsən, mənim qızım ola bilərsən. Yoxsa, burada təkə öləcəksən.»

## Qaçış

Tara gah huşunu itirərək, gah da özünə gələrək soyuq kirəmit döşəmədə uzanmışdı. Heç kimə ona kömək etməyə icazə verilmirdi. Ailəsi düşündü ki, əgər yeməksiz və dərmansız orada tək buraxılırsa, özünə gələr. Üçüncü gün, Tara oturmağa başladı, lakin qurumuş qan yığına görə saçları yerə yapışmışdı. Heyrət içində, lakin nə baş verdiyini anlamağa çalışaraq onun ürəyi bulandı və yaralarını gözdən keçirərkən üzərinə kədər çökdü. O, heç vaxt ağına belə gətirə bilmirdi ki, Allahı axtarması onu bu cür bir vəziyyətə gətirib çıxarar. İndi isə, onun bir arzusu vardı, həyatını qurtarmaq. Ailəsindən bir gün belə uzaqda keçirməyən Tara, nə edəcəyini bilmirdi, lakin bu, vacib deyildi. O, getməli olduğunu bilirdi.

O, güclə şkaflına yaxınlaşdı ki, nəsə qalib-qalmadığına baxsın və yalnız bir şey tapdı. Bu onun İrana son səfərindən qalan yol çantası idi. Onun içində bir neçə paltar, bir az pul və üstəlik bəzi daş-qaşlar və onun pasportu vardı. Tara hər an ağrıdan büzüşə-büzüşə səssizcə qanlı paltarını dəyişdi. O, hazır olanda otağın ortasında dayandı və son dəfə ətrafa baxdı. O, bilirdi ki, əgər getsə heç vaxt evə qayıtmaya bilər. Onların cəmiyyətində evdən qaçmaq, məsihçi olmaq qədər pis bir şey idi və ailəsinin heç vaxt bu alçalmanı qəbul etməyəcəyini bilirdi. Əgər onu tutsaydılar, mütləq öldürəcəkdilər.

Ürəyində ağırlıq hiss edərək, o, yataq otağının pəncərəsindən qaçdı və ehtiyatla avtobus dayanacağına yollandı. Tara xəstə, cansız və ürəyi sınımış idi, onu getməyə vadar edən yeganə şey atası və ya qardaşının

onu tapması qorxusu — və məsihçi Allahını daha dərinədən tanımağa susaması idi. O, avtobus stansiyasına çatanda bir neçə saat uzaqda yerləşən şəhərə, tamamilə tanımadığı bir yerə bir tərəfli bilet aldı. O, atası ilə bir neçə dəfə orada olmuşdu və orada gördüyü kilsədə sığınacaq axtarmağı planlaşdırdı. Şübhəsiz, hər bir məsihçinin ona yardım edəcəyini düşündü.

Avtobus yolu uzun idi və insanlar gözlərini zilləyib üz-gözü qanlı yeniyetmə barədə pıçıldadırdılar. Məşhur ailədən olan cazibədar bir qız olaraq, Tara yanında olan sərnəşinlərin onun barəsində nə düşündüklərini bilərək özünü alçalmış hiss edirdi. Bu, onun üçün yeni bir şey idi və o, yalnız Allahı axtarışlarının geridə qoyduqlarına dəydiyinə ümid edirdi. Özünə zillənmiş gözlərdən qaçmağa çalışarkən o, həmçinin, bu yadların onu polisə verməyəcəyinə ümid edirdi. Onun ölkəsində olan qadınların çox az hüquqları vardı və çox nadir hallarda ailənin kişi üzvü olmadan ictimaiyyətə çıxırdı.

Avtobus gəlib çatanda Tara tez düşdü və izdiham arasında gözdən itməyə çalışdı. Onun göyərmiş və qanlı vəziyyətində bunu etmək asan deyildi, lakin o, kilsəyə gələn kimi tez təmizləyəcəyini düşündü.

O, kilsəyə gəlib çatanda, qapıda onu Xilas ordusunun zabiti qarşladı. Gözlənilmədən zabit Taranı burada kömək axtarmasın deyə, fikrindən daşındırdı. «Əgər sizin yerinizdə olsaydım, mən bu kilsənin rəhbəri ilə tək qalmaq istəməzdim. Şayiələr gəzir» — dedi.

Tara az qala ağlayırdı. «Bu nə deməkdir?» — soruşdu. «Mən məsihçinin məsihçi olduğunu düşünürdüm, indi isə, bu kilsənin mənim üçün yaxşı olmadığını deyirsiniz? Mən evimi buna görə tərk etdim?»

«Mənəmlə evə gedək. Mən sizə yardım edib, sizi qoruya bilərəm.» — deyə, həmin adam mehribancasına söylədi.

Baxmayaraq ki, həmin adamın evinə getmək barədə Taranın ürəyinə pis şeylər gəlmişdi, görünür, onun başqa yolu yox idi. O, həvəssiz onunla getdi. Aydın oldu ki, onun arvadı və iki oğlu var və təxminən iki həftə ailədə hər bir kəs onunla mehriban davranırdı. Sonra ailədə şayiələr başladı: arvad ərinin bu gənc, gözəl qızla hər hansı bir münasibətlərə girmək istədiyini düşündü. Nəhayət, Tara artıq bu gərginliyə dözə bilmədi; o, həmin kişidən onu başqa bir yerə aparmasını xahiş etdi. «O, yalvararaq: «Siz başqa bir şəhərdə mənə yardım edə biləcək bir nəfər tanımamış olmasınız» — dedi. «Xahiş edirəm, məni ora aparın və iş taparam. Mən sizin köməyinizi qiymətləndirirəm, amma sizin ailənizə heç bir problem gətirmək istəmirəm.»

«Mən sizə yardım edə biləcək bir insan tanıyıram. O, əslində sən gələn şəhərdəndir» — Xilas Ordusundan olan kişi dedi.

Tara onun sözlərini eşidəndə, qorxdı. «Məncə bu, yaxşı fikir deyil. Xahiş edirəm, mənim atam harada olduğumu bilmir və mən onun bilməsini istəmirəm. Xahiş edirəm, belə etməyin.»

«Narahat olmayın. Mən bu adamı tanıyıram. O, sizə yardım edər» — deyə, Taranı inandırdı.

## Üz döndərilmiş əmi

Tara canını tez qurtarmaq seçimi ilə həmin insanla görüşməyə razı oldu. Lakin təyin olunan yerdə ilk dəfə onu gözləyəni görəndə az qala özündən getdi. «Bu, mənim atamdır! Siz məni aldatdınız!» — deyə, o qışqırdı.

«Xeyr, bu, sizin atanız deyil. İnanın. Gedin görüşün» — dedi.

Taranın təəccübünə, o, həmin kişinin heç vaxt görmədiyi bir əmisi, atasının tam oxşarı olan insan olduğunu öyrəndi. «Nə üçün atam heç vaxt sənin haqqında bizə danışmayıb?» — deyə, Tara soruşdu.

«Mən 1952-ci ildə, Şəriət qanunu qüvvəyə minməmişdən əvvəl məsihçiliyi qəbul etdim. Onda bu, qanuni idi, lakin ictimaiyyət tərəfindən qəbul edilmirdi. Sənin atan məndən üz döndərdi. Ondan bəri mən burada pastor kimi xidmət göstərirəm. İndi mən görürəm ki, səni buraya Allah göndərib. Narahat olma. Mən sənin qayğına qalacağam; sən mənim qızım ola bilərsən» — deyərək, əmisi ölkənin islam qaydalarını qəbul etməsinə istinad edərək izah etdi.

Taranın üzərindən yük qalxdı; o, daxilində ümid işığı hiss etdi; bəlkə də, o, yerləşib, özünə iş tapıb, təhsilinə davam edə bilərdi.

O, tezliklə əmisinin səxavətli, mehriban insan olduğunu öyrəndi və tezliklə onu sevməyə və ona hörmət etməyə başladı. O, Tara ilə saatlarla məsihçilik barədə söhbət edir və onun bütün suallarına cavab verirdi. O, hətta *Immanuel* sözünün mənasını izah etdi. İki ay əmisinin evində qalandan və onunla oxuyandan sonra Tara İsanın kim olduğunu tam anladığını hiss etdi və nəhayət, Allahın onun bütün günahlarını bağışlamasını istəyərək dua etdi və ürəyini tamamilə Ona təslim etdi.

Taranın Allahı axtarması qiymətini ödəyirdi, lakin onun sınaqları sadəcə başlanğıc idi...

Taranın əmisinə baş çəkən bir xalası oğlunun Taranı xatırladığını düşündükdə Taranın çətinlikləri yenidən başladı. «Xeyr, o, yalnız bir müddətlik mənə baş çəkən bir dostumdur» — deyə, əmisi həmin adamı inandırmağa çalışdı.

Lakin xala oğlu əmin olmadı və evə qayıdanda Taranın atasına zəng edib xalası oğlu ilə qalan qızın Tara olduğunu düşündüyünü dedi.

Bir neçə gündən sonra, Tara əmisinin mətbəxində işləyərkən, ön otaqdan gələn tələsik addımları eşitdi. Tara həmin istiqamətdə irəlilədi və mətbəxə girərkən az qala əmisi ilə toqquşanda əmisi: «Bu, sənin atandır! O, gəlir. Sən bu saat getməlisən! Get! Mənim haqqında danışdığım dostumun şəhərdən kənar fermasına get. Al, bir az pul götür; indi qaç! Narahat olma. Mən atana heç nə deməyəcəyəm. Mən bir neçə gündən sonra sənə baş çəkərəm.»

Taranın atası və qardaşı artıq qapının ağzında ikən o, arxa qapıdan qaçdı. Onun düşünməyə vaxtı yox idi, yalnız qaçmalı idi. O, bacardığı qədər sürətlə qaçarkən qanda adrenalin artırdı. O, belə bir hadisə baş verərsə, əmisinin hər ehtimala qarşı həmişə üstündə saxlamağı tapşıracağı ünvanın cibində olub-olmadığını əli ilə yoxladı. Nəfəsi kəsilərək və ağrıyaraq, Tara nəhayət əsas küçəyə çatdı və qaçmağı yeyin addımlarla əvəz etdi. Şəhərin bu qaynar hissəsində şübhə yaratmaq istəmirdi. Taksi saxlayandan sonra o, oturmağa əyildi və gözlərini bağladı. O, yeni tapmış əmisi ilə keçirdiyi iki aylıq qısa müddətdən sonra yenidən qaçdığına inana bilmirdi. Lakin hətta onun sürətlə qaçmasına gətirib çıxaran adrenalin ürəyinin sinəsində çox güclü döyünməsinə səbəb olsa da, o daxilində yavaş-yavaş artan qəribə rahatlıq hissi duyurdu. O, sakitcə atası və qardaşı üçün dua etdi və əmisinə çox kədər verməməkləri üçün dua etdi.

Tara şəhərdə vəziyyət düzələnə qədər on gün fermada qalmalı oldu. Nəhayət, əmisi onu görməyə gəldi və Tara onunla evə getməyə can atdı. Lakin o, əmisinin baxışlarını görəndə ürəyi düşdü. «Əmi, nə olub?» — deyə, o, soruşdu.

«Tara, səni bu iki ay müddətində yanımda saxlamaqdan nə qədər məmnun olduğumu bilirsən» — deyərək, Taranın üzündən gözlərini çəkməyərək başladı. «Sanki Allah mənə həmişə arzuladığım bir qızı vermişdi — həm ruhən, həm də cismən. Amma sən mənimlə qayıda bilməzsən. Bu, çox təhlükəlidir. Sənə bunu dediyimə görə məni bağışla, amma atan sənin ölməli olduğunu dedi. O, bunun onun özü və ailəsi üçün namus məsələsi olduğunu dedi.»

Tara əmisinin ona doğru dediyini bilirdi. O, atasının və qardaşının heç vaxt onun axtarışlarını dayandırmayacaqlarını bilirdi — və əgər onu tutsalar nə baş verəcəyinə şübhə eləmirdi. O, özünə yazığı gəlməsinin əzabının onun fikrini dumanlandırmağa çalışdığını hiss etdi, amma əmisinin gözlərindəki kədər onun fikrini özündən, onun üzərindən və onun əzab-əziyyətindən başqa istiqamətə yönəldərək ürəyinə toxundu.

«Əmi, xahiş edirəm, üzr istəmə. Sənə bu qədər problemlər yaşatdığımı görə mən üzr istəməliyəm. Məni sənin yanına gətirib çıxardığına görə»

Allaha minnətdaram. Sən mənə axtardığım cavabları verdin və indi mən heç vaxt yaşamadığım bir sülhə malikəm. Mən heç vaxt bunun əvəzini verə bilməyəcəyəm» — əmisinin əllərini sıxaraq Tara dedi.

Tara yenidən başqa bir evə getməyə hazırlaşarkən bu, göz yaşları dolu bir vidalaşma idi. Onun əmisi uzaq bir kənddə tanıdığı ailədə onun yaşamasını təşkil etdi. O, əmisindən ayrılanda öz narahatlıqlarını artıq ondan gizlətməkdən yorulmuşdu. Lakin daxilində, nə vaxtsa qaçmağa son qoyacağını deyə düşünürdü...

### Qaçqınlıq məhbusu

Tara getdiyi yeni evində xoş qarşılandı. Ailə yerli pastor, onun həyat yoldaşı və üç oğlundan ibarət idi. Oğlanlar dərhal Taranı yeni bacıları kimi qəbul etdilər. Ən böyük oğul, Rubin cəsəretinə görə Taraya xüsusilə məftun olmuşdu.

Daim onu təqib edən qardaşı və atasından qorumaq üçün Taranın yeni ailəsi ondan çox vaxt otağında qalması xahiş etdi. O, bütün günü otaqda olurdu və axşamlar hamı onu ziyarət edirdi (o vaxt ər və ata olan pastor da yanında olurdu).

Taranın otağı iki hissəyə bölünmüşdü. İki hissə birlikdə onun böyüyüb boya-başa çatdığı yataq otağının yarısı boyda idi. Tara yeni ailəsi ilə qalaraq xilas olmuşdu, lakin bu dustaqlıq artıq ona təsir edirdi. O, buna çox dözə bilməyəcəyini bilirdi.

«Xahiş edirəm, qoyun otağımdan çıxım. Bilirəm ki, siz mənə qorumaq istəyirsiniz. Lakin mən özümü məhbus kimi hiss edirəm. Bu, yaşayış deyil» — bir səhər Tara yalvardı.

Pastor Taraya azad dolaşmağa icazə vermək istəyirdi, amma qardaşı və atasının hələ də onu axtardığını bilirdi. Əslində, onlar şəhər boyu gəzməmiş və onu öldürmək niyyətlərini açıqca bildirmişdilər.

«Tara, bir qədər vaxt keçsin, sonra biz səni buraxacağıq» — deyərək, Pastor söylədi. «Xahiş edirəm, bizimlə birlikdə döz. Bu, sənin yaxşılığın üçündür.»

Tara heç bir seçimi olmadığını bilirdi. Əgər o, adam üçün çıxsaydı, nəinki öz ailəsini, yeni ailəsini də təhlükə altına qoyardı. O, oxuyaraq vaxtından səmərəli istifadə etməyə çalışdı, amma çox vaxt o, gününü sadəcə ağlamaqla keçirirdi. O kiçik otaq bütün bir il boyu onun evi olacaqdı.

Nəhayət, bir axşam Tara pastorun kilsəyə yeni katibə lazım olduğunu dediyini eşitdi. Səhəri gün o, Taranın otağına gələndə o, iş üçün yalvardı. «Xahiş edirəm, pastor, xahiş edirəm, qoyun mən bu işi görüm! Bütün bu vaxtı mən sizin təbliğlərinizi çap etmişəm; mən bu işi görə biləcəyimi



bilirəm. Artıq bir ildir ki, mən buradayam. Yəqin ki, mənim qardaşım və atam artıq başqa yerdədirler» — deyərək, Tara yalvardı.

Pastor qərar qəbul etməkdə çətinlik çəkdi, amma o, Taranı ömürlük saxlaya bilməyəcəyini bilirdi. O, kilsənin baş pastorlarından Taraya iş verməyə razı olub-olmadıqlarını soruşmağa razılaşdı.

Növbəti həftə, Tara kilsədə katibə idi. «Tara, diqqətlə qulaq as» — pastor göstəriş verdi. «Sən başqa bir şəhərdən gələn qardaşım qızısan. Xahiş edirəm, mənə artıq «pastor» demə. Bundan sonra mənə «əmi» deyə çağırılarsan və biz səni Rebeka adlandıracağıq. Heç kimə öz hekayəni danışma. Başa düşdün?»

Tara nəinki anladı, hətta məmnun oldu.

O, yeni işində fərqləndi. O, ingilis dilini öyrəndi və ingiltərəli olan baş pastorun dərhal ondan xoşu gəldi. Ona kilsənin maddi işləri üzərində nəzarət verildi və hətta bazar günü uşaqlara dərs deməyə başladı.

Taranın əsl vəziyyətini bilən baş pastor ona imana gəlmiş gizli müsəlmanlarla tək-tək xidmət etməyə icazə verdi. Tara bu işin onun xidmətinin əsası olduğunu anlamağa başladı və ona yardım edə bilməyən, amma onun möcüzəli şəhadətindən ruhlanan həmin imana gəlmişlərlə eyni sınaqlardan keçməyi ona icazə verdiyinə görə Allaha şükür etdi.

Tara işə başlayandan altı ay sonra, kilsənin zirzəmisində bir çəndə gizlicə vəftiz olunmuşdu. Bu mərasimdə yalnız onun ikinci ailəsi, pastor və əmisinə iştirak etməyə icazə verilmişdi.

## Müjdələmək istəyi

Yeni ailəsi ilə iki il vaxt keçirəndən sonra Taranın artıq on səkkiz yaşı vardı və ətrafa gedib daha çox müjdələməyə can atırdı. O, kilsədə katibə vəzifəsindən çox məmnun idi, lakin müjdələməyə can atırdı. Xidmətçilərin əksəriyyəti məsihçi ailələrində anadan olmuşdu, amma Tara keçmiş müsəlman olaraq, müsəlmanlara müjdələyə bilirdi. Tara atasının və qardaşlarının qəddarlığından qurtulmuşdu və ailəsi tərəfindən rədd edilmişdi. Onun bölüşməyə şəhadəti vardı və o, başqalarının onu dinləyəcəyini bilirdi.

«Xahiş edirəm, Rubin! Qoy mən də sənənlə gedim» — deyə, bir gün pastorun böyük oğlu müjdə səfərinə getməyə hazırlaşarkən Tara yalvardı.

«Keyr, Tara. Bu, çox təhlükəlidir. Kimsə özünü sənənin şəhadətindən təhqir olunmuş hiss edib, sənənin barəndə hökumətə xəbər verə bilər. Mən həbs oluna bilərəm, amma əgər səni tutsalar, mütləq öldürəcəklər» — deyə, Taranın nə qədər çox müjdələmək istədiyini bilə-bilə onun təklifindən imtina etməyə nifrət edərək söylədi.

Rubin Taranı kiçik bacısı kimi sevirdi və onu təhlükə altına sala bilməzdi. O, bilirdi ki, Tara getməyə israr edəcək — və belə də oldu. Artıq Taranın deməyə sübutu vardı. «Rubin, sənə hansı daha vacibdir, mənim təhlükəsizliyim, yoxsa sənin müjdələmək istədiyin xeyli insan?»

Rubin məğlubiyyəti qəbul etdi, Tara onunla səyahət etməyə başladı və Rubin ona müjdələmək sənətini öyrətdi.

Növbəti iki il yarım da heç bir problem olmadan ötüb keçdi. Tara pastorun qardaşı qızı kimi yeni bir həyata başladı və kollec təhsilinin bir hissəsini bitirdi. O, həmçinin keçmiş müsəlman və hindular üçün gizli vəftizlər təşkil etməyin yeni rolunu da tapdı. Onların əksəriyyəti onun və Rubinin müjdə işinin bəhrələri idi. Tara həmçinin savadlanma və uşaqlara xidmət proqramlarının başlanmasında da yardım etdi.

Tara həmişə qorunurdu, amma bütün bu vaxtdan sonra o, nəhayət atası və qardaşlarının hədə-qorxusundan tamamilə uzaq bir həyatda məskunlaşdığını hiss edirdi. Onun yeganə problemi onun pastorun qardaşı qızı olduğuna inanmaqdan imtina edən və onun xidmətinin kilsə rəhbərləri ilə yanaşı böyüdüyünə paxıllıq edən bəzi kilsə üzvləri tərəfindən yarandı. Bu, onun öhdəsindən gəlməli olduğu bir problem idi. Bir bazar günü Tara günorta qarıdan çıxanda onun öhdəsindən gələ bilmədiyi problem onu gözləyirdi.

## Yenidən qaçış

Tara onu dərhal tanıdı; bu, onun əmisi oğlu idi. Gənc oğlan birbaşa onun gözlərinə baxmağa çalışanda bədəninin hər bir əzələsi gərildi, lakin Tara onun kim olduğunu bildiyini nəzərə çatdırmayaraq onun yanından keçməyə niyyətli idi.

«Dayan! Mən səninlə danışmaq istəyirəm» — deyə, onun arxasınca çağırırdı.

Tara oğlanın səsinə onun haqqında yaxşı fikirdə olmadığını anladı. O, artıq dörd ildən çox idi ki, getmişdi və xeyli dəyişmişdi. O, sanki oğlanın səsinə eşitmirmiş kimi ona əhəmiyyət vermədi və yoluna davam etdi. Onda o, ən çox qorxduğu sözü eşitdi...

«Tara!»

O, dönüb qəsdən nəzakətlə cavab verdi: «Ah, salam. Siz mənə müraciət edirsiniz? Mənim adım Rebekadır. Mən düşünürəm ki, sizi tanıyıram. Ümid edirəm mənə başa düşərsiniz, mən bir az tələsirəm.»

Əgər Taranın görünüşü onu ələ vermədisə də, səsi onu ələ verdi. O, bildi ki, əmisi oğlu axtardığını tapıb. İndi isə atası və qardaşlarının gəlib onu tapması yalnız bir neçə saat çəkərdi. O, dərhal yoluna davam edəndə

və tələsən izdiham arasında gözdən itməyə çalışanda ürəyinin tələş içində döyündüyünü hiss etdi. Onun ürəyi elə bərk döyünürdü ki, sanki sinəsindən çıxacaqdı.

Adamlarla dolu küçədə Tara taksi tutdu. «Zəhmət olmasa, aeroporta sürün» — dedi. Onun pul kisəsində pulu vardı, amma hara gedəcəyini bilmirdi. Onun yenə də seçimi yox idi; o, yalnız atası və qardaşları onu tapmadan getmək istəyirdi. Aeroportda o, haraya gedə biləcəyinə qərar verməyə çalışaraq xaricə uçuş lövhəsini gözdən keçirdi. O, ölkənin şərq tərəfində olan bir şəhərə getmək qərarına gəldi; ən azından bu anlıq həmin yerdə təhlükədən uzaq olacağını düşündü. O, çatandan sonra haraya gedəcəyini bilmirdi və aeroportda uzun, çətin bir gecə keçirməli oldu. O, Rubinə zəng etdi ki, ailəsi narahat olmasın. Bundan başqa, o, yalnız fikirləri və xatirələri ilə oturub özünü dua ilə sakitləşdirməyə çalışa bilərdi. O, Allaha «Nə üçün mən?» sualını verməmək üçün müqavimət göstərdi. Amma Tara qaçqın kimi həyat sürməkdən yorulmuşdu və nə vaxtsa özünü təhlükəsiz və xilas olmuş hiss edəcəkmə deyə düşünürdü.

Səhəri gün əldən düşmüş və ruhən üzülmüş Tara ikinci ailəsinin yanına qayıtdı. O, onlara görə pis olmuşdu. Onlar Taraya o qədər məhəbbət və dəstək göstərmişdilər və ona yardım etməklə özlərini və bütün Rəbbin cəmiyyətini təhlükə altında qoymuşdular. Rubin ona dedi ki, ölkəni tərk edə bilsin deyə onun üçün viza almağa çalışır. Tara təlaşlı idi, amma ölkəni tərk edəcəyini düşündəndə bir qədər sakitləşdi. Ən azından başqa bir ölkədə o, əziz dostlarına çətinlik yaratmaq yükündən qurtulmuş olardı. Yalnız dostları deyil, o, bilirdi ki, əgər onu tutsalar, hökumət bu hadisədən istifadə edərək bütün Pakistan kilsələri üçün böyük qalmaqal yaradacaqdı. Bəli, əgər gedə bilsə, bu, ən yaxşı bir yol olar.

Tara düşündü ki, əgər bir müddətlik gözdən itsə, xilas olar. Amma pastorun ailəsindən böyük diqqət gördüyünə görə Taranın paxıllığını çəkən iki kilsə üzvü hadisələri öz əllərinə almağa qərar verdilər. Onlar Pakistan kəşfiyyat xidmətinə zəng vurdular və kilsədəki gənc qızın fəal surətdə müjdələdiyi barədə məlumat verdilər.

## Satqın övlad

Tara Pakistan kəşfiyyat xidməti tərəfindən çağırıldı və burada ona məlumatın doğru olub-olmadığını araşdırmaq üçün onun haqqında iş açıldığı deyildi. Agentlər həmçinin onun ailəsi ilə də əlaqə saxlamaq istəyirdilər. Tara neçə dəfə xilas olduqdan sonra yalnız iki kilsə üzvü

tərəfindən ələ verildiyinə inana bilmirdi. O, kilsə üzvlərinin əksəriyyətinin xoş qəlbli olduğunu bilirdi və öz keçmişini gizlətməsinin vacib olduğunu anlayırdı. Amma axının istiqamətini dəyişmək üçün bir-ikisi kifayət idi. İndi isə o, heç vaxt içindən çıxma bilməyəcəyi bir dərin çuxura düşdüyünü düşünürdü.

Tara Allahdan onu bir daha xilas etməsini dilədi. Onun ağılına İmmanuel sözü gəldi. İndi bu sözün Allah mənimlədir mənasını verdiyini bilirdi və bu fikir kifayət idi. O, inanırdı ki, Allah balığın Yunusu sahələ tūpürməsinə səbəb olmuşdursa, Taranı da bu idarənin ağızından çıxaracaqdı!

Amma bu, asan olmayacaqdı. Həmin idarə Taranın pasportunu müsadirə etdi və suallar verərək formalar doldurmağa davam etdi. Rubin adətən onunla gedir və Taranın onun bacısı olduğuna inandırmağa çalışırdı. Amma onlar buna aldanmırdılar. Pasportdakı adlar üst-üstə düşmürdü. Taranın pasportu həmçinin onu müsəlman kimi təqdim edirdi. Bəs məsihçi fəmiliası haradan idi?

İdarədə bir gün keçirəndən sonra Taraya evə qayıtmağa icazə verildi — amma əvvəlcədən şəhəri tərk etməməsi tapşırıldı. İdarə tezliklə onunla əlaqə saxlayacaqdı. Taraya Allahdan bir işarə lazım idi, nəyəsə ümid bağlamalı idi. İndi onun pasportu yox idi və idarənin onu həqiqi ailəsi ilə görüşdürməsi — onun ölümünə səbəb ola biləcək bir hadisənin baş verməsi yalnız zaman tələb edirdi. Bəzən o, atasının onu öldürməsi üçün hansı metoda əl atacağını düşünürdü...

İdarənin qarısından çıxanda zabitlərdən biri onun qulağına nəsə pıçıldadı. O, Taranın ailəsini tanıyırdı, lakin onun hansı təhlükədə olduğunu bilərək heç bir söz deməmişdi. «Tara, məni dinlə» — dedi. «Mən sənəin əmin oğlanlarından birinin dostuyam. Sənəin kim olduğunu bilirəm. Sən mümkün qədər tez ölkəni tərk etməlisən. Təhlükə altında olan təkçə sən deyilsən.»

Tara məəttəl qalmışdı, amma sakit idi. Kəşfiyyat xidməti agentinin onu ələ verməməsi möcüzə idi. Amma o, yalnız sirri saxlamır, həm də onun indi nə etməli olduğunu təsdiqlədi. O, Pakistanı tərk etməli idi. Amma necə? Onun pasportu yox idi. Hətta olsaydı belə, hara gedəcəkdi?

Rubin dərhal bir səfirlikdən digərinə qaçaraq onun üçün viza almağa çalışdı. O, dəfələrlə rədd cavabı almışdı. Səfirliklər onun öz ölkəsi ilə əlaqəsi olmalı olduğunu və kiminsə onu maliyyələşdirməsi gərəkdiyini söyləyirdilər. Nəhayət, Orta şərqdə bir ölkəyə min Amerika dollarına üç aylıq viza təklif edildi. Tara başqa bir müsəlman ölkəsinə səfər etməkdən

məmnun deyildi, amma yenə də onun heç bir başqa seçimi yox idi. O, pulu ödədiyi gün KX-nin onun həbs edilməsi üçün order hazırladığını öyrəndi. Agentlər onun keçmiş müsəlmanlar üçün vəftizlər təşkil etdiyini və onun özünün də müsəlmanlıqdan məsihçiliyə döndüyünü öyrənmişdilər. O, satqın kimi müəyyənləşdirilmişdi. Tara həmçinin valideynlərinin ona qarşı ittiham irəli sürdüyünü də öyrənmişdi. Onlar onun imandan döndüyünü təsdiqləmiş və islam qanunlarına əsasən, onlar Taranın asılmasını şəxsən məsləhət görmüşdülər.

Daha çox ümitsizliyə düşərək Tara səhərdən axşamadək otağına qapılırdı. O, istənilən zaman valideynlərinin onu tutub öldürəcəyini gözləyirdi. Daha pisi isə o idi ki, onlar Taranın yeni ailəsini də öldürə bilərdilər. Bunların hamısı Taraya görə olardı. Onun duaları qısalırdı, amma həmişə Allaha onu tərk etməməsi üçün ürək ağrısı ilə yalvarırdı ki, hətta tələyə düşsə belə, onun İmmanueli olsun.

### «Allahın sənin üçün planı vardır»

Tara ümidini itirəndə Rubin aldığı pasport və şəxsiyyəti təsdiq edən sənədlərlə qazandıqları viza ilə ehtiyatlı olmağa çalışırdı. O, Taranı məcbur etdi ki, saçlarını kəssin və şəkil çəkdirməsi üçün gün eynəyi geyinsin. Onun əlində Taranın çox xəstə olduğu və sənədlərini götürmək üçün dövlət idarələrinə gedə bilmədiyi barədə sənədi vardı. 1996-cı ilin Pasxa bazar günündə Rubin xoş xəbərlə Taranın otağına daxil oldu: «Tara, bütün səyahət sənədlərin artıq əlimdədir. Pasxa bayramın mübarək!»

«İnana bilmirəm!» — Tara ucadan dedi. «Bunu necə etdin? Bu, sənə necəyə başa gəldi?»

«Bunun əhəmiyyəti yoxdur. Mən sənə demişdim ki, Allah bunların öhdəsindən gələcək. O, səni KX-nin əlinə vermədi. Onun sənin üçün planı vardır, Tara, xüsusilə də bütün yaşadığın çətinlikləri nəzərə alsaq» — deyərək, Rubin gülərək cavab verdi.

Tara onun imanı və dəyanətinə heyran qalmışdı. O, qardaşdan artıq bir insan idi; o, çətin zamanda dost idi və o, heç vaxt Taranı tərk etməmişdi. Bütün bu fikirlərlə, məsihçi ailəsindən və xidmət göstərdiyi bütün kilsə layihələrindən ayrılması ilə Taranın ürəyinə yeni bir kədər gəldi.

«Getməmişdən əvvəl mənim bir xahişim var. Mən yeni imana gəlmişlər üçün planlaşdırdığımız vəftizdə iştirak etmək istəyirəm» — dedi.

Rubin razılıq vermək istəmirdi, amma o, Tara ilə mübahisə etmək üçün çox yorulmuşdu. Rubin kimin qalib gələcəyini də bilirdi. «Əlbəttə» — çiyinlərini çəkərək və gülümsəyərək — «amma sən mərasim qurtaran kimi getməlisən» — dedi.

Növbəti gecə Tara gizli vəftiz mərasimində iştirak etdi. O, imana gəlmiş altı nəfərin hər birini tanıyırdı və onlardan hər biri Taranın möcüzəli hekayəsini bilirdi. Tara onlara etibar edə biləcəyini bilirdi. Onların hamısı bir halda idilər.

İmana gəlmişlərin bəziləri Pakistandan idilər, amma əksəriyyəti digər ölkələrdən gəlmişdilər. Biri Çindən, digəri Əfqanıstandan və iki nəfər isə İran və İraqdan idilər. İmana gəlmişlər üçün digər torpaqlardan gəlib Pakistan boyu səyahət etmək qeyri-adi bir şey deyildi.

Tara Allahın ondan necə istifadə etdiyinə heyrətlənmişdi. O, öz imanına görə ölkəni tərk edirdi, başqaları isə bu ölkəyə gəlib iman etmişdilər. Onun öz kilsəsi də daxil olmaqla cəmiyyətdən olan məsihçilərin əksəriyyəti, hətta nə baş verdiyini bilmirdilər. Öz təhlükəsizliyindən möhkəm yapışan insanlara etibar etmək çətin idi.

## Yenidən ələ verilmiş

Tara Pakistandakı çətinliklərdən çıxdı ki, yeni sınaqlara düşsün. O, ailəsinin təqibindən azad idi, amma o, kimliyini bildirməmək üçün ehtiyatlı olmalı idi. Hətta başqa bir ölkədə belə o, islam polisi tərəfindən tutulmaq və yenidən Pakistana qaytarılmaq təhlükəsi altında idi. Əgər Pakistana göndərilseydi, o dərhal atasının əlinə veriləcəkdə. Onun həyatı möhürlənəcəkdə.

Tara yeni çətinliklərlə də üzləşdi. Müsəlman dünyasında qadın iyirmi beş yaşına çatmamış ərə verilməlidir. Əgər ailə qurmursa, o, fahişə hesab edilir və adətən, həbs edilir, yenidən tərbiyələndirilir və təyin edilmiş bir adama ərə verilir. Taranın ən azından belə bir qarışıq həyat sürərkən ailə qurmaq arzusu yox idi və əlbəttə ki, islam məmurları tərəfindən təyin edilmiş nikaha da girmək istəmirdi. Ən əsası isə odur ki, indi artıq ikinci ailəsi onu maliyyələşdirmirdi və onun yalnız üç aylıq vizası vardı.

O, dərhal anladı ki, real vəziyyətinə fikrini cəmləyərsə, bu, onun ümidini darmadağın edər. Mən hər şeyimi itirmişəm, amma *Allahı tapmışam* — bu cür böyük tapıntı üçün çox az şey itirmişəm. *İmmanuel* — Allah mənimlədir. Kim mənə qarşı dura bilər ki? Mən nə vaxtsa itirə bildiyimdən çox qazanmışam. *İmmanuel*. Allah mənimlə ol — deyər, o öz-özünə təkrar edirdi. Bu, onun bir daha cəhənnəmə aparıb gətirən duasına çevrildi...

Rubin onun yeni ölkəsində kilsə katibəsi vəzifəsində işləməyini təşkil etdi, amma kirayə qalsın bir yana, bu, onun yeməyinə belə çətinliklə çatırdı. O, həmçinin, Məsihdən daha çox daş-qaş və dəb barədə danışan pastor arvadına yarım gün yemək bişirirdi. Tara bunun öz həyatı üçün arzuladığı iman olub-olmadığı barədə düşünməyə başladı və o, yenidən narahat oldu. Ümitsizlik onun ürəyini basdıqca o, depressiya ilə mübarizə apardığını görürdü.

Nəhayət o, paltar dizayneri kimi yeni iş tapdı və üç illik icazə üçün müraciət etmək hüququna malik oldu. Bir problem həll olundu, amma biri hələ qarşıda dururdu.

Yeni ölkədə yeni yaşayış icazəsi ilə Tara bəzi kilsə proqramlarında könüllü işləməyə başladı. Yeni dostlar qazanmaq Tara üçün asan idi; hansına etibar etmək isə bir qədər çətin idi.

Tara həmin vaxt bilməsə də, dostlarından biri Pakistan Məsihçi jurnalında işləyirdi. O, Pakistanda olan əlaqələrindən bildirdi ki, Tara özünü təqdim etdiyi şəxs deyil. O, Taranın hekayəsini öyrənmək istəyərkən, bir gün ibadətdən sonra ona yaxınlaşdı. «Tara, sənin üçün yeni bir ölkədə, yeni bir dildə və ailəsiz çox çətin olduğunu anlayıram» — dedi. «Bizə ünsiyyət və isti yemək yemək üçün getmək istərdinmi? Qoy biz sənə yardım edək.»

Tara razı oldu. O, öz-özünə: «*Yeni dostlar qazanmaq yaxşı olardı*» — dedi.

İlk ziyarətlərdə icmalçı sözünün üstündə durdu. O, Tara və onun yaşadları olan bəzi məsihçiləri səhər vaxtını ünsiyyət və yeməklə bölüşməyə çağırırdı. Amma hər görüşdə icmalçı Taraya keçmiş barədə daha çox suallar — xüsusi suallar verməyə başladı.

«Xahiş edirəm, mən özüm haqda danışmaq istəməzdim» — deyə, o, nəzakətlə, yeni dostunun xətrinə dəymək istəməyərək cavab verdi. Gələn dəfə dəvət olunanda, Tara imtina etdi.

Belə asanlıqla təslim olmağa hazırlaşmayan icmalçı səhəri gün Taraya zəng vurdu. «Tara, mən bilirəm ki, sən burada maddi çətinliklərin var və dostlarımla mən həqiqətən sənə yardım etmək istəyirik» — dedi. «Xahiş edirəm, gəl bizimlə şəhadətini bölüş və biz sənin üçün bir az pul yığacağıq. Biz sənin dostlarıyıq. Sən bizə etibar edə bilərsən.»

Tara həvəssiz olaraq razılaşdı. Həmin dövrdə onun hekayəsini bilən yeganə məsihçilər Pakistanda olan ikinci ailəsi idi. O, hər kəsə kim olduğunu bildirməkdən ehtiyat edirdi. Öz kimliyini gizli saxlamaq ölüm-dirim məsələsi idi.

Bir ay keçdi və Tara digər icmalçılara bir sıra müsahibələr verdi. Hər dəfə, ondan müsahibə götürənlər ürək yanğısı nümayiş etdirib ona kömək

etmək üçün əllərindən gələni edəcəklərini vəd etdilər. Bir neçə ay da müsahibələr oldu, göz yaşları töküldü, amma heç pul verilmədi. Tara nə baş verdiyini anlamağa çalışdı. Nəhayət, bir qadın Taraya bir dəfə zəng edib bankdan hər ay nə qədər pul götürdüyünü soruşdu.

«Siz nə danışırsınız? Mənim bank hesabım yoxdur. Bank mənə heç vaxt pul göndərməyib. Bank nə üçün bunu etsin ki?» — deyə, Tara ondan soruşdu.

«Burada nəşə bir yanlış var. İnsanlar sizin üçün olduğunu düşünərək bu hesaba pul göndərirdilər. Bildiyim qədər, bu, çox böyük bir miqdara gəlib çatmışdır» — qadın dedi.

Taradan istifadə edilmişdi; o, dəhşətli bir həqiqətin üstünü açdı. Biznes qurulmuş və başqaları onun şəhadətindən bəhrələnmişdilər. Sonra o, jurnalı gördü. Jurnalın üzündə yeniyetmə müsəlman qızının möcüzəli şəkildə Məsihi tapması və onu öldürmək istəyən ailəsinin əlindən qaçması haqda hekayə yazılmışdı. Hekayədə onun adı da çəkilmişdi! Tara gözlərinə inana bilmirdi.

«Bu, necə baş verə bilərdi?» — o, heyrətə gəldi. O, isə daha çox: «Mən ailəmin məni tapmasının qarşısını necə alacağam?» — deyə, düşüncəyə düşdü.

Tara özündə deyildi. Kilsəsindən olan bir nəfər bazar günü ibadətdən sonra ona yaxınlaşanda o, daha çox yalan və hiyləyə daha nə qədər dözə biləcəyini düşündü. Bu da eyni hekayə idi: «Bizimlə öz şəhadətini bölüş və biz sənə yardım etmək üçün pul toplayarıq» — dedi. Amma həmin adam təklifi təhrif edərək təqdim etdi. O, Taranın çox gözəl olduğunu düşündüyünü və onun tənha olduğundan şübhələndiyini dedi.

Belə də oldu. Tara əlini qaldırıb həmin adama şillə vurdu. «Sənin arvadın və qızın var! Sən məsihçisən! Sən necə belə bir söz deyə bilərsən» — deyərək, onu danladı.

Həmin kişi Taranın hücumundan tamamilə pərt oldu. O, əlini qızaran üzünə qoydu və: «Sən bunun əvəzini ödəyəcəksən» — deyə, bağırdı. O, böyük bir səs-küy etməyə cəsarət etmədi, çünki yaxında küçədə adamlar vardı.

«Yaxşı. Nə qədər ödəməli olduğumu söylə və mən ödəyim. Ancaq məndən uzaq ol!» — deyə, Tara hələ də həmin kişinin təklifinə əsəbiləşərək cavab verdi.

Problem isə o idi ki, kişinin ağılında pul deyildi.

Üç gecə sonra, Taranın kiçik otağının pəncərəsindən içəri bir kərpic düşdü. Tara kişilərin küçədə qışqırdığını eşidirdi, amma onlar ərəb dilində pis danışıqlarına görə Tara onların nə dediyini anlamırdı. O, pərdənin arxasından baxdı, kişilər yerdən yenə də daşlar götürürdülər. Onlar



dediklərini bir neçə sözlə bitirərək daşları yenidən pəncərəyə atdılar. «Müsəlman ... indi isə məsihçi olub! ... satqın! Polis! Polisə zəng edin...»

O, pərdənin arxasından ətrafa boylananda kişilərin taksiyə atılıb aradan çıxdığını gördü. O, həmin kişilərdən ikisini tanıdı. Onlar Taranın şillə vurduğu kişinin dostları idilər.

Tara dua etdi ki, onların polisi çağırmaq hədə-qorxuları uydurma, onu qorxutmaq cəhdi olsun. Amma bu, uydurma deyildi. Bir neçə saatdan sonra, polis onun qapısında dayanıb nə baş verdiyini soruşurdu. Onlar Taranı polis məntəqəsinə apardılar. «Bizə məlumat veriblər ki, sən müsəlmansan və məsihçiliyə dönmüsən, eləcə də, subaysan» — sual-cavab başladı. Tara bilirdi ki, polis asanlıqla onun Pakistanda atasına qədər açıqlaya və onun barəsində açılan işə müdaxilə edə bilər. O, verilən suallar arasında *Immanuel* sözünü öz-özünə təkrar edərək, qısa, ikimənalı cavablar verirdi.

Bir neçə saatdan sonra polis onu buraxdı, amma ona nəzarət edəcəyini bildirdi. Onlar dayanmadan Taradan nə üçün ailə qurmadığını soruşur və ona ciddi olaraq özünə ər tapmasını məsləhət gördülər. Onlar hətta Taranı qəbul edə biləcək xüsusi bir insan belə təklif etmişdilər.

Möcüzəli şəkildə, Tara dərhal mənzilinə hücum edilmiş qurbandan təqsirliyə çevrildi. Məsihçilərin müsəlman torpaqlarında «hüquqları» belədir.

## Tara üçün həyat yoldaşı

Növbəti dörd ay heç bir hadisə olmadan keçdi. Tara paltar dizayneri kimi fərqləndi və kilsə proqramlarında daha da fəal oldu. İndi bu sahədə on ildən artıq təcrübəsi olan Tara həm də qaçaq həyat sürən imana gəlmiş digər müsəlmanlara da yardım edə bilirdi, bu, onun işinə uyğun idi. Hələ də Tara şillə vurduğu kişinin yaratdığı problemlərin həll olunması ilə kifayətlənmədiyini bilirdi. O, daha çox şey istəyirdi. Tara onun baxışlarından bunu görə bilirdi. O, ya Taranı əldə etmək, ya da məhv etmək istəyirdi.

Tara üçün bunların heç biri mümkün deyildi.

Tara evdə ikən telefon zəngi gəlir. Zəng edən həmin kişi idi və onun xəbərləri vardı. O, məqalə yazaraq onu kilsə məlumat lövhəsində yerləşdirdiyinə görə fəxr edirdi. Məqalədə bəyan edilirdi ki, Tara fahişədir. Ona görə o, bu cür gözəl paltarlar geyinir və hələ də subay idi. O, Taranı gəlib onun əl işinə baxmağa dəvət etdi.

Tara əsəbi halda dəstəyi asdı. Həmin kişi təslim olmağa hazırlaşmırdı. Tara əslində kilsə üzvlərinin nə düşünəcəyindən narahat deyildi. Taranı

tanıyanlar onun kim olduğunu bildirdilər. O, daim təhlükə altında olduğuna görə ailə qura bilmirdi; gözəl paltarlar isə onun dizaynının nümunələri idi. Problem polisə yarana bilərdi; dərhal onlara xəbər çatacaqdı. Onlar Taraya ailə qurmasını demişdilər və bu məqalə onları daha da qızıdıracaqdı. Onlar bunu tapanda onu aparacaqdılar.

Bir həftədən sonra Taranın qorxduğu başına gəldi. O, islam təlimləri əsasında yenidən tərbiyələndiriləcəyi və axırda müsəlman bir kişiyə veriləcəyi islam dustaq mərkəzinə yerləşdirilmişdi. Kiçik bir otağa salınmış Tara sakitcə dua etdi. O, dustaq mərkəzini nikahla razılaşmayaraq necə tərk edəcəyini bilmirdi. İndi o, gördü ki, hər şey dövr edərək yenə həmin nöqtəyə çatıb. Atası onu ərə vermək istəyirdi və əgər o, etiraz etsəydi onu öldürəcəkdə. Dustaq mərkəzində də belə idi. Əgər Tara «reabilitasiya» olunmasa, Pakistana valideynlərinin yanına qaytarılacaqdı. Amma Tara atasının onun üçün hazırladığı plandan imtina etdi və o, dustaq mərkəzi məmurlarına da təslim olmayacaqdı. Heç bir seçimi olmadan o, hər şeyi Allaha verərək dua etdi.

Təxminən üç ay keçdi. Tara hər gün Quran dərslərində iştirak etməli idi. Dərsdə olmayanda, o, otağında dustaq olurdu. Nəhayət bir gün yeknəsəqliyi pozaraq: «Tara, sənə baş çəkməyə gəliblər» — dedi.

«Mənə kim baş çəkə bilər? Heç kim mənim burada olduğumu bilmir.»

«O, sənənlə danışmaq istədiyini deyir. Əgər sən onunla getsən, bunun yaxşı fikir olduğunu düşünürük.»

«Onunla gedim?» — Tara soruşdu. «Mən hətta həmin adamı tanımıram və siz məni onunla harasa göndərirsiniz?» Tara həqiqətən də, bunun onu ərə vermək üçün yeni bir yalan olduğuna inanaraq məyus olmuşdu. Lakin həmin insan Taranı günorta yeməyindən sonra geri gətirəcəyinə söz vermişdi. Taranın bu fikirdən xoşu gəlmədi, amma otaqdan çıxmaq yaxşı olardı. O, gedəcəyinə qərar verdi, amma yemək zamanı ona əhəmiyyət verməyəcəkdə.

Həmin oğlan Tara ilə yaşlı, yaraşlıq idi və sakit, həlim səsle danışdı. «Tara, mən sizin kim olduğunuzu bilirəm» — o dedi. «Mən müsəlman dostumdan sizin kim olduğunuzu öyrəndim.» Tara ona əhəmiyyət verməməyə çalışdı. Amma o danışdıqca Taranın diqqətini cəlb edirdi.

«Mən də məsihiyəm» — deyərək o, sakit, məlahətli səsle davam etdi. «Amma bu haqda heç kim bilmir. Mən də sənə kimi Pakistandan qaçmışam. Əslində, mən də eyni şəhərdən gəlmişəm. Mən eləcə də, bu mərkəzin səni artıq üç arvadı olan müsəlman bir kişiyə ərə vermək istədiyindən xəbərdaram.»

Tara qorxudan büzüldü. Artıq ona plan haqqında deyilmişdi. O, həmin adamın dedikləri barədə tamamilə maraqlanmadığını göstərmək istəyirdi

və o: «Əgər sən etiraz etsən, yenidən Pakistana — atanın yanına deportasiya ediləcəksən» — deyənədək bunu etmək alınırdı.

Tara nəyə inanacağını bilmirdi. Bu mərkəz onun şəhərindən olan subay məsihiçi kişi üçün onunla bu görüşünü necə təşkil edə bilirdi?

«İndi məndən nə istəyirsiniz?» — Tara nəhayət soruşdu.

«Mən sizinlə ailə qurmaq istəyirəm» — dedi.

## Cismdə möcüzə

Tara mərkəzə qayıdanda üç məmur onu gözləyirdi. «Tara, biz qərar qəbul etmişik» — deyə, onlardan biri dilləndi. «Sən Zahidə ailə quracaqsan. Onun artıq üç arvadı var və o, səni almaq istəyir. O, yaxşı adamdır. Biz hər şeyi təşkil edəcəyik. Sən heç nəyə görə narahat olmamısan. Amma əgər etiraz etsən, yenidən Pakistana deportasiya ediləcəksən.»

Qərar vermək zamanı gəlib çatmışdı. Görüşdüüyü adam ona evlənməyi təklif edəndə, ona cavab verməmişdi. Bunların hamısını dərk etmək çətin idi. Hər şey sürətlə baş verirdi və düşünmək, dua etmək üçün ona vaxt lazım idi. O, ikinci ailəsi — onun bütün hekayəsini bilən, ona məsləhət verə biləcək bir insan ilə danışmaq istərdi.

«Mən Zahidə ərə getmək istəmirəm» — məmurların təəccübünə səbəb olaraq Tara cavab verdi.

«Onda əşyalarını toplaya bilərsən. Sən Pakistana gedirsən.»

«Mən əşyalarımı toplayacağam, amma başqa bir məqsədlə. Mən ərə gedirəm. Amma Zahidə deyil, məni günorta yeməyinə aparın adama ərə gedirəm» — deyə, Tara cavab verdi.

Məmurlar təəccüblənmişdilər, amma razı idilər. Bu gənc qadını nəşə itaət altına salmışdı.

Tara həmin adamla əlaqə saxlayıb, xəbəri çatdırdı. Tara onunla evlənəcəkdə. Tara hələ də, onun niyyətinin həqiqi olub-olmadığına şübhə edirdi, ona görə də bu, təhlükəli idi. Əlbəttə ki, Zahidə ərə getmək qədər təhlükəli deyildi. Onun hansı tərəfdə olduğunu bilirdi.

Qərar verildi, Tara yenidən İmmanuelə, onu buraya qədər gətirib çıxaran Allaha yalvardı. Onun təqribən iyirmi yeddi yaşı vardı və on ildən artıq idi ki, qaçaq həyatı sürürdü. Əgər onun əri olacaq insan onu aldadırdısa, o, qarşılaşacağı problemləri bilirdi. Amma əgər o, səmimi idisə, o, cismdə möcüzə idi. O, Taraya dustaq mərkəzindən və onun haqqında gedən davamlı şayiələrdən qurtulmağa imkan verəcək. O, hətta gizlicə imana gəlmiş müsəlmanlara xidmətdə yardım edəcək bir köməkçiyə malik olacaqdı. O, özünü növbəti bir səhvə düşür edirdimi? O qədər suallar vardı ki...

Nəhayət, Tara dustaq mərkəzinə daxil olarkən etdiyi duanı xatırladı. O, bunların hamısını Allaha vermişdi. Eləcə indi də Allaha verdi. İndi bu, onun əlində deyildi. «İmmanuel, Allah bizimlədir. Hər ikimizlə ol» — deyə, dua etdi.

## Epiloq

Taranın ailə qurduğu adam cismdə möcüzə çıxdı. Həsr olunmuş məsihçi olaraq o, Tara ilə birlikdə islamdan məsihçiliyə keçərək iman edən insanlara xidmət edirdi.

Onunla Taranın Yaqub adlı bir oğulları vardır və onlar hələ də qaçaq həyatı sürürlər. Tara və onun ərinə daim dustaq mərkəzi nəzarət edir. O, dəfələrlə aparılmış və etdiyi işlərə görə sorğu-sual edilmişdir. «Günorta yeməyinə sizə kim gəlir?» «Keçən gecə həmin qadın nə üçün sizdə qaldı?» «Nə üçün bu gün dörd saat evdə olmamısan?» kimi suallar verə bilirlər.

Tara üçün həyat daimi siçan-pişik oyunudur.

Onun daha böyük çətinlikləri hələ qarşıda ola bilər. Bir neçə ildən sonra onun oğlu danışa biləcək qədər böyük olanda, şübhəsiz ki, islam məmurları tərəfindən sorğu-sual ediləcəkdir. Növbəti çətinlik artıq yaxındır. Alovlu ürəklər üçün müsahibə verməmişdən bir neçə ay əvvəl, Tara atasının yanına qaytarılmaq və «ədalət» yerinə yetirilməsi üçün onu tapmaq üçün tutulmuş əmisi oğlanlarından biri tərəfindən tanınmışdı.

Taranın müdafiəsi üçün onun yaşadığı yer və məsihçi fəaliyyəti barədə daha heç bir şey deyilə bilməz. Amma bir şey mütləq deyilməlidir: O, məsihçilərin əksəriyyətindən uzaqda, aralıda yaşayır. Hətta onun kilsəsindən olanların çox hissəsi onun müsəlmançılıqdan imana gəlmiş həyatından, hər gün üzləşdiyi təhlükələrdən məlumatsız qalmaqdadırlar. Bəlkə də, bunu anlamaq onlar üçün çətinidir. Bəlkə də buna görə Allahın digər satqın oğul və qızların izləməsi üçün yollarını işıqlandıracaq Tara kimilərinə ehtiyacı vardır.



Çin  
1973

Doqquz yaşlı Ling bütün səhəri böyük bacısı ilə yemək dilənərək kənddə gəzmişdi. Onlar daxmalarına kölgə salan böyük ginkqo ağacının altında dincələrkən, anası onu çağırırdı. «Ling, tez bura gəl. Atan səni görmək istəyir» — dedi.

O və bacıları vaxtlarını ailəsinin ev adlandırdıqları adamla dolu bambuk və otdan ibarət kiçik daxmalarından kənarında keçirirdilər. Onlar çox vaxt ya yemək üçün dilənir, ya da yaxınlıqda yerləşən dəmir zavodundan daş kömür yığışdırırdılar; onlar daş kömürü valideynlərinə verirdilər ki, ya onlar satsınlar, ya da yemək bişirmək üçün istifadə etsinlər. Lingin bildiyi qədər, onun ailəsi həmişə çox yoxsul olub, lakin sonralar vəziyyət daha da çətinləşib. Atasının zəif sağlamlığı getdikcə faciəli şəkildə pisləşirdi və Ling gələcəyin onların başına nə gətirəcəyi və anası barədə narahat olurdu.

«Ling, xahiş edirəm, atanı gözlətmə» — deyə, anası taqətdən düşmüş səslə yalvardı. Ling köhnə ağacın altında rahat yerini həvəssiz tərk etdi və ailə çarpayısının — altı nəfərin altısının da paylaşdığı çarpayının ətrafında anası, bacısı və kiçik qardaşına qoşuldu. Bu, bir otaqlı daxmanın mebelinin əsas hissəsi idi.

«Ling, yaxın gəl. Qoy, sənin gözəl üzünü görüm» — atası dedi. Ling çarpayının kənarında oturdu və gülümsəməyə çalışdı. O, atasını belə görməyə nifrət edirdi. O, sonuncu dəfə xəstəxanadan gəldiyi vaxtdan bəri çox zəif, az qala köməksiz idi. Anası belə deməsə də, o, atasının öldüyünü bilirdi. Xərçəng onun bədənini məhv edirdi və o, artıq neçə ay idi ki, işləyə bilmirdi.

Onda atası əlini qaldırıb çarpayının həyat yoldaşının və ağlayan uşaqlarının dayandığı tərəfinə ehtiyatla toxundu. «Uşaqlar, xahiş edirəm, ananızın qayğısına qalacağımıza söz verin. Və bir-birinizin də qayğısına

qalın. Mən artıq burada olmayacağam, amma həmişə sizi sevdiyimi yadınızda saxlayın.»

Bu iki nəfər arasındakı sevgi onları tanıyan hamıya məlum idi. Ling onların heç vaxt bir-birinin üstünə qışqırıb ağır sözlər dediyini eşitməmişdi. O, atasının ölməsinə tamaşa etməyə dözə bilmirdi və anasını belə ağlına itirmiş vəziyyətdə görməyə dözə bilmirdi. Ling onların Allahla danışmaq yollarını və dua etmələrini anlaya bilmirdi. Ling dəfələrlə valideynlərinin çarpayının yanında diz çökdüyünü görmüşdü. O, bir dəfə valideynlərindən nə etdiklərini soruşmuş və onlar «Allahla danışdıqlarını» demişdilər.

*Onda Allah haradadır?* — deyər, Ling şübhələr içində düşündü. *Əgər doğrudan Allah varsa, onda mənim atam nə üçün ölür?* O, hönkürtüsünü boğdu və otaqdan qaçaraq çıxdı.

Sonra həmin gün Lingin anası uşaqlara dedi ki, onun qayınanası və qayınatası, uşaqların nənə və babası onlara baş çəkməyə gəlir. Ling təəccüblənmişdi; o, nənə-babasının atasının və ailəsinin xüsusi qayğısına qalmadığını bilirdi. Əslində nənə-babası onlar barədə alçaq fikirdə idilər. Onun nənəsi daha çox oğlan uşaqları dünyaya gətirmədiklərinə görə ailəyə lənət etmişdi!

Nənə-baba bir neçə gün gec gəldilər, lakin evi tərk edərkən bu kiçik evə hələ təzə çatmışdılar.

Onlar dəfn mərasimində yardım etməkdən imtina etdilər.

Tabut almaq üçün heç pulları olmadan, qayınanası və qayınatasından heç bir yardım almayan Lingin anası vəfat etmiş həyat yoldaşına tapa bildiyi ən yaxşı mavi paltarını geyindirirdi. Bu, adi bir dəfn mərasimi, ən kasıb ailəyə aid bir yas mərasimi idi. Ling və onun kədər içində olan anası və bacı-qardaşları hadisələrin bundan daha pis olmayacağını düşündülər, amma onlar yanılırdılar. Nənə-babası gətməyə hazırlaşarkən, Lingin balaca qardaşını özləri ilə aparacaqlarını bildirdilər. Lingin anası və uşaqlar qəzəblə qarşı durdular, amma bunun əhəmiyyəti olmadı. Balaca oğlanı apardılar.

Üç qız necə həyatda qala biləcəklərini düşünərək anası ilə daxmada qaldı.

«Xahiş edirəm, Ling, diz çök və mənimlə dua et» — deyər, anası bir səhər Lingi dəvət etdi.

Tamamilə həvəssiz olaraq, Ling çarpayının yanında anasına qoşuldu. Artıq qış gəlirdi və onun zəif dizləri altında yer soyuq idi. Ling artıq kifayət qədər əzab-əziyyət çəkdiklərini düşünərək anasının xahişinə acıqlandı.

Onun yanında Lingin anası yavaşca ağlayırdı. Birinci Ling anasının kədər içində ağladığını düşündü; sonra anasının yenidən Allahla

danışaraq ürəyini boşaltmışını bildi. Lingin deməyə sözü yox idi. O, dəstək olaraq dizləri üstündə əzab çəkə bilərdi, amma bundan başqa heç nə edə bilmirdi. Axı, göylərə danışmanın mənası nə idi? Əgər Allah varsa da, Ling Onunla danışmaq istəməzdi. Ən azından onların başına gətirdiklərinə görə.

Atasının ölümündən sonra Lingin ailəsi bəzi qonşularının onlara yazığı gəldiyi üçün kömək etdiklərinə görə sürünərək bir təhər yaşaya bildilər, amma həyat onlar üçün getdikcə çətinləşirdi. Nəhayət, Lingin anası onun valideynləri ilə Henan kəndində yaşamağa gedəcəklərini bəyan etdi. Çin cəmiyyətində qadınlar elə təbiiyə edilmişdirlər ki, onlar həmişə kişidən asılıdılar. Onlar üçün təkbaşına olmaq düzgün deyildi və dövlət onlara yardım etməkdən imtina edirdi.

Ling nənə-babasının evinə gələndə onların evlərinin böyüklüyünə məttəl qalmışdı. Onun nənə-babası heç varlı deyildilər, amma Lingin böyüdüyi ev ilə müqayisədə sarayları vardı. Lingin anası qızları dar bir otaqdan keçirərək arxada bir otağa apardı. Bu, əvvəllər anbar kimi istifadə olunmuş kiçik, miskin bir otaq idi. «Hamınız burada qala bilərsiniz» — Lingin nənəsi kobudcasına dedi. Ling dar, xoşagəlməz otağa göz gəzdirdi və öz-özünə rişxəndlə güldü. O, artıq özünü evdə hiss edirdi.

Onların həyatı Lingin anası və nənəsi arasında daimi bir müharibəyə çevrildi. Bu münaqişə Lingin anasının öz həyatını təmin etmək üçün istehsalat briqadasına (yerli əmək bürosu) qoşulmaq istədiyinə, amma nənəsinin bunun əvəzində anasının yenidən ailə qurmasını istədiyinə görə baş verirdi.

## Ögey ata

Bir gün Ling məktəbdən evə gələndə o, qapıya çatmamış həmişəki mübahisələri eşitdi. «Ana, axı mən yenidən ərə getmək istəmirəm!» — deyərək, anası emosiyalarla dolu səsləndi. «Mən Cunu sevdiyim kimi heç kimi sevə bilmərəm. Sən bilirsən ki, sizin yanınıza köçməyə razı olanda mən subay qalmağı planlaşdırmışdım. Əgər sən istehsalat briqadası ilə mənə işləməyə icazə vermələri və mənim öz evimin olması üçün danışsan, mən bilirəm ki, öz uşaqlarımın qayğısına özüm qala bilərəm. Xahiş edirəm, ana! Xahiş edirəm, belə eləmə.»

«Sən artıq iki ildir ki, buradasan. Mən artıq buna tab gətirə bilmirəm! İşlər belə həll olunmur. Şu-Tan ədəbli kişidir və sənin uşaqlarını saxlaya bilər. Bundan əlavə, atan artıq hər şeyi danışır: gələcək həftə sən ərə gedirsən.»

Növbəti həftə Lingin artıq ögey atası vardı.

Ögey atasının kəskin səmindən Lingin tükləri biz-biz olurdu və öz atasının həmişəki yumşaq səsinin həsrətini çəkirdi. Şu-Tan Ling və onun bacıları ilə heyvan kimi davranırdı və Ling ona gizləncə nifrət edirdi. Kasıb olmaq pis şeydir, amma kasıb olub ona xidmətçi kimi davranan ögey ata ilə birlikdə yaşamaq daha pisdir.

Ling hələ də öz fikirlərini özündə qoruyub saxlayırdı. İndi Lingin anası yenidən ərə getdiyinə görə, onlara işləməyə icazə verilmişdi və Ling məktəbdə olmayanda o, istehsalat briqadasında çobanlarla sahədə işləyirdi. Yerli məmurlar işçilərin ödənişini və müavinətini təyin etmək üçün sistemə malik idilər. Çox işləyən kişi bir günə 10 qəpiyə qədər qazana bilirdi. Gənc Ling isə doqquz qəpik qazanırdı.

Ling həmçinin tofu hazırlamaq üçün sadə bir maşın hazırlamağa yardım etmişdi. Öküzlə hərəkətə gətiriləndə maşın soyanı iki böyük daş arasında toz halına salmaq üçün istifadə edilə bilirdi. Bu fikir Şu-Tanın xoşuna gəlmişdi, amma onun öküz almaq imkanı yox idi. O, öküzləri Ling və onun böyük bacısı ilə əvəz etdi. Növbəti dörd il ərzində «öküz işi» onların gündəlik həyatının bir hissəsi oldu.

Bütün bu ağır işin nəticəsində on beş yaşınadək Ling güclü, sağlam və öz ayaqları üzərində duracağı günü gözləyən bir qız olmuşdu. Ögey atası Ling və bacısının işi nəticəsində əldə edilən tofudan mənfəət əldə etdikcə Lingin ona qarşı nifrəti getdikcə artırdı. O, hələ də bir öküz belə almaq istəmirdi. Niyə alsın ki? Bu ağır işi görə bilən ögey qızları vardı.

Şu-Tanla evləndiyi ilk həftə ərzində dayanmadan ağlayan anası indi artıq çox az dua edirdi. Ru Tayn kəndində bir neçə imanlı və yalnız bir Bibliya vardı. Lingin anası savadsız olduğuna görə oxuya bilmirdi. Onun dilindən bir dua düşmüşdü. Ling bəzən bu duanı gecənin səssizliyində eşidirdi: «Xahiş edirəm, Allahım, mənim uşaqlarımı qoru, xüsusilə də Ling və bacısını. Onlar ağır işləməyə məcbur edirlər. Xahiş edirəm, gözlərini onların üzərindən çəkmə. Ancaq bunu istəyirəm.»

Ling nə üçün anasının bacısı ilə onun məruz qaldığı qul işlərinə görə qulların ağasına deyil, Allaha müraciət etdiyini düşünürdü. Yəqin ki, Lingin ögey atası ona qarşı düşmənçiliyinin artdığından şübhələnərək, ona özünə yeni ər tapmasını təklif etdi. O, hətta birini seçməkdə yardımını təklif etdi. «Bu, hamı üçün ən yaxşısı olar» — dedi.

Ling bilirdi ki, o sadəcə qızdan canını qurtarmaq istəyir. Bu, bir yeyən ağzın azalacağı demək idi.



## Görünməz Allah

Ling öz qərarı və ailəsinə itaətkarlığı arasında qalmışdı. Əgər o, ərə getməkdən imtina etsəydi, ailəsinə hörmətsizlik etmiş və anasını utandırmış olardı ki, buna dözmək çox çətin olardı. Əgər ərə getsəydi, həyat yoldaşının Şu-Tan kimi olacağından qorxurdu. Onun yalnız bir seçimi vardı: özünü öldürəcəkdə. Fikrində olan təzyiq getdikcə ürəyində ağrıya çevriləndə ölüm onun köləlikdən xilas olacağı yeganə yol kimi görünürdü.

Lingin anası qızının dərin depressiyaya düşdüyünü bilirdi və Lingə görə narahat olurdu. «Ling, sən təbiətən rəhbərsən. Allah, şübhəsiz ki, sənin üçün nəsə hazırlayıb» — deyə, anası qızına ürək-dirək verməyə çalışırdı.

Ling anasının görünməz Allah barədə danışıqlarını dinləmək istəmirdi. Bunların hamısı çox mənasız görünürdü. Anasının mənasız mövhumatı və ögey atasının verdiyi sərt iş Lingin tənhalıq hissini daha da artırırdı.

Qızının ruhdan düşkün olduğunu bilərək, Lingin anası onun özünü öldürəcəyindən qorxaraq, onu gözündən kənara qoymurdu. Bir gün o, qızını kənddə bir evdə olan kiçik toplantıya gətirə bildi. Ling bunun toфу üçün soya döyməkdən yaxşı bir iş olduğuna razılaşdı və toplantıda əslində könlü açıldı. Orada yalnız dörd nəfər vardı: Ling, anası və başqa iki nəfər.

Ling oturub digər üç nəfərin oxuduğu mahniyə qulaq asanda anasının imanı barədə düşündü. *O, heç vaxt görmədiyi Allaha kor-koranə necə inana bilərdi?* — Ling düşündü. Şübhələrinə baxmayaraq, Ling anasının simasında parlayan sevinci görməyə bilmirdi. O, sanki görünməz mələklərə oxuyurmuş kimi görünürdü.

## Allahın istifadə edə biləcəyi bir vasitəyə çevrilmək

Bir neçə gündən sonra Ling yenidən anasının onun üçün dua etdiyini eşitdi, lakin bu dəfə onun sözləri Lingin diqqətini çəkdi. «Ah Allah, xahiş edirəm, mənim övladlarımı, xüsusilə də Lingi qoru. Sən onun nə qədər möhkəm iradəli və dəcəl olduğunu bilirsən. Onun bu özbaşınalığını Özün istifadə edə biləcəyin bir şeyə çevir» — deyə, anası yavaşca dua etdi. Anasının duasının bir hissəsi artıq tanış idi və həmin sözləri yenidən eşidəndə Ling gülməyini saxlaya bilmədi. Anasının duasının məhz ikinci hissəsi onu tez tutdu: «Mən öz oğlu İshaqı Sənə qurban kimi təqdim edən İbrahim barədə hekayəni eşitmişəm. İndi mən də övladlarımdan birini sənə təqdim etmək istəyirəm. Sənə Lingi təqdim etmək istəyirəm» — deyə, davam etdi.

Lingin tükləri ürperdi. *Məni qurban vermək? Anam dəli olub?*

Bir neçə gün anasının duası onun fikrini qarışıq salıb əziyyət verərək ağılından çıxmadı. Nəhayət, Ling bir səhər anasının yenidən belə dua etdiyini eşidəndə anası ilə danışmaq üçün sürətlə otağa girdi. «Ana, mənə yenidən öz Allahına qurban verirsən? Sən Ona mənə ağır işlə, yoxsa sadəcə yerimdəcə şimşəklə öldürməsinə imkan verəcəksən. Sənin həmişə haqqında danışdığın bu Rəbb İsa haradadır? Elə et ki, o, gəlib qarşımda dursun və mən ona toxunum, onda mən inanacağam! Hansı insanlar cənnətə gedir ki? Sənin kimi ümitsiz qadınlar? Bəs ora necə gedirsən? Sən göylərə getmək üçün ağaca, yoxsa pilləkənə dırmanacağını düşünürsən?» — Ling anasının simasında ona verdiyi əziyyəti görə bildirdi. O, anasını incitməyə nifrət etsə də, sadəcə artıq olanlara dözə bilmirdi.

Ling ağzından çıxan sərt, əmredici səsləri eşitdi və bacıları ilə münasibətdə istifadə etdiyi səs tonu olduğunu anladı. O, öz inandırıcı taktikalarına görə özünü bacıları arasında rəhbər elan etmişdi. Bacıları, adətən, susaraq onun tələbləri ilə razılaşırdılar; o bildirdi ki, razılaşmasalar, onlar üçün problem olardı. İndi Ling anasını həmin sərt səslə danladığını gördü və anasını incitdiyinə görə peşman oldu. Amma özünü saxlaya bilmirdi. O, anasının mövcud olmayan Allahına etdiyi gülünc duasından bacardığını götürməliydi.

Vaxt keçirdi və Ling ağır işləməyə davam edirdi. O, ögey atasının ərə getmək təklifindən uğurla boyun qaçıra bildi və nəhayət, ögey atası sadəcə ona əhəmiyyət verməyərək təslim oldu. Ling ögey atasının dəyişməsinin anası sayəsində olduğuna əmin idi. Bir tərəfdən yüngüllük hiss etsə də, digər tərəfdən ədəbsizcəsinə anasına qarşı çıxdığına görə özünü günahkar hiss edirdi. Özündən çıxmasını kompensasiya etməyə ümid edərək, anası ilə hər həftə toplantıya getməyə davam edirdi.

Yaz gələndə qədər Ling özünü öldürmək haqqında düşüncələrini bir kənara qoydu.

Bir gün Ling tofı əzən qurğuda işləyərkən anası — «Ling, o buradadır!» — deyərək, qışqıraraq ona tərəf tələsərək gəldi.

«Kim buradadır?» — Ling soruşdu.

«Haqqında çox eşitdiyimiz müjdəçi!» — deyərək, anası cavab verdi. «Yadımdadırımı, sənə danışmışdım? O, bu gecə burada vəz edəcək və mən başqalarına bizim də gələcəyimizi dedim. Dur, get hazırlaş. Tələs!»

Ling etiraz etməmiş, anası tələsik getdi.

*Əla, Allahın özünə verdiyi səlahiyyəti* — deyərək, Ling düşündü.

Həmin axşam o, qismən anasını razı salmaq üçün kilsə toplantısına getdi. Yaşlı təbliğçi bəlağətli və sakit, sanki vəz deyil, sadəcə onlara Adəm və Həvvə barədə, günahın dünyaya necə gəldiyini izah edərək danışdı. Allah onları o qədər çox sevirdi ki, günahları bağışlansın deyərək,

Öz Oğlunu çarmıxa çəkilməyə göndərdiyini dedi. Onun sözləri Lingin ürəyinə təsir etdikcə ürəyinin yumşaldığını hiss etdi. O, heç vaxt bu cür sevgi və qurban görməmişdi. O, hekayəni əvvəl eşitmişdi, amma indiyədək bu qədər təsir etməmişdi.

Sonra həmin axşam xalasının evində asılan çarmıx şəklinə baxdıqca onun ürəyindəki təşvişlər daha da dərinləşirdi. O, təbliğçinin çox canlı şəkildə danışdığı hekayəni xatırlayaraq toxunmaq üçün şəklə tərəf yaxınlaşdı. *Əgər İsa mənim üçün ölmüşsə, bəs mən Onun üçün nə etmişəm?* — deyərək, onun ürəyi tövbə daşqını ilə doldu. Ling dizi üstə düşüb fikrindən dönmədən günahlandırıdığı görünməz Allahı çağıraraq ağladı. Sonra çiyində anasının əlini hiss etdi.

«Ana! Məni bağışla. Sənin Allahın barədə dediyim bütün bu pis sözlərə, sənə sataşdığımıza və mənə dediyin sözlərə inanmadığıma görə bağışla. Mən çox pis insanam. Allah məni necə bağışlaya bilər?» — deyərək, hönkürərək ağladı.

Lingin anasının gözləri sevinc göz yaşlarından parlayaraq qızını — Rəbdə yeni bacısını qucaqladı. «Ling, əzizim, bunların hamısı bağışlanıb» — dedi. «Allahın lütfü bu gün səni buraya çəkib və indi sən əbədi olaraq Onun övladı olacaqsan. Məni heç nə bu qədər sevindirir bilməzdi. Mən inanıram ki, Onun sənin üçün xüsusi planı vardır; mən buna çoxdan inanıram.»

Ling atası öləndən bəri heç vaxt bu qədər ağlamamışdı.

## Qurdlar içində quzu

Növbəti il ərzində Ling hər həftə Bibliya toplantılarına artıq tamaşaçı kimi deyil, onların artan cəmiyyətinin üzvü kimi getməyə davam edirdi. Onun depressiyası daxili sevinc ilə əvəz olunmuşdu və çətinliklərinin arxada qaldığına inanırdı. Sonra o, bir yuxu gördü: *Tarlanın ortasından dar bir yol gedirdi. Sol tərəfdə buğda az və yaşıl idi və külək altında asanlıqla əsirdi. Amma sağ tərəfdə buğda yetişmişdi və dənələrin böyük, sarı başları ağır olduğundan bəzilərinin saplaqlaqları əyilmişdi. Ling bu başdan o başa baxanda buğda uzaqlaşaraq gözdən itdi. Ling havanın və torpağın bu cür məhsul gətirmək üçün nə qədər möcüzəli olduğunu düşündü.*

Səhəri gün Ling qeyri-adi duasını anasına danışdı. Lingin anası da buna bənzər yuxu danışaraq onu təəccübləndirdi. O, ağır, yetişmiş saplaqlar görmüşdü, lakin həmçinin, tarlanın ortasında yetişən kiçik paxla zoğu görmüş və ona göstəriş verən səsi eşitmişdi: «Bu zəif zoğa su ver, yoxsa o quruyacaq.»

Onlardan heç biri bu yuxuların nə olduğunu bilmirdilər, amma eyni görüntünü bölüşmələrinin səbəbi olduğunu biliridilər. Növbəti həftə dua toplantısında Lukanın müjdəsi 10-cu fəsildən kəlam oxunanda cavab gəlmişdi: «Məhsul çoxdur, işçilərsə azdır. Buna görə də məhsulun Sahibinə yalvarın ki, Öz məhsulunu yığmaq üçün işçilər göndərsin. Gedin, sizi qurdların arasına quzular kimi göndərirəm.»

Ling bunun onların yuxularının mənası olub-olmadığını düşünərək həm qorxdu, həm də Allahın onun üçün nəsə hazırladığından həyəcanlandı. O, həmçinin kəlamın ikinci hissəsinin nəyi ifadə etdiyini düşünürdü. Onlar kəlamı müzakirə edərkən, o, anasından soruşdu: «Axı mən necə təbliğçi ola bilərəm? Mən çox gəncəm və heç nə bilmirəm. Hətta Bibliyanı belə bilmirəm.»

Anası sadəcə Lingə baxaraq gülümsədi. O, yuxuların nə mənə verdiyini dəqiq bildirdi: Onun qızı Çinin itmiş canlarına müjdəni çatdıracaqdı. O, buna əmin idi.

On yeddi yaş tamam olandan bir az sonra Ling çox az pulla, Bibliyasız və təyinatsız Çində müjdələməyə yollandı. O, daha çox öyrənənə qədər qalaraq gözləmək istədi, amma anası təkid etdi. «Sənə çox şey bilmək lazım deyil. Sadəcə İsanın hekayəsi ilə bölüş. Bildiyini insanlara danış. Əgər bu Allahdandırsa, O, sənə xidmətinə xeyir-dua verəcəkdir.» Anasının ruhlandırması ilə Ling yola çıxdı.

Ling sadəcə, imanını bölüşərək kənddən kəndə gəzirdi. O, hər dəfə Bibliyası olan bir kəndə gəlib çıxanda növbəti kəlamı üçün ayələri öyrənərək əzbərləyirdi. O, həmçinin himnlər də öyrənirdi. O, heç insanların gənc təbliğçinin səsinə cəlb olunduğunu və sonra da onun deyəcəklərini eşitmək üçün qalanları görəndə qədər gözəl oxuduğunu bilməmişdi. Onun gənc, subay qadın olaraq Çini dolaşması əksər insanların diqqətini cəlb edirdi.

Allah Lingin xidmətinə xeyir-dua vermişdi. O, nə qədər çox səyahət edib təbliğ edirdisə, dinləyiciləri də o qədər artırdı. O, kəndlərdə yeddi nəfərlik qrupların sayının gələn dəfə ora baş çəkərkən yetmişə çatdığını görəndə məəttəl qalırdı. Müqəddəs Yazı doğru deyirdi: Tarlalar yetişmişdi. İnsanlar Müjdəni eşitməyə çox susamışdılar və Allah onu Öz müjdəçilərindən biri olmağa çağırmışdı. Bu, çox böyük bir fikir idi və Ling çalışırdı ki, öz çağırışına layiq olsun. Hər şeydən çox o, nümunə olmaq istəyirdi. O, bildiyi və yaşadığı barədə təbliğ etmək istəyirdi. O, həmçinin Bibliya da arzulayırdı və Allahdan bir Bibliya istəməyə başlamışdı. «Necə olar bilər ki, Allah Kəlamının təbliğçisinin Bibliyası olmasın?» — deyərək, Allahdan soruşdu.

Gənclər xüsusilə Lingin xarizmatik şəxsiyyətinə və Allaha olan coşğusuna cəlb olunurdular. Onlardan bəziləri onu müşayiət etməyi təklif etdilər və gənc müjdəçi məmnuniyyətlə bunu qəbul etdi.

İnsanlar artıqca və onun müjdəyə həvəsi böyüdükcə, Ling artıq Bibliyasız ola bilmədiyini hiss etdi. O, imanlıların yalnız Matta Müjdəsinin hissələrinə malik olduğu bir kəndə baş çəkmişdi və onlar 25-ci fəsildə on qız məsəlını oxudular. Qızların beşi ehtiyatlı idi və çıraqları üçün əlavə yağ götürmüşdülər, beşi isə axmaq idi və çıraqlarını yanar saxlamaq üçün əlavə yağ götürməmişdilər. Kəlamı hərfi mənada başa düşərək kilsənin bütün üzvləri Rəbb gələndə yağsız olmasınlar deyə, daim yanlarında yağ daşıydılar.

Ling istəyirdi ki, öz Bibliyası olsun və onu öyrənərək başqa imanlılara da başa düşməkdə yardım edə bilsin. Ona görə də, dörd mil aralıda yaşayan bir qadının Bibliyası olduğunu eşidəndə o, kifayət qədər tez gedib ora çıxa bilmirdi. Belə məlum oldu ki, bir məsihçi missiya qrupu gecə vaxtı gizləncə Çinə gətirməyə çalışarkən Bibliyaları tullamağa məcbur edildikdən sonra həmin qadın bir neçəsini sahildə tapmışdı. Bəzi imanlılar sahildə Bibliyaları tapmışdılar və bu qadın onları ehtiyatla, vərəq-vərəq günün altında qurutmuşdu.

Ling Allahın onu necə təbliğ etməyə çağırdığını qadına danışaraq ondan Bibliya istəyəndə, qadın təşvişə düşdü. «Xeyr, xeyr! Bibliyalar çox qiymətlidir. Bibliya əldə etmək bilirsiniz nə qədər çətindir? Mən sizin imanlı olduğunuzu necə bilim?» — deyə, o, cavab vermişdi.

Ling çox yalvardı, amma alınmadı. Həmin qadın Bibliyaların birini belə vermədi. Zavallı Ling əgər Rəbbin duasını heç bir səhv etmədən əzbərdən söylərsə, fikrini dəyişəcəyini deyən qadına dilxor olaraq baxdı.

Ling hələ də bir ümid olduğundan ruhlanaaraq getdi. O, yenidən ağsaqqal bir imanlının evində Bibliya olduğunu bildiyi kəndə qayıtdı. Qardaş Bibliyanı dərin hörmətlə əzizləyirdi və Ling bunu görəndə nə üçün belə olduğunu anladı. Yaşlı adamın Bibliyası tamamilə əlyazma idi. Əslində, qardaşın əlləri saatlarla hər bir ayəni hərifbəhərif ehtiyatla köçürdüyünə görə əyilmişdi.

## Yuxunun əsası qoyuldu, Xidmət başladı

Ling ondan xahiş edəndə yaşlı kişi öz Bibliyasını ehtiyatla təqdim edərək, Lingə Rəbbin duasını öyrənə bilməsi üçün köçürməyə icazə verdi. Ling səliqəli yazılmış hərflərə baxanda dəhşətə gəldi və bu minlərlə ayələri köçürməyin onun üçün neçə illər çəkdiyini düşündü. Əgər

axtarmağa davam etsəydi bu cür köçürülmüş bir çox Bibliyalar görə bilərdi. Bu əziyyətli sevgi işi ona Allahın Kəlamının vacibliyinə yeni ehtiram verdi və o, mümkün qədər çox parçalar yadda saxlamağı qərara aldı. O, həmçinin, Bibliyanı bütün Çin boyu yayacağına and içdi... əlbəttə ki, əgər Allah həmin yuxunu mümkün edərdisə.

Ling yenə həmin qadının evinə qayıdanda, Rəbbin duasını düzgün yadında saxlayıb-saxlamadığını düşündü. Bəs əgər həmin kişi səhv köçürmüş olsaydı? Bəs əgər özü səhv köçürübsə?

Amma narahat olmağa ehtiyac yox idi. O, sınaqdan yaxşı çıxdı və Rəbbin duasını eynilə söylədi. Sonra isə qadın Lingin səmimi olub-olmadığına əmin olmaq üçün duanı səslə söyləməsini istədi. Sonra o, Lingin xidməti və Məsihə necə gəldiyi barədə suallar yağdırdı. Nəhayət, sorğu-sual bitdi və qadın Linglə birlikdə diz çöküb Bibliyanı qucaqladı və onu Lingə təqdim etdi. O, bu qədər xırdaçı davrandığına görə üzr istədi, amma sonra belə izah etdi: «Bizim qardaşlar bu Bibliyaları sahildən yığandan sonra onu Çində yaymağa başladılar. Bu, çox təhlükəli idi və bəziləri buna görə həyatlarını itirdilər. Onların qurbanlarını xatırlayaraq, mən bu Kitabların qədrini daha çox bilirəm.»

Ling Bibliyasını götürüb oradan getdi. Onun bir hissəsi hələ yaş idi, çünki qadın bütün hissələrini hələ qurudub qurtarmamışdı. Ling nəm vərəqləri ehtiyatla çevirərək, Luka 10-cu fəslə açdı və göz yaşları içində ona tanış olan hissəni oxudu: «Məhsul çox, işçilər isə azdır. Beləliklə, məhsulun Sahibi olan Rəbbə yalvarın ki, Öz məhsulunu toplamağa işçilər göndərsin. Gedin! Budur, Mən sizi qurdlar arasına quzular kimi göndərirəm.»

Ling İsanın göstərişinin birinci hissəsini tam anladı. O, Rəbbin işçisi olaraq tək getmişdi və məhsul həqiqətən də çox idi. İndi o, bu kəlamın ikinci hissəsinin necə yerinə yetiriləcəyini düşünərək Allahdan güc almaq üçün dua etdi.

## Axtarışda

Afişə məşum görünürdü: «Hökumətə qarşı cinayət işlətdiyinə görə axtarışdadır» — başlıqda deyilirdi. «Aşağıda verilən insanları görənlər dərhal aidiyyəti olan şəxslərə xəbər verməlidirlər. Xəbər verəni mükafat gözləyir.» Ling sözləri oxudu və gözləri siyahıya sataşanda və dodaqları ona tanış olan adları oxuyanda tükləri ürperdi. Çoxları onun dostları və həmkarları idilər. Sonra həmin siyahıda *onun* da adı vardı.

O, təəccüblənməmişdi, amma yenə də gördüyü onu ayıltı. Bir müddət hər şey yüngül idi. Ling səyyar xidmətində çox səmərəli idi. Ling yaşlı

müjdəcinin onların kəndlərinə gəlib sadəcə Adəm və Həvva, günah və İsa Məsihin Böyük Qurbanı haqqında necə danışdığını xatırlayaraq, onun nümunəsinə əməl etdi. Tezliklə insanlara müjdələməyin ən qüdrətli yollarından birinin sadəcə Müqəddəs Yazıdan hissələri ucadan oxumaq olduğunu anladı. Bir çox çinlilər Bibliyanın nə qədər nadir kitab olduğunu bildirdilər və onlar kəlamı tez canlarına çəkərək onu acgözlüklə dinləyirdilər.

Təəccüblü orasıdır ki, çətinliklər onun öz qohumlarından başlamışdı. Ling kəndləri dolaşdığına görə, onun xidməti barədə xəbərlər tez yayılırdı və qohumları Lingin ailəyə rüsvayçılıq gətirdiyinə görə onu təqsirləndirirdilər. «O, böyüyür. O, dəlisov kimi kənd-kəsəyi gəzməli deyil, ərə getməlidir!» — deyər, aralarında deyirdilər.

Ling evə getməyi düşünmüşdü, amma başqa bir səbəbdən. Ögey atası tofu düzəldəninin çıxıb getdiyinə görə özündən çıxmışdı. Əvvəl o, Lingin ac qalan kimi qayıdacağını düşünürdü. Amma aylar keçdikcə o, Lingin qida tapdığını anladı. Əlbəttə ki, o bəzən qayıdırdı, amma bu, bir günorta vaxtından çox olmurdu.

Köməkçi tutmaq və ya öküzlə almaqdan imtina edərək Şu-Tan Lingin anasını işlədirdi. Ling ögey atasının vicdansızlığı barədə eşidəndə o, fürsət taparaq evə gəlib anasına: «Bu, sənin üçün çox ağırdır. Mən evdə qalacağam» — demişdi.

«Xeyr! Bu, mümkün deyil. Sən mənə söz verməlisən ki, Allahın çağırışına sadıq qalacaqsan. Mən bunun öhdəsindən gələcəyəm. Bu, sənin müjdəni bölüşməyin üçün çox kiçik bir qiymətdir. Anlayırsanmı? Sən Rəbbin məhsulunda öz işini davam *etməlisən.*»

Ling anasının dediyi kimi etdi. Amma tezliklə başqa problemləri yarandı. Bəzi kəndlərdə yerli polis «icazə verilməmiş toplantıları» və «ibadət»ləri dağıtmağa başladı. Bir çox imanlılar Lingin kəndlərində qalmasına icazə verməyə qorxurdular; bəzi yerlərdə ona hətta yemək belə vermək istəmirdilər. Ling kəndlərə daha çox ayaqla getdiyini, kənd-kəsək gəzdiyini gördü. O, sadəcə əlli sentə avtobusla məsafələri qət edə bilirdi, amma bu, onun əlində olan puldan da çox idi.

Xoşbəxtlikdən onu dəstəkləyənlər onun səyahətləri barədə eşidəndə yoluna davam etməsini təmin etmək üçün onu ayaqqabı ilə təmin etdilər. Ling sevinclə qəbul etdi.

Artan təzyiqlərə baxmayaraq, xidmətində bəhrələrin artdığını görürdü. İzdihamin sayı çox vaxt yüzdən artıq olurdu və o, açıq havada yığılmış izdihama müraciət etdikcə səsi gücünü itirmirdi. Bir çox kəndlərdə ev toplantıları yaranmağa başlayırdı və onlar dövlətin diqqətini cəlb edirdilər. Birinci məsihçilər «Üç Vətənpərvərlik Hərəkatı» adlanan dövlət tərəfindən

maliyyələşdirilən rəsmi kilsədən imtina etdiklərini rədd etdilər. Hətta məsihçilər ÜVH-yə qoşulmaq istəsəydilər də, yüz mil məsafədə bir cəmiyyət belə yox idi!

Tezliklə polis məsihçiləri təqib etməyə başladı. Bunun cavabında isə, imanlılar toplantılarını çöllüklərdə keçirməyə başladılar, onlar daha sakit oxuyur və təbliğ edirdilər. Ling kimə etibar edəcəyindən ehtiyatlı olmalı idi və o, heç bir ərazidə uzun müddət qalmaq istəmirdi. O, ərazidə bir çox xarici missionerlər tərəfindən tanındı və onlar tez-tez Linglə görüşmək istəyirdilər. Ling bu görüşlərin əlavə təhlükə yaratdığını və polisin arzuolunmaz diqqətini cəlb etdiyini bildirdi, amma o, xaricdən olan bacı və qardaşları ilə bölüşüb, Allahın Çində nə etdiyini danışmağa can atırdı. Missionerlər Lingin ev toplantıları arasında sevinclə payladığı Bibliyaları gətirirdilər. Amma yenə də Ling hara gedirdisə getsin, hər yerdə Bibliya çox nadir hallarda olurdu və o, çox vaxt hər toplantıya yalnız bir Bibliya verə bildirdi. Əllə köçürmə isə davam edirdi.

### Çirkli dizlər, dolu ürəklər

1983-cü ilin qışından başlayaraq, məsihçilərin təqibi və həbsləri daha da artmışdı. Ling özünün və həmkarlarının çoxunun hökumətin axtarış siyahısında olduğunu bilərək indi daim qaçışda idi. İndi evə qayıdıb anasına baş çəkmək haqqında fikirləşmək belə olmazdı. Polis mütləq nəzarət edirdi. Toukil adlanan kəndə səfəri zamanı Ling kəndlilərlə müjdəni təhlükəsiz bölüşmək üçün onları tarlaların dərinliklərinə aparmalı idi. Güclü yağış yağırı və başlarının üzərində dam yox idi. Amma hamı kəlamdan təsirlənərək və hər bir sözü acgözlüklə qəbul edərək yerindən tərpənmirdi.

Ling onları tövbə duasına aparanda dinləyicilər qalın palçıqda diz çökdülər. Lingin ayaqları da, başqaları kimi, tamamilə palçıqın içinə batmışdı. Həmin gün yüz nəfərdən çox insan Məsihi qəbul etdi və sonra onu nə gözlədiyindən qorxaraq, o da onlarla birlikdə sevindi. Lakin o, həmçinin təqib alovunun Müqəddəs Ruh küləyinin daha güclü və uzaqlara əsməsinə səbəb olacağını bildirdi. O, yenidən sonra nə olacağından asılı olmayaraq, özünə Allahın çağırışına sadıq olmağa söz verdi.

İyirmi mil aralıda, Datuin kəndində o, təqibdən qaçaraq, müjdəni bölüşüb kənd-kəsək gəzən digər təbliğçilərlə qarşılaşdı. Onlardan biri Fuuni əmi kimi tanınırdı və onunla başqaları Lingin görüntü və arzusunu bölüşdülər; onlar uzun illər Rəbbə xidmət edirdilər. Fuuni əmi qrupda hamıdan böyük idi. O, artıq beş il icbari iş düşərgəsində xidmət etmişdi.



Ling və başqaları bir-birinə qoşuldular — on müjdəçi: doqquz kişi və Ling — və onlar özlərini ev toplantılarının yerli rəhbərləri yaranana qədər Məsihin kəlamını bölüşməkdə davam etməyə həsr etdilər. Onlar həmçinin öz aralarında Ling kimi subay olanların işləri əsaslı surətdə yerinə yetirilənə qədər subay qalacaqlarına söz verdilər.

Müjdəçilərin ən böyük çətinliyi təqib deyil, Bibliyanın çatışmazlığı idi. Onlar razılığa gəldilər ki, Ling artıq qaçaqmalçılıqla Bibliya gətirən xarici missionerlərlə əlaqələr yaratmış olduğuna görə daha çox Bibliya gətirmək məsuliyyətini daşıyacaq. Ling kəndlərdə kilsə qurmayanda, Fuuni əminin köməyi ilə Bibliya əldə etməyin mümkün olduğu istənilən xəbərini izinə düşürdü.

### Güclü iş, artan təhlükə

Müjdələmə və Bibliya paylamaq arasında Ling — indi artıq velosipedlə — otuz mil və ya daha artıq məsafəni dəf edirdi. Səyahətlər getdikcə təhlükəli olurdu; Ling polisini onu axtardığını bilirdi. O, artıq polisini onu tutacağına az qaldığını gözləyirdi. Hazırlıq üçün o, kənd kilsələrində daha çox təqib haqqında hissələr oxuyurdu. O, onların hazırlıqlı olmalarını istəyirdi və əgər bu baş versəydi, o yaxşı bir nümunə olmaq istəyirdi.

İşlər getdikcə çətinləşirdi. O, çox vaxt bir gündən artıq ac gəzməli olurdu və bəzi kilsə üzvləri onu tənqid edirdilər. Onlar onun yalnız iyirmi yaşlı, subay və qadın olduğunu deyirdilər. Bu cür şeylər edərək o nə əldə edirdi? Bəzi rişxəndlər tənqidçilərin mədəni tərbiyəsinin nəticəsi idi; digərləri isə, sadəcə paxıllıqdan idi. Hansı səbəbdən olursa olsun, bu tənqidlərə məruz qalmaqla Ling üçün çətin idi.

80-ci illərdə Ling və onun əməkdaşları səyahətlərə davam edərkən, onlar getdikcə daha çox məsihçilərin incidildiyini, həbs olunduğunu və hətta dövlət məmurları tərəfindən işgəncəyə məruz qaldığını eşidirdilər. Çinin mərkəzi hökuməti ÜVH-nin öz üzvlərini itirdiyi bir zaman bütün ərazilərdə ev toplantılarının sürətlə artımından narahat olmağa başlayırdılar. Ling və digər müjdəçilər üçün imanlıların ev toplantıları hərəkətində kök salmaqla nəticələnən Allahın Ruhunun yeni axınını axtarırdı. Bunun cavabında dövlət rəhbərləri bu kilsələrin artımını boğmaq üçün ümumilli kompaniyalar keçirirdi. Yerli polislərə Məsihçilərin, xüsusilə də, məsihçi rəhbərlərinin öhdəsindən gəlmək üçün geniş səlahiyyətlər verildiyinə görə təqib daha da güclənmişdi. Bu, çox vaxt heç bir məhkəmə keçirmədən işgəncə və həbs edilmə demək idi.

90-cı illərin əvvəllərindən Ling minlərlə imanlılar tərəfindən müdrik və yanar rəhbər kimi tanınmışdı. Necə olmuşdusa o, dövlət tərəfindən yaxalanmamışdı — ən azından hələlik.

## Sözünün üstündə duraraq

1994-cü ilin aprelinə Ling fiziki cəhətdən əldən düşmüşdü. «Sən bir qədər dincəlməlisən. Bəlkə də, sənin ailə qurmağın üçün bu, Allahın vaxtıdır» — Fuuni əmi ona dedi.

Lakin Ling onun təklifini inkar etdi. «Bilirsənmi, mən rəhbərlər qrupunda olan digərlərinə söz vermişəm. Biz demişik ki, kilsənin möhkəm əsası qoyulmamış biz nə ailə quracaq, nə də dincələcəyik. İmanlıların onlara güc verən rəhbərlərə ehtiyacı var ki, onlar dəhşətli təqibə qarşı dayana bilsinlər. Bundan əlavə, daha bir Bibliya bağlaması artıq Quanzhouya çatmışdır. Mən bəzilərini götürmək üçün Şen və Cani özümlə aparıram. Biz bir neçə günə qayıdacağıq.»

Ağsaqqal Fuuni bir qədər narahatçılıq hiss etdi, lakin o, Linglə mübahisə etməmək üçün özünü saxladı. Ling bəzən inadçı idi, amma məhz bu səbəbdən o, əvvəl Lingi komandaya gətirmişdi. O, Allahın Lingin coşğun həsr olunmasından kilsələrin böyüməsi və çiçəklənməsi üçün istifadə edə bildiyini bilirdi. Fuuni əmi və onun həyat yoldaşı Lingi öz qızları kimi sevirdilər.

O, Lingin çətinliklərini, tutduğu mövqeyə görə kilsə üzvlərinin paxıllıqlarına necə məruz qaldığını və onun nə üçün heç vaxt ailə qurmadığını anlamayanlara necə tab gətirdiyini bilirdi. Onun qarşılaşdığı bütün çətinliklər barədə düşünərək, Fuuni əmi Ling gedərkən onun ardınca baxaraq sakitcə dua etdi.

## Nəhayət tutulur

Ling və onun həmkarları Bibliya ehtiyatlarını götürəndən sonra evə gələrkən bir dostlarının evinə çatdıqları vaxt axşamçağı idi. Onlar uzun müddətli səyahətdən sonra səmimi ünsiyyət qurub dincəldilər və yatmamışdan əvvəl Ling zəng etmək istəyəndə artıq gec idi. O, həmin vaxt sakit olan küçəyə çıxanda adını çağıran bir kişi səsi eşidir. O, Lingə doğru tələsirdi və yaxınlaşdıqca küçə işıqları altında o, həmin insanın polis olduğunu gördü. Ling əvvəlcə qaçmaq istədi, amma arxaya dönəndə digər zabit onun qarşısına çıxdı.

Ling: «*axır ki, məni tutdular*» — deyə, fikirləşdi. O, neçə illər əvvəl öz şəklini həmin tabloda görəndən bəri tutulacağı anı gözləyirdi. Lakin

çox inanırdı ki, Allahın təyin etdiyi vaxtdan əvvəl tutulmayacaq; indi o, bu fikrə görə təsəlli tapdı.

«Sən bizimlə getməlisən» — zabitlərdən biri öz nişanını göstərərək dedi. Görünür onlar Lingi gözləyirdilər və o, nə baş verəcəyini çox yaxşı bildiyinə baxmayaraq, onların digər imanlıları bezdirməyərək və heç bir gizli mənzil axtarmayaraq yalnız onu tutub aparacaqlarını düşünərək yüngül nəfəs aldı.

Lakin onu gözləyən maşına aparmaq əvəzinə, zabitlər onu yenidən mənzilə doğru apardılar.

«Siz məni haraya aparırsınız?» — Ling soruşdu.

«İçəri» — deyə, birinci zabit dilləndi. Onun boyu Lingin boyu qədər idi və o, Lingi əsəbiləşdirən sakit səsle danışırdı. Onlar Lingin yanınca binaya gedəndə Ling düşündü: *Şen və Can, hər ikisi ailəlidirlər; polis mütləq onları həbsə salacaq. Onlar nə qədər Bibliya tapacaqlar? Mən Bibliyaları götürəndən sonra pastorun evinə aparan göstərişləri məhv etmişəmmi?*

Zabitlərin qabağınca mənzilə girərkən Şen və Cana: «Onlara deyin ki, mən sizi tutmuşam və siz heç nə bilmirsiniz. Qoyun öhdəliyi üzərimə götürüm» — pıçıldadı.

Polis tez Lingi stula tərəf itələyərək və onun qarşısında masaya rəsmi görünüşlü sənədlər tökərək digərlərindən ayırdı. O, adının birinci sıralarda yazıldığını gördü. «Bunu imzala» — cənab Tall və Mean bağırdılar. O, qələmi Lingin əlinə verdi və Ling tez sənədi nəzərdən keçirdi. Bu, mənzildə axtarış aparıb bütün «sübutları» otaqdan çıxarmağa zəmanət verən kağız idi. O, imzaladı və qəfildən özünü əldən düşmüş hiss etdi. O, qarşıda onu uzun gecə gözlədiyini bilirdi.

Zabit otağı dağıdaraq iş görürdü. O, zabitlərin onun paltarlarını taladığını gördü. Onda onlar Bibliya qutularını tapdılar.

Ling Çində məşhur olan dörd həbsxanadan biri, 91-ci həbsxanaya aparıldı. Onu sorğu-sual edən zabit yalnız üç şeyi öyrənmək istəyirdi: adlar, adlar və adlar. «Sizi kim maliyyələşdirir? Digər rəhbərlər kimlərdir? Bu Bibliyaları sizə kim vermişdir?» Komandadan kiminsə adını verməyin nəticələrini bilərək o, cavab verməyi inkar etdi.

Növbəti iki ay ərzində sorğu-sual dəfələrlə davam etdi.

Tez-tez sorğu-sual edilməklə yanaşı Ling digər məhbuslarla birlikdə işləməli idi. Dustaqların gördüyü iş siqaret alışqanları düzəltmək idi və alışqanlar Qərbə ixrac ediləcəyinə görə, keyfiyyətə ciddi nəzarət edilirdi. Ling xəstə oldu; onun qızdırması yüksək idi və möhkəm xəstələndi. Lakin əgər o, gündəlik normasını yerinə yetirməsəydi, döyülürdü.

## «Biz ağızları necə açacağımızı bilirik»

İyulda Ling köçürüldü. Doğma şəhərindəki polis onun həbs olunduğunu eşitdi və onu öz yerinə qaytardılar. Onun on il təqib edəndən sonra, tutulduğunu eşidəndə lərzəyə gəldilər. Onun doğma şəhərindən olan polis insanları sorğu-sual etməkdə daha təcrübəli idi. Onlardan biri Lingə: «Biz ağızları necə açacağımızı bilirik» — demişdi.

91 nömrəli həbsxanada artıq qızdırma içində olandan və məcburi işdən zəif düşəndən sonra sorğu-suallar davam etdikcə, Ling daha çox əzab çəkirdi. Onun dodaqları buz kimi idi və özündən getdiyini hiss edirdi.

İstintaq dövrləri çox ağır olurdu, lakin Ling onlara heç bir şey demirdi. Onlar birinci polis sorğu-suallarından fərqlənən metodlardan istifadə edirdilər, lakin onlar eyni informasiyanı: adları bilmək istəyirdilər. «Sən kimlərlə işləyirsən? Xaricdə əlaqən olan insanlar kimlərdir? Bizə qanunsuz görüşlərin barədə danış. Sənə kitabları və Bibliyaları kim verir?» — deyə, onlar təkrar-təkrar soruşurdular. Suallar baş gicəlləndirici idi, amma Ling hər dəfə təslim olmur və digərlərini ələ vermirdi, baxmayaraq ki, bunu etməyə çox sövq edilirdi. Bəzən istintaqlar Lingin həmkarları ilə gördüyü işlərin təsvirini göstərirdi. *Əgər onlar mənim kimlərlə işlədiyimi artıq bilirlərsə, nə üçün məndən onların adlarını deməyimi istəyirlər? Bundan sonra bu, daha necə ziyan gətirə bilər?* — deyə, Ling düşüncəyə düşürdü.

Bir dəhşətli gün sorğu-sual otağına on kişi gəldi. Onlardan birinin əlində hər iki tərəfdən açıq olan bir sıxac vardı. Mühafizəçilərdən ikisi Lingi kobudcasına qarnından vuraraq yerə yıxdı. Onlar onun bir qolunu arxaya çevirdilər və digər qolunu çiyinlərinin üzərindən elə dartdılar ki, əlləri onun onurğa sütununun üzərindən bir neçə sm aralı oldu. Sonra mühafizəçilərdən biri ayaqqabısının dabanını onun belinə elə dirədi ki, qolunu saxlayan iki nəfər onun baş barmağına tələsik sıxacları bərkidənə qədər onun əllərini saxlaya bilsin. Onlar Lingin baş barmaqlarını bir yerə yığaraq, sıxacı bərk burdular.

Çiyin oynaqları qeyri-təbii mövqedə dartılarkən Ling sümüklərinin şaqıldadığını eşidirdi. Sonra həmin kişi onun qollarını boşaltdı və Lingin əzablı burulmuş vəziyyətinin tam gərginliyi onun bədəninə ildırım kimi ağır gətirdi.

«Barmaq sıxacı» o qədər əzablı idi ki, dövlət bunun qadınlara tətbiqini qanundan kənar etmişdi. Əzab-əziyyət içində Ling istehza ilə inildədi: onun kəndindən olan çoxları kişi üçün nəzərdə tutulan işi gördüyünü deyərək onu ruhdan salırdılar. İndi isə ona kişi kimi işgəncə verildirdi.

Ling nə baş verəcəyini bilirdi. Həmin an o, elə fikirləşdi ki, seçimi vardır: ölümlə qarşılaşmaq, yaxud qardaşlarına xəyanət etmək. O, ölümün daha az ağrılı olacağını düşündü.

«Qalx ayağa» — deyə, zabıt Lingin ayağına təpiklə vuraraq qışqırdı. O, belindən dəhşətli surətdə vurulanda dizlərinin üzərinə çətinliklə qalxdı. Ağrı şimşək kimi onun bədənini keyləşdirdi. O, nəfəs ala bilmirdi; o, güclə tərənirdi. Onun biləkləri şiş idi və qolları arxada bağlandığına görə qıc olmuşdu.

Ling: «Xahiş edirəm! Bacarmıram...» başı üstündə deməyə çalışanda səsi titrədi. Ling iztirab içində Allahı çağırarkən soyuq tər damcıları onun alnından axaraq gözlərini yandırdı. O, İsanın Getsemani bağında əzab çəkib öləcəyini bilərək dua edərkən bu cür dua edib-etmədiyini düşündü. O, fikirləşdi ki, görəsən öləcəkmi...

Onlar üç saat ərzində, Lingin baş barmaqları sıxac içində arxada bağlanmış, bədəni əzab içində əyilmiş şəkildə sorğu-sualı davam etdirdilər. Nəhayət, o, ağrıdan huşunu itirdi.

Ling oyananda çirkli kamerasında üzüstə yerdə uzandığını gördü. O, yaxınlıqda səslər eşidirdi və nəhayət bir nəfər kameraya gəldi və onu qaldırıb taxta çarpayısına qoydu. O, hətta nə yemək yeməyə, nə də vedrədən istifadə etməyə belə qalxa bilmirdi. On beş gün ərzində zabıtlər ona nə edəcəklərini qərara alana qədər çarpayısından qalxmadı.

Nəhayət, o, dəhşətli rəftardan özünə gəldi və daha beş ay ərzində həbsxanada dəhşətli şəraitlərdən baş çıxara bildi. Sonra ona qarşı həqiqi sübutlar olmadığına və onun böyük şəbəkəsindən olan digər imanlıların adlarını ondan öyrənə bilmədiklərinə görə istəmədən Lingi azad etdilər.

## İztirab bir məktəbdir

Ling həmkarının qapısını döyəndə 1995-ci il yanvarın soyuq, tufanlı bir günü idi. «Ling!» — deyə, dostu Rut qarşısında duran kövrək qızı görəndə qışqırdı. O, cəld Lingi içəri saldı, onu qucaqladı və ona suallar yağdırdı: «Ling, hamımız sənin üçün çox narahat olurduq. Niyə bizimlə əlaqə saxlamadın? Sən çox arıqlamışsan! Hər şey qaydasındadır? Polis bizə sənin haqqında heç nə demirdi. Necə qurtula bildin? Necə çıxdın?»

Lingin qayıdışı imanlılar arasında yayılanda tez hazırlıqsız qeyd etmələr başladı. Ling əldən düşmüşdü, lakin yenidən məsihçi qardaş-bacıları ilə birlikdə olması onun əhval-ruhiyyəsini qaldırdı. Onlar bir yerdə yığılıb şükran və dua edəndə Ling dedi: «Bu son aylar ərzində mənim üçün möhkəm dua etdiyinizə görə sizə minnətdaram. Mən bilirəm ki, Allahın köməyi və sizin dua dəstəkləriniz olmadan mən bunun

öhdəsindən gələ bilməzdim. İnanın, çox vaxt elə günlər olub ki, mən daha dözə bilmədiyimi düşünmüşəm, amma həmin vaxtlar ərzində Allah sadiq olaraq mənə Öz sevgisini xatırladırdı. Məncə iztirab bir məktəbdir. Əgər sən bu məktəbi uğurla bitirirsənsə, işini yerinə yetirmiş olursan. Amma əgər məğlub olursansa, məhv olursan. Mənim üçün həbs həmin məktəb idi. Mən orada olarkən, tamamilə Allahdan asılı olmaqdan başqa, heç bir şey düşünə bilmirdim və həmin asılılıq məni Ona daha da yaxınlaşdırdı. Mən həmişə sizə Allah üçün güclü olmağı və hər bir sınaqla qarşılaşmağı öyrətmişəm. İndi isə, mən sizə daha böyük əminliklə deyə bilərəm ki, başınıza nə gəliрсə-gəlsin, İsa sizinlə olacaqdır.»

Həbs olunmamışdan əvvəl Ling Paulun və Məsih uğrunda əzab çəkmiş digər Əhdi-Cədid həvarilərinin həyatını araşdırır və öyrədirdi. İndi isə, o öz həmkarları ilə zarafat edirdi ki, göylərə gedəndə o, İsa ilə görüşüb sonra Paul ilə salamlayıb ondan: «Sən yer üzərində olanda həyatın mənim həyatım kimi çətin olubmu?» deyə, soruşacaq.

Təxminən otuz yaşlı olan Ling o qədər fiziki zorakılığa məruz qalmışdı ki, normal fəaliyyət göstərmək onun üçün çətin idi. Amma yaxşı bir nümunə nümayiş etdirmək istəyərək o, öyrədir Bibliya dərsləri apararaq, yardım və informasiyaları koordinasiya etmək üçün xarici əlaqələr saxlayaraq və Çinin daxilindəki ərazilərə Bibliya axınının davam etdiyinə əmin olaraq tezliklə ev toplantıları arasında işini geri götürdü. 80-ci illər ərzində dövlət tərəfindən sərt təqiblər nəticəsində imanlılar bütün Çin boyu səpələndilər və ev toplantıları şəbəkəsində olan insanların sayı bir neçə milyon nəfərə qədər artdı. İndi isə, daha böyük inadlıqla Ling hər bir kilsənin ən azından bir Bibliyaya malik olması üçün işləyirdi.

1996-cı ilin sentyabrında bir axşam Ling Avropadan olan missioner cütlüyü ilə vidalaşdı və evə qayıdandan sonra o və dostları təxminən 10:00-da qapının döyüldüyünü eşitdilər.

Kişi səsi gəldi: «Salam! Biz sizin yaşayış kartınızı yoxlamaq istəyirik.»

Ling Fuuni və Şenə baxıb başını tərpətdi. O, bunun polis olduğunu bilirdi. Ling qapını açdı və beş zabıt içəri girdilər. «Siz həbs olunursunuz!» — digər polis Ling və onun dostlarını qandallayarkən zabitlərdən biri bəyan etdi. Polis zabiti yenidən onun əşyalarını vəhşicəsinə dağıdanda Ling qorxu içində baxırdı. Onu yenə də uzun bir gecə gözləyirdi...

## Köhnə dostlar

Onlar polis məntəqəsinə çatanda Ling komissiya üzvü, keçən dəfə onu tutan yumşaq səslı kişiyə təqdim olundu. «Cənab, bu xanım Lingdir...» tabeli başladı.

«Bəli, mən onu tanıyıram» — deyə, özündən razı halda gülümsəyərək növbətçi zabit cavab verdi. «Biz köhnə dostlarıq. Yaxşı Ling, məncə bu dəfə sən uzun müddət heç hara getməyəcəksən. Sənin və dəstən üzərində açılan iş kifayət qədər dərinidir. Biz sizin rəhbərlərdən daha iki nəfəri bu gecə tutmuşuq. Ümumiyyətlə, mən deyərdim ki, yaxşı bir iş günü olmuşdur.» O, həqarətlə qısa şəkildə dedi. «Onu on ikinci kameraya salın» — deyə, qapıdan çıxarkən çiyininin üzərindən dilləndi. «Mən evə gedirəm.»

Bir həftədən sonra zabitin qeyri-müəyyən münasibətini düşündükcə Lingin narahatçılığı artdı. Onlar nə üçün Lingi sorğu-suala tutmurdular? Zabit nə üçün bu qədər rahat idi? Onlar həbs olunan digərləri barədə necə xəbər tutmuşdular? Ling onların nə qədər məlumata malik olduqlarını düşündükcə daha çox təşvişə düşürdü. Ling polislərin onun əvvəllər nə qədər nüfuzlu olduğunu daha yaxşı anladıqlarını düşündü. Onlar yaqin ki, Ling azad edilən vaxtdan onu izləyirmişlər, ona görə də onun xariclə nə qədər əlaqə saxladığını, şübhəsiz ki, bilirdilər. Onlar şübhəsiz ki, onun əyalətinə baş çəkmiş və ev toplantıları hərəkatı ilə əlaqədar onunla görüşmək istəyən bütün insanlar barədə bilirdilər.

Yaxşı, bunların hamısının mənası var. Kilsə iri addımlarla böyüyür, ona görə də polis tez və ya gec onun əməlləri barədə öyrənməliyi. O, İsanın sözlərinin — «mən sizi qurdlar arasına quzular kimi göndərirəm» — onun həyatında artıq həyata keçdiyini düşünərək səksəndi və özünü həbs həyatına hazır bildi.

Növbəti dörd ay Ling üçün çox əziyyətli oldu. «Xahiş edirəm, əgər məni öldürmək istəyirsinizsə, öldürün. Əgər haqqımda qərar qəbul etmək istəyirsinizsə, edin. Məni azad etmək istəyirsinizsə, azad edin! Amma keçən dəfə etdiyiniz kimi, məni heç bir səbəb olmadan burada saxlamayın.» Deyərək bəzən onu tutanlara yalvarırdı.

O, cəsarətlə bu sözləri deyirdi, amma ona heç əhəmiyyət verilmirdi, yalnız bəzən üzünə tüpürür və ya onu ələ salırdılar.

Bəzən Ling dəli olacağını düşünürdü. O, hər gün çarpayını əvəz edən ağır taxta skamyanın üzərində otururdu. Yalnız müvəqqəti saxlama kamerası kimi nəzərdə tutulmuş kiçik kamera suyun sızdığına görə həmişə nəm olurdu. Bəzən vaxtlarının çoxunu yerdən suyu yığmaqla keçirən iyirmiyə qədər qadınla dolu olurdu.

Digər məhbusların başqa həbsxanalara keçirilməmişdən və ya azad edilməmişdən əvvəl saxlanılma kamerasına tez-tez gətirilib aparılmasına baxmayaraq, Lingə tamamilə əhəmiyyət verilmirdi və o, kiçik, dar otaqdan nadir hallarda çıxırdı. Ona günlərlə yerdə uzanmağa və ya divara söykənməyə icazə verilmirdi, lakin ya ayaq üstə durmağa, ya da

çarpayı əvəzi olan taxta skamyada oturmağa məcbur edilirdi. Ağcaqanad və milçək yığını çirkli kameranı daha acınacaqlı bir yerə çevirirdi.

Nəhayət, bir gün polis komandiri əlində bir sənəd ilə kameraya gəldi. «Bunu imzala» — dedi.

Ling barmaqlıqlardan əlini sənədə uzatdı. «Bu nədir?» — deyərək, soruşdu.

«Sadəcə imzala. Sən başqa yerə köçürülürsən.» — deyərək, komandir sənədi ona tərəf itələyərək bağırırdı.

Ling tələsik sənədi başdan ayağa oxuyaraq orada üç illik «islah əmək düşərgəsinə» göndərildiyini görəndə ürəyi düşdü. Çində məhbuslara bu cür xəbərdarlıq verildəndən sonra məhkəməyə müraciət etmək və ya özlərini qorumağa çalışmaq üçün on beş gün vaxt verildi. Amma Ling burada heç bir hüquqları olmayacaqdı. «Sən bu gün buradan gedəcəksən» — komandir ona dedi.

Ling narazılığını bildirməmişdən o, parlaq çəkmələrini vacib bir şəxs kimi beton yerə vuraraq həbsxana dəhlizində gözdən itdi.

### Üç il.

«Ya Rəbb, kilsələrin qayğısına qal» — deyərək, həbsxana maşını Lingi əmək düşərgəsinin yerləşdiyi On səkkiz mil çayı adlanan yerə apararkən səssizcə dua etdi. O, həmkarları ilə yerinə yetirdiyi bütün işlərə görə şükür edirdi, amma eyni zamanda indi onların başına gələnlərdən narahat olurdu. Ev toplantıları şəbəkəsindən olan on əsas rəhbərlərdən ən azı dördü onun bildiyi kimi həbsdə idi. Özündən başqa, Fuuni əmi yerli həbsxanada saxlanılırdı və iki digər rəhbər digər əmək düşərgəsinə göndərilmişdi.

Onlar gəlib çatanda Lingə bir kasa düyü və kiçik qutuda şəxsi əşyalar verildi, sonra isə o, kameraya aparıldı.

## Həbsxanada dua: Nəfəs kimi zəruri

«Xoş gəlmisən, Ling! Bizə sənin gələcəyin deyilmişdi!» — kameranın dəmir qapısı cingildəyərək bağlananda bir səs onu salamladı. Belə məlum oldu ki, Lingin qruplarından bir neçə imanlı düşərgədə onunla bir kamerada qalacaq. Ling onların şən salamlamasını eşidəndə gülümsəməli idi. Sanki onlar əslində Lingin də həbsxanada olmasına sevinirdilər, lakin o bilirdi ki, onlar Lingin məhz onların kamerasına salındığına görə sevinirdilər. Onlar bir-birini qucaqlayaraq, sakit dua etdikdən sonra Ling daha nə qədər imanlıların onlara qoşulacağını düşündü.

Ona yuxarı çarpayı verildi. Həmin ilk gecə Ling çarpayısına qalxaraq ucadan dua etməyə başladı. «Ey!» — deyərək, kamera yoldaşlarından biri



qışqırdı. «Sən burada belə edə bilməzsən. Əgər onlar görsələr, sən cəzalandırılacaqsan.»

«Axı, məsihçilərin dua etməsini qadağan edən bir qanın yoxdur. Bu, sanki onlara nəfəs almağa imkan verməməyə bənzəyir» — Ling dedi.

«Amma bu belədir» — digər qadın dilləndi. «Yalnız bu deyil, hətta saçlarını uzatmağa belə icazə yoxdur.»

Ling şumal, qara saçlarını barmaqları ilə sıgalladı. O, görünüşünə fikir verən deyildi, amma özünü saçsız təsəvvür edə bilmirdi. O, həmişə anası kimi saçlarını uzun saxlayırdı. O, qısa saçlı necə görünəcəyini düşünürdü. O, səssizcə Allahdan saçlarını qorumasını diləyəndə ilk göz yaşlarının necə axdığını hiss etdi. O, hətta belə xahiş etməyi bitirməmişdən əvvəl bunu xahiş etməyin axmaqlıq olduğunu bilirdi. O, qaldığı kameraya göz gəzdirərək, bütün qadınların saçlarının qısa olduğunu — hamısının eybəcər olduğunu gördü.

Düşərgə həyatı həbsxana həyatından fərqli idi. Uzun həftələr dustaqlıqdan sonra Ling gün ərzində çölə çıxdığına görə sevinirdi. Burada yemək bir qədər yaxşı idi, amma üç aylıq sınaq dövründə o, süni saç düzəldərək on beş-on altı saat işləməli idi. O, başında biz-biz bitən cod tükə toxunaraq yenə də istehza ilə xatırladı. Süni saç düzəltmə işi cansıxıcı və çətin idi və gündəlik normanın gərginliyi altında işçilərin ürəyinin bulanması qeyri-adi bir hal deyildi. Ling başqa bir şey barədə düşünə bilmirdi.

Həyat oyanmaq, yemək, işləmək və yatmaq — və sonra yenidən oyanmaq, yemək, işləmək və yatmaqdan ibarət gündəlik yeknəsəq bir şeyə çevrilmişdi. Bəzən iş ağır olarsa və ya gündəlik normalarını yerinə yetirməzlərsə, məhbuslar gecəni də işləməli olurdular. Ling üçün ən böyük çətinlik Allahla olmaq və getməyi öyrəşdiyi yol üçün dua etməyə vaxt ayırmaq idi. Çinin mərkəzində neçə illər təbliğ edərək, öyrədərək və insanların qayğısına qalaraq səyahət edəndən sonra bütün bu qaydaları və məhdudiyətləri ilə yeni bir həyat bir zərbə idi.

### «Allahın bizim üçün məqsədi var»

Hər səhər məhbuslar saat beşdə fit çalınanda çarpayılarından atılır, sonra onlara çarpayılarını qaydaya salıb, həyətdə düzülmək üçün on, yemək üçün isə on beş dəqiqə verilirdi, sonra isə bütün günü işləməli idilər. Onlar fasiləsiz həftədə yeddi gün bu qrafiki yerinə yetirirdilər. Ling də daxil olmaqla onların çoxu üçün həyat arası kəsilməyən yorğunluq və yeknəsəqliyə çevrilmişdi. Ling fahişələr, narkotik istifadə edənlər, oğrular və «cəmiyyət tullantıları» adlandırılan digər insanlarla birlikdə işləyirdi.

Saatlarla iş görməkdən tamamilə əldən düşərək Lingin yatmaq arzusu o qədər güclü olurdu ki, getdikcə gecələr dua etmək onun üçün daha da çətinləşirdi.

Bir neçə həftədən sonra düşdüyü vəziyyəti Allaha təslim edərək özünün köhnə mənliliyinin yenidən üzə çıxdığını hiss etdi. O, yenidən imanını digər imanlılarla bölüşməyə vadar edildiyini hiss etdi. «Allahın hər bir vəziyyətdə əsas məqsədi bizim ona itaətdə olmağımızı öyrətməkdir, eləmi?» — Ling dedi. «Ona görə də, mən Allahın bizim üçün burada məqsədi olduğunu bilirəm. Biz müxtəlif yollarla özünü göstərən iyrənc ağızlı cinayətkarlarla əhatə olunmuşuq və mən bilirəm ki, Allah bizdən onları sevməyimizi və Onun sevgisini onlara göstərməyimizi istəyir. Çöldə olanları — dostlarımızı və həmkarlarımızı sevmək asandır. Lakin Allah bizdən bu insanları da sevməyi öyrənməyimizi istəyir.»

Ling geniş düşərgə sakinləri arasında olan digər imanlılara görə şükür edirdi. Əgər imanlılardan biri ruhdan düşürdüsə, digəri onu ruhlandırır. Ling həmçinin açıq şəkildə yığışib dua edərək bölüşə bilmədiklərinə görə məyus olurdu. O, qadınlar üçün dua edib onları ruhlandırmaq üçün — məsələn, onlara iş günü ərzində ayaq yoluna getməyə icazə veriləndə və ya nahar zamanı cərgədə dayananda digər yerlər tapmışdı.

Tezliklə Lingin rəhbərlik qabiliyyəti düşərgə məmurlarının nəzərini cəlb etdi və onlar Lingi öz briqadasının komanda rəhbəri təyin etdilər. O, qaldığı otaqda əlli qadına rəhbərlik etdiyi və həmçinin süni saç düzəltmə fabrikində iki yüz qadına istehsalat nəzarəti etdiyinə görə, bu, şəhadət etmək üçün ona daha çox imkan yaratdı. İşin çətin olması və bəzən məhbuslar arasında davaların onu qəzəbləndirdiyinə baxmayaraq, Ling öz öhdəliklərini çox gözəl yerinə yetirirdi və nəhayət, onun nəzarəti altında olan bəzilərinin ürəyini qazanmışdı.

«Sən nə üçün buradasan?» — qadınların bəziləri ondan soruşardı. «Sən çox mehriban və yaxşı rəhbərsən. Sən azadlıqda çox yaxşı karyera qura bilərdin».

Ling həbsə düşməsinin səbəbini bölüşmək üçün heç bir imkan əldən buraxmırdı və onun şəhadətinin nəticəsində bir çoxları gizli imanlı oldular. Onların Bibliyaları olmasa da, Ling onlara yadda saxladığı Müqəddəs Yazılardan ayələr və ilahiləri, eyni zamanda dua etməyi də öyrədirdi. O, yaşlı qardaşın Bibliyanı necə diqqətlə köçürdüyünü və özünə Müqəddəs Kitabdan böyük hissələr öyrənməsini söz verdiyini xatırladı. İndi isə o, bunu etdiyinə görə çox şad idi.

## «Mənim kimi bir insan iman edə bilərmimi?»

Həbsxana məmurları Lingin mükəmməl işini və onun komandasının ən yaxşı istehsalat göstərdiyini, eləcə də komanda daxilində nadir hallarda dalaşma və xoşagəlməz hadisələr olduğunu görməyə davam edirdilər. Bir gün Lingin nəzarətçisi, xanım Tao fabrikin dəhlizində onu saxladı.

«Ling, mən sənin sənədlərini gördüm» — dedi. «Mən sənin işlərini və nüfuzlu məsihçi rəhbəri olduğunu bilirəm. İndi isə, burada olduğun on bir ay ərzində sənin işlərini və digər məhbuslarla, xüsusilə də, kobud və həmişə qəzəbli olaraq, asanlıqla problem yarananlarla davranışını da görmüşəm. Amma sən onlar kimi hərəkət etmirsən, onlar üçün böyük həvəsin var. Niyə?»

Ling öz rəhbərinə: «Mən məsihçi olduğuma və bütün həyatımı İsa Məsihə həsr etdiyimə görə onlar kimi davranmıram. O, həyatımın mənasıdır. Bütün bu xoşagəlməz insanları sevə bilməyimin də səbəbi Odur» — deyərəkən həyəcanlandığını hiss etdi. Ling nəfəsini saxlayaraq xanım Taonun nə edəcəyini gözlədi. Dinini açıqca bildirməsi onun həbs müddətini daha da artırma və ya onu «qutuya», tələyə sala bilərdi. Amma Lingin təəccübünə səbəb olaraq, rəhbəri fikirləşmədən dedi: «Mənim kimi bir insan imanlı ola bilərmimi?»

«Əlbəttə! Amma öz vəzifənizi itirməkdən qorxmursunuzmu? Hökumətin sizi ordudan kənarlaşdırmasından qorxmursunuzmu?» — deyə, Ling cavab verdi.

«Bu cür cəfəngiyyat danışdığına görə sənin həbs müddətini artırımağımın qorxmursanmı?» — deyə, xanım Tao o saat cavab verdi.

«Mən burada olduğum vaxtın bir məqsədi olduğunu — sənin İsayə iman edəcəyini bildiyim qədər burada həmişəlik qala bilərəm.»

«Sənin burada qalmaqdən xoşun gəlir?»

«Heç də yox. Amma İsa səni sevdiyinə görə mən buradayam. Mənim və sənin həyatın Allah tərəfindən verilmişdir» — deyə, Ling cavab verdi.

Xanım Tao bir az da mübahisə etdi, amma Ling rəhbərinin bütün suallarına cavab verərəkən Allahın xeyirxah sevgisi barədə ona danışmağa davam edirdi.

Xanım Tao üçün bu maraqlı idi, amma o, asanlıqla inana bilmirdi və onlar aylarla öz gizli söhbətlərini davam edirdilər. Nəhayət o, Lingə belə dedi: «Mən iman etsəm belə, gizli iman etməliyəm. Bilirsən, mənimlə qonşu olan bəzi məsihçilər vardır, amma mən heç vaxt onlarla danışmamışam. Tutduğum vəzifəyə görə bunu etmək çətindir. Sən mənim tanıdığım ilk məsihçisən.»

Ling isə cavabında yalnız gülümsəyə və ürəyində xanım Tao üçün dua edə bilərdi.

O, növbəti iki ildə işləməyə və Allaha düşərgədə bacardığı qədər xidmət etməyə davam etdi, amma onun sağlamlığı saatlarla işləməkdən və qida çatışmazlığından getdikcə pisləşirdi. Bəzən o, daha nə qədər tab gətirə biləcəyini düşünürdü. Sonra bir dekabr günü xanım Tao Lingi otağına çağırırdı. O, öz masasının arxasında oturaraq sərt baxışlarla, əlində bir kağızla Lingə baxırdı.

«Bu nədir?» — deyə, Ling soruşdu.

«Mənə sənin cəza müddətinin artırılması üçün zəmanət verilib və mən indi onu imzalamalıyam» — deyə, xanım Tao cavab verdi.

Ling çəş-baş qalmışdı. O, cəza müddətinin artırılmasına səbəb olacaq hər hansı bir hadisənin baş verdiyini axtararaq yaddaşını oyatdı. Əlbəttə ki, yada salacaq bir şey yox idi, buna baxmayaraq, kimsə məmurlara yalan danışaraq onu ələ verə bilərdi. Xanım Tao və Ling dostlaşmışdılar və Ling onunla Məsih barədə danışmağa davam edirdi. Bəlkə də, kimsə onların söhbətini eşidərək xəbər vermişdi.

O, düşündü. O, baş verənləri anlamağa çalışırdı ki, xanım Taonun: «... sənin cəzan daha bir il...» — dediyini eşitdi.

Lingin ürəyi düşdü. Sonra xanım Tao Lingin simasındakı məyus baxışa təəccüblənərək ona baxdı. «Ling! Sən məni eşitdin?» — deyə, xanım Tao kəskin şəkildə dedi. «Onlar səni tamamilə islah edilmiş hesab edərək cəzanı bir illik azaltmışlar!»

Lingin dili qurudu.

«Mən deməliyəm ki, sənin bu qədər az danışdığını ilk dəfədir ki, görürəm» — deyə, xanım Tao gülümsədi. «Təbrik edirəm, Ling. Sən üç həftədən az bir müddətdən sonra azad ediləcəksən.»

## Dünyadan uzaqda

Üç həftədən sonra topuğa qədər qarda, düşərgədən kənarında arıq bədənini soyuq kəsərək həyəcanla Fuuni əmini gözləyirdi. *İslah edilmiş*, deyə öz-özünə düşündü. Bu, sadəcə o deməkdir ki, onu digər məhbuslara öyrədərkən və ya müjdələyərkən tutmayıblar. Bu, həmçinin o deməkdir ki, o ümid edirdi ki, onlar bir müddət ondan əl çəkəcəklər.

Ling, müjdələmə və kilsə üzvlərini ruhlandırmaq işinə qayıdacağına görə çox sevinirdi, amma o, həmçinin fiziki vəziyyətinin həmişəki kimi olmadığını da bilirdi. Həbs həyatının əhəmiyyət verilməməsi çox çətin olan anları vardı. *Ya Rəbb, mənə həbsxanadan kənarada olan həyata uyğunlaşmağa yardım et. Xahiş edirəm, hələ də orada olan bacılarla olmağa davam et.*

Fuuni və Şel maşında gələndə Ling sevincli qovuşma hissi keçirdi. İstənilən bir imanlıya onunla həbsxanada görüşmək böyük bir çətinlik törədə bildiyinə görə, son iki ildə onun yanına gələnlərin sayı çox az idi. İndi isə o, bəzi imanlıların ailə qurduğunu, digər kilsə üzvlərinin uşaqları olduğunu və daha bir neçə toplantı qruplarının yarandığını öyrəndi. Maşın yola düşən kimi Lingin ürəyi bulandı. «*Mənim uzun müddət etmədiyim daha bir şey vardır, bu da maşında getməkdir*» — deyə, düşündü. Arxa oturacaqda burularaq və azadlıq həyəcanına fikrini cəmləməyə çalışıb maşın xəstəliyindən əziyyət çəkərək dörd saatlıq yol Ling üçün çox çətin oldu.

Ling gözlədiyi kimi normal həyata uyğunlaşmaqda çətinlik çəkdi. Həbsxana dünyadan kənar idi. O, əmək düşərgəsində olanda məmurlar heç vaxt işqların söndürülməsinə icazə vermirdilər. İstehsal masaları həmişə tutulmuş olurdu və hətta kameralar da yaxşı işqlandırılmışdı. İndi kilsədə rəhbərlik Lingsiz də yaxşı bərqərar edilmiş və hətta onun üçün öz rəhbərlik rolunu bərpa etməkdə, xüsusilə də qadın olduğuna görə daha böyük çətinlik törədirdi. O, kilsə rəhbərləri arasında ona yer olmadığını düşünərək məyus oldu, amma həmçinin dincəlməli olduğunu və bədəni şəfa alana qədər məsuliyyətlərini yanar saxlamalı olduğunu bilirdi. Bəlkə də, ən yaxşısı elə bu idi.

## Onlardan hər biri həbs olunmuşdur

Ling məsihçi rəhbərlərinin birinin ailəsinin yanına köçdü. Onlar Çinin mərkəzində geniş bir evdə yaşayırdılar və Lingə ikinci mərtəbədə yer verilmişdi. Rəhbərlərin avqustun on doqquzundan iyirmi üçünə qədər bu evdə gizlicə görüşməsi təyin edilmişdi. Ling də iştirak etməyi nəzərdə tutmuşdu, amma bunun əvəzində ona görüş həftəsi müddətində Çinin qərbində tapşırıq verilmişdi. O, rəhbərlərin onu ağır yollardan qorumağa çalışmasından şübhələnmişdi, amma dəqiq bilmirdi. Otuzdan artıq əsas kilsə rəhbərlərinin görüşü gözlənirdi və keçmiş əlaqələri yeniləmək — onun özünü rəhbərlik roluna yenidən həsr etməsi üçün bu yaxşı imkan ola bilərdi. Amma olmadı.

O, avqustun iyirmi üçündə axşam Çinin qərbindəki tapşırığını yerinə yetirib bitirəndə təcili bir xəbər aldı. «Ling, tez geri qayıt. Bütün rəhbərlər həbs olunmuşdur — hamısı. Təkcə sən qalmısan!» — deyilirdi.

Ling səhəri gün geri qayıtdı və imanlıları təşviş içində gördü. Bəzi rəhbərlərin həyat yoldaşları sanki Lingin buna cavabdeh olduğunu düşünərək məyusluqlarını ona bildirdilər. O, hələ altı aydan bir qədər az vaxt idi ki, azadlıqda idi və dostları polisən onu da axtardığını dedilər.

Ling dərhal vəziyyəti əlinə aldı. İlk növbədə o, bütün yerli imanlıları topladı və hər bir qrupa həbs olunmuş bir və ya iki rəhbəri izləməyi tapşırırdı. Onlar paltar, yemək və pul toplayaraq onları polis məntəqələrinə «öz» rəhbərləri üçün çatdırmalı idilər.

Bu həbs edilmə bütün Çin boyu böyük təsir etmişdi, çünki pastorlar öz təsir dairələrində əsas məsihçi rəhbərlər idilər. Onların həbsi barədə xəbər dərhal elektron ünvan vasitəsilə bütün dünyaya və tezliklə Amerikanın Səsi radio verilişi ilə bütün Çinə yayıldı. Bütün Çindən və dünyadan insanlar son məlumatları öyrənmək üçün zəng etdiklərinə görə, Ling informasiya ötürməsini koordinasiya edirdi. Tezliklə pastorların həyat yoldaşları gəlməyə başladılar və Ling onların hamısının suallarını bacardığı qədər cavablandırmaq üçün əlindən gələni edərək onların hamısını qəbul etdi.

Altı həftədən sonra, rəhbərlərdən altısı azadlığa buraxıldı, amma əvvəlcə olduqca böyük cərimə ödənildi (hər biri üçün on min yen), bunun üçün də Ling məsuliyyət daşıyırdı. İmanlılar o qədər kasıb idilər ki, bütün rəhbərlər üçün pul yığmaq çox çətin idi. Lakin Ling başqa bir həll tapa bilmirdi. Onun həbs olunmuş qardaşları istənilən məbləğdən daha dəyərli idilər və o, kifayət qədər pul yığana qədər yalvararaq ianə yığdı.

Ling əldən düşmüşdü və sanki gərginlikdən məhv olacağını düşünürdü, amma o, qalan altı pastorun, təşkilatın ən nüfuzlu rəhbərlərinin — eyni zamanda polislər üçün ən böyük mükafatların azadlığa çıxmasını təmin etmək üçün əlindən gələni etməmiş dincəlməyəcəkdi. İndi o, rəhbərlərin edam edilməsindən qorxurdu.

Ediləsi yalnız bir şey qalmışdı. Ling polis məntəqəsinə zəng etdi.

«Mən ali komissarla danışmaq istəyirəm.»

«Kimdir soruşan?» — məntəqə işçisi soruşdu.

«Mənim adım Lingdir. Komissar mənim kim olduğumu biləcək. O, məni axtarır.»

«Ling, mənim köhnə dostum! Səni eşitməyə təəccüblənirəm. Haradan zəng edirsən?» — deyərək, komissarın tanış sakit səsi eşidildi.

«Vacib deyil. Mən sizinlə həbsxanada saxladığınız dostlarım barədə danışmaq istəyirəm.»

«Əlbəttə, məntəqəyə gəl, danışaq.»

«Mən sizinlə yalnız Brayt Mun otelində görüşə bilərəm. Və siz tək gəlməlisiniz. Mən sizi izləyəcəyəm, əgər sizinlə kimsə gələrsə, mən görünməyəcəyəm.»

Ling bilirdi ki, o razılaşıacaq. Heç nə olmasa da, marağı onu gəlməyə vadar edəcək. Son bir neçə ay ərzində ondan qaçan müjdəci nə üçün onu görüşmə dəvət etsin ki?

«Oldu. Nə vaxt görüşmək istərdin?»

«Bu axşam yeddidə» — dedi.

Dəstəyi qoyandan sonra Ling etibar edəcəyini bildiyi qardaşlardan biri ilə görüşdü. O, vəziyyəti ona izah etdi və onu otelə qədər müşayiət edib otelin həyətində gözləyərmə deyə soruşdu. «Əgər mən bayıra çıxmasam, onda mənim həbs olunduğumu biləcəksən.»

6:50-də Ling və həmin qardaş otelin yaxınlığında hamının gözündən kənarında baxaraq gözləməyə başladılar. Onlar komissarı gördülər; o, bir qrup zabitlə müşayiət olunurdu. Lingin ürəyi döyündü; Ling getməyə hazırlaşdı ki, komissarın otelə tək girdiyini və qalanların çöldə gözlədiyini gördü. Ling arxa qapıdan girərək restoranda komissara qoşuldu.

«Ling. Səni görməyə şadam. Səni həbs edəcəyimdən qorxmursan?» — o, yumşaq, sanki köhnə dostlar imiş kimi dedi.

«Əgər mən qorxsaydım, burada olmazdım. Amma buradayam.»

Hər ikisi sifariş verdilər və Ling ofisianta özü sifarişi ödəyəcəyinə göstəriş verdi. Sonra o, əsas məsələyə keçdi. «Mənim dostlarıma nə edirsiniz? Siz digərlərini cərimə ödənildikdən sonra buraxdınız. Əgər pul istəyirsinizsə, sizə pul verərəm. Nə qədər istəyirsiniz?»

«Sakit ol, Ling! Biz hələ hətta yeməmişik belə. Bundan başqa, mənim onlar üçün edəcəyim heç bir şey yoxdur və bu, sənin günahındır. Bunu ictimai tamaşaya çevirən sənsən.»

Ling komissarın onu qorxutmaq istədiyini bildirdi və o, geriye çəkilməkdən imtina etdi. Amma o, digər taktikalara əl atmaq istəyirdi. Onlar bütün şam yeməyi boyu daha iki saat da danışdılar və Ling inancları barədə bəyanatlardan yayındı; o, özünün və tutulan pastorların İsa Məsih barədə xəbəri nə üçün bu qədər yaymaqda can yandırdıqlarını izah etdi. Komissar Lingin gözlərində dostlarına qarşı nə qədər qayğı olduğunu görərək hörmətlə onu dinlədi, lakin bu mənasız idi. O, Lingə onların azad edilməsi üçün heç bir ümid vermədi.

Ling barmaqları ilə qara saçlarını sığalladı. Axır ki, saçları yenidən uzanmışdı. O, anasının qurban olmaq barədə duasını xatırladı və onu buraya qədər gətirib çıxaran Müqəddəs Kitabdan bir hissəni xatırladı: «*Məhsul həqiqətən çoxdur... işçilər azdır... qurdlar arasına quzular.*»

Ling yenidən əzab-əziyyət məktəbinə qayıtmaq vaxtının gəlib çatıb-çatmadığını düşündü.

## Məktəbə qayıdış

Komissar yeməyini bitirəndə Ling vaxtının bitdiyini bildi. O, oteldən kənarında gözləyən zabitlərdən xəbərdar idi. O, son təklifini etdi. «Yaxşı, siz məni axtarırdınız. Mən buradayam. Məni tutun, dostlarımla buraxın.»

Komissar başını qaldırdı və azacıq gülümsədi. «Ling. Sən şübhəsiz ki, mənim tanıdığım ən nadir qadınlardan birisən» — səmimi olaraq dedi.

Sonra heç bir söz demədən o, ayağa qalxıb restoranı tərk etdi.

Ling məğlub olduğunu hiss edərək sakitcə bir neçə dəqiqə oturdu. Onun ürəyi ağırlaşdı və o, ümitsizlik içində evinə qayıtdı. O, bunun həbsdə saxlanılan həmkarları — dostları üçün yaxşı olmayacağını bilirdi.

Vaxt keçdikcə, Ling daha iki məsihçi işçilərinin həbs olunduğunu və həbs edilmiş rəhbərlərin ağır işgəncə verildikləri öz yerli məmurlarının əllərinə verildiyini öyrəndi. Onların cəza müddəti on iki aydan iyirmi dörd aya qədər ağır işə qalxdı.

Ling dərin tənhalıq hissi keçirərək işinə davam etdi. O, hələ də son dəfə həbsxanadan çıxandan bəri çox xəstə idi və onun pisləşən sağlamlığını görəndə digər rəhbərlər öz öhdəliklərindən kənarlaşmağa onu ruhlandırıldılar. Lakin o, anasının onu nə qədər ruhlandırıldığını və Lingin xidmət etməsi üçün anasının soya üyüdən qurğuda nə qədər ağır əziyyət çəkdiyini xatırlayaraq bunu inkar edirdi. O, anası üçün darıxırdı. Uzun illər idi ki, anasını görmürdü. Amma həmin vaxt anasına ziyarət etmək çox təhlükəli idi.

Ling qrup rəhbərləri arasında yeganə qadın idi və çox vaxt otağında Allahdan öz yolunu başa vurmaq üçün qüvvət istəyərək təkə ağlayırdı.

16 aprel 2002-ci ildə Lingin telefonu yenidən zəng çaldı. Otuz məsihçi fanatik çinlilər tərəfindən tutulmuşdu. Ling polis məntəqəsində olan «dostuna» zəng vurdu. Yenidən işinə qayıtdı.

## Epiloq

Ling çətin həyat yaşamağa davam edir, lakin onun işinin bəhrələri artıq görünür. Onun komissarla «təşkil edilmiş» görüşü vasitəsilə Allah ona Çin ev toplantıları məsihçilərinin mənafeyinə onlara qarşı edilən ədalətsizliklər barədə danışmaq üçün qapı açdı. Lakin eyni zamanda onun məmurlarla əlaqəsi mübahisələrə də səbəb oldu və bir çox məsihçilər onun etdiyinə çox zidd çıxdılar. Onların mübahisələrinə Ling belə cavab verir: «Biz məsihçi ola bilirik, amma biz yenə də çinliyik və bura bizim ölkəmizdir.»

Ling heç vaxt öz fikirlərindən keçməmiş və müjdəçiliyini kənara qoymamışdır. O, nə qorxuya, nə də həbs olunma təhlükəsinə baxmayaraq, qardaş və bacılarını cəsarətlə müdafiə etməkdə hər bir imkandan faydalanmasına əngəl olmasına imkan vermədi. Onun adı hələ də hökumətin nəzarət siyahısındadır, lakin o, həmçinin Allahın da nəzarəti altındadır və O, möcüzəli şəkildə Lingi qoruyaraq həbsxanaya düşməsinin qarşısını alır.



Amma Ling lazım gələrsə geri qayıtmağa hazırdır. «Mən məktəbə geri qayıtmağa hazırım. Mən bilirəm ki, əgər Allah mənim başımda nə qədər tük olduğunu bilirsə, O, mənimlə qalacaq və Öz iradəsini dəyişməyəcək.»

Lingin çətinliklərindən biri onun kilsə rəhbərlərinin hamısının yerində olacağına qədər subay qalmağa söz verməsi oldu. Qrup bunun on illik bir müddət olacağını hesab etdi və Ling düşündü ki, onun bundan sonra ailə qurmaq üçün çox zamanı olacaq. (O zaman o yalnız yeniyetmə idi). Amma Çində otuz yaşından sonra — Lingin aid olduğu yaş qrupunda subay qadın üçün çox çətin oldu.

Ona dəfələrlə qadının yerinin evdə oturmaq, təmizlik və uşaqlarının qayğısına qalmaq olduğu deyilmişdi (hətta ev toplantısı qurmaq üçün yardım etdiyi pastorlar tərəfindən belə). Ling bu zəruri rolu inkar etmirdi, amma o, Allahın bəzən gözlənilənlərdən daha fərqli planları olduğunu bilir. O, özünü tənqid edənlərə xatırladır ki, ev toplantılarının artdığı bir zamanda təhlükəli müjdəçilik işini üzərinə götürənlər qadınlar idi. O, həmçinin, bir çox Çin rəhbərlərinə məlum olduğu kimi Çinin ucqar ərazilərinə göndərilən müjdə qruplarından üçdə ikisinin qadınlardan təşkil olunduğunu da qeyd etdi.

İndi Lingin diqqəti 2008-ci ildə Pekində keçiriləcək Beynəlxalq Olimpiya oyunlarına yönəlmişdir. O, bunun ev toplantılarının böyüməsi və çiçəklənməsi üçün möhtəşəm imkan olacağına inanır.

İşə davam...

# Qledis

## Bağışlama yolu



**Hindistan**  
**Noyabr, 1981-**  
**ci il**

Otuz yaşlı Qledis Ueserhed Orissa ştatında olan Kalkutta şəhərindən 110 mil cənub qərbdə yerləşən, Bey of Benqal ilə sərhəddə olan Mayurbhanc qəsəbəsinə çatanda isti, rütubətli bir gün idi. Onun hissləri hər bir mənzərə və səsi dərk etdikcə düşündü: *Doğrudan da burada olduğuma inana bilmirəm*. Pəncərələri açıq olan evlərdən, mağazalardan gələn çilinin kəskin ətri və zibil yığınının, kanalizasiya borularının və küçədə sərbəst şəkildə gəzişən müqəddəsləşdirilmiş inəklərin üfunətli qoxuları ilə qarışmışdı. İsti qoxuları daha da artırırdı, amma Qledis şimalın soyuq havasından sonra isti iqlimə qayıtmasına görə sevinirdi.

Pakistan sərhədindən maşınla keçərək, sürücüsünün tıxaca girib çıxdıqca, yük maşınlarını, rikşaları\*, taksiləri, inəkləri, velosipedləri və qarma-qarışıqlıq içində küçədə dolu olan ardı-arası kəsilməyən izdihamı keçdikcə ziqzaq etməsi Qledis üçün imanda bir təcrübə idi. Avstraliyada tamamilə kəndə bənzər bir şəhərdə böyümüş Qledis bu cür qarma-qarışıqlığın Hindistanın gündəlik həyat təzi kimi qəbul edildiyinə məəttəl qalmışdı.

O, qaldığı otelin pəncərəsindən aşağıda baş verənlərə, hər dəfə ananın övladını yedəyinə alıb arası kəsilməyən tıxaca addımlamasına nəfəsini saxlayaraq təlaşla baxır və hər dəfə qadınların motosikletlərin kənarında sürücüdən tutmaq əvəzinə öz əşyalarını tutduqlarını görəndə sakitcə dua edirdi. Onlar tez-tez dolu küçələrdə yırğalanan avtobus və ya yük maşınlarına çox yaxın məsafədən keçirdilər.

Hindistanın ümumi əhalisi bir milyarda yaxın idi və Qledis çoxlu insanın sanki hər yeri əhatə etdiyini görəndə mat qalmışdı. Qledis küçədə onu əhatə edən insanların çoxluğuna məəttəl qalmışdı: çirкли sifətli

\* Yaponiyada və Uzaq Şərqi bəzi ölkələrində ikitəkərli arabaya qoşulub minik daşıyan adam.

ayaqyalın uşaqlar, alınlarında ənənəvi Hindistan xalı olan əlvan sari geyinmiş analar, dəriləri yanmış dəriyə bənzəyən yaşlı kişilər, hər biri Allahın yaradılmışıdır.

Qledis yaşadıklarını xoşlayırdı. Təkrar-təkrar baş verən on iki illik ümitsizlikdən sonra o, artıq öz arzusunu həyata keçirirdi və Allahın onun həyatı üçün çağırışını gözləyirdi: xarici ölkədə kasıblara xidmət etmək. O, tez-tez bu günün çatıb-çatmayacağına düşünürdü...

## Xidmət həyatına cəlb olunaraq

Qledis vətəni Avstraliyada məsihçi konfransında iştirak edəndə, onun yalnız on səkkiz yaşı vardı və Allahın missioner işinə çağırışına cavab verdi. Qledis Kunsladda fermada böyüyərək kilsədə çox təbliğlər eşitmişdi və valideynlərinin evlərinə dəvət etdiyi bir neçə missionerlərlə tanış olmuşdu. Hər şənbə günləri Qledisin anası bütün uşaqları ətrafına toplayar və onlara missioner hekayələri oxuyardı. Afrika, Hindistan, Çin... Qledis bu cür uzaq ölkələrin maraqlı missioner həyatlarına məftun olmuşdu və o, missionerlərin həsr olunmasına pərəstiş edirdi.

Həmişə missioner olmaq kimi güclü arzu ilə Qledis missioner konfransının ona bu qədər təsir edəcəyinə təəccüblənməməli idi, amma o, təəccüblənmişdi. Allahın onu xaricdə xidmətə çağırdığına heç bir şübhə yox idi; o, ürəyində dəyişiklik baş verdiyi anı bilirdi. O, missionerlərin öz işlərinə görə bu qədər ürək yandırdığını indi anlıyır.

İyirmi yaşına qədər o, bir gün missioner olmaq vədinə görə bütün qərarlarını süzğəcdən keçirdi. O, xarici yardım işçisi üçün məlum bir seçim olan tibb bacısı təlimlərini başa vurdu və əgər xaricdə işləməyə çağırılmayıblarsa, mümkün qədər oğlan dostu olmaq imkanlarını özünə yaxın buraxmadı. Bu, ən çətini idi, amma Qledis bilirdi ki, əgər onu Allaha aid fikrindən uzaqlaşdırarsa, Allah bunun baş tutmasına imkan verməz. O, karyerasında fərqləndi və nəhayət kiçik bir klinikada rəhbərlik mövqeyini qazandı. O, həmçinin, bazar günü məktəblərində dərs deyir və kilsədə bacardıqı qədər kömək edirdi.

Məsihçi humanitar işçisi onların kiçik cəmiyyətinə baş çəkəndə o, xüsusilə canlanırdı; o, bir vaxt onun üçün də necə olacağını təsəvvür edərək təqdimatda deyilən hər bir sözə diqqət yetirirdi. O, nə vaxtsa, ictimaiyyət qarşısında danışacaqmı deyə düşünürdü; missioner olmağın həmin hissəsi çox da maraqlı deyildi — haradasa qorxulu idi. Qledisin utancaq olduğuna görə deyil, Allahın ona bu sahədə ənam vermədiyinə inanırdı. *Mən Allahın sevgisini əməli yolla, tibb bacısı qabiliyyətləri ilə göstərməklə kifayətlənəcəyəm* deyirdi.

1980-ci ilə qədər, Qledisin iyirmi doqquz yaşı vardı və nə vaxtsa arzusunun yerinə yetib-yetməyəcəyini düşünürdü. Ürəyinin dərinliyində o, arxayın idi ki, Allah hər şeyə nəzarət edir və hər şey Onun vaxtına əsasən baş verir. Amma başı suallarla dolu idi və fərqli istiqamətdə gedərək ailə qurmaq kimi daxili mübarizə ilə çarpışırdı. Artıq yaşı keçirdi və bir çox xarici işçilər Allahın onları xidmət etdikləri sahələrdə necə iyirmi yaşlarının əvvəllərində və ya yeniyetmə dövrlərində yerləşdiriyinə şahadət edirdilər. Bu arada Qledisin iş yoldaşlarından bir çoxları ailə qurub uşaq sahibi olmuşdular; onların ailələrinin artım sevincini müşahidə etmək Qledisin xarici ölkədə kasıblara xidmət etmək arzusunu getdikcə çətinləşdirirdi.

Sonra həmin il Qledis Səfərbərlik Hərəkətindən olan Mayk Heyə rast gəldi. O, iki il idi ki, Hindistanda fəaliyyət göstərirdi və Qledis onun canıyananlığına heyran olmuşdu. Yorulmaz Qledis OM-in Hindistandakı işləri barədə Maykı sorğu-suala tutdu: «Orada insanlar necədirlər? Onlara açıq şəkildə təbliğ etmək mümkündürmü? Onlar nə qədər qəbul edirlər? Haradan dəstək alırsınız?»

Mayk onun artan həyəcanını hiss edərək gülümsədi və canlı şəkildə onun bütün suallarını cavablandırmağa çalışdı.

*Bəlkə də bu odur*, deyərək Qledis düşündü. Bəlkə də bu, mənim uzun illər boyu gözlədiyimin cavabıdır! Növbəti bir neçə həftə ərzində Qledis OM barədə bütün ədəbiyyatı nəzərdən keçirdi. O, iki illik həsr olunmanın tələb olunduğunu və hər bir kəsin hansı ölkədə xidmət etməli olduğuna dair Allahın göstərişini axtarmalı olduğunu öyrəndi. O, OM-in təbiətini və işçiləri ilə rəhbərlərin dərin həsr olunmalarını öyrənərkən, bu təşkilatın onun üçün olduğunu bildi. O, daxilində sülh hiss etdi və OM-lə əlaqələr qurmağa başladı.

1981-ci ilin mayına qədər Qledis həyatında ilk dəfə Hindistanı tərk etməyə hazır idi. O, hələ də iki illik müddətdə harada qalacağını bilmirdi, amma o, yayı Avropada uyğunlaşma və təlim keçmək üçün getdi. O, ailəsi və dostları ilə vidalaşanda ürəyi səbirsiz ümidlərlə dolu idi. Onun Hindistanda işləmək ideyası alovlu missioner Mayk Heylə görüşdən sonra sönmürdü, amma o, Allahın planı üçün tamamilə açıq olmaq istəyirdi. Avstraliyadan getdiyi gecə ailəsi onun ətrafında yığıldı və onların ən sevimli himnlərindən biri olan «O, yaşadığına görə» oxudular.

«Mən səhəri qorxmadan qarşılaya bilərəm, çünki Onun mənim gələcəyimi əlində saxladığını bilirəm» — oxuyub qurtarandan sonra Qledis onlara dedi.

Həmin yay Qledis üçün əsl təlim vaxtı oldu və o, bunların hamısını eyni həsr olunma ruhu ilə qəbul etdi. Soyuq döşəmələrdə yatmaq, həftədə

bir dəfə çimmək, ümumi yataqxanalarda ayaq yollarını yığışdırmaq, İngiltərədə Asiya əhalisinə xidmət etmək və yay vaxtından sonra hara gedəcəyi barədə Allahın yönləndirməsini gözləməsi xarici ölkədə xidmət üçün təlimin bir hissəsi idi. Qledis Hindistan barədə arzu etməyə davam edərkən hər bir çətinliyi inadçı məqsəd hissi ilə qarşılayırdı. O, ölkə və ya onun əhalisi barədə çox şey bilmirdi, amma onun daxilində artan maraq və istək soyumurdu.

Yay sessiyasının sonunda Qledis İngiltərədə xidmət müddətlərini koordinasiya edən ailə ilə axşam yeməyi yedi. Onlar uzun müddətlik proqram üçün ondan haraya gedəcəyini soruşdular.

Qledis OM-in gəmi xidmətinə və eləcə də Hindistan bölgəsinə müraciət etdiyini izah etdi. «Mən həqiqətən bu yerdən haraya getməli olduğumu dəqiq bilmirəm. Mən Allahın məni ən çox istifadə edəcəyi yerə getmək istəyirəm» — dedi.

«Qledis, sən yetkin adamsan» — qadın nəzakətlə dedi. Qledis «yetkin» adlandırıldığına görə ruhlandı. Bəlkə də o, xaricdə xidmətini çoxlarından gec başlamışdı, lakin onun hələ otuz yaşı vardı. Onun çəşqin baxışlarını görə qadın gülümsəyərək izah etməyə tələsdı: «Xeyr, sən yaşlı deyilsən. Sən sadəcə OM-in əksər işçilərindən böyük və yetkinsən. Sən daha çox Bibliya və rəhbərlik təlimləri keçmişən və həyat təcrübən böyükdür. Hindistanın sənı kimi insanlara ehtiyacı vardır.»

Qledis gülümsədi və qadının müdrık və ruhlandırıcı sözlərinə görə Allaha şükür etdi. Bu Mayk Heyin ona verdiyi məsləhətin eynisi idi və indi o, dua edərək istədiyi böyük əminliyi və təsdiqi aldı. Həyatının mövzusu olan məhninin sözləri onun aqlında fırlandı: «Bilirəm ki, O mənim gələcəyimi əlində saxlayır və məhz Onun yaşadığı üçün həyatda yaşamağa dəyər.»

## Cüzam evi

O, Hindistanda OM-in ilk vağzalı olan Kutaka gedərəkən sürücüsü ondan bir yerə baş çəkməyi xahiş etdi. Məşğul küçədə saysız-hesabsız kişi, qadın, uşaqla dolu izdihamdan aqlını itirərək, sürücü ona: «Mahurbranc cüzam evinə. Razısınızmı Qledis? Orada çox qalmarıq» dediyini eşidənə qədər onu dinləmirdi.

Cüzam binasının yanında onun sürücüsü hündür, yaraşlıq avstraliyalı yardım işçisi Qraham Steyns ilə görüşdü. Qledis burada digər avstraliyalıların işlədiyini eşitmişdi, amma onların adlarını xatırlamırdı. Qraham Qledisi iki kişinin öz işlərini bitirənə qədər təkə gözlədiyi missiya evinə qədər müşayiət etdi.

Qledis ətrafına baxaraq və evin ilk işçisi olan Keyt Allenbi barədə yazılmış bukleti nəzərdən keçrərək tamamilə evin heyrətamiz hekayələrinə dalmışdı. Qledisin nəzərinə çarpdığı kimi, on yeddi yaşlı bunqaloda sülh hissi vardı. Hekayə quruluşunun hər bir hissəsi onun yaşını nümayiş etdirirdi, soyuq beton döşəmədən qat-qat əhəng ilə örtülmüş qırx beş santimetrlik qalın divarlara, dözülməz istidən qoruyan kölgə əmələ gətirən geniş eyvana kimi.

Qledis gözləyərkən o, Qrahamın həyat yoldaşının nə üçün gəlib ona Hindistan ənənəsi olduğunu öyrəndiyi çay təklif etmədiyini düşündü. Amma onun həyat yoldaşı gəlmədi və tezliklə Qledis və sürücü yola düşərək Kuttakin cənubuna tərəf yönəldilər.

OM komandası ilə ilk iş həftələri qızğın və mükəmməl idi. Qledis yerli yolları və adət-ənənələri öyrənirdi. Altı qadın hər tərəfində ədəbiyyat ilə dolu olan, arasıkəsilmədən sarı yemək, vedrələrə gələn su və mərkəzində oyuq olan sement lövhədən başqa bir şey olmayan tualet sistemi ilə olan bir kiçik otaqda qalırdılar. Qledis fermada böyüdüyünə və ağır işin dəyərini bildiyinə görə Allaha şükür etdi, amma bəzən o, «Allah mənim üçün nə istəyirsə, o yaxşıdır» münasibətini saxlamaq üçün mübarizə apararkən ruhdan düşürdü.

Onlar hər gün iki-iki evdən çıxaraq qapı-qapı gəzib məsihçi kitabları satmağa və insanlarla Rəbb barədə danışmağa çalışırdılar. Qledis şəhər əhalisinə baş çəkməyi sevirdi, amma onun ürəyi şimal və qərb Baripadanın dağlarına səpələnən ucqar Santal kəndlərinə getməyi arzu edirdi. O, kənd-kəsəyi ilk dəfə gəzərkən bu yerlərdən keçmişdi. Düz, küləslə örtüklü damları olan palçıq divarlı daxmalar yola çox yaxın idi və ağaclarla əhatə olunmuşdu. Əllə düzəldilmiş gölməçə kənd evlərinə yaxın yerləşirdi.

Ona Santal adət-ənənələri və ruhlara sitayışı, ruhları qane etmək üçün bəzən insanları necə qurban gətirmələri barədə danışılmışdı. Onların yaşayış şəraiti çox primitiv idi və uşaqlar asanlıqla qarşısı alına bilən və müasir standartlara görə çarəsi olan xəstəliklərdən ölürdülər. Santal ailələri pullarını ruhları sakitləşdirmək və uşaqlarının sağlamlıqlarını təmin etmək məqsədilə yandırmaq üçün buxur və qurban vermək üçün heyvanlar almağa sərf edirdilər.

Bir tibb bacısı olaraq, Qledis bu insanlara azacıq savad verməklə yardım etməyin mümkün olduğunu və bir məsihçi olaraq, İsanın onları öz ruh allahlarına dəhşətli bağlılıqlarından azad edərək daha böyük bir şəfa təklif edə biləcəyini bilirdi. Qledis onların acınacaqlı vəziyyətini düşünərkən onu güclü bir hiss boğdu və o, bu kəndlilərin arasına gedib onun ürəyində yanan xoş xəbəri onlara çatdırmaq istədi.

1982-ci ilin yanvarında Qledis üçün imkan yarandı. Onun növbəti komanda tapşırığı yerli məsihçilər tərəfindən qəbul edilən «cəngəllik düşərgələri»ndə iştirak edən missionerlər qalan kəndlərə baş çəkməkdən ibarət idi. Onların baş çəkdiqləri kəndlərdən biri kobud, dağlıq ərazilərdən keçərək yeddi mil aralıda idi, amma Qledisin ürəyi orada olmağa can atırdı. O, quyudan su çıxararaq, çayda çimərək və taxtabitilər içində yataaraq, məmnuniyyətlə bütün yerli həyat tərzində iştirak etdi. Yerli qadınların hündür, ağbəniz avstraliyalı tibb bacısı ilə olmaqdan xoşu gəlirdi və onlar həvəslə Qledisə öz həyat tərzlərini öyrədirdilər.

### Alçaqlardan ən alçağını sevmək

Kənd Mayurbhanc Cüzam evindən çox da uzaq deyildi və Qledisin heç vaxt evlənmədiyini eşitdiyi Qrahamı görmək üçün bəzi imkanları vardı. Onların görüşlərinin əksəriyyəti işlə əlaqədar idi, lakin Qledis Qrahama qarşı cazibəsinin artdığını hiss edirdi, buna baxmayaraq o, hissələrini bir kənara qoyaraq, fikrini işə cəmləməyə çalışırdı.

Sonra o, növbəti tapşırıq üçün göndərildi. Qledis OM komandaları ilə bir yerdən digərinə səyahət etdikcə Hindistanın bir çox hissəsini görmək imkanına malik olduğuna görə şükür edirdi, amma cüzam evini görmək və Santal əhalisi ilə yaşamaq ona çox təsir etmişdi. Qraham və başqalarının öz xəstələrinə — cüzam xəstələri və kəndlərdən sürgün edilmişlərə qarşı göstərdiyi qayğıyı görmək heç nə ilə müqayisə olunmurdu. Hinduizm cüzam xəstələrinə keçmişdə etdikləri günahların bu xəstəliyə səbəb olduğunu inanmalarına gətirib çıxarmışdı. Onlara hətta bir stəkan suya belə layiq olmadıqları deyilmişdi. Bunun nəticəsində cüzama tutulanlar çox acınacaqlı vəziyyətdə, küçələrdə dilənərək, evlərindən və ailələrindən qovularaq yaşayırdılar.

Cüzam evinə gələn xəstələrə növbəti zərərlərin qarşısını almaq üçün dərmanlar verilir və onlara xəstəliyin çarəsi olduğunu və Allah tərəfindən edilən lənət olmadığını öyrədən heyət tərəfindən məhəbbət və canıyananlıq göstərilirdi. Qledis canıyanan qayğı görmək və bir neçə sevgi sözü eşitməklə dəyişən bir çox xəstələri görmüşdü. Dərman onların yaralarına yardım edirdi, amma işçilərin qayğısı onların canlarına şəfa verirdi.

Qledis həmin evdə görülən işlərdən heyratə gəlmişdi, lakin bəzən öz niyyətlərini nəzərdən keçirirdi. O, Qrahama cəzb olunurdu, yoxsa buradakı xidmətə? Onun Qrahama qarşı hissələri artsa da, Hindistanda olmasının məqsədinin bu olmadığını da bilirdi. Bundan əlavə, o, Qrahamın da ona qarşı nəsə hiss etdiyini də bilmirdi. *Bəs əgər o da nəsə hiss*

*edirsə?* — deyə, düşündü. O, hər hansı bir münasibətlərə başlamazdan əvvəl OM rəhbərliyi ilə danışmalı idi. Bu, bir qayda idi.

Yazın əvvəlinə qədər Qledisin artıq Qrahamın niyyəti barədə düşünməyə ehtiyacı yox idi. O, Qrahamın onun rəhbərlərindən onunla yazışmağa başlamaq üçün icazə aldığını eşitdi və çox həyəcanlandı! Bütün yaz və yayı onlar bir-birinə məktub yazaraq bir-birini daha yaxşı tanımağa çalışdılar. Onlar nə qədər eyni ortaq xasiyyətlərə və düşüncələrə malik olduqlarına heyrətlənirdilər. Onlar bir-birindən yalnız qırx mil aralıda böyümüşdülər və oxşar həyat yolu keçmişdilər və hər ikisi gənc yaşlarında missiyaya çağırış almışdılar. Onlar nə qədər çox yazışdırlarsa, o qədər Allahın onları birləşdirmək istəyindən əmin olurdular. Onlar 1983-cü il avqustun 6-da, sevimli ailə və dostlarının qarşısında Avstraliyada ailə qurdular.

Cüzam evinə qayıdanda hamı Qraham və onun həyat yoldaşına sevindi. Yerlilər arasında «dada» kimi tanınan Qraham təqribən iyirmi il ərzində Mayurbhancda sadıq və yorulmadan xidmət etmişdi və indi Allah onu özü kimi Allahu böyük coşqu ilə sevən və onunla hind xalqına olan sevgisini bölüşən həyat yoldaşı ilə mükafatlandırmışdı. Kəndin sakinləri və xəstələr üçün Qraham və Qledisin evliliyi Allahın sevgisinin, heyrətamiz sevgisinin şahadəti idi və onlar cənab və xanım Steynlərin Avstraliyadan qayıdışını böyük səbirsizliklə gözləyirdilər.

Amma bu, asan olmayacaqdı. Hindistan hökuməti Qledisə Hindistana qayıtmaq üçün yeni viza verməkdən imtina edəndə Qledis və Qraham bir ər-arvad kimi ilk sınaqları ilə qarşılaşdılar. Bu, anlaşılmazlıq kimi görünürdü, amma hökumət sadəcə onun gəlməsinə icazə verməkdən imtina edirdi. Nəhayət, onlar qərara gəldilər ki, Qraham tək qayıtsın və Hindistandan viza almağa çalışsın.

Hökumətin Qledisə Qrahama qoşulmasına icazə verməsi bir neçə ay və çoxlu dua tələb etdi, lakin onlar yenə də Qledisə xarici yardım işçisi kimi deyil, Qrahamın həyat yoldaşı kimi viza verdilər. O, müjdələnməyə və ya hindusları məsihçiliyə gətirməyə çalışmamaq üçün söz verməli idi. O, razılaşdı. Axı Qraham və Qledis heç vaxt heç kimi Məsihə məcburi gətirməyəcəklərini bilirdilər. Əsas məqsəd cüzamlılar arasında işləməklə Allahın sevgisini nümayiş etdirmək idi və əgər həmin insanlar bu sevgiyə qarşılıq vermək istəsəydilər, bu, onların azad seçimi idi.

## Ürəyin arzuları

Qledis 1984-cü ilin sonunda Baripadaya, minnətdar və rahatlaşmış Qrahamın yanına gəldi. O, həyat yoldaşına qovuşduğuna görə sevinirdi



və dərhal evin xanımı və meneceri vəzifəsinə başladı. O, həmişəki kimi kəndlərə getmək imkanı üçün darıxırdı, lakin o, keçmişdən çox fərqli olan yeni rolunu da eyni asanlıqla qəbul etdi.

O, gözəl missiya bunqalosunun\*\* divarından asılmış Müqəddəs Yazıdan olan ayəni öz şüarı kimi qəbul etdi: «Rəbdən zövq al, O da səni ürəyinin istəklərinə çatdıracaq». O, yeni evinin ətrafında işləməyi və cüzamlı xəstələrə yardım etməyi xoşlayırdı. O, xüsusilə Qrahamla birlikdə, bazar günü xidmətlərində sevindiği və qadınları ruhlandıracağı Santal kilsələrinə getməyi xoşlayırdı.

1985-ci ildə Qraham və Qledisin ilk övladları, Ester Coy, ondan sonra da iki qardaşı 1988-ci ildə Filip, 1992-ci ildə Timotey dünyaya gəldilər. Qledis kiçik tayfasına analıq etməyi sevirdi və uşaqları böyüyərək həmin cəmiyyətdə olan uşaqlarla oynadıqca yeni xidmət sahəsinin yarandığını gördü.

## Hər şeyi Allaha təslim etmək

1990-cı illər ərzində Qledis və Qraham cüzamlı xəstələr və Santal cəmiyyəti ilə işləməyə davam edirdilər. Qledis övladlarını Santal uşaqları ilə kəndə oynamağa aparmağı xoşlayırdı və onun övladları ataları ilə müxtəlif cəngəllik düşərgələrinə, yerli pastorlar tərəfindən təşkil edilən beş günlük illik konfranslara getməyi xoşlayırdılar. Qraham pastora təlim və təbliğlərdə yardım edirdi.

Qledis və Qraham bir çox məsihçi kəndlilərin öz imanlarına görə təqib olunduğunu bilirdilər. Onlar daim kəndlilərin ehtiyaclarına diqqətli olmağa çalışırdılar və onlarla münasibətlərdə müdrik olmaq üçün dua edirdilər. Qraham heç vaxt kəndlərə gedib heç kimi imana gətirməyə və ya imanını dəyişməyə məcbur etməzdi. Buna baxmayaraq, Santal məsihçilərinin müqavimətlə qarşılaşdığına və çox vaxt məcburən və ya xaricilərdən pul aldıklarına görə məsihçiliyi qəbul etməkdə günahlandırılırdılar.

Bir on iki yaşlı oğlana məsihçi olduğuna görə hücum etmişdilər. O, ağaca qalxıb mal-qarasına baxanda kənddən olan digər oğlanlar onun məsihçiliyi qəbul etməsindən qəzəblənərək ağacı əhatə etmiş və onu düşməyə qoymamışdılar. Ona imanına görə sataşandan və acılayandan sonra uşağı ölnə qədər çubuqla böyründən vurmuşdular. Onun dul qalmış anası tamamilə ruhdan düşmüşdü.

Bir qrup hindli bir başqa gənc oğlanı daşlamış və sonra suda boğmuşdular. Fiziki hücumlardan başqa məsihçilər yerlilərin gündəlik

\*\* Birmərtəbəli yay evi

təhqirlərinə də dözməli idilər. Onların əmlakları bəzən daşlanır və ya dağıdılırdı, ya da onların öz torpaqlarında işləməsinin və ya kənd quyusundan su götürməsinin qarşısı alınır. İllər keçdikcə, təqib barədə məlumatlar gəlməyə davam edirdi, amma Qledis və Qraham şəxsən heç bir təhlükə görməmişdilər və onlar fanatiklərin hədəfinə çevriləcəklərindən narahat olmurdular. Qledis belə deyirdi: «Biz cüzama tutulmuş insanlara xidmət edirik. Bunun nəyi təhlükəlidir?»

1999-cu ilin yanvarında, cümə axşamı səhəri Qledis Allahla sakit vaxt keçirir və gündəlik oxusunu oxuyurdu. Həmin günlərdə hekayə görmə qabiliyyətini itirmiş on iki yaşlı qız haqqında idi. Pastor xəstəxanada ona baş çəkməyə gələndə, qız: «Pastor, Allah mənim gözlərimi götürür» — dedi.

Pastor bir anlıq dillənmədi. Sonra: «Cessi, Ona gözlərini götürməyə imkan vermə» — dedi.

Qız çəş-baş qaldı və sonra hikmətli pastor davam etdi. «Gözlərini ona ver» — dedi.

Hekayə Qledisi sarsıtdı və o, sanki Rəbb ondan sevdiyi hər şeyi — həyat yoldaşını, uşaqlarını, malik olduğu hər şeyi — Ona verməyə hazırırmı deyə soruşduğunu hiss etdi. Onun ürəyi suallarla mübarizə apararkən göz yaşları yanaqlarından süzüldü. O, sadəcə on üç yaş olarkən ürəyini Allaha vermişdi və həmin vaxtdan bəri o, yalnız Onun üçün yaşamağa çalışırdı. O, Hindistana gələndə heç nəyi yox idi, indi isə o və Qraham öz həyatlarını xidmətə təslim və həsr etmişlər. O, Allaha hər şey verdiyini düşünürdü, amma ürəyində onun sınağının sevdiyi əşyalara və şəxslərə möhkəm bağlanmaq olduğunu bilirdi. Nəhayət, o, Allaha məqbul olduğu cavabı verərək dua etdi. «Bəli, Rəbb İsa. Mən razıyam. Malik olduğum hər şeyi — ərimi, uşaqlarımı, malik olduğum hər şeyi götür və istifadə et. Mən hər şeyimi sənə təslim edirəm.» O, amin deyəndə, İbrahimin öz oğlu İshaqı Allaha qurban gətirməsi barədə hekayəsini xatırlayaraq Müqəddəs Ruhun onu əhatə etdiyini və doldurduğunu hiss edərək rahatlıq tapdı. O, ailəsinin başına nə gələcəyini bilmirdi, amma o, Allahın onlarla olacağından əmin idi.

Növbəti həftələr Qraham Manoharpur adlı kəndə növbəti cəngəllik düşərgəsində iştirak etməyə yollandı. O, on yaşlı Filipi və altı yaşlı Timoteyi özü ilə aparmağa xüsusilə şad idi və oğlanlar da həyəcanlanırdılar. Onlar düşərgələrə getməyi xoşlayırdılar. Cəpə düşərgə salmaq və elektrik və su olmadan «dolanmaq» bir macərə kimi idi. Lakin hər şeydən çox onlar ataları ilə vaxt keçirməyi xoşlayırdılar. Milad bayramları dayanmadan gələn qonaqlar axınına görə qızgın olurdu və Qledis oğlanların ataları ilə bir qədər təkbətək vaxt keçirməsinin yaxşı bir fikir

olduğunu düşündü. Dörd saatlıq maşın yolu onlara arasıkəsilməz bir ünsiyyət bəxş edə bilirdi.

On üç yaşlı Esterin yanına xaricdə olan məktəbdən iki dostu gəlmişdi, ona görə də, o, evdə qalıb dostları və anası ilə dincəlməklə kifayətləndi.

Yanvarın 20-də, çərşənbə günü Qledis tələsərək, hamını hazırlayıb qarıya çıxarmağa çalışırdı. «Filip, sən əşyalarını toplayıb bitirdin?» — deyərək, böyük oğlunu səslədi. O, atası kimi çox işgüzar və çevik idi və o, digər insanların hissələrinə qarşı həssas idi. Qledis onun hamıya qarşı sevgi ilə dolu olduğunu görə fəxr edirdi. Qledis onun iki aydan sonra on bir yaş olacağına inana bilmirdi. Onlar həmişə məşğul olduqlarına görə bəzən Qledis övladlarının həyatlarının heç onlardan kifayət qədər zövq almamış tez keçdiyini düşünürdü.

«Uşaqlar, getmək vaxtıdır» — Qraham dedi. Qledis uşaqları indi atalarının onları gözlədiyi cipə tərəf qaçırdı. O, birinci oğlanları öpüb qucaqladı, sonra da Qrahamı. Onlar həmişə vacib vidalaşma üçün vaxt ayırırdılar, çünki dəlisov Hindistan tıxaclarında nə baş verəcəyini bilmək olmurdu. Qledis bilirdi ki, Tim keçən ilin noyabrında keçirdiyi avtomobil qəzasına görə bir qədər bu səyahətə görə narahatdır. O, maşında qabağa atılmış və ona ciddi zərər dəyməmişdi, amma çox sarsılmışdı. Sonra isə, iki həftə bundan əvvəl onlar cipdə dağ yolunu keçərkən az qala digər bir böyük yük maşınına dəymişdilər. Qledis Timin maşınla səyahətə görə narahatlığını anlayırdı və onlar getməmişdən əvvəl Timi razı salmağa çalışdı.

«Yaxşı vaxt keçirin! Bazar ertəsi görüşərik» — deyərək, onların arxasından söylədi.

O, bunqaloya qayıdanda Filipin çantasını yoxlamadığını xatırladı. *Ümid edirəm o, jaketini götürməyi unutmayıb* — deyərək, fikrə dalmış şəkildə düşündü.

Sonra düşüncələri Timə yönəldi. Onun soyuqdəyməsi vardı və Qledis dağlarda nə qədər soyuq olduğunu bilərək onun üçün əlavə paltarlar qoymuşdu. O, Timin oxuyaraq səsinə gücə salmayacağına ümid edərək gülümsədi. O, evdə ilahici və təbliğçi idi. O, atası kimi təbliğ etməyi xoşlayırdı və Qledis bəzən onun qonaq otağında stulları düzərək kilsə oyunu oynadığını görmüşdü. O, bir az bundan əvvəl oyun oynayırdı. Sonra Qledis bazar ertəsi günü qonaq otağının yanından keçirdi ki, Timin onun xəyalına gətirdiyi cəmiyyəti üçün düzəlmüş boş stullara ruh yüksəkliyi ilə təbliğ edib ilahi oxuduğunu gördü.

O, işlərini bitirən kimi, əyləşib onu dinləmək istəyirdi, amma qayıdanda Tim artıq başqa bir şeylə məşğul olurdu.

O, Timin son dəfə kilsə oyunu oynayacağını ağına belə gətirməmişdi.

Yanvarın 23-ü şənbə günü səhər dörd otuzda telefon zəng çaldı. O carpayıdan duruxmuş halda qalxaraq, yuxulu halda dəstəyi qulağına qoydu. O, belinin ortasında buz kimi axan tər içində qorxu ilə bir müddət sakit dinləməyə çalışdı. Ester və onun dostları telefonun səsinə oyanmışdılar, Qledis dəstəyi qoyanda qapının ağzında göründülər.

«Ana, nə olub?» — Ester soruşdu.

«Kimsə missiya ciplərini yandırır» — Qledis cavab verdi. «Mən başqa heç nə bilmirəm. Ona görə gəlin hələ narahat olmayaq. Birlikdə dua edək və, qızlar, gedib yatmağa çalışın. Mən əminəm ki, hər şey qaydasındadır və siz bilərsiniz ki, biz sabah çox məşğul olacağıq. Mən ətraflı məlumat öyrənəndə sizə də xəbər edəcəyəm.»

Həmin məlumatlar gələndə Qledisin təsəvvür etdiyindən belə dəhşətli idi...

## Közərən hiddət

Kiçik Manoharpur kəndi bir vaxtlar mədəniyyətə görə iki hissəyə bölünmüşdü. İllərdən sonra kəndin təqribən 22 faizi olan 150 ailə məsihçiliyə iman etmişdi. Əsasən iki qrup sülh şəraitində yaşayırdı, lakin sonralar qəbilə getdikcə məsihçiliyə görə acıqlanmağa başladı.

1998-ci ilin yayında bəzi məsihçi fermerləri Raca festivalı, santallıların yerin menstruasiya olduğuna inandığı zamanı ərzində də torpaqda işləməyə davam etmələri ilə yerli qəbilə sakinlərini qəzəbləndirəndə gərginlik daha da artdı. Nəhayət məsihçilər və ənənəvi santallılar arasında qızğın deyişmələr yatırıldı, lakin hissələr hələ də gərgin olaraq qalırdı. Onda Qraham və onun oğullarının iştirak etdiyi cəngəllik düşərgəsindən əvvəl daha bir qəbilə üzvləri kənddə Santallı məsihçilərin toy mərasimlərində musiqi çalınmasına etiraz edəndə daha bir hadisə baş vermişdi. Qəbilə öz adət-ənənələrini çox səylə qoruyan bir qəbilə kimi tanınırdı, ona görə də mədəniyyət fərqliliyi daha çox ənənəvi üzvləri hirsələndirdi və onların közərən hiddətlərini alovlandırdı.

Qrahamın kəndə gəlişi hiddətlənmiş Santallılara çoxdan gözlədikləri imkanı verdi. İndi onlar hətta ənənəvi adətlərə qarşı çıxmağa cəsarət edənləri də tanıya bilərdilər. Onlar cəmiyyətə qarşı narazılıqdan bacarıqla istifadə edən din fanatı Dara Sinqxin köməyinə arxalanırdılar. Onun fəallığı adətən, məsihçilərə və müsəlmanların üstünə atılarkən zorakılıq formasını alırdı.

Yanvarın 23-ü səhər tezdən onun qara əməlləri təhqir halına keçdi.

Ondan əvvəlki axşam Qraham və oğlanlar yeməklərini yenicə bitirmişdilər və həmkarları ilə sağıllaşırıdılar. Üçlük cipin arxasına qalxıb

yatmağa hazırlaşanda haradasa doqquz otuz idi. Hava soyuq idi və Qraham samandan olan həsirləri maşının üzərinə yığdı ki, isti saxlaya bilsin. O, həmişə oğlanlar üçün mümkün qədər rahatlıq yaratmağa çalışırdı və onların yanında uzanmamışdan əvvəl onlarla birlikdə dua edirdi.

Cip digər cipin yanında, dua zalının qarşısında dayanmışdı və Qrahamın dostlarından biri Doktor Qoş yaxınlıqdakı məsihi ailəsinin evində yatırdı. Gecə yarısına yaxın çıxırtı və qışqırıq səslərinə oyanaraq o, çarpayından atılaraq qalxdı və pəncərəyə tərəf atıldı. O, sahələrin o tayında böyük izdihamın qaçdığını — baltalarla, çubuqlarla və bıçaqlarla və əlləri ilə başlarının üzərində məşəllər tutaraq bir xətt boyu ciplərə doğru uzandığını görəndə dəhşətə gəldi. Qəzəbli halda qışqıraraq, dəli bir adam vəhşicəsinə təkərləri doğrayaraq və pəncərələri sındıraraq Qrahamın cipinə hücum etdi. Onlar maşının mat qalmış sərnixinlərini vurur və Qraham əbəs yerə öz iki oğlunu müdafiə edərkən əllərindəki silahlarla onları döyürdülər. Doktor Qoş qapıya tərəf qaçdı və onun bağlı olduğunu gördü. Tələyə salınmış halda o, yalnız qarşısında baş verən dəhşətli hadisələri iztirab içində seyr edə bilirdi.

Azğınlaşmış izdiham Qraham və oğlanlara mərhəmət etmədilər. Amansız hücumdan qurtuluş yox idi. Həm də hər bir daxmanın qarşısında mühafizəçilər yerləşdirmişdilər ki, heç kim çıxıb qurbanlara yardım edə bilməsin və onlar köməksiz kəndlilərə: «Evlərinizdən çıxmayın, yoxsa sizi də öldürəcəyik!» — deyirdilər.

Qrahamın həmkarı olan Hasda iyirmi ildən çox idi ki, insafsız hücumlara son qoyulması üçün əzab içində yalvarırdı. O, hücum edənlərin cipin altına saman qoyduqlarına dəhşətlə tamaşa edirdi; Dara Sinqx alovu yandıran ilk insan oldu. Hasda alovu su ilə söndürməyə tələsəndə o, qəddarcasına döyüldü. Daşürəkli izdiham dayanaraq Qraham, Filip və Timoteyin qışqırıqları sona çatanaqədər və alovun onların bədənini külə döndürənə qədər seyr etdilər.

Zorakılıq baş verdiyi bir zamanda yüz yard aralıda Santal gənclərindən ibarət bir qrup zərblərin ritmik səsi altında ənənəvi Danqi rəqsi edir, özlərini elə aparırdılar ki, sanki heç bir qeyri-adi bir şey baş vermirdi.

Bir saatdan sonra izdiham sahələrə qayıdaraq gözdən itdi. Dəstə tərəfindən əvvəl təqib olunaraq aqlını itirmiş Hasda yardım üçün kənd rəisinin yanına getdi. On beş mil aralıda olan digər kənddə polisə xəbər vermək üçün qasid göndərildi. Amma artıq çox gec idi. Hasda həmin mənzərəyə qayıdanda Qrahamın cipinin yanmış qabığını görürkən kədərdən özünü itirdi. Onun içində son dəfə qucaqlaşaraq bir yerdə yanmış bədənləri aydın şəkildə görmək mümkün idi. O, bu mənzərəni ömrü boyu unutmayaçağını bilirdi.

Qorxmuş məsihçilər öz daxmalarından çıxıb dəhşətli mənzərənin ətrafında yığışanda onlar bir anlıq mat qalaraq səssizlik içində dayandılar. Onlar ürəklərində yalnız bir şeyi düşünürdülər. *Biz bunu Qledis və Esterə necə deyəcəyik?*

### Kədərin qabaran dalğası

Saat yeddidə Qledis növbəti məşğul bir gün üçün geyinib hazırlaşarkən həmin səhər ikinci dəfə telefon zəng çaldı. Zəng edən Qraham və oğlanların yaşlarını öyrənən icmalçı idi.

«Siz nə haqda danışsınız?» — Qledis soruşdu.

Qledisin nə baş verdiyindən xəbərsiz olduğunu anlayan və ona özü xəbər vermək istəməyən icmalçı vidalaşaraq dəstəyi asdı. Amma telefon zəngləri davam edirdi və qonşu kəndlərdən olan insanlar suallar yağdırırdılar. «Qledis, deyirlər ki, Qraham və oğlanlar itib» — bir dostu ona dedi.

«İtib? Aman Allah!» — Qledis ucadan dedi. «Mənim gözəl oğullarımın başına nə gəlib? Onlar orada təkdirlər?»

Nəhayət, onun dostu Qayatri gəlib dəstəyi əlinə aldı. Hər şey getdikcə sıradan çıxırdı və Qledis hələ də nə baş verdiyini bilmirdi. Onun ürəyi çəşqinlik içində idi, lakin o, hər an Qraham və oğlanların qapıdan girəcəyini gözləyirdi. Qledis onlara nəşə olduğunu tamamilə ağından kənarlaşdırmışdı və o, nikbin olaraq onların evə qayıdacağını düşünürdü.

Növbəti iki saatdan sonra dostlar gəlməyə başladılar və daha çox icmalçılar görünərək şəkil çəkmək istədilər. Orada — çöldə, içəridə, eyvanda hər yerdə onlarla insan vardı. Bunların hamısı qarmaqarışlıq idi və Qledis gələnləri qarşılayaraq və Esteri qoruyaraq məşğul idi. O, hələ də baş verənlərin ciddiliyini anlamırdı və heç kim ona bu dəhşətli xəbəri necə deyəcəyini bilmirdi.

Nəhayət, doqquz otuza yaxın Qayatri onun əlindən tutdu və dedi: «Qledis, mən sənənlə danışmaq istəyirəm». Otaqlardan birini boşaldıb Qayatri: «Qledis, mən sənəni daş kimi olmağın istəmirəm, amma sən Ester üçün möhkəm olmalısən.»

Qledis xəbəri eşidəndə inanmadı. Onun ağı dostunun ona dediyi reallığı rədd etmək istəyirdi, amma bu, bir həqiqət idi. Artıq sözlər deyilmişdi və geriye götürülə bilməzdi. *Xeyr!* — deyə, onun düşüncəsi qışqırdı. *Bu, həqiqət ol bilməz! Onlar cipdə ola bilməzdilər. Burada bir yanlışlıq var. Onlar diri-diri yandırılı bilməzdilər — yandırılmayıblar. Bu, necə baş verə bilər? Kim belə bir şeytani əməl edə bilərdi?*

Kədərin qabaran dalğası onu boğmaqla hədələdi, amma Qledis bir daha dostundan soruşmalı idi. Bəlkə də o səhv edir. Bəlkə yanlış xəbərdir...

«Qayatri... sən deyirsən ki, onlar ölüb? Qraham, Filip və Timotey — onlar doğrudan artıq yoxdurlar?»

Qayatrinin kədərli gözləri heç bir yanlışlıq olmadığını söylədi və Qledis əzilmiş halda oturdu. «Mən bunu Esterə necə deyəcəyəm?» — o inildədi.

Vaxt dayandı, amma həyat davam edirdi. Bir neçə dəqiqədən sonra dinməz əzab içində Qledis dəhşətli xəbəri Esterlə bölüşməyə hazırlaşdı. Telefon zəng çalırdı; insanlar nə olduğunu başa düşmək üçün Avstraliyadan zəng vururdular. Onların kədərini bölüşmək üçün insanlar evlərinə gəlirdilər, icmalçıların kameralarının işıqları parlayırdı, amma Qledis yalnız qızı barədə düşünürdü.

«Ana, nə xəbər var?» — deyə, Ester soruşdu.

Qledis qızının əlini öz əlinə aldı və onun məsum gözlərinə baxdı. «Görünür, bizi tək qoydular» — Qledis ehtiyatla dedi. Amma o saat əlavə etdi: «Amma biz onları bağışlayacağıq»

«Bəli, ana, biz bağışlayacağıq.»

Ester sarsılaraq gözləri şişşə kimi oldu. Qledis onu möhkəm qucaqladı və onların həyatlarını belə tez və faciəli şəkildə dəyişən şər əməli anlamağa çalışdı. Emosional cəhətdən o, vəziyyətin reallığına mat qalmışdı, amma ətrafda dayanmayan fəallıq ona ayaqda qalmağa yardım etdi. Nəhayət, yerli həkimin oğlu Qledisə yaxınlaşaraq, sakitcə dedi: «Onlar cəsədlərə nə etmək lazım olduğunu bilmək istəyirlər».

Onun dediyi son sözlər bunun yanlış olduğuna dair hər hansı bir şübhəni tamamilə aradan qaldırdı.

«Onları Baripadaya gətirin. Qraham həyatını bu ölkə üçün qurban verdi. O, burada dəfn edilmək istərdi» — dedi.

Bütün növbəti həftə Qledis ziyarət edənlər, icmalçılar və şəhər məmurlarını qəbul etdi. Nəhayət, Qrahamın həmkarı Manoharpurdan qayıtdı və dəhşətli hücumun təfərrüatları açığa çıxdı. Qledis öyrəndi ki, bir çox kənd sakinləri yanan məşının üzərində güclü bir şölə olduğunu gördüklərinə şəhadət etmişlər. O, həmçinin, kiçik düşərgədə kömək etmək istərkən qarşıları alınan məsihçilərin dəhşəti və alovu söndürməyə çalışsan dostları Hasdanın cəsarəti barədə öyrəndi.

O, bunun içkili və ya qəzəbli kəndlilər tərəfindən törədilən biixtiyari hadisə olmadığını anladı. Bu, əslində məsihçi cəmiyyətinə öldürücü zərbə etmək üçün böyük qəsdin bir hissəsi idi və sui-qəsdçilər hədəf kimi Qrahamı seçmişdilər.

Zavallı Hasda kədərdən özünə gələ bilmirdi. Onun valideynləri cüzam evinin sakinləri idilər və Hasda orada anadan olmuşdu. Qledis onun Qrahamı və oğlanları çox sevdiyini bildirdi və ürəyi onun üçün ağlayırdı.

### Ata, məni bağışla

Dəfn mərasimi bazar ertəsi səhər saat onda, Qraham və oğlanların cəngəllikdən qayıtmalı olduqları bir vaxtda keçirildi. Güllərlə örtülmüş üç tabut gətirildi və tezliklə sanki bütün Baripada yığışdı. Mağaza və məktəblər bağlı idi və bir çox şəhər məmurları Qraham və oğlanlara görə baş sağlığı bildirməyə gəlmişdilər. Qledis və Ester min nəfərə yaxın qonaqla deyil, itirdikləri «Dada»ya görə kədərlənən cüzam evinin sakinləri ilə otun üstündə oturmağa üstünlük verdilər. Bir çox yasa gələnlər ürək yandıraraq baş sağlıqlarını və ya Müqəddəs Yazıdan ayələri bölüşəndə ənənəvi Hindistan xidməti sanki ilahi şəkildə qurulmuşdu. Qledis bir neçə söz deməyə məcbur edildi, amma o, qalxıb kütlə qarşısında danışmağa hazır deyildi. Bunun əvəzində o, Esterdən: «Sən mənimlə qalxıb oxuya bilərsənmi?» –deyə, soruşdu.

Ester razılaşdı və Qledis ilə qızı platformaya çıxanda bütün kütlə susdu. Onlar Qledisə neçə illər dəstək olan mahnını oxudular.

«O, yaşadığına görə mən sabahla qarşılaşa bilərəm...» O, Esterlə mahnını oxuyarkən inamlı olmasına baxmayaraq, əslində Qledis ağılında oxuyurdu, O, yaşadığına görə mən bu gün yaşaya bilirəm. Həqiqət isə budur ki, o, bir dəfəyə yalnız bir anlıq gələcəklə üzləşə bilirdi. Lakin bu onun həyatının vaxt keçdikdən sonra hətta faciə içində belə möhkəm iman şəhadətinə çevrildiyi fikrinə gətirib çıxarması üçün kifayət idi. O, kədər içində və emosional cəhətdən əldən düşsə də, ürəyinin daxilində Qledis sülh içində idi və o, ona hörmət edən dünyaya həyat yoldaşı və uşaqlarının Məsih naminə şəhid olduğunu göstərmək istəyirdi.

Mərd Ester mətbuata bəyanatında: «Mən Şükür edirəm ki, Allah onlara Onun naminə əzab çəkməyə imkan verdi» dedi. Qledis isə onun fikrini öz bəyanatı ilə təkrar elədi: «Mən ürəkdən dua edirəm ki, Ata onları bağışlasın, çünki onlar nə etdiklərini bilmirlər. Və mən inanıram ki, hər şey Allahın sevdiklərinin, Onun məqsədi üçün çağırılanların xeyrinə olur. Şübhəsiz ki, bu hadisə vasitəsilə Allah Öz əbədi məqsədini yerinə yetirəcək. Onun adına izzət olsun.»

Qledisin bir çox dostları və ailə üzvləri onun yığışıb Ester ilə birlikdə nisbətən təhlükəsiz olan Avstraliyaya qayıtmasına inandırmağa başladılar.



Onlar düşünürdülər ki, Qledis Qrahamın əvəzinə işləməyə bir insan tapmamış cüzam evində iş dayanacaq. Onlar sonsuz sayda suallar yağdırırdılar: «Sən cəsədləri Avstraliyaya gətirəcəksənmi? İndi sən və Ester nə edəcəksiniz? Bəs cüzam evi necə olacaq?»

Qledis onların düşüncələrinə təəccüblənirdi. Hindistan artıq onun evi olmuşdu və heç vaxt oranı tərk etməyi düşünməmişdi. İcmaçılar ondan gələcək barədə soruşanda o: «Mənim Allahın hər bir vəziyyəti və şəraiti idarə edir. O, yalnız yaxşı şeylər edəcək. O, mənim gücüm və dözüməmdir. O, heç vaxt məni tərk etməyəcəyini və ya məndən imtina etməyəcəyini vəd etmişdir. Mən Hindistana bu ümidlə xidmət edəcəyəm» — cavabını vermişdi.

### Bağışlama şəfa gətirir

İki aydan sonra Qledis Qrahamın şəralinə təqdim edilmiş Hind-Avstraliya mükafatını qəbul etməyə hazır idi. Ondən mərasim zamanı danışmaq xahiş edildi və Qledisin gələcəyi barədə xəbər yayıldı. Onun üç yüzdən artıq insan kiçik zalı doldurdu. Qraham və oğlanlar şəhid olandan sonra o, ilk dəfə kütlə qarşısında çıxış etməyə razılaşmışdı. Çoxlu sayda polis zabıtləri də ətrafda olaraq Qledisi qoruyurdular.

O, xalqa müraciət etməyə hazırlaşanda Qledis son zamanlarda ona güc verən Anni Conson Flintin köhnə şerini sakitcə oxuyaraq oturdu:

Bizim yüklərimiz artdıqca  
O, daha çox lütf göstərir,  
Bizim əziyyətimiz artdıqca  
O, daha çox güc göndərir.  
Artan kədərə mərhəmət artırır,  
Çoxalan sınaqda sülhü çoxaldır.

Onun sevgisi sonsuz, lütfü ölçüsüzdür,  
Qüdrətinin qarşısını insan ala bilməz  
İsada olan sonsuz zənginliyindən  
O, dayanmadan bizə bəxş edər.

O, son sətri dedikdən sonra, mərasimin başçısı onun təqdimatını bitirdi.

Qledis platformaya yaxınlaşdı və sadəcə Qrahamın necə tez hamıya ürəyi yandığını qeyd etməklə başladı: «Əgər kimsə xəstələnərdisə, o, həmişə onun yanında olardı. İstər səhər tezdən olsun, istər gecə yarısı.

Fərqi yox idi. Qraham ehtiyac içində olan kiməsə nə etmək barədə düşünmürdü. O, sadəcə edirdi.»

O, fikirlərini bitirdi və mükafatı qəbul etdi, sonra onu nahar etməyə dəvət etdilər. Heç kim getmədi; orada olan hər kəs həyat yoldaşını və iki oğlunu vəhşicəsinə öldürənlər barədə heç bir pis söz deməyən cəsur dul qadını salamlamaq istəyirdi. Onlar nahar üçün düzüləndə bir qadın Qledisə dedi: «Mən sizin necə bağışlaya bildiyinizi anlamıram.»

Qledis düşünmədən cavab verdi: «Sən bağışlamalısan. Bağışlama şəfa gətirir.»

Sözləri deməmişdən əvvəl Qledis həqiqəti hələ tam anlamamışdı. O, həyat yoldaşını və oğullarını öldürən qatilləri bu dəhşətli xəbəri eşitdiyi gündən bağışlamışdı. Lakin bağışlama şəfa üçün katalizator olmuşdu və o, həmin an növbəti sözünün nə olacağına qərar verdi.

Qledis həmişə bağışlama barədə danışaraq çıxış etmək üçün dövətləri imkan daxilində qəbul edirdi. Hər bir təqdimatda o: «Məhəbbət səmimi olmalıdır. Biz Romalılara məktub 12-ci fəsildə deyildiyi kimi, bir-birimizə hörmət etməliyik: «Sizi təqib edənlərə xeyir-dua edin; lənət deyil, xeyir-dua edin. Sevinənlərlə sevinin, ağlayanlarla ağlayın. Öz aranızda həmfikir olun; təkəbbürlü olmayın, amma mütilərlə dostluq edin, alimlik iddiasında olmayın. Heç kimə pislik əvəzinə pislik etməyin, lakin bütün insanların qarşısında yaxşı olan şeylərə diqqət yetirin. Mümkünsə, əlinizdən gəldiyi qədər bütün adamlarla sülhdə olun.»

İlk dəfə mükafat mərasimində kütlə qarşısında təqdimatından bəri Qledis çoxlu sayda məktəblərə, kilsələrə və ictimai mərasimlərə, bəzən otuz altı saatlıq bir müddətdə altı görüşdə danışmağa dəvət edilirdi. Bu gün onun təsirli sözü məsihçilərə qarşı zorakılığın artdığı ölkələrdə olanlara daimi bir xatırlatmadır — və həmin xəbəri çatdırmaq üçün heç kim Qledis Steynsdən bacarıqlı ola bilməz.

## Epiloq

Qledis hələ də Mahurbhanc cüzam evində yaşayır, lakin o, Hindistanda olan təqib barədə bölüşmək üçün bütün dünyanı gəzmiş və bağışlama barədə şəhadəti ilə bölüşmüşdür. Hindistan xalqı həmin şəhadət və ən xoşagəlməz xəbər verəndən: xaricidən... dul qadından... yeganə məqsədi yoxsullara və ehtiyac içində olanlara yardım etmək olan sadə bir qadından gələn Məsihin sevgisi barədə xəbərə mat qalmışdılar.

Təəssüf ki, millətin diqqətinin cəlb edilməsi üçün qərblə olmaq və onun iki mükəmməl oğlunun amansız qətli tələb olundu. Amma Qledis «hər bir şeyin Allahu sevənlərin yaxşılığı naminə birlikdə işləməsinə»

Onun səbəb olduğunu sübut edərək Allahın nətiqi kimi, sədaqətlə xidmət göstərmişdi. Qledis öz sözlərinə cavab olaraq bütün Hindistandan, hətta onun ailəsinin başına gələn dəhşətli cinayətə görə üzrxahlıq edən hindusdan belə məktublar alırdı.

O, ilk dəfədən bağışlamanın gücünü öyrəndi və bunun çox böyük bir əhəmiyyətə malik olduğunu bilir, hətta kilsədə olanlar üçün belə. Qadınların toplantısında Qledis danışarkən ona bayırda doxsan yaşlı kişinin öz ailəsini öldürənləri bağışlaya bilən qadınla görüşməyə təkid edərək gözlədiyi deyildi. Nəhayət, o, Qledislə danışa biləndə qızının uzun illər bundan əvvəl səhvən dərman qəbul etdiyinə görə öldüyünü və buna görə həkimi heç vaxt bağışlaya bilmədiyini söylədi. Qledis bir müddət ona xidmət etdi və nəhayət, onu bağışlama duasına gətirib çıxardı.

Hücumdan bir il sonra Dara Sinqx və digər on dörd nəfər həbs olundu və Qraham, Filip və Timotey Steynslərin ölümündə təqsirləndirildilər. 2002-ci ilin iyulunda məhkəmə zamanı Qledisdən şahidlik etmək və həyat yoldaşı ilə oğullarının vəfat etdiyini öyrənəndən bəri ən çətin bir şey olan — cinayəti törədənlərlə üzləşmək tələb olundu. Bu dəfə o, özü bağışlamasını sınaqdan keçirirdi.

Müştərisini təqsirsiz elan edən Sinqxin vəkili Qrahamı hörmətdən salmağa cəhd etdi və onun ehtiyatsız surətdə cipi soba ilə yandırdığını bəyan etdi. Vəkil danışdıqca Qledis Dara Sinqxə, sonra da öz ürəyinə baxdı. O, Allahdan sevgi göstərməsinə və heç vaxt ona nifrətlə baxmamasına yardım etməsi üçün dua etdi. Bu kitab mətbuatda çıxan vaxt hələ məhkəmə davam edirdi.

Biz Qledis və Esterlə Kalkuttada görüşdük və getməmişdən əvvəl Qledis həyat yoldaşının və oğullarının ölümündən bəri onu ruhlandırın daha bir şəri bizimlə bölüşdü. Edqar Qest tərəfindən yazılmış bu şer «Təhlükəsiz ev» adlanır:

Sevimlilər, mən göylərdə, evdəyəm;  
Bura çox şən, çox parlaqdır!  
Bu əbədi nurda  
Bu yer sevincli, gözəldir.

Bütün acı, kədər bitmiş.  
Hər bir vurnuxma çəkilmiş  
İndi əbədi sülhüm var  
Təhlükəsiz göylərdəyəm.

Nə üçün kölgə təpəsini mən  
Sakitcə keçdim düşündünmü sən?  
Amma zülmət, qorxu ilə dolu çəmən  
İşıqlandı İsanın sevgisindən.

Bu çətin keçilən yolda  
Özü məni qarşıladı  
İsanın qollarına söykənərkən  
Heç şübhə, qorxu olarmı?

Beləliklə, iztirab, kədər çəkmə sən  
Çünki səni çox sevirəm:  
Dünyanın kölgələrindən uzağa baxmağa cəhd et,  
Atanın iradəsinə güvənmək üçün dua et.

Səni bir iş gözləyir  
Tənbəl kimi gözləmə  
Həyat davam etdikcə işini gör sən  
İsanın torpağında dincələrsən.

Bu iş bitiriləndən sonra  
O, səni evə səsələyəcəkdir  
Həmin günün fərəhi  
Sənin gəlişinin sevincidir.

# Mey

## Müjdə ilə bölüşmək üçün... Vyetnama qayıdış

Vyetnam  
1989-cu il  
noyabr

Onlar özləri də bilmirdilər ki, onlardan okean qoxusu gəlir. Mey addımbaaddım böyük qardaşı Honqu izləyirdi. Daha bir tərə qalxmalı idilər. Duzlu hava onların saçlarını sovurur və ruhlarını qaldırırdı. Mey daxilində sevincin qalxdığını hiss edirdi. Hər bir addım onları azadlığa daha da yaxınlaşdırırdı.

Nəhayət, onlar tərənin başına qalxdılar və Mey qayığı, üzərində kiçik bambukların körpü kimi xidmət etdiyi kobud yonulmuş, qatranla örtülmüş ağacdən platformanı gördü. Sanki kimsə qayığa bir zərbə vurarsa, kibrit çubuqlarına parçalanacaqdı. O, dayandı və Honqu saxlamaq üçün əlindən yapışdı.

«Mən bunun üzərində gedə bilmərəm!» — o, qardaşı ona tərəf dönənə qədər qolundan dartaaraq dedi. «Bununla heç limandan ayrılı bilməyəcəyik, o ki qalsın Honq Konqa getmək!»

«Sən getməlisən Mey» — deyə, Honq suya tərəf dönərək və Meyi arxasınca dartaaraq söylədi. Mey qorxusunun artdığını hiss edərək onu yenidən gözdən keçirdi. Bambuk komadan başqa göyertə açıq və yastı idi. Digər vyetnamlı qaçqınlar bəziləri Çin polisinin basqın edib onları Vyetnama qaytarmaq üçün gəlib-gəlmədiklərini düşünərək arxalarına ehtiyatla baxıb qayığa minirdilər.

«Mən bunu edə bilmərəm, Honq. Mən... mən buna hazır deyiləm» — deyə, kəkələdi.

«Sən Çin sərhəddini keçməyə də hazır deyildin, amma biz bunu etdik. İndi isə gəl. Biz getməliyik. Atanın bunun üçün nələrdən keçdiyini bilirsənmi?»

Honq əlini cibinə saldı və oradan köhnəlmiş dəsmal çıxardı. Onu ehtiyatla açaraq və yoxlayaraq iki qızılı yenidən Meyə göstərdi. Hər biri 20 q yaxın idi və hər biri Honq Konqa qayıqla getməyi, azadlığa bileti təmin edə bilərdi.

«Atanın bu qədər yığması üçün nə qədər vaxt sərf etdiyini bilirsənmi?» — o davam etdi. «O, uzun illər boyu bu günü planlaşdırmış və gözləmişdir. O, özü heç vaxt azadlığı dadmayacaq, lakin sənin yolunu ödəyir. İndi isə qayığa min!»

«O, mənim yolumu ödəmir. Bu, Tranqın bileti idi» — deyə, Mey əsəbi surətdə cavab verdi. Meyin digər böyük qardaşı Honqun nəzərdə tutulan yol yoldaşı idi. Meyin atası daha çox qazanacaqlarını və digər bacı-qardaşlarına Vyetnamdan getməyə yardım edəcəklərinə ümid edərək iki oğlunu azadlığa göndərməyi planlaşdırırdı.

«Bəli, bu, Tranqın bileti idi. Amma sən bilirsən ki, onun bu yaxınlarda uşağı oldu. O, indi gedə bilmir, sənin bəxtin gətirdi. Sən Amerikada və ya Avstraliyada azad yaşayacaqsan. Sən daha yaxşı təhsil ala biləcəksən. Bir gün sən varlı olacaqsan!»

O, hələ də qismən apararaq, qismən də onu qayığa tərəf dartaraq, Meyin əlini tutmuşdu.

«Biz necə ayaqyoluna gedəcəyik? Bunun üstündə ayaqyolu yoxdur?» — deyə, o şikayətləndi.

«Ayaqyolu bütün ətrafımızda olacaq» — deyə, Honq sataşaraq gülümsədi. Nəhayət, o dayandı və Meyə tərəf döndü. «Bu, bizim şansımızdır, Mey. Atamız bizim üçün bunu, Vyetnamdan qurtulmağımızı istəyir. Azad olmağımızı istəyir. Təhsil almağımızı istəyir. İşimizdən xeyir qazanmağımızı istəyir. Bütün övladlarının öz həyatlarını yoxsulluq içərisində keçirəcəyini düşünmək onu xəstə edir. Sənin tərəddüd etdiyini görmək də onu məyus edər. İndi isə gəl!»

Onlar artıq limanda idilər və qaşqabaqlı kişi əlini uzadaraq onların hər ikisinə baxırdı. Honq onun nəyi — qızilları istədiyini bilirdi. Dəsmalı kişinin əlinə qoyaraq qızilları tökülənə qədər bir ucundan darddı. Kapitan qızillara yaxından baxdı və onların əsl qızıl olub-olmadığını yoxlamaq üçün bir-bir ağzına qoyaraq dişlədi.

«Minin» — o, deyincə dedi.

Onlar kişinin dediyi kimi etdilər. Mey getməmişdən əvvəl anasını bir daha qucaqlamağı və atası ilə bir az da danışmağı arzu edirdi! O, gəminin — ən azından onu gəmi adlandırmağa özünə ixtiyar verdi — onları istədikləri yerə aparıb-aparmayacağını düşündü və tez babasının və ulu babasının ruhuna dua etdi ki, sağ-salamat gedib çatsınlar.

Onlar mühərrikin səmindən uzaq olmaq üçün qabağa yaxın yer seçdilər. Qayıq limandan uzaqlaşmamış Mey artıq narahatçılıq keçirdi və dalğaların hərəkətindən birtəhər oldu. O, üfüqdə sahilin gözdən itməsini seyr edərək ağlayırdı.

Qayıqda keçən günlər sonsuz sıxıntıya dönmüşdü və Mey ilə Honq uzun səyahət üçün kifayət qədər yemək gətirmədiklərini dərhal anladılar. Onların ehtiyatları bitəndən sonra digər qırx üç sərnəşindən yemək dilənməli idilər. Günlər keçirdi, vaxt qumunun sanki hər gün bir dənəciyi düşürdü.

## Qasırğa

Mey səthi yarıb keçərək, duzlu suyu tüpürərək və nəfəs almağa çalışaraq yenə üzə çıxdı. «Yardım edin!» — deyə, ümitsizlik içində qaranlıqda qayığı, Honqu və ya kimisə axtararaq qışqırırdı. Daha bir dalğa gələrək ona çırpıldı və köpüklənən suda başı batana qədər daha bir dəfə nəfəs almağa çalışdı.

Yenidən havaya çıxaraq onu kiminsə tutduğunu hiss etdi. «Sahilə doğru üz» — deyə, bir kişinin səsi onun qulağına qışqırdı. Mey həmin adamın onunla birlikdə laxlayan qayıqda gedən qaçqınlardan biri olduğunu xatırladı. Onlar birlikdə üzdülər. O, hər dəfə yenidən onların üzərindən keçəcək arxadan gələn dalğalara baxıb qışqırırdı. O, adam gözlərini sahilə tuşlayaraq oradan çəkmirdi.

Nəhayət, onların ayaqları yerə dəydi; onlar daha bir neçə addım getdilər və sonra əldən düşmüş şəkildə qumun üzərinə yığıldılar. Gəmidən olan digərləri də, sudan gələn güclü küləkdən əsərək sahilə yığışmışdılar. Onların yaş paltarlarının üzəri qumla örtüldü. Mey Honqu tapanda özünü yüngül hiss edərək qışqırdı və onlar qucaqlaşdılar. Qasırğada od qalamaq mümkün deyildi, ona görə də onlar əbəs yerə qızınmağa çalışaraq bir-birinə qısıldılar və günəşin çıxmasını gözlədilər.

Mey həyatında baş verən kəskin dəyişikliklər barədə düşündü. Bir neçə gün əvvəl o, şimali Vyetnamda, Çin sərhədinə yaxın, ata-anası ilə qırmızı kirəmitli damı olan evdə yaşayan on yeddi yaşlı orta məktəb şagirdi idi. İndi isə o, nə vaxtsa Honq Konqa gedə bilib-bilməyəcəyini düşünərək Çinin küləkli çimərliyinə qısılmışdı.

Meyin atası həmişə yeddi övladının bundan yaxşı həyata malik olmasını istəyirdi. Mey onun təhsil barədə nitqini o qədər eşitmişdi ki, əzbərdən söyləyə bilirdi. Amma bu nitqə heç vaxt gəmi qəzasına uğramaq daxil deyildi...

Mey anasının öz həyat yoldaşının uşaqları barədə arzularına güldüyünü xatırladı; o, elə düşünürdü ki, məktəb vaxt və pul səfəriyyəsidir. O, ailənin xərclərini idarə edirdi və yeddi uşağa kitab və məktəb ləvazimatları almaq üçün pul verməkdən imtina edirdi. Atası çox vaxt toyuq və ya

başqa heyvanları satar və övladlarının növbəti həftə alacaqları təhsili ödəyərdi. Arvadı onun nə etdiyini öyrənəndə bir-birini təhqir edərək, bir-birinə lənət edərək cılığın mübahisəyə girədilər. Uşaqlar bu mübahisədən kənar olmağa çalışırdılar. Ən əsası isə odur ki, məktəbə getməyə davam edirdilər. Meyin böyük qardaşlarından biri Vyetnamı tərk edərək bir müddət Bolqarıstanda fəhlə kimi işləmişdi. O, xaricdəki həyatı görmüşdü və onun danışıqları atalarının uşaqlarının xilas olması arzusunun daha da gücləndirirdi.

İndi isə Mey Vyetnamdan çıxmışdı, lakin atasının nəzərdə tutduğu yerdə deyildi. O, örtüyünü haradasa köpüklənən dənizdə itirərək çimərliyə qısılmışdı. Qasırga bütün sərnəşinləri sahilə üzməyə məcbur etmişdi. Kapitan qayığın burnunu dalğalara tərəf yönəldərək və fırtınadan qurtulmağa çalışaraq qayıqda qalmışdı. Sanki sonsuz əsən küləklər sakitləşdi və günəş çıxdı. Mey yeni sübhün açılmasına görə heç vaxt bu qədər şükür etməmişdi.

Kapitan qaçqınları yenidən qayığa çağırana qədər onlar çimərlikdə qısılmışdılar. Onlar üzən azadlıq qatarlarına minmək üçün yenidən qayığa tərəf üzməyə başladılar. Göyörtə qasırga tərəfindən tamamilə süpürülmüşdü. Əlavə paltarlar, örtüklər, yemək və qazanlar — hər şey süpürülmüşdü. Mey və Honq artıq Honq Konqa çatana qədər heç bir qasırga olmayacağına ümid edərək çöməlib oturdular. Onlar bütün sərnəşinlər minəndən sonra qayığın üzə bilib-bilməyəcəyini düşünürdülər.

Qırx dörd gün qayıqda üzdükdən sonra onlar Honq Konqa çatdılar. Amma onları burada xoş qarşılamadılar; polis qaçqınların boşalmasına icazə vermirdi. Bunun əvəzində onlar fermerlərin inək saxladıkları xoşagəlməz torpaq sahəsi olan İnək adasına göndərildilər. Nəhayət, Mey, Honq və digərləri qayıqdan düşə bildilər, lakin onları gözləyənlər gəldikləri yerdən daha xoşagəlməz idi. İnək adasında hər gün onların kimi təqribən yüzlərlə gəmi boşalırdı. Humanitar yardım qrupları yemək konservləri paylayırdılar, lakin Mey bu cür yeməyə öyrəşməmişdi və hər dəfə yeyəndən sonra halı pisləşirdi.

## Düşərgələrdə həyat

Onlar İnək adasına atılandan bir həftə sonra Mey və Honq birinci qaçqın düşərgələrinə göndərildilər. Bir aydan sonra onlar yenidən, amma bu dəfə Doqquzuncu düşərgəyə keçirildilər. Təqribən bir ildən sonra onlar üçüncü düşərgəyə göndərildilər.

Hər dəfə yeni bir düşərgəyə gələndə onlar yaşamağa və yatmağa yer tapmalı idilər. Düşərgə sakinlərinin əksəriyyəti amansız yerlipərəst idilər



və Mey ilə Honq daim bir-birinin qayğısına qalmalı və özlərini onlara hücum edənlərdən qorunmalı idilər. Üçüncü düşərgə xüsusilə şiddətli, həqiqi döyüş meydanı idi. Vyetnamın eyni bölgələrindən olan qaçqınlar bir yerə toplanıb, digər ərazilərdən olanlara qarşı vuruşurdular. Düşərgədə hər şey — kərpiclər, lampalar, elektrik kabelləri, çarpayı hissələri və itilənmiş polad çəpərlər silaha çevrilmişdi. Bəzən müxtəlif qruplar düşərgəni idarə etməyə çalışanda vuruşmalar dörd gün davam edirdi. Honq Konq polisi düşərgələri idarə edə bilmirdi, ona görə də hasarların içərisində olan həyat Daruin anarxiyası tərəfindən idarə olunurdu.

Vuruşmalar zamanı on kişi bir-biri ilə vuruşanda qadınlar və uşaqlar gizlənərək, gözə görünmürdülər. Bir çox başqaları kimi Mey də talvarda — əslində bir neçə daşın üzərində olan lövhədə — çarpayısında qısılaraq dava-dalaşın tez bir zamanda sona yetəcəyinə ümid edirdi. Həmçinin başqaları kimi o, düşərgələrdən getmək və həqiqətən azad olmaq istəyirdi.

### «Allah dünyanı elə sevdi ki»

Xüsusilə bir böyük vuruşmadan sonra Honq və Mey başqa bir düşərgəyə — Ling Gin düşərgəsinə köçürüldülər. Düşərgə problem yaradanları təcrid etmək üçün hazırlanmış cəza düşərgəsi idi və Mey nə üçün buraya göndərildiklərini bilmirdi. Amma burada «cəza» üçün ümid yeri vardı, çünki düşərgədə kilsə kimi xidmət edən bir bina vardı — Mey kilsənin nə olduğunu bilmirdi. Amma bir gün o, binanın yanından keçirdi və otaqlara baxdı. Divardan böyük bir ağ bayraq asılmışdı və bayrağın ortasında qırmızı çarmıx vardı. Çarmıxın altında o, Vyetnam dilində nəşə yazıldığını gördü. O, qapıdan boylandı ki, sözləri oxuya bilsin: «Allah dünyanı elə sevdi ki».

O, maraqlanaraq içəri girdi. Otaqdakı qadınlar onun əvvəllər heç bir zaman eşitmədiyi bir mahnını oxuyurdular. Sonra bir kişi durub Vyetnam dilində danışdı və Mey onu diqqətlə dinlədi. O, qayğıya qalan, insanları qorxudan və ya onlara hökm edən deyil, sevən Allahu təsvir edərkən dedikləri Meyin xoşuna gəldi. O, bu qrup və onların qəribə təlimi barədə daha çox şey öyrənmək istəyirdi, amma onun öz valideynlərindən öyrəndiyi dini tərk etməyə heç bir niyyəti yox idi. O, dünyanı sevən Allahu, öz əcdadları və bütələrindən əlavə ibadət etmək üçün daha bir şey kimi görürdü.

İki ildən artıq bir müddət ərzində Honq Konq düşərgələrində qalandan sonra Meyin dostlarından biri onu fəlcinin yanına apardı. O, qadının onun qardaşı ilə nə vaxt düşərgəni tərk edəcəklərini və azad ölkəyə

gedəcəklərini deməsini ümid edərək onun qarşısında oturdu. Yaşlı qadın düz Meyin gözlərinə baxdı və sonra onun hər iki əlini götürdü.

«Ah, bəli, indi mən onu görürəm. Sənin oğlan dostun var.»

Mey çaşqınlıq içində baxdı. «Xeyr, yoxdur. Mənim oğlan dostum yoxdur.»

Falçı diqqətlə baxdı. «Ah» deyib başını cəld tərpətdi. «Bu, yəqin ki, keçmiş həyatından indi də səni izləyən sevgilidir»

«Məni izləyən?» — deyə, Mey şübhə içində dostuna baxaraq falçıdan soruşdu. O, düşündü ki, qadın onun dalınca düşən cindən danışır. «O, məndən nə istəyir? Mən nə edə bilərəm ki, o məni buraxsın?»

«Sən evə gedib ona ibadət etməlisən. Dua edərək yalvar ki, o səni tərk etsin.»

Bu, birinci dəfə deyildi ki, Meyi cinli olmaqda günahlandırırıldı. Yeddi yaş olanda Mey çox güclü xəstələndi. Qızdırma onun bədəninə əziyyət verirdi və heç nə yeyə və ya içə bilmirdi. Anası qızın əmisi, cadugəri çağırırdı ki, xəstəliyə səbəb olan şər qüvvəni çıxarmaq üçün ayin keçirsin. Əmisi onda olan şər ruhu qorxudub xəstəliyi ondan çıxardacağını deyərək onu çubuqla vurdu. Mey köməyə çağırırdı, amma o, döyülərkən ailəsi onu tutub saxlayırdı. Sonra əmisi cini ondan çıxarmaq üçün saçlarından tutub başını çarpayının dəmir çərçivəsinə vurdu. Bəzən döymələr bütün gecəni davam edirdi. Mey ağrı içində qışırırdı, lakin onun iztirablı çağırışları əmisinin cəhdlərini daha da gücləndirirdi və o, fəxrli: «İndi isə şeytan ondan çıxır» deyə, bəyan edərdi. Onun hətta balaca bir metal atı vardı, onun köməyi ilə onun dərisinə aldadıcı yem sürtürdü ki, şeytani ondan çıxarsın.

Onun heç bir cəhdinin xeyri yox idi; Mey xəstə olaraq qalırdı. Nəhayət, atası onu xəstəxanaya aparır. Bir neçə gün həkimin verdiyi dərmanları qəbul edəndən sonra Mey sağalır. Mey sonradan dərmanların cadugərdən nə üçün qüvvətli olduğunu düşünürdü. İndi isə falçının ona həqiqəti söyləyib-söyləmədiyini düşünürdü. Bu «oğlan dostuna» *ehtiram* göstərmək cinin onu tərk etməsinə inandıra bilərmə?

Mey düşərgədə olan böyük buddist məbədinə getdi və valideynlərinin etdiyi kimi ibadət etdi. O, falçının reseptinə o qədər də inanmırdı, lakin o, şansını sınaqdan keçirməkdə heç bir zərər görmürdü, xüsusilə də əgər həmin oğlan dostu ona viza almaqda və azadlıq əldə etməkdə qarşısını alırdısa. O, buxur yandırdı və yumşaq şəkildə ruhdan onu tərk edib sülh verməsini xahiş etdi.

Lakin o, qurbangah qarşısında nə qədər dua edirdisə, o qədər də sülhünü itirirdi. Ürəyinin dərinliyində o, narahatçılığının ruhlar dünyası ilə heç bir əlaqəsi olmadığını bilirdi. Mey qaçqın düşərgəsində özünü

tələyə düşərək səbirsizliklə qurtulmağı gözləyən biri kimi hesab edirdi. Dayanmadan yaşamaq və yemək mübarizəsi onu əldən salmışdı və onun təbii mehribanlığı təcridən narahatçılığa və məyusluğa çevrilmişdi. O, ürəyində kök salmış kədəri anlaya bilmirdi. O, dəyişiklik olmasını arzu edirdi və azad bir ölkəyə getməyin onun həyatındaki boşluğu aradan qaldıra bilib-bilməyəcəyini düşünürdü.

Növbəti gün o, yenə də kilsənin yanından keçirdi. Allahın sevgisi haqqında işarəni görərək o, bu Allahın həqiqətən kim olduğunu və nə üçün «dünyanı elə sevdi»yini düşündü. O Allah *onu* da «elə sevir»?

İçəri addımlayaraq o, kitab şkaflına nəzər saldı və bu məhəbbət Allahı barədə ona nəse deyəcəyini ümid edərək tapa bildiyi ən böyük kitabı götürdü. Onu açaraq oxudu: «Başlanğıcda Allah göyləri və yeri yaratdı...»

Bu hekayə kitabıdır, deyə bir neçə sətir oxuyandan sonra o düşündü. O, məktəbdə oxuyarkən, tarix, insanlar və yerlərin yadda saxlanması lazım gələn tarix dərindən zəhləsi gedirdi. O, tez kitabı bağladı və şkafa qoydu. Barmağını şkaflı boyu uzadaraq o sonrakı ən nazik, gözəl dəri üzlü bir cildli kitabı götürdü. Onu açdı və başlığını — adların uzun siyahısını nəzərdən keçirdi, sonra daha yaxından oxumağa başladı. Bu uşaq gözləyən gənc ailə barədə hekayə idi. Amma körpə xüsusi bir körpə idi, çünki onun yerini təyin edən ulduz vardı və böyük alimlər onu dünyaya qəbul etmək üçün gəlmişdilər.

*Bu körpə kimdir? — deyə, o düşündü. İsa kimdir?*

## Onu sevən Allaha qaçmaq

Həmin bazar günü Mey toplantı otağına qayıtdı, orada təbliğçi Allahın qüdrəti barədə danışdı. Pastor dedi: «İblis, heç nədən və heç kimdən qorxmur.» Yalnız bir nəfərdən, Allahdan qorxur. Harada Allah varsa, orada iblis yoxdur.»

Meyin gözləri bərəldi. O, danışanın onun keçmiş həyatından qalan və güman ki, indi də onu təqib edən oğlan dostu barədə bilib-bilmədiyini düşündü. Mey xəbəri eşidən kimi Allaha inanmaq istədi. O, uşaqlığından bəri ona bu qədər əzab və qorxu gətirən ruhlar dünyasını istəmirdi. O, yalnız sülh istəyirdi.

Pastor təbliğdən sonra tövbə üçün çağıranda Mey qabağa qaçdı. O, bunun barədə ətraflı bilmirdi, amma o, cinlərin qorxduğu Allaha, onu sevən və azad edən Allaha ibadət etmək istədiyini dəqiq bilirdi.

Həmin vaxtdan sonra Mey hər dəfə qorxanda — adətən çarpayısında uzanarkən, ətrafda baş verən vuruşmaları eşidərkən — o, Əhdi-Cədidə oxuyar və Allaha dua edirdi. Pastor ona dedi ki, iblis onun Allahın

Kəlamını oxumasından qorxurdu, ona görə də o, hər gün sadıq qalaraq oxuyurdu!

Düşərgədə olan insanların əksəriyyəti buddist məbədinə gədirdilər və Mey, hətta kilsə qarşısına çıxıb dua etsə də, onlarla getdi. O, düşündü ki, Bibliya oxuyarkən cinlər ondan qorxa bilər, amma onlara bəzi qurban götürmək də pis olmazdı. Hələ də onun çadırında bütlər vardı və o, hər gün məsihçilərin Allahına və öz allahlara da dua edirdi. O, düşündü ki, əgər din yaxşı şeydirsə, yəqin ki, ikisi daha yaxşı olar. Düşərgədə olan başqaları da onlara təklif edilən dinlərdən xoşlarına gələn hissələri seçərək eyni şeyi edirdilər.

Sonra bir bazar günü məsihçi pastoru başqa allahlara və ya dinlərə ibadət etməmək barədə danışdı. O, məsihçilərin yalnız bir dinə ibadət etmələrini və yalnız bir həqiqi Allahdan tutmalarını söylədi. Xidmətdən sonra Mey öz çadırına qayıtdı və bütün bütlerini atdı. Bəzi buddistlər onun qarşısını almaq istədilər, amma Mey fikrini dəyişmədi. Əgər Allah yalnız onun dalınca getməyini istəyirsə, o, keçmiş dinindən qalan bütün əlamətlərdən uzaqlaşacaq.

### «Məni istifadə et»

Onun öz bütlerini atdığı vaxtdan az sonra, digər bazar günü təbliğ İsanın çarmıxda ölümü, bizim günahlarımıza görə əzab çəkməsi barədə idi. Mey ilk dəfə günahının dərinliyini dərk edərək və ona görə tövbə etmək üçün qarşıya çıxdı. «Məni bağışla, Allah. Məndən istifadə et. İstədiyim kimi və istədiyim yerdə istifadə et. Sadəcə istifadə et.»

O, Bibliya və məsihçi təlimi barədə az bilsə də, bu haqda düşərgədə olan hər kəs ilə danışmağa başladı. O, Bibliyanı acgözlüklə oxuyurdu və Müqəddəs Ruh onun biliyinin artmasına yardım edirdi. O, nə qədər çox öyrənirdisə, o qədər çox şəhadətlik edirdi.

Həqiqətən nə ilə məşğul olduğunu öyrənmək istəyərək düşərgənin kilsə toplantılarına getdi. Nəhayət, o da Məsihi qəbul etdi, amma o, Mey kimi özünü həsr etmədi. O, fikrini azadlığa, düşərgədən qurtulmağa və azad olacağı bir ölkəyə getməyə yönəltdi. O, işləmək, biznesə başlamaq və inkişaf etmək üçün ağılında bir çox planlar qurmuşdu. O, məsihçi olmağın ona qərbə getmək üçün daha tez viza almağa yardım edib-etməyəcəyini düşünürdü.

Kilsədə Mey özündən on yaş böyük bir insanla tanış oldu və onlar görüşməyə başladılar. O, da qərbə getmək üçün icazə gözləyirdi və tez bir zamanda iş quraraq, pul qazanmağa ümid edirdi. Onların münasibətləri gücləndikcə, Mey onun bəzi üstünlüklərini qəbul etdiyini gördü. Onun

Müqəddəs Yazıya həvəsi getdikcə azalırdı və dua həyatı artıq sönmüşdü. O, daha çox azad olanda pullarını necə sərf edəcəyi barədə düşünürdü və sadəcə dua edirdi ki, İsa yenidən gələndə onu qəbul edib Səmavi Səltənətə girməsinə icazə verəcək.

Bir vaxtlar onun canını oyadan dərin, ürəkdən gələn dualar buxarlanmışdı. İndi isə o, Allahın onu düşərgədən çıxarması və azadlığa qovuşdurması üçün daha çox dua edirdi. O və oğlan dostu nikahı müzakirə etdilər və Mey bu insanla ailə qurmaq istədi. Amma iyirmi yaşın hələ çox az olduğunu düşündü.

Bir gecə çarpayısında uzanarkən Mey bir səs eşitdi. *Mən səni tərk etməyəcəyəm* deyər, səs gəldi. *Mən yenidən gələndə səni Özümlə aparacağam.*

Mey oyandı və sonra sanki başqa bir şey eşitdi: ucadan, kəskin və iztirablı bir səs eşitdi.

*Sən o qışqırığı eşitdinmi?* Sanki Müqəddəs Ruh birbaşa onun ürəyinə danışırdı.

«Bəli. O nə idi?» — Mey soruşdu.

*Bu, tərk edilmişlərin çağırışıdır. Bu, ağrı və acı qışqırıqlarıdır.*

### «Gəl, düşərgədən gedək...»

Növbəti səhər Mey ruhani tənbəliyini bir kənara qoydu. Onun duaları əvvəlki kimi alovlandı və onlar firavanlıq və qərbə biletdən daha fərqli idi. O, Vyetnamda olan ailəsi və vətəninə Məsih uğrunda əzab çəkən məsihçilər üçün dua etməyə başladı.

Bir gün o, Bibliya oxuyarkən İbraniyə məktub 13:12-15-ə gəlib çatdı:

Buna görə də İsa, xalqı Öz şəxsi qanı ilə təqdis etmək üçün, şəhər qapısından kənarə əzab çəkdi. Beləliklə, Onun gördüyü sitəminə dözərək, düşərgədən kənara çıxıb, Onun yanına gedək. Çünki bu dünyada bizim daimi şəhərimiz yoxdur, lakin gələcək şəhəri axtarıq. Bu səbəbdən həmişə İsa vasitəsilə Allaha həmd qurbanını, yəni Onun adını iqrar edən dodaqların bəhrəsini təqdim edək.

«Gəlin düşərgədən kənara çıxıb, Onun yanına gedək.» Sanki sözlər vələhdən çıxıb Meyin ruhunu yandırdı. O, Allahın onun ürəyinə qoyduğu çağırışa mat qalmışdı: *Vyetnama qayıt. Mənim sözümlə orada bölüş. Tərk edilmişlərə mənə müraciət etməyi de.*

Mey bilirdi ki, Allaha Vyetnamda xidmət etmək baha başa gələcək. O, əgər Allahın çağırışına cavab verərsə, əziyyət çəkəcəyini bilirdi. Amma

getmək istəyirdi. O, Allaha ondan nə istərsə edəcəyini demişdi. Əgər Allah ondan Vyetnama qayıtmağı istəyirdisə, o getməyə hazır idi.

O, həmçinin Vyetnamda olan qaranlıqları bilirdi; o, bunu öz ailəsində görmüşdü. Onun ailəsi evdə onların sitayiş etdiyi üç əcdadı: Meyin babası, ulu babası və lap ulu babası üçün qarşısında üç buxur yandırmaq üçün qab olan tünd qırmızı bir qurbangah saxlayırdı. Onun atası öləndə ailə onun köhnə bir buxur qabını onun üçün əvəz edəcəkdə.

Vyetnamlılara deyilmişdi ki, ruhlar hər yerdəirlər və orada olan buddistlərin əksəriyyəti kimi Meyin ailəsi də onları sakitləşdirməyə çalışırdı. Onlar qurban vermək üçün toyuq və ya donuz kəsərdilər və sonra yeməyi qurbangaha təqdim edirdilər. Cadugərlik mahnıları oxuyaraq onlar əcdadlarını dəvət edirdilər ki, gəlib yeməkdən dadsınlar və bununla ümid edirdilər ki, onların iltifatını qazanacaqlar. Mey ailəsi və Vyetnamda zülmətdə yaşayan digərləri ilə Allahın həqiqət Kəlamını bölüşmək istəyirdi.

Növbəti dəfə məsihçilər toplaşanda Mey bir şey elan etmək istədiyini dedi. O, gülümsəyərək qalxdı. «Mən Allahın səsini eşitmişəm. O, mənimlə danışır» — dedi.

O, ətrafında dostlaşdığı, artıq bir ailə kimi olduğu insanlara baxdı.

«Allah məni Vyetnama getməyə səslədi. O, mənim Onun sevgisi barədə oradakı insanlarla bölüşməyimi, onlara həqiqəti deməyimi istəyir.»

İmanlıların çoxu cəld reaksiya verdilər — amma Mey bunu gözləməirdi.

«Bu, iblisin səsidir» — deyə, bir kişi ucadan dedi.

«Bu, Allahdan ola bilməz» — deyə, bir yaşlı qadın Bibliyasını qəfildən bağlayaraq dedi. «Allah səni Honq Konqa gətirmişdir və Allah səni sağ-salamat azadlığa çıxaracaq. O, sənə firavanlıq verəcək ki, sən ailənə yardım edəsən. Allah sənin Vyetnama qayıtmağını istəməz.»

«Əgər sən oraya qayıtsan, əzab çəkəcəksən» — digər bir kişi dedi. «Mən bilirəm. Mən bunu görmüşəm. İztirab hətta səni Allahdan üz döndərməyə də vadar edəcək. O, heç vaxt sənin oraya qayıtmağını istəməz.»

Mey üzündə onu dəstəkləyən gülüş görmək ümidi ilə öz oğlan dostuna baxdı. Amma o gülmürdü və onu dəstəkləmədi. O, üzünü döndərərək, otaqdan çıxdı.

Kilsədə bir çoxları Meyi fikrindən döndərməyə çalışsa da, onun qardaşı sadəcə onun təklifi barədə danışmaqla kifayətlənmədi. O, mövzu barədə danışmağa başlayanda, onun üzünə şillə vurdu. «Sən atamızın arzusuna necə tüpürə bilərsən? — deyə, qardaşı soruşdu. «O, bizi buraya, azadlığa gətirib çıxarmaq üçün illər boyu pul

toplamışdır. İndi sən bunun hamısını tullayırsan? Sən valideynlərinin ürəklərini tapdalayırsan? Bir daha dönmək barədə danışma! Heç ağzına da alma!»

Mey doğma qardaşının onunla nə üçün bu cür davrandığını və məsihçinin onun müjdə ilə bölüşmək istəyini nə üçün tənqid etdiyini düşünürdü. O, qardaşının müqavimətinə əks olaraq onu sevmək üçün müdriklik və dözümlülük üçün dua etdi. O, Allahın çağırışından arxayın idi, amma hamının onun çağırışını anlaması üçün dua edirdi.

Honqun fiziki zərbələri onun qarşısında duran ən əzablı maneələr deyildi. Ən iztirablı zərbələr emosional zərbələr idi və onlar onun oğlan dostu tərəfindən edilirdi.

«Allah səni Vyetnamdan çıxarmışdır. İndi nə üçün sənin oraya qayıtmağın istəsin? Sən gedə bilməzsən!» — deyirdi.

O, Meyin fikrini dəyişə bilmədiyinə görə münasibətlərə son qoydu.

«Mən öz arzularından dönmən qadınla evlənə bilmərəm» — dedi. «Allah səni buraya qədər gətirib və dönüb geriye qayıdarkən Ona və ailənə hörmətsizlik etmiş olursan.»

«Mənim arzularım vardır. İndi Allah mənə yeni arzular vermişdir. Mən həmvətənlərimə Allahın sevgisi barədə danışmaq istəyirəm. Mən onlara artıq heyvanları öldürməməyi, artıq onlar üçün qurban verilmiş olduğunu demək istəyirəm.»

«Onda bizim arzularımız fərqlidir» — o, daş ürəklə dedi. «Bizim aramızda hər şey bitdi.»

Mey onun ardınca gözlərindən yaş axıdaraq baxdı.

Düşərgədə az qida və pis şərait nəticəsində Meyin fiziki sağlamlığı getdikcə zəifləyirdi. Amma ruhani sağlamlığı heç vaxt olmadığı kimi yaxşı idi. Onun oğlan dostu onu tərک etsə də, kilsə üzvləri onun fikrinə şübhə etsələr də, onun etməli olduğunda heç bir şübhəsi yox idi. Allah onu yenidən Vyetnama çağırırdı.

## Siyahıda yeganə ad

Mey düşərgə idarəsində görüş təşkil etdi və orada Vyetnama gedən qayıdıç səfərinə qatılacaqdı. Görüşdən əvvəlki axşam o, qərarı barədə düşünərək dörd saat yata bilmədi. O, nə üçün düşərgədə yalnız bir neçə nəfərin onu dəstəklədiyini düşündü. O, yenidən dua edərək Allah haraya göndərərsə, oraya gedəcəyinə, Onun istədiyini hər şeyi edəcəyinə söz verdi. O, tamamilə sülh və hətta Vyetnam xalqı ilə İsanın sevgisini bölüşmək üçün sevinc hiss etdi.

Nəhayət, yuxuya getdi və yuxuda Vyetnama qayıtdığını gördü, amma tək deyildi. Onunla bir qadın da gedirdi və qrupda bir kişi də vardı. Mey əmin idi ki, Allah onun tək qayıtmasını istəmir.

Növbəti səhər o, düşərgə ofisinə müraciət edəndə düzgün qərar verdiyinə heç bir şübhəsi qalmadı. O, qapını açdı və stola tərəf addımladı.

«Mən Vyetnama qayıtmaq istəyirəm.»

Stolun arxasındakı kişi üzündə simpatiya və çaşqınlıq içində gənc qadına baxdı. «Siz geriye qayıtmaq istəyirsiniz?»

«Bəli.»

«Siz neçə vaxtdır ki, Honq Konqdasınız?»

«Təxminən beş il.»

«Siz burada artıq vaxtınızın bitməsinə yaxınsınız. Siz yəqin ki, bir neçə aydan sonra buradan çıxmaq üçün viza alacaqsınız. Sonra siz Amerika və ya Avstraliyaya gedə bilərsiniz. İndi təslim olmayın.»

«Mən təslim olmuram. Mən artıq qərbə getmək istəmirəm. Mən vətənimə qayıtmaq istəyirəm» — deyə, Mey cavab verdi.

«Bizə qayıtmaq üçün müraciət edənlər çox azdır. Əslində, heç kim bunu etmədiyinə görə qiymətlər endirilib. Siz bunun nə olduğunu anlayırsınızmı?»

«Mən anlayıram. Amma Allah məni geri çağırır» — deyə, Mey əminliklə dedi.

«Allah sizi çağırır?» — deyə, o, istehza ilə soruşdu. «Anlayıram, onda sizin viza müraciətiniz ləğv olunacaq və sənədləriniz geri götürüləcək. Sanki siz heç vaxt burada olmamış kimi olacaq... sanki son beş il heç nə olmayıb...»

«Mən bunu bilirəm. Mən qərbə getmirəm.»

«Bilirsinizmi Vyetnam dövləti çox vaxt həmin insanları xoş qarşılamır, xüsusilə də qaçmış insanları» — dedi.

«Mənim bundan xəbərim vardır.»

Həmin kişi bir anlıq Meyin uzun, dar sifətinə gözlərini zilləyərək, onun inadçılığına baxdı. Sonra o, əlini siyirməyə uzatdı və bir forma çıxardı: «Mənə sizin düşərgə şəxsiyyət vəərəqiniz lazımdır.»

Mey vəərəqəni uzatdı və sonra qələmi onun əlindən götürüb formanı doldurdu. Qəribə məmnunluq, hətta sevinc hissi onun ürəyini doldurdu və qərbdə azad olmaq imkanını əldən verərək kağıza dayanmadan qol çəkdi.

Həmin kişi püpitri çıxardı. Kağızın başında VYETNAMA QAYITSIN yazılmışdı. O, dəqiqliklə Meyin adını birinci sırada yazdı. Siyahıda başqa adlar yox idi.

Honq Meyin vətənə qaytarılma formasını doldurduğunu öyrənəndə onu yenidən döydü.



Bir məsihçi dostu xanım Ksuyen Meyin dəli olduğunu dedi. Amma xanım Ksuyen onu səhəri gün görəndə onun hekayəsi dəyişmişdi. «Sən dəli deyilsən. Sənə belə dediyimə görə məni bağışla» — dedi.

«Nə olub?» — deyə, Mey dostundan soruşdu. «Dünən mənim Vyetnama qayıtdığım üçün dəli olduğumu dedin, bu gün isə tamamilə dəyişmiş bir fikirdəsən.»

«Rəbb keçən gecə mənimlə danışdı» — xanım Ksuyen ona dedi. «O, mənə dedi ki, mən də onun xoş xəbərini insanlara paylamaq üçün Vyetnama qayıtmalıyam.»

Mey təkcə səfərə çıxmıyacağını bilərək ürəyi sevinc içində atılıb düşdü. O, yuxusunda onunla daha bir qadının getdiyini də xatırladı. Yuxuda bir kişi də vardı və o, Allahın onlarla hansı bir kişinin getməsinə istədiyini düşündü.

Xanım Ksuyen düşərgə idarəsinə getdi və Meyin doldurduğu eyni formanı doldurdu. Onun adı püpitrdə ikinci oldu.

Bir neçə gündən sonra onların kiçik kilsəsinin digər üzvü cənab Truonq Meyin yanına gəldi və o da Allahın onu Vyetnama çağırıldığını eşitdiyini dedi. «Amma Vyetnamda yaşamaq çətindir. Mən orada sağ qalıb Allaha necə xidmət edə bilərəm» — dedi.

«Narahat olmayın. Allah bunların hamısının qayğısına qalacaqdır» — Mey dedi.

Mey səfərə hazırlaşarkən Allahın səfər üçün digər qapıları necə açdığını da gördü. 1994-cü il idi və o, artıq beş il idi ki, Honq Konqda idi. Kilsə üzvləri üç imanlı yola salmağa yığışanda göz yaşları içində onları dayandırmaq istədilər.

Honq Mey və digərlərini qaçqın düşərgəsinin boz dəmir qapısına qədər ötürdü.

«Sən bunu necə edə bilərdin?» — deyə, Meydən yenə soruşdu. «Mən atama yazaraq sənin ağılsızlığın barədə dedim. O, sənin qayıtmağın istəmir. O, sənin azad olmağın istəyir. Bilirsənmi, Vyetnamda nə qədər çətinliklərin olacaq? Onlar məsihçiləri orada qəbul etmirlər. Məsihçilər təqib olunur, həbs olunur və döyülür. Mey, hələ gec deyil, fikrini dəyiş.»

«Mən qərar vermişəm» — Mey ona dedi.

«Mən səni buraya gətirdiyimə inana bilmirəm» — qəzəblə Honq dedi. «Son beş ildə sənə kim baxdı? Düşərgədə vuruşmalar zamanı səni kim qorudu? Başqaları götürmək istəyəndə sənin düyü payını almağının qayğısına kim qaldı? Kaş ki, sənin əvəzində mənimlə Tranq gedəydi. O, sənə kimi mənə və atamıza hörmətsizlik etməzdi. Tranqın hörməti var. Sən bunu necə elədin?»

Mey qardaşına məyus-məyus baxdı. «Allah məni çağırdığına görə mən bunu edə bilirəm» — o dedi. «Sən azad ölkəyə getməklə azad olmayacaqsan. Səni siyasi azadlıq və pul qazanmaqdan vacib bir şey olduğunu görmürsənmi? Bizim ailəmizə İsa barədə kim deyəcək? Onlara azad olub, Səməvi səltənətə getmək barədə kim söyləyəcək? Allah məndən bunu etməyi istədi, mən də edəcəyəm. Bəlkə də mən heç vaxt sənin olacağın kimi zəngin olmayacağam, amma mən Allahın istədiyini edirəm. Honq, bir gün ümid edirəm ki, sən anlayacaqsan.»

Qardaşı qaşqabaqlı şəkildə üç nəfərin onları hava limanına aparacaq kiçik ağ furqona mindiyinə baxdı. O, heç əl də eləmədi. Digər məsihçilər də göz yaşları içində onları darvazaya qədər müşayiət etdilər. Furqon tərpənəndə Mey, nə vaxtsa görə bilib-bilməyəcəyini düşünərək hamının üzünü yadda saxlamaq üçün geriye baxdı.

## Gizli iş

Təyyarə Vyetnamda enəndən sonra Mey aeroportdan evə özü getməli idi. O, ümid edirdi ki, onu xoş qarşılayacaqlar; əvəzində isə heç də xoş qarşılanmadı. Onun gələcəyini daha yaxşı təmin etmək üçün çox işləyən atası ona tamamilə etinasızlıq göstərir. O, Mey ilə danışmır və onun varlığını qəbul edə bilmirdi. Anası onunla razı idi. O, nə üçün əcdadlara sitayiş etməməklə ruhları qəzəbləndirdiyini soruşaraq Meyin üstünə kobudcasına qışqırdı.

Ailəsinin münasibətinə baxmayaraq, Mey düzgün rəftar etməyə çalışırdı. O, otağında tez-tez dua edir və sakitcə ilahilər oxuyurdu. Meyin bacısı ondan onun imanını barədə soruşmağa başlayanda öz şəhadəti ilə bölüşərək və nümunə göstərərək Mey tezliklə ilk insanı imana gətirdi və bacısı Məsihi qəbul etdi. Bacılar tez-tez birlikdə dua edirdilər və Mey Müqəddəs Yazını bacısı ilə bölüşməyə başladı.

Lakin valideynləri onu incitməyə davam edirdilər və Mey getdikcə pərişan olurdu və aqlını itirirdi. *Mən düşündüm ki, sən mənim Vyetnama gəlməyimi istəyirsən* — deyə, dua etdi. Onun cavabında Allah ona göstərişlər verdi: *Mənim quzularımı topla. Van Donq əyalətinə get.*

Mey heç vaxt Van Donqda olmamışdı, amma orada Honq Konqda Məsihi taparaq Vyetnama qayıtmış başqalarının olduğunu eşitmişdi. O, davamlı olaraq dua edərək, yola düşdü. O, səfər zamanı mümkün qədər danışmağa çalışdı. Onun səyahətini təsdiq edən heç bir sənədi yox idi və polis məsihçi olduğunu öyrənərsə, onu həbs edəcəyindən qorxurdu.

Van Donqda o, digər məsihçilərlə görüşdü. Onlar gizli şəkildə, polisın toplantılardan xəbəri olmasın deyə, cəngəllikdə görüşməyə başladılar. Mey Allahın onu itmiş quzuları axtarmasını istədiyini anladı və o, daha çox müjdəçilik səfərləri etməyə başladı. O, hələ də valideynləri ilə birlikdə yaşayırdı, amma müntəzəm olaraq toplantılar keçirmək üçün əyalətə gedirdi. Tezliklə, Van Donqda kiçik kilsə yaradıldı, amma kilsə böyüdükcə, onun üzvlərinə edilən təzyiqlər də artdı.

Meyin atası onun digər məsihçilərlə cəngəlliyə səfərlərindən xəbər tutaraq onu ev işləri ilə daha çox yüklədi ki, o, çox məşğul olsun və bununla toplantılara getməyinin qarşısını alsın. Qızının yeni dindən necə inadcılıqla ayrışdığını görən atası nəhayət yumşaldı. O, qızına müntəzəm kilsə toplantılarında iştirak etməyə icazə verirdi, amma ona hələ də dua toplantılarına və ya xüsusi xidmətlərə getməyə və ya digər imanlılarla ünsiyyət qurmağa icazə verilmirdi. Mey qadağan olunmuş toplantılara gedəndə və məsihçi işini görəndə atası onu evdən qovdu. Bir neçə gündən sonra atası onu evə buraxdı, amma sonra yenidən bu təkrar olundu.

Polis Meyin hər bir hərəkətinə fikir verməyə başladı. Onun məsihçi işi barədəki şayiələr ətrafa yayılırdı və polis atasına təzyiq etməyə başladı ki, qızı barədə məhkəmə işi açmağa onlara yardım etsin. «O, hara gedir?» — deyə, təkrar-təkrar soruşurdular. «O, kimlərlə görüşür? Onlar nə deyirlər? Sən niyə qızını bunu etməyə icazə verirsən?»

Aylar keçdikcə, təzyiq daha da artırdı. Nəhayət, məmurlar Meyin atasına onun evində baş çəkməklə kifayətlənmədilər. Onlar Meyin atasına polis məntəqəsinə gəlməyi əmr etdilər.

«Əgər sən qızını idarə edə bilmirsənsə, biz bunu özümüz edəcəyik» — təhdidlə ona dedilər.

Özünün və Meyin təhlükəsizliyinə görə qorxaraq o, dəfələrlə Meyin evdə oturmasını əmr etmişdi.

«Sən gedə bilməzsən» — atası deyirdi. «Onların mənə nə edəcəklərini bilirsənmi? Onların sənə nə edəcəklərini bilirsənmi?»

Əvvəlcə, Mey dostları ilə görüşməyə və ya bəzi peşə layihələri üzərində işləməyə getdiyini bəyan edirdi. Şəhadət etməkdə daha da cəsarətləndikcə, atası ilə də cəsarətlə danışmağa başlamışdı: «Mən Allahın işini görməyə gedirəm» — deyə, atasına bildirirdi.

Atasının ona qarşı olmasına dözmək çox çətin idi. Onun duaları daha da gücləndi. *Allahım, mən Sənin üçün hər şey edərəm. Mən Sənin naminə həbsə də getməyə hazırım. Əgər Sənin iradənə uyğun olarsa, Sənin üçün ölməyə də hazırım. Amma xahiş edirəm, atamın məni*

*təqib etməsinə imkan vermə. Mən buna dözə bilmərəm — deyə, bir gecə dua etdi.*

Amma təqib sona yetmirdi. İllər keçəndən sonra Mey anladı ki, Allah bu vaxtı təlim kimi istifadə etmişdi. Əgər o, sevimli atasının təzyiqinə tap gətirə bilərdisə, Allahın onun üçün təyin etdiyi işi görməyin qarşısını heç bir təqib almayacaqdır.

## Yenidən azadlıqdan imtina edərək

Nəhayət, Mey Vyetnamda bəzi Amerika missionerləri ilə tanış oldu. Onlar Meyin ürək yangısını və qətiyyətliliyini görəndə səxavətlə onun Birləşmiş Ştatlarda Bibliya məktəbində oxumasını təşkil etməyi təklif etdilər. Bu, mükəmməl bir imkan idi. Mey Honq Konq qaçqın düşərgəsində beş il qərbə getmək üçün gözləmişdi. İndi isə, Vyetnamda o, Amerikaya dəvət olunurdu — bütün xərclər ödənilirdi!

Mey valideynlərinə təklif barədə deyəndə atası sevinclə cavab verdi: «Bu, əla bir imkandır» — dedi. «Sənin «amerikalı valideynlərin» azadlıq qazanacağı və təhsil alacağı Amerikaya getməyini təşkil etmək istəyirlər. Bu, gözəl xəbərdir! Sən getməlisən.»

Lakin Meyin görüntüsü dəyişməmişdi. O, İbraniyəyə məktub 13:12-15-i, Allahın onu Vyetnama çağırmaq üçün istifadə etdiyi ayələri təkrar-təkrar oxudu. Onun vətəninə «darvazalardan çöldə» olanlara qarşı məhəbbəti azalmamışdı.

«Mən Vyetnamda işləmək istəyirəm» — valideynlərinə dedi. «Allah məni öz xalqımla burada işləməyə çağırmışdır.»

«Bu, Allahın sənə kömək yolu ola bilməzmi?» — deyə, atası soruşdu. «Getməsən dəli olarsan!»

Lakin Mey Vyetnamda qalmağa üstünlük verdi. Birləşmiş Ştatlara getmək əvəzinə o, Sayqonda intensiv təlim kursuna yazıldı. Ona harada təlim almağı və xoş xəbəri öyrənməyi vacib deyildi; onun yeganə arzusu Allaha xidmət etmək və həmvətənlərinin imana gəldiyini görmək idi. Missionerlər onun Sayqonda xərclərini ödəməyi təklif etdilər, lakin Mey minnətdarlıqla inkar etdi. O, bilirdi ki, əgər kurslarda təlim almaq Allahın planıdırsa, Allah özü məsrəflərini ödəyəcək.

Altı ay ərzində o, yalnız ölkənin ucqar ərazilərinə missiya səfərləri etmək üçün bəzən gedərək cənubi Vyetnamda bir evdə qaldı. O, Sayqon küçələrinə çıxanda şimal ləhcəsi özünü biruzə verə bilirdi, ona görə də, cənubda olmaq üçün icazəsi olmadığına görə, ondan səyahət sənədlərinin istənilməsinə şərait yarada bilməzdi. Ona görə də o, bəzən pəncərədən

həsərlə küçəyə baxaraq, bir anlıq çölə çıxmağı və ətrafında mövcud olan həyatın bir hissəsi olmağı arzu edərək altı ay ərzində gözə görünmədi. Amma yerindən tərpənmirdi.

Günlər uzun idi, təlim gərginliyi və hər şey gizli saxlanmalı idi. Onlar hər gün saatlarla duada və ibadət edərək, Müqəddəs yazını oxuyaraq və pastor təlimi keçərək vaxt keçirirdilər.

## Qəbilələrə qarşı məhəbbət

Təlim kursuna Vyetnamın qəbilə xalqları barədə məlumat da daxil idi. Mey böyüyərkən elə öyrədilmişdi ki, Vyetnamın bütün azsaylı xalqları mövhumatları ilə aparılan qəbilə ayinləri yerinə yetirən geridə qalmış, pis insanlardır. O, həmin qəbilə xalqları ilə işləyən bir məsihçi ilə tanış olanda Allah onun ürəyinə onların Məsihə gəlmələrini görməyə böyük istək qoydu.

Vyetnamda əllidən artıq etnik qəbilə qrupu vardı və onlar çox təqib olunurdular. Mədəniyyəti eynicinsli etmək üçün hökumət hər hansı bir qəbilənin dilində nəşə çap etməyi qeyri-qanuni elan etmişdi. Yalnız Vyetnam dilində çap edilə bilərdi. Qəbilə xalqlarına rişxənd edilir və ələ salınırdı və onlar Məsihi izləməmişdən əvvəl artıq təqib olunurdular.

Bu insanlara müjdələmək üçün bir qrup pastor namizədləri təlimləri keçirilirdi və onlar — onlardan on altısı səkkiz motosiklətdə — mərkəzi dağlığın ucqar ərazilərinə göndərilirdilər. Səfərlər acınacaqlı olurdu. Quru fəsildə elə güclü tozanaq olurdu ki, motosiklətdən heç beş addım aralını görmək mümkün olmurdu. Yağışlı fəsildə yollar nəm şüşə parçalarına bənzəyirdi. Polisdən qaçmaq üçün qrup çox vaxt gecə səyahət edirdi və tez-tez qəza baş verirdi. Bir dəfə Meyin motosikleti bir iti vurdu və onunla sərnəşini sükən üzərindən aşdılar. Mey üzü üstə yıxıldı və o, nə baş verdiyini anlayana qədər onun üzündən, çiyindən, dizlərindən və başından qan axırdı. Arıq sarı it isə ölmüşdü.

Yaranın yeri gənc rəhbərlər arasında hörmət nişanəsi kimi qalmışdı və qrup «qənimətlər» barədə zarafat edirdilər. Onlar infeksiyanın qarşısını almaq üçün yaranın üzərinə duz töküüb mümkün qədər bağlamış və yollarına davam etmişdilər.

«Yaxşı olacaq» — deyərək, qadınlardan biri qəzadan sonra yaralarını təmizləyib bağlamağa yardım edərkən Meyə dedi. «Pastorun dediklərini xatırlayırsanmı? Əgər sən heç bir yaran yoxdursa, Vyetnamda məsihçi işi görməyə hazır deyilsən. Mey indi sən hamıdan çox hazırsan!»

## Məsihdə yeni yaradılmış

Altı ay təlim keçəndən sonra Mey şimala qayıtdı. Mey orada kilsə qurmaq və rəhbərləri təlimləndirmək üçün işlədi və valideynləri ona işləməmək üçün təzyiq göstərməyə davam edirdilər. Nəhayət, əsəbi halda Meyin atası uzaq qohumları da daxil olmaqla bütün ailəni topladı.

«Biz Meylə nə etməliyik?» — deyə, o, yalvarıcı gözlərini otaq boyu bir nəfərdən digərinə keçirərək soruşdu. «O, bu xarici mövhumata ibadət etməyə davam edir. Biz onu bundan daşındırmaq, ailə yollarımıza döndərmək istədik. Amma o dönmədi. Biz onun belə çətinlik yaratmasını qəbul etməli, yoxsa onu ailədən kənarlaşdırmalıyıq?»

Mey atasının nitqini dinləyərkən və yığışmış qohumlarının, bütün həyatı boyu tanıdığı və sevdiyi insanların üzlərinə baxarkən ürəyi sındı. Onlar danışarkən Mey onlar üçün və onların suallarına cavab vermək üçün Allahın ona hikmət verməsi üçün dua etdi.

Çox suallar vardı.

O, suallar bitənə qədər hər birinə sevgi və səbirlə cavab verdi. Evdə səssizlik artdı və hamı qərar vermək vaxtının gəldiyini bildirdi. Mey yenidən birbaşa atasının gözlərinə baxaraq özünü müdafiə etmək üçün mərkəzə çıxdı. O, tez Allahın ona düzgün sözlər verməsi üçün dua etdi.

«Ata, mən İsanı inkar etməyəcəyəm. Amma mən səni də inkar etməyəcəyəm. Sən mənim Allahımı inkar edə bilərsən, amma sən onu inkar etsən də, O, yenə də mənim Allahım olaraq qalacaq. Əgər istəsən, məni də rədd edə bilərsən, amma mən yenə də sənin qızın olaraq qalacağam. Əgər sən bir daha məni görmək istəməsən, eybi yox. Amma ürəyində mən yenə də sənin qızınam. Hətta əgər sən məni qovub, qəbul etməsən də, mən yenə də minnətdaram. Sən həmişə mənim atam olacaqsan. Mən həmişə səni sevcəyəm.»

Səsvermə keçiriləndən sonra Mey yenə də ailə tərəfindən qəbul edilirdi — və Allaha xidmət edirdi. Sonra həmin gün Meyin atası kənara çəkərək ona emosiyalarının səsi ilə bürüzə çıxmasını deyərək, ürəyində mübarizə apararaq dedi: «Əgər sənin yatmaq üçün bir yerə ehtiyacın olarsa, sən həmişə burada arzu olunansan.»

Mey ailəsinin onu qəbul etdiyinə görə Allaha şükür etdi və onların da Məsihin ardınca getmələri üçün səylə dua etməyə davam etdi.

Meyin birlikdə işlədiyi missiya qrupu ona təlim keçməyə davam edirdi. O, bir neçə dəfə gizli Bibliya məktəbində təlim olaraq Sayqona gedib-qayıtdı. Hər səyahət uzun-uzadı qatar, motosiklet və piyada getməkdən ibarət idi. Mey hər bir səfərdən əvvəl və post və ya polis

məntəqəsinə yaxınlaşarkən dua edirdi. Onun səyahət etmək üçün dövlət tərəfindən icazəsi və Sayqona səfərinin qanuni izahı yox idi. Uzun müddətli qatar səfərləri ona düşünmək və dua etmək üçün çoxlu vaxt verirdi və o, tez-tez atası barədə düşündü. O, yalnız atasının xilasını üçün dua edə bilirdi və bunu böyük arzu ilə edirdi.

Səfərlərin birində Meyin dərhal evə qayıtmalı olduğu barədə xəbər gəldi: «Sənin atan çox xəstədir. O, xəstəxanadadır» – deyildi.

Diaqnoz bütün dillərdə qorxu və ürəkəğrısı yaradan söz olan «xərçəng» idi. Mey tez atasının çarpayısının yanına yaxınlaşdı və bütün günü onun qayğısına qalmağa başladı. Atası nə istəsə, hamısını etdi. Bütün vaxtı onun üçün dua edib ona ehtiyatla imanı barədə danışmağa başladı. O, saatlarla yataq xəstəsi olan atasına ucadan Bibliya oxudu.

Meyin həmkarlarından bəziləri onun atasına baş çəkməyə gəldilər, amma o, heç bir şey edə bilməsə də, gələnlərin qayğısını görə bildi. O, qızının güclü dini barədə getdikcə az, öz canı barədə isə getdikcə çox narahat olmağa başladı. Meyi təlimləndirməkdə yardım edən pastor ona baş çəkməyə gələndə o, uzun müddət Meyin atası ilə söhbət edərək otaqdan çıxmadı, o zaman digər imanlılar isə bayırda onların söhbəti üçün dua edirdilər. Pastor otağı tərk edəndə Meyin atası Məsihdə yeni yaradılmış idi. O, dərhal qızını, tanıdığı ilk həqiqi məsihçini səslədi.

O, qızına bütün qalan həyatı boyu Məsihin ardınca getmək qərarına gəldiyini söyləyəndə onlar göz yaşları içərisində qucaqlaşdılar. «İndi mən dövlətin kilsəni təqib etdiyini görə bilirəm. Əvvəl mən bunu görə bilmirdim. Onlar hətta mənə öz qızımı təqib etməyə belə imkan verdilər» — dedi. Onun səsi keçirdiyi təəssüf hissini gizlədə bilmirdi. Mey atasını qucaqladı və onun təqibinin Allahın planının bir hissəsi, onun imanını sınıyan və gücləndirən yol olduğunu söylədi.

## Atılmış quzuların keşiyini çəkmək üçün böyük risklər edərək

Atası öləndə Mey onun ölümünə kədərləndi, amma onunla bir gün Səməvi Səltənətdə görüşəcəyinə görə sevindi. O, məsihçi işinə yeni qüvvə ilə qayıtdı. 1996-cı ildə onun işlədiyi missiya qrupu məsihçi rəhbərləri üçün üç günlük təlim hazırladı. Mey görüşə hazırlıq üçün dua edərək Rəbb onu Vyetnama qayıtmağa çağırdığı kimi indi də yuxu vasitəsilə onunla danışdı.

Yuxuda Mey sıx bir cəngəlliyn ortasında dayanmışdı.

«Mən haradayam?» — soruşdu.

«Bu, tayfa ərazisidir. Mən sənin üçün burada iş hazırlamışam.»

«Mən nə vaxt gedəcəyəm?» — Mey soruşdu. «Mənimlə bu işi görməyə kimsə gedə bilərmə?»

Allah onun sualına vədlə cavab verdi: «Mən səninlə işləməyə getmək üçün kişi, döyüşçü göndərəcəyəm.»

Onun gözləri önündən rəngli paltarlar geymiş bir neçə sima təntənəli şəkildə keçdi. Hər biri Meyin xidmət edəcəyi müxtəlif tayfaları təqdim edirdi.

Yuxu gördükdən və xüsusi təlim aldıqdan sonra Mey müntəzəm olaraq müxtəlif tayfa qrupları ilə işləməyə başladı. O, qanunsuz şəkildə təbliğ edərək və xilas müjdəsini paylayaraq motosikleti ilə bütün Vyetnamı gəzdi. Bir çox yerlərdə polis postlar yerləşdirmişdi. Adi bambuk dirək yolda darvaza əmələ gətirirdi ki, burada polis səyahətçiləri saxlayıb sənədlərini istəyirdilər. Əgər hər şey qaydasında olmasaydı, onlar həmin şəxsi həbs edərdi və ya yollarına davam etməmişdən əvvəl onları rüsvət verməyə məcbur edərdilər. Heç bir səyahət icazəsi olmadan və qanunsuz Bibliya daşıyaraq Mey lazım gələndə postların yanından keçməmək üçün yoldan gizləncə keçərək və sıx meşələrdən qalxaraq darvazalardan kənar gedirdi. O, dövlətin onun məsihçi işlərindən xəbərdar olduğundan və adının axtarış siyahısında olduğundan xəbərdar idi. Böyük risklər vardı: postları kənar keçənlər yerindəcə güllələnə bilirdilər. Bəzən Mey tutulur və gecəni saxlanırdı. Bəzən onlar onun apardığı Bibliyaları müsadirə edirdilər. Bəzən isə Rəbb möcüzəli şəkildə Bibliyaları onların gözündən gizlədirdi. Hər dəfə onlar Meyin yükünə zərər dəyməmiş çantasını qaytaranda o, sakitcə sevinirdi.

Gənc müjdəçi sürətlə qəbilələr arasında kilsəni böyüdüdü və onların üzləşdiyi təqibdə cəsarətləri vasitəsilə xeyir-dua alırdı. *Qəbilələr atılmış quzulara bənzəyirdilər*, deyə, o düşünürdü. *Onları Rəbbin Özündən başqa heç kim müdafiə etmir.*

Mey qəbilə üzvlərinin təqib hekayələrini dinləyir, onları cəsarətləndirməyə çalışırdı. Bir yaşlı kişi asılmış və kəndir qırılana qədər döyülmüşdü. O, qan yığınının üzərinə yıxılmışdı. Polis öz əhalisini onlardan qorumaq üçün Humonq məsihçilərini bir yerdən digərinə köçürürdülər. Bəzən polisdən qaçmaq üçün məsihçilər hər şeylərini qoyub cəngəlliklərə qaçırdılar.

Bir kənddə Mey və digər məsihçilər dəhşətli infeksiyadan əziyyət çəkən qəbilə üzvlərinin birinin evinə dəvət olunmuşdular və Mey daxmaya girəndə qaytarmamaq üçün özünü saxladı, ora pis üfunət qoxuyurdu. Ailə ondan həkimdirmi və ya dərman gətirmişdirmi deyə soruşdu. «Biz həkim deyilik və bizdə dərman yoxdur. Amma dünyada olan ən yaxşı Həkim, sizi sağalda bilən Kəsi tanıyıraq.»



Onlar xəstə kişinin şəfa alması üçün dua etdilər. Bir aydan sonra o kəndə qayıdanda kişi demək olar ki, sağalmışdı. Sonrakı ay o, tamamilə sağalmışdı. Həmin kişi Meylə danışmağa can atırdı: «Mən istəyirəm ki, siz mənimlə gedəsiniz. Mən sizi öz xalqımın yanına aparacağam. Amma o yer buradan uzaqdır, cəngəllikdədir. Bu, asan olmayacaq və tez olmayacaq. Siz mənimlə otuz günlük oraya getməlisiniz.

Mey kişinin xahişi üçün dua etdi və Allahın istəyini bildi. O, həmin adamlar şimali Vyetnamın xüsusilə ucqar guşələrindən olan onun kəndinə getməyə razı oldu. Orada olan kəndlilər çox yoxsul idilər və hər birinin bütün il boyu geyindiği yalnız bir paltarları vardı. Bəzi məsihçilər kəndin ibtidai şəraiti və üfünətindən dəhşətə gəlmişdilər. Digərləri qəbilə mədəniyyətindən üz döndərdilər və bu da yadlara qarşı dərin inamsızlıq yaratdı. Amma bu kənddə böyümüş həmin kişinin təqdimatı ilə Mey xoş qarşılandı. Tezliklə kilsə yaradıldı və böyüməyə başladı. Həmin kişi İsanı onun kəndinə gətirdiyi üçün Meyə dəfələrlə təşəkkür etdi.

«Onlar bizdə Məsihi görəndə Onu daha asanlıqla qəbul edirlər» — deyə, o sonra izah etdi.

Meyin Humonq xalqına qarşı böyük sevgisi vardı və onlar arasında əlavə bir aylıq səfərlər planlaşdırmağa başladı. Səfərlər bütün gecəni qatarla getməklə başlayaraq və sonra bütün günü basabas, qoxumuş avtobusda getməklə davam edərək dəhşətli olurdu. Sonra səhəri gün yarım günlük avtobus yolu və yolun qalan hissəsini piyada getmək lazım gəlirdi. Dağlarda cıgırlar dimdikdir və yağışlı fəsillərdə onlar çox etibarsız olurlar. Bir səhv addım atılsaydı, Mey aşağıdakı çaya yuvarlanardı. Bəzən o, ayağını qoymaq və əli ilə tutmaq üçün yer axtararaq dağları əlləri və dizləri üzərində qalxmağa vadar olurdu.

Polis bu ucqar ərazilərdə məsihçilərin görüşlər keçirməsinin qarşısını artıq almırdı; yollar çox etibarsız idi. Onlar bir kəndə gedə bilib əlli məsihçi ailəsini döyərək onları ölkənin digər bir ərazisinə köçməyə məcbur etmişdilər.

Mey Humonq kəndində müjdə ilə bölüşəndə təkrar-təkrar Allahın Kəlamının dəyişdirici qüdrətini görürdü. Bəziləri Məsihi qəbul etməmişdən əvvəl içki düşkünü idilər, digərləri isə heyvanların qanının içilməsindən ibarət olan cadugər ayinləri ilə məşğul olurdular. Məsihi qəbul edəndən sonra, onlar ayinlərdən imtina etdilər və öz imanları uğrunda təqib olunmağa razı oldular. Onlar Məsihin tezliklə qayıdacağına iman etdilər və buna hazır olmaq istəyirdilər.

Mey onların aclığını hiss etdi və Humonq məsihçilərini rəhbərlər olmaq üçün təlimləndirdi. Bir çoxları təlim məkanına gəlib çatmaq üçün iki gün piyada səyahət edərdilər. Bəzi kəndlərdə Bibliyalar yox idi; digərlərində

məsihçilər bir Bibliyanı qırx-qırx beş ailə arasında bölüşdüklərinə görə özlərini xeyir-dualı hiss edirdilər. Bəzi ailələr Hanoya Bibliya axtarışı üçün getmək məqsədilə malik olduqları hər şeyi satırdılar. Amma hətta orada belə onlar Humonq dilində Bibliya tapa bilmirdilər. Mey hər dəfə ziyarət edəndə missiya tanışları tərəfindən tərcümə edilən Humonq dilində Bibliyalar gətirirdi. O, hər dəfə Humonq məsihçilərinin həyatlarında ilk dəfə əllərində Bibliya tutduqlarına görə gözlərinin şükran dolu sevinc göz yaşları ilə dolduğunu görəndə sevincinin həddi-hüdudu olmurdu.

Uzun səfərlər Meyi gücdən salırdı. O, hələ də Honq Konq getdiyi zaman qayıqda olduğu kimi maşında getməkdən əziyyət çəkirdi. O, bəzən ürəkbulanmasından əziyyət çəkərkən düşünürdü ki, görəsən Allah nə üçün onu səfər xidmətinə çağırıb, amma bu cüzi xəstəlikdən qurtarmayıb. O, xəstə ola biləcəyini bilərək qatarlarda ayaqyoluna yaxın oturmağa çalışırdı. O, palçıqlı yollarda sürüşərkən, Bibliya dolu çantalarını tarazlamaq üçün saatlarla vaxt sərf edərdi. Və o, Bibliyaları daşıyaraq uzun-uzadı məsafələri piyada gedirdi. O, məsihçi tanışlarının adlarını paltarlarının tikiş yerinə tikərdi ki, polis onu tutanda onları tapmasın.

## Fərqli bir azadlıq

Çox vaxt onun səyahətləri problemsiz keçirdi, lakin Mey artıq polislər üçün yad adam deyildi. O, on dəfə həbs edilmişdi və adətən, polis məntəqəsində bir neçə saatdan on beş günə qədər vaxt keçirmişdi. Hər dəfə daha çox məsihçiləri Allahın Kəlamından məhrum edərək Bibliyalar müsadirə olunurdu. O, tez-tez Honq Konq düşərgəsini tərk edərkən qardaşının dediklərini xatırlayırdı. O, hətta sözlərinin nə qədər həqiqi olduğunu və Mey qayıdarkən nə qədər çətinliklərlə üzləşəcəyini bilməsə də.

«Sən qanunsuz olaraq təbliğ edirsən!» — deyə, polis bildirdi. «Vyetnam konstitusiyasında dini azadlığa yol verilir, amma yalnız dövlətin təyin etdiyi yerdə və dövlətin təyin etdiyi zaman.» Bir dəfə polis ona imzalamaq üçün həqiqətən qanunsuz təbliğ etdiyi deyilən etiraf kağızı verdi.

«Bu məruzə etibarsızdır» — deyə, Mey heç bir söz demədən kağızın altında yazdı.

Polis komandiri məsihçini sındırdığını və onun imzaladığını düşünərək irəli addımladı. O, mətni oxuyanda kağızı kiçik hissələrə parçaladı. «Səncə, biz axmağımız?» — deyə, o Meyin üstünə qışqırdı.

Digər bir həbs halından sonra polis qanunsuz Müqəddəs Yazı və qeyri-qanuni ədəbiyyat çap etmək barədə etirafı imzalamağa məcbur etməyə çalışdı.

«Allah mənə bu hüququ verir. Siz bunu edə bilməzsiz. Vyetnamda din azadlığı vardır, ona görə də mən istədiyim dinə inana bilərəm. Mən Bibliyam ilə gəzirəmsə, bu mənim imanlı idilər. Mən bu insanlarla danışanda, onlar artıq imanlıdılar, bu, təbliğ etmək deyil. Biz sadəcə imanımız barədə bölüşürük.»

«Azadlıq var, amma Vyetnamda biz azadlığı qutuda çərçivə içərisində saxlayırıq. Kimin azad, kimin isə azad olmadığına biz qərar veririk» — polis ona dedi.

Polis Meydən öz işi barədə məruzə yazmağı və sonra daha heç vaxt təbliğ etməyəcəyi barədə vəd imzalamağı istədi. O, əcdadlarına sitayiş edərək böyüməsi, Honq Konq qaçqın düşərgəsində Allahı tanıması, Vyetnama qayıdıışı və Allahın onun həyatını necə dəyişməsi barədə danışdı. O, bütün şəhadətini yazdı.

Heç vaxt təbliğ etməyəcəyinə dair vəd verməyin vaxtı gəlib çatanda, bunun əvəzində fərqli bir şey yazdı: «Bibliya dövlətin nəşr edilməsinə (məhdud sayda) və paylanmasına icazə verdiyi kitabdır. Bibliyada deyilir ki, biz Allaha ibadət etməliyik, evdə oxumalıyıq və müjdəni paylamalıyıq. Mən Bibliyada deyilənləri edirəm.»

Polis onun etirafını oxudu, sonra möcüzəli şəkildə onu azad etmək qərarına gəldi.

Hər dəfə Mey harayasa xidmət etməyə gedəndə, o səfərə hazırlaşmaq üçün saatlarla duada vaxt keçirirdi. Bir səhər tezdən o, növbəti səfər üçün dua edərkən problem olacağını hiss etdi. O, həmkarlarına duyğuları barədə danışdı, amma onları inandırdı ki, istər həbsdə olsun, istər azadlıqda o, Allahın iradəsindədir. Mey öz duyğularını təsvir edəndə onunla getməyi nəzərdə tutan həmkarı ağladı. «Rəbb bu barədə bilir. O, buna Özü icazə verdi ki, sən bu dəfə mənimlə olasan və biz bir-birimizi ruhlandırmaq. Narahat olma. Görüşü hazırlayan mənəm. Sən heç nəyə cavab verməməlisən. Mən günahı öz üzərimə götürəcəyəm.»

Onlar iki qadın, kişi missioner və bir sürücü olmaqla maşınla yola düşdülər. Rəbbin Meyə göstərdiyi kimi qrup problemlə üzləşdi. Polis onları tutdu; məntəqədə onlar iki kişini bir otağa, iki qadını isə digər otağa saldılar. Qadınların otağının arxasında yerdə bir çirkli çuxur olan ayaqyolu vardı; milçək yığını bütün otağı bürümüşdü. Bütün Bibliya və məsihçi materialları müsadirə edilmişdi.

Həftə sonundan sonra Meyi on dörd nömrəli həbsxanaya apardılar. O, kameraya çatanda orada artıq bir neçə çinli qadın gördü. Onlar Çindən qaçıb Malayziyaya getməyə çalışarkən Vyetnam polisi tərəfindən tutulmuşdular. Qadınlar ingilis dilində danışmaq istəyirdilər, ona görə də Mey onlarla bir qədər bildiyi ingilis dilində danışdı. Yemək vaxtı qrupun

hər bir üzvü qazandan qaşıqlayaraq bir qazan düyünü bölüşürdü. Mey və onun məsihçi dostu vaxtlarının çoxunu kamerada, hətta onlarla kamerada olanlar üçün belə dua edərək keçirirdilər.

Hər səhər saat səkkizdə mühafizəçi Meyi sual-cavaba aparırdı. O, üç saat istintaq edilirdi. O, «siyasi məhbus» adlandırılmışdı və sorğu-sual gərgin keçirdi.

«Nə üçün dövlətə nifrət edirsən?» — deyə, zabit soruşdu.

«Mən dövlətə nifrət etmirəm. Mən İsa Məsihin davamçısıyam və O bizə dövlət başçılarımıza itaət etməyi öyrədir. Mən onlar üçün dua edirəm» — deyə, həmişə sakitcə və səsinin tonunu qaldırmadan cavab verirdi.

«Siz onlar üçün dua edirsiniz?» — zabit istehza ilə soruşdu. «Bu Bibliyalar haradan gəlmişdir? Siz xarici casuslarla görüşmüsünüz, eləmi? Həqiqəti deyin!»

«Mən Bibliyaları Hanoy və Ho Çi Mihn (Sayqon) şəhərində almışam. Mən heç bir xarici casus tanımıram» — deyə, cavab verdi.

«Siz nəinki onları tanıyır, hətta onlar üçün işləyirsiniz belə! Siz vətənimizə qarşı xaricilərə işləyirsiniz» — zabit səsinə qaldıraraq dedi.

«Mən ölkəmi sevirəm. Ona görə mən buraya qayıtdım, çünki xalqımı sevirəm.»

«Siz kimə cavabdehsiniz? Birlikdə işlədiyiniz məsihçilər, rəhbərlər kimdir?»

Mey digər imanlıların adlarını çəkməkdən imtina etdi. «Əgər siz onlar barədə bilmək istəyirsinizsə, gedin onlardan soruşun» — deyə, Mey cavab verdi. O, polislərin onun paltarlarının tikiş yerlərində əl ilə tikdiyi adları aşkar etmədiyinə görə sakitcə Rəbbə şükür etdi.

Mey fasilə üçün kameraya göndərilənə qədər sorğu-sual beləcə davam edirdi. Günorta vaxtı o, yenidən üç saatlıq sorğu-sual otağına aparılırdı. Bu on gün, hər dəfə sorğu-sual üçün yeni polisin gəlməsi ilə belə davam etdi. Bəziləri onun üstünə qışqıraraq, stolun üzünə zərbə vuraraq, çətin taktikalardan istifadə etdilər. Digərləri isə bütün məsihçi görüşləri barədə artıq hər şeyi bildiklərini və Meyin hər şeyi danışmalı olduğunu deyərək çox yumşaq danışdılar.

Onuncu gün onlar Meyə dedilər ki, əşyalarını götürsün. Çünki yeni kameraya aparılırdı. Bunun əvəzində o, azadlıq barədə sənədi imzaladığı otağa aparıldı. O, son dəfə getmək üçün imzaladığı sənədləri xatırladı. Sanki Honq Konqu uzun müddət bundan əvvəl tərək etmişdi. Mühafizlər azad olmanı sənədləşdirmək üçün onun şəklini çəkəndə Mey gülümsəyirdi. O, heç bir cinayət işləməmişdi və həbsxanada keçirdiyi vaxt sadəcə yenidən Allahın sadıqlığını və «darvazalardan kənarda» olanlara xidməti ona təsdiq etdi.

*Mən azadam, həqiqətən azadam — deyə, həbsxananı tərk edərkən o öz-özünə düşündü. O, atası və onun qərbə gedərək azadlıq əldə etmək haqqında sözləri barədə düşündü. Amma mən fərqli bir azadlıq tapdım. Mənim atamın düşündüyü azadlığı deyil, daha böyük azadlığı tapdım!*

## Epiloq

Çiçəklənən xidmətə baxmayaraq, Meyin tərəf müqabilinə ehtiyacı vardı. Mey Allaha həyat mübarizələrində onun yanında olacaq bir döyüşçü vəd etdiyini xatırlatdı. Digər imanlılar da Allahın bu döyüşçünü ona göstərməsi üçün dua etdilər — Allah da göstərdi.

Nam məsihçi həmkar və keçmiş kommunist polisi idi. Allah onun ürəyinə Meyə qarşı məhəbbət qoydu, amma neçə ay Meyə bu barədə heç nə demədi. Bunun əvəzində o, dua etdi ki, Allah vaxtı gələndə Meyə onun hissələrini göstərsin. Tezliklə Allah bunu Meyə və hər ikisinin üzvü olduğu kilsə rəhbərlərinə açıqladı. Onlar ailə qurdular və birlikdə məsihçi rəhbərlərinə təbliğ etmək və təlimləndirmək üçün ucqar ərazilərə səfərlər edərək, öz xidmətlərini davam etdirdilər.

Namın atası kommunist hökumətinin yüksək vəzifəli üzvü idi və əlbəttə ki, oğlunun seçimi ilə razı deyildi. Əvvəl o, Meylə danışmağı, hətta onunla bir otaqda olmağı belə rədd edirdi. Mey və həyat yoldaşı məsihçiləri evlərində görüşməyə dəvət edəndə qayınatası evin qapısında dayanar və gələn qonaqları qovardı. Nəhayət, Mey və Nam evlərinin ətraflarında divar tikməli oldular ki, qayınatası onların imanlılarla nə zaman görüşdüklerini bilməsin.

Cəngəlliyə xidmət səfəri zamanı Meyin birinci uşağı düşdü. Həkimlər onun heç vaxt uşağa qalmayacağını dedilər, amma inadlı ər-arvad Allahdan onlara övlad verməsinə yalvardılar. Mey yenidən hamilə qaldı, lakin hamiləliyi çox çətin oldu. Həkimlər uşağı saldıрмаğı məsləhət gördülər, amma Mey razı olmadı. Doğuş zamanı gələndə Mey doğuş ağrısı çəkdi, amma uşaq olmurdu. Həkimlər Nama arvadının, yoxsa övladının sağ qalmasını seçməsinə dedilər; onlar hər ikisinin sağ qalacağını düşünmürdülər. Ər-arvad onların övladlarının həyatını xilas etsin deyə, Allaha dua etdilər.

Allah hər ikisini xilas etdi. Mey bir sağlam qız dünyaya gətirdi və tezliklə sağlamlığı bərpa olundu.

Övladlarının doğulması ilə Mey artıq Vyetnamın ucqar hissələrinə daha az səfər edə bildiyinə görə, onun xidmətinin istiqaməti dəyişdi. Bunun əvəzində o, fəal surətdə evinin yaxınlığında olan yerli kilsələrlə

işləməyə və şagirdlik üçün şəhərə gəlmiş ucqar ərazilərdən olan məsihçi rəhbərlərini təlimləndirməyə başladı. Nam ən azından ayda bir dəfə, onların ucqar kəndlərə səfərlərini davam etdirir.

Allah Meyin ürəyinə yetimlərə və evsiz uşaqlara müjdələmək istəyini qoymuşdur. O, bu iş üçün təməl hazırlayır və qızının onunla birlikdə həmin «darvazalardan kənarında» olan uşaqlara dünyanı sevən, iblisi qovan və yeganə... bizi azad edən Allah barədə danışacağı günü səbirsizliklə gözləyir.

# Mündəricat

Ön söz . . . . .	3
Minnətdarlıqlar . . . . .	5
Cəsərət və inam dolu ürəklər . . . . .	7
Adel: Dəhşət içində... Ümid . . . . .	9
Purnima: Həbs edilmiş uşaq, azad olmuş can. . . . .	39
Aida: Səssizlər üçün səs . . . . .	63
Sabina: Məsihin sevgisinin şahidi . . . . .	86
Tara: Qaçaq həyat . . . . .	122
Ling: İztirab məktəbində . . . . .	147
Qledis: Bağışlama yolu . . . . .	176
Mey: Müjdə ilə bölüşmək üçün... Vyetnama qayıdış . . . . .	195



**“Ya ərə gedəcəksən, ya da öləcəksən...  
Əgər sən məsihçisənsə,  
onda sənin üçün bu şəhərdə yer yoxdur...  
Sən burada yalnızlıq içində öləcəksən.”**

Taranın atasının ayrılıq sözləri on altı yaşlı qızda yalnız bir fikir yaratdı – o qaçıb həyatını xilas etməlidir. Ölümçül dərəcədə döyülmüş Tara – Pakistanda məşhur bir müsəlmanın qızı – sanki məhbus kimi yeməksiz və tibbi yardımsız halda öz otağında həbs edilmişdi.

Bunların hamısının səbəbi onun Bibliya oxuyarkən tutulması idi. Taranın hekayəsi “Yanan ürəklər” kitabında haqqında yazılan səkkiz cəsarətli məsihçi qadından yalnız biridir. Öz kommunist ölkəsində insanlara xoş xəbəri çatdırmaq xatirinə öz azadlığından imtina edən vyetnamlı qız, kəndli fanatlar ərini və oğullarını diri-diri yandırdıqdan sonra Hindistana bağışlama və xilas barədə şəhadət edən avstraliyalı missioner qadın – bu qadınlar həddindən artıq böyük çətinliklərin öhdəsindən gəlib dünyanın müxtəlif yerlərində olan gizlin cəmiyyətlərdə rəhbər və xidmətçilərə çevrildilər.

“Şəhidlərin Səsi” və “Böyük Sadıqlıq” kimi ən çox satılan kitabların müəllifləri sizə cəsarətli qadınların, iman qəhrəmanlarının real hekayələrini təqdim edir. Onlar bütün dünyada oxşar hallar ilə qarşılaşan saysız-hesabsız qadınlar barədə danışır. Onların iman və yağı dolu ürək nümunələri nəyin bahasına olursa-olsun, sizi yanan ürəklə İsanın ardınca getməyə ruhlandıracaq.

